

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ
(e-Learning)»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα της Ιστορίας

ΙΩΑΝΝΑ ΣΚΑΡΑΚΗ

Επιβλέπων καθηγητής: Αντώνιος Χουρδάκης

Ρέθυμνο, Δεκέμβριος 2018

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ
(e-Learning)»
[Αριθμ. ΦΕΚ 635 τ.Β΄/9.3.2016]**

Ακαδημαϊκός Υπεύθυνος ΠΜΣ:

Καθηγητής Αναστασιάδης Παναγιώτης

Πανεπιστήμιο Κρήτης – Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα της Ιστορίας

ΙΩΑΝΝΑ ΣΚΑΡΑΚΗ

Υπέθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1986 και τα άρθρα 2,4,6 παρ. 3 του Ν. 1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον.

© Πανεπιστήμιο Κρήτης, ΠΤΔΕ,ΕΔΙΒΕΑ, 2018

Το Π.Τ.Δ.Ε του Πανεπιστημίου Κρήτης και ειδικότερα το Ε.ΔΙ.Β.Ε.Α, διατηρεί το δικαίωμα της χρήσης και αναπαραγωγής της παρούσας εργασίας για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς.

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα της Ιστορίας

Ιωάννα Σκαράκη

Επιτροπή Επίβλεψης Πτυχιακής / Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Αντώνιος Χουρδάκης

Καθηγητής ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Κρήτης

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

Γεώργιος Φιλιπούσης

Διδάκτωρ ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Κρήτης

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Αικατερίνη Μαυραντωνάκη

ΕΔΙΠ ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Κρήτης

Ρέθυμνο, Δεκέμβριος 2018

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όσους με βοήθησαν και με στήριξαν στην εργασία αυτή. Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Αντώνιο Χουρδάκη για την πολύτιμη καθοδήγηση, τις καίριες υποδείξεις του και την ανατροφοδότηση που μου προσέφερε, καθώς και τα μέλη της συμβουλευτικής επιτροπής, κ. Γεώργιο Φιλιπούση και κ. Αικατερίνη Μαυραντωνάκη.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους μαθητές και τις μαθήτριές μου που συμμετείχαν στην έρευνά μου κατά τη σχολική χρονιά 2017-2018 και κατέγραψαν σε ερωτηματολόγια τις απόψεις τους για το εκπαιδευτικό υλικό στο μάθημα της Ιστορίας, αλλά και όλους/ες τους μαθητές και τις μαθήτριές μου όλα αυτά τα χρόνια από τους/τις οποίους/ες έμαθα πολλά για τη διδασκαλία και τη μάθηση. Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους/τις εκπαιδευτικούς που διέθεσαν τον πολύτιμο χρόνο τους για να μελετήσουν με προσοχή το υλικό, ώστε να μου παρέχουν την απαραίτητη ανατροφοδότηση. Ιδιαίτερα ευχαριστώ τη Βάνια, με την οποία μοιραζόμαστε ένα κοινό όραμα για την εκπαίδευση.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Στα παιδιά μου, Μυρτώ και Ζωή

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών και των μαθητών/μαθητριών σχετικά με τη χρήση εκπαιδευτικού υλικού σχεδιασμένου με τη μεθοδολογία της ΕξΑΕ στο μάθημα της Ιστορίας. Εξετάστηκαν ζητήματα ευχρηστίας του υλικού, καλύτερης κατανόησης και ανάπτυξης δεξιοτήτων κριτικής σκέψης μέσω της χρήσης του υλικού. Η εργασία αποτελεί ένα ποιοτικό σχέδιο έρευνας με στοιχεία της έρευνας δράσης, καθώς η ανατροφοδότηση που προήλθε από τους/τις εκπαιδευτικούς και τους/τις μαθητές/μαθήτριες καθόλη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας αξιοποιήθηκε στη βελτίωση του υλικού. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν εννέα εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και έντεκα μαθητές/τριες της έκτης τάξης. Οι μέθοδοι συλλογής δεδομένων ήταν η ημιδομημένη συνέντευξη, το ερωτηματολόγιο ανοιχτού τύπου και η συμμετοχική παρατήρηση. Η εφαρμογή του υλικού στην τάξη έγινε σύμφωνα με το «μοντέλο εναλλαγής του σταθμού», ένα μοντέλο μικτής μάθησης που συνδυάζει τη συμβατική διδασκαλία στην τάξη με τη διαδικτυακά υποστηριζόμενη μάθηση. Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση περιεχομένου με τη χρήση του εξειδικευμένου λογισμικού ATLAS.ti. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι μαθητές/μαθήτριες συμφωνούν ότι η χρήση του εκπαιδευτικού υλικού μπορεί να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης. Επίσης, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών θεωρεί ότι η χρήση του υλικού μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης μέσα από τη χρήση διερευνητικών μεθόδων, όπως η κριτική ανάλυση των πηγών και ο στοχαστικός διάλογος. Η θετική στάση των μαθητών/μαθητριών αποτυπώθηκε στην προτίμηση του εκπαιδευτικού υλικού για τη διδασκαλία στην τάξη και των εκπαιδευτικών στην επιλογή της χρήσης του υλικού σε συνδυασμό με το σχολικό βιβλίο.

Λέξεις – Κλειδιά

κριτική σκέψη, εκπαιδευτικό λογισμικό, μεθοδολογία ΕξΑΕ, μικτή μάθηση, μοντέλο εναλλαγής του σταθμού, διδακτική της ιστορίας

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Abstract

This research aims to explore teachers' and students' attitudes towards the use of educational material designed with the methodology of distance education in history. Matters of usability of the material, better understanding of history content, development of critical thinking skills through the use of educational material were examined. A qualitative methodology was employed combining elements of action research. Feedback from teachers and students was used to better the material. Data collection involved semi-structured interviews, open-ended questionnaires and participatory observation. The sample of research were nine primary school teachers and eleven 6th grade students. The implementation of the teaching material followed the station rotation model, a model of blended learning, which combines face to face learning with internet supported learning. The study results showed that the use of teaching material can contribute to better understanding of history content. In addition, the majority of teachers believe that it can contribute to the development of critical thinking skills through exploratory methods such as critical analysis of sources and stochastic dialogue. The positive attitude of the students is suggested by their choice of the educational material as a means of learning history in classroom. The positive attitude of teachers is suggested by their preference of combining the use of teaching material with the school book as a means of teaching history.

Keywords

critical thinking, educational material, methodology of distance education, blended learning, station rotation model, teaching history

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	vi
Abstract	vii
Περιεχόμενα	viii
Κατάλογος Εικόνων / Σχημάτων	xi
Κατάλογος Πινάκων	xii
Συνοτομογραφίες & Ακρωνύμια.....	xiii
1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1.1 Προβληματική της έρευνας.....	1
1.2 Σκοπός της έρευνας- Ερευνητικά ερωτήματα	3
1.3 Σημασία της έρευνας.....	4
1.4 Δομή της εργασίας.....	5
1.5 Σύνοψη κεφαλαίου	6
2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ:ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	7
2.1 Το επιστημολογικό πλαίσιο	7
2.1.1 Η έννοια του παραδείγματος.....	8
2.1.2 Το Θετικιστικό Παράδειγμα	9
2.1.3 Το κονστρουκτιβιστικό/ερμηνευτικό Παράδειγμα	10
2.1.4 Το Κριτικό – Χειραφετικό Παράδειγμα.....	12
2.2 Η Κριτική σκέψη στην εκπαίδευση	12
2.2.1 Ορισμός – Περιεχόμενο κριτικής σκέψης.....	14
2.2.2 Διδακτικές προσεγγίσεις της κριτικής σκέψης	17
2.2.3 Η επιστημονική διερευνητική μέθοδος και ο στοχαστικός διάλογος	18
2.2.4 Προγράμματα κριτικής σκέψης	20
2.3 Το γνωστικό αντικείμενο: Η Ιστορία	21
2.3.1 Διδακτική της ιστορίας και κριτική σκέψη	23
2.4 Η ηλεκτρονική μάθηση	29
2.5 Η Εξ αποστάσεως εκπαίδευση	31
2.5.1 Ορισμός της ΕξΑΕ	32
2.5.2 Το εκπαιδευτικό υλικό στην ΕξΑΕ	33
2.5.3 Ανάπτυξη εκπαιδευτικού λογισμικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ	34
2.5.4 Αξιολόγηση εκπαιδευτικού λογισμικού.....	37
2.5.5 Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Η μικτή μάθηση.....	40
2.6 Σύνοψη κεφαλαίου	43
3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	44
3.1 Μεθοδολογική προσέγγιση	44
3.2 Ανάπτυξη εκπαιδευτικού λογισμικού	47
3.3 Το δείγμα της έρευνας.....	54
3.4 Μέθοδοι συλλογής των δεδομένων.....	55
3.4.1 Συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς	55
3.4.2 Ερωματολογία μαθητών/μαθητριών.....	55
3.4.3 Συμμετοχική Παρατήρηση	56
3.5 Το υλικοτεχνικό πλαίσιο της έρευνας.....	56

3.6 Περιγραφή ερευνητικής διαδικασίας	56
3.7 Ανάλυση των δεδομένων	61
3.8 Σύνοψη κεφαλαίου	66
4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ	67
4.1 1 ^{ος} Άξονας: Χρήση εκπαιδευτικού υλικού στον Η/Υ	67
4.1.1 Ευκολία χρήσης.....	67
4.1.2 Καθοδήγηση.....	69
4.1.3 Μάθημα με Η/Υ	70
4.2 2 ^{ος} Άξονας: Κατανόηση του περιεχομένου	71
4.2.1 Περιεχόμενο-Δομή	71
4.2.2 Πολυμέσα.....	73
4.2.3 Αυτοαξιολόγηση	75
4.2.4 Διάδραση-Ενεργητική συμμετοχή	75
4.2.5 Κινητοποίηση-Εμπύκωση.....	76
4.2.6 Ιστορικά πρόσωπα.....	77
4.2.7 Ιστορική φαντασία	78
4.2.8 Εξατομίκευση- Στυλ μάθησης	79
4.3 3 ^{ος} Άξονας: Κριτική σκέψη-Εμβάθυνση	80
4.3.1 Προβληματισμός	80
4.3.2 Απόψεις-Συμπεράσματα μαθητών/τριών	81
4.3.3 Συνεργασία-Διάλογος	82
4.3.4 Διερεύνηση –Εμβάθυνση	83
4.3.5 Μεταγνώση	84
4.3.6 Πολλαπλές πηγές.....	85
4.4 4 ^{ος} Άξονας: Τρόπος διδασκαλίας της Ιστορίας	87
4.4.1 Γνωστικό αντικείμενο-Διδακτική	88
4.4.2 Διδασκαλία με το σχολικό βιβλίο	88
4.4.3 Συνδυασμός εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο	89
4.4.4 Διδασκαλία με το εκπαιδευτικό υλικό	90
4.5 5 ^{ος} Άξονας: Προτάσεις βελτίωσης	90
4.5.1 Προτάσεις αλλαγής	90
4.5.2 Γενική εικόνα του υλικού.....	95
4.6 Σύνοψη κεφαλαίου	96
5. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ	97
5.1 1 ^{ος} Άξονας: Χρήση εκπαιδευτικού υλικού στον Η/Υ	97
5.1.1 Ευκολία χρήσης.....	97
5.1.2 Καθοδήγηση.....	98
5.1.3 Μάθημα με Η/Υ	98
5.2 2 ^{ος} Άξονας: Κατανόηση περιεχομένου	99
5.2.1 Κινητοποίηση ενδιαφέροντος	99
5.2.2 Περιεχόμενο-Δομή	100
5.2.3 Αυτοαξιολόγηση	100

5.2.4 Πολυμέσα.....	101
5.2.5 Ιστορική φαντασία	102
5.2.6 Κατανόηση αιτίων.....	102
5.2.7 Ενεργητική συμμετοχή.....	102
5.2.8 Εξατομίκευση.....	104
5.2.9 Τομείς κατανόησης	104
5.3 3 ^{ος} Άξονας: Κριτική σκέψη και εμπάθυνση.....	105
5.3.1 Διάλογος-Πηγές	106
5.3.2 Μεταγνώση	106
5.4 4 ^{ος} Άξονας: Τρόπος διδασκαλίας της Ιστορίας.....	107
5.4.1 Διδασκαλία με το σχολικό βιβλίο	107
5.4.2 Διδασκαλία με συνδυασμό του εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο	107
5.4.3 Διδασκαλία με το εκπαιδευτικό υλικό	108
5.5 5 ^{ος} Άξονας: Προτάσεις βελτίωσης	108
5.6 Σύνοψη κεφαλαίου	110
6. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	112
6.1 Ευχρηστία (1 ^ο Ερευνητικό ερώτημα).....	112
6.1.1 Οι απόψεις των εκπαιδευτικών	112
6.1.2 Οι απόψεις των μαθητών/μαθητριών	113
6.2 Κατανόηση του περιεχομένου (2 ^ο Ερευνητικό ερώτημα).....	113
6.2.1 Οι απόψεις των εκπαιδευτικών	113
6.2.2 Οι απόψεις των μαθητών/μαθητριών	114
6.3 Ανάπτυξη της Κριτικής σκέψης (3 ^ο Ερευνητικό ερώτημα).....	117
6.3.1 Οι απόψεις των εκπαιδευτικών	117
6.3.2 Οι απόψεις των μαθητών/μαθητριών	118
6.4 Τρόπος διδασκαλίας της Ιστορίας (4 ^ο Ερευνητικό ερώτημα).....	119
6.4.1 Οι απόψεις των εκπαιδευτικών	119
6.4.2 Οι απόψεις των μαθητών/μαθητριών	119
6.5 Σύνοψη κεφαλαίου	120
7. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	122
7.1 Συμπεράσματα	122
7.2 Προτάσεις.....	125
Βιβλιογραφία.....	127
Παράρτημα Α: «Συνεντεύξεις –Ερωτηματολόγια εκπαιδευτικών».....	133
Παράρτημα Β: «Ερωτηματολόγια μαθητών/τριών».....	168

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Κατάλογος Εικόνων / Σχημάτων

Εικόνα 3.1 Ο οδηγός πλοήγησης του εκπαιδευτικού υλικού.....

Εικόνα 3.2 Παράδειγμα δραστηριότητας «Μοιράσου τις σκέψεις σου».....

Εικόνα 3.3 Το Περιβάλλον Chamilo

Σχήμα 2.1 Οικοδόμηση γνώσης με τη χρήση πρωτογενών πηγών.....

Σχήμα 3.1 Ο κύκλος της έρευνας δράσης

Σχήμα 3.2 Το μοντέλο της McNiff για την έρευνα δράση

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 3.1 Τα βασικά αντικείμενα των εκπαιδευτικών ανά άξονα

Πίνακας 3.2 Τα βασικά αντικείμενα των μαθητών/μαθητριών ανά άξονα

Πίνακας 5.1 Κατανομή των μαθητών/μαθητριών σύμφωνα με την κατανόησή τους

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

ΕξΑΕ	Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση
ΑΕξΑΕ	Ανοιχτή Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση
ΕΑΠ	Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Η/Υ	Ηλεκτρονικός Υπολογιστής
Δ.Σ.	Δημοτικό Σχολείο
ΤΠΕ	Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας
Η5Ρ	HTML5 Package
LMS	Learning Management System

1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν κεφάλαιο αναδεικνύεται η προβληματική της έρευνας αναφορικά με την αναγκαιότητα ανάπτυξης της κριτικής σκέψης των μαθητών/τριών από το σύγχρονο σχολείο. Παράλληλα, αναδεικνύεται η σημασία της προσπάθειας δημιουργίας εκπαιδευτικού λογισμικού με τη μεθοδολογία της ΕξΑΕ στο μάθημα της Ιστορίας με στόχο την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης των μαθητών/τριών καθώς και δεξιοτήτων ανώτερου γνωστικού επιπέδου. Επιπρόσθετα, τίθεται ο βασικός σκοπός της έρευνας, η διερεύνηση δηλαδή των απόψεων των εκπαιδευτικών και των μαθητών/τριών σχετικά με τη χρήση εκπαιδευτικού λογισμικού στο μάθημα της ιστορίας και αντίστοιχα διατυπώνονται τα ερευνητικά ερωτήματα.

Πιο συγκεκριμένα, η δομή του κεφαλαίου έχει ως εξής: Στην ενότητα 1.1 αναδεικνύεται η προβληματική της έρευνας, στην ενότητα 1.2 διατυπώνεται ο βασικός σκοπός της έρευνας και τα αντίστοιχα ερευνητικά ερωτήματα, στην ενότητα 1.3 αναδεικνύεται η σημασία της έρευνας και τέλος στην ενότητα 1.4 παρουσιάζεται η δομή της εργασίας.

1.1 Προβληματική της έρευνας

Ζούμε σε μια εποχή πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών και τεχνολογικών αλλαγών, που δημιουργεί νέες απαιτήσεις για τον σύγχρονο άνθρωπο και τους οργανισμούς. Το σύγχρονο σχολείο εκπαιδεύει σήμερα τους πολίτες του 21^{ου} αιώνα χωρίς να μπορεί να προβλέψει με ακρίβεια τις συνθήκες μέσα στις οποίες θα κληθούν να ζήσουν (Θεοφιλίδης, 2002). Πρέπει λοιπόν η εκπαίδευση να δημιουργήσει «τον τύπο του ευέλικτου ανθρώπου» (ο.π.), που μπορεί να χρησιμοποιεί την τεχνολογία, να γεννά και να ανταλλάσσει ιδέες, να λειτουργεί σε πολυπολιτισμικά πλαίσια, να έχει όραμα, να αυτορυθμίζεται στις νέες συνθήκες, να συνεργάζεται και να δουλεύει σε ομάδες και να είναι σε θέση να αυτομορφώνεται και να μαθαίνει συνεχώς.

Η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης αποτελεί καίριας σημασίας δεξιότητα για την εποχή μας, αφού αποτελεί άμεση ή έμμεση προϋπόθεση για όλες τις δεξιότητες του σύγχρονου πολίτη. Αποτελεί μία δεξιότητα απαραίτητη για μία δημοκρατική κοινωνία προκειμένου οι πολίτες να προστατευτούν από τη χειραγώγηση της σκέψης και τη δημαγωγία και να σκέφτονται λογικά, υπεύθυνα, με γνώμονα το κοινό συμφέρον. Καλλιεργεί τον

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

σκεπτικισμό, εναλλακτικούς τρόπους σκέψης και μαζί με τη συλλογική δράση αποτελεί ασπίδα προστασίας απέναντι στον εγωκεντρισμό, τον ανταγωνισμό και τις προκαταλήψεις (Lipman, 2013).

Η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης μπορεί και πρέπει να διατρέχει όλα τα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος. Ειδικότερα στο μάθημα της Ιστορίας, προκρίνονται αντίστοιχοι με τους παραπάνω στόχους, αφού η σημασία του μαθήματος δεν περιορίζεται μόνο στο επίπεδο γνώσεων αλλά επεκτείνεται και στο επίπεδο αξιών. Πέρα, λοιπόν, από τους γνωστικούς στόχους, το μάθημα της ιστορίας συμβάλλει στην ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης των μαθητών, στην εγχάραξη ταυτότητας και στην εκπαίδευση στην πολιτειότητα με τη διαμόρφωση δημοκρατικών, ενεργών πολιτών. Σύμφωνα με τη Ρεπούση (2006), το μεταγνωστικό κεφάλαιο που φέρει η ιστορία είναι *«αλληλένδετο με την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, τη διαμόρφωση της ιδιότητας του πολίτη, την καλλιέργεια δημοκρατικής συνείδησης την κατανόηση του σύγχρονου κόσμου και τον αυτοπροσδιορισμό του σ' αυτόν»*.

Ο παραδοσιακός τρόπος διδασκαλίας στην ελληνική πραγματικότητα, ωστόσο, εστιάζει στην αποστήθιση γνώσεων που θα ξεχαστούν πολύ γρήγορα, γεγονός που αποθαρρύνει τους/τις μαθητές/τριες και έχει ως αποτέλεσμα να τους δημιουργείται αδιαφορία, φόβος ή και απέχθεια για το μάθημα. Επιπλέον, σύμφωνα με έρευνες ο τρόπος διδασκαλίας της ιστορίας επιβεβαιώνει και νομιμοποιεί το παρελθόν παρά καλλιεργεί μία κριτική και αναστοχαστική στάση απέναντι σ' αυτό. Σε αυτό συμβάλλει και η χρήση του ενός και μοναδικού σχολικού εγχειριδίου που προωθεί την αυθεντία και επιτρέπει την άσκηση κυβερνητικού ελέγχου (Κάββουρα, 2011).

Στην παρούσα εργασία θεωρούμε ότι η μάθηση και όχι η διδασκαλία μπαίνει στο κέντρο της μαθησιακής διαδικασίας, σύμφωνα με τη θεωρία του εποικοδομισμού/κονστρουκτιβισμού. Μάθηση με κατανόηση έχουμε όταν γίνεται ενσωμάτωση της γνώσης σε παλαιότερα σχήματα, δημιουργία νέων σχημάτων ή μετασχηματισμός των παλαιών με βάση νέα δεδομένα. Η όλη διαδικασία προϋποθέτει την ενεργή συμμετοχή του/της μαθητή/τριας, ο/η εκπαιδευτικός δεν μπορεί να μεταδώσει τις γνώσεις του/της, αλλά μπορεί να καθοδηγήσει τον/την μαθητή/τρια στην πορεία οικοδόμησης της γνώσης.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Από την άλλη, η ηλεκτρονική μάθηση, η αξιοποίηση του διαδικτύου και γενικότερα των ΤΠΕ στη μαθησιακή διαδικασία παρέχει πολλές δυνατότητες, από πολύ συγκεκριμένες πρακτικές -κινητοποίηση, έρευνα, παροχή περιεχομένου, ποικιλία δραστηριοτήτων- μέχρι και τη δυνατότητα μετασχηματισμού της μάθησης από παθητική και μονόδρομη παροχή γνώσεων σε πολύπλευρες μορφές συνεργασίας και συναδελφικής παραγωγής. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, οι νέες τεχνολογίες, ως σημαντικό μέσο διανομής του υλικού, αυξάνουν σε μεγάλο βαθμό την αλληλεπίδραση μεταξύ των εμπλεκόμενων στην εκπαιδευτική διαδικασία, αξιοποιούν νέες, καινοτόμες εκπαιδευτικές πρακτικές και άρα επηρεάζουν άμεσα την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εργαλείο ανάπτυξης της κριτικής σκέψης και μεταγνωστικών δεξιοτήτων («μαθαίνω πώς να μαθαίνω»), όταν βέβαια ο σχεδιασμός και οι στόχοι των ηλεκτρονικών εργαλείων δίνουν έμφαση στην οικοδόμηση της γνώσης και σε ευρετικές διαδικασίες μάθησης (Gillani, 2003).

Στην παρούσα εργασία γίνεται προσπάθεια αξιοποίησης της μεθοδολογίας της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στον σχεδιασμό και στην παραγωγή εκπαιδευτικού λογισμικού στο μάθημα της Ιστορίας της Στ' τάξης. Η ΕξΑΕ είναι μία μορφή εκπαίδευσης, η οποία λόγω της απόστασης διδάσκοντα-διδασκόμενου βασίζεται κυρίως στο εκπαιδευτικό υλικό και έχει αναπτύξει χρήσιμη τεχνογνωσία στον τομέα αυτό. Πιστεύουμε ότι με τη μεθοδολογία της ανοιχτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μπορεί να παραχθεί ποιοτικό υλικό που μπορεί να συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της μαθησιακής διαδικασίας και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ο στόχος, βέβαια, δεν είναι η αντικατάσταση του εγχειριδίου της ιστορίας ή του έντυπου βιβλίου γενικότερα, αλλά ο εμπλουτισμός και η συμπλήρωση του διδακτικού υλικού, ώστε να γίνει η μάθηση πιο αποτελεσματική.

1.2 Σκοπός της έρευνας- Ερευνητικά ερωτήματα

Γενικότερος σκοπός και βασικός στόχος της έρευνας είναι να διερευνηθούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών και των μαθητών/τριών σχετικά με τη χρήση εκπαιδευτικού υλικού σχεδιασμένου σύμφωνα με τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο μάθημα της Ιστορίας.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που διατυπώθηκαν σε αντιστοιχία με τον βασικό στόχο της έρευνας είναι τα παρακάτω:

- A) Ποιες είναι οι απόψεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με την ευχρηστία του υλικού;
- B) Ποιες είναι οι απόψεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με την κατανόηση του μαθήματος από τους/τις μαθητές/τριες με χρήση εκπαιδευτικού υλικού με τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης;
- Γ) Σε ποιο βαθμό συμβάλλει σύμφωνα με τους/τις εκπαιδευτικούς η χρήση εκπαιδευτικού υλικού με τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην εμβάθυνση των ιστορικών κειμένων και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών/τριών;
- Δ) Πώς αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί το ενδεχόμενο να συνδυάζουν τον συμβατικό τρόπο διδασκαλίας με τη χρήση κατάλληλου εκπαιδευτικού λογισμικού;

Αντίστοιχα διατυπώθηκαν και τα ερευνητικά ερωτήματα για τους/τις μαθητές/τριες:

- A) Ποιες είναι οι απόψεις των μαθητών/τριών αναφορικά με την ευχρηστία του υλικού;
- B) Ποιες είναι οι απόψεις των μαθητών/τριών αναφορικά με την κατανόηση του μαθήματος της ιστορίας με χρήση εκπαιδευτικού υλικού με τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης;
- Γ) Σε ποιο βαθμό συμβάλλει σύμφωνα με τους/τις μαθητές/τριες η χρήση εκπαιδευτικού υλικού με τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην εμβάθυνση των ιστορικών κειμένων και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης τους;
- Δ) Πώς αντιμετωπίζουν οι μαθητές/τριες το ενδεχόμενο να συνδυάζεται ο συμβατικός τρόπος διδασκαλίας με τη χρήση κατάλληλου εκπαιδευτικού λογισμικού στο μάθημα της Ιστορίας;

1.3 Σημασία της έρευνας

Η εφαρμογή της σχολικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην εκπαιδευτική διαδικασία θεωρούμε ότι μπορεί να επιφέρει χρήσιμα αποτελέσματα στην εκπαίδευση. Ιδιαίτερα η παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού από τους/τις ίδιους/ιες τους/τις εκπαιδευτικούς, που γνωρίζουν ίσως καλύτερα από οποιονδήποτε τις ανάγκες των μαθητών/τριών, μπορεί να συνεισφέρει πολλά στην εκπαιδευτική διαδικασία. Σύμφωνα με τους Παναγιωτακόπουλο, Πιερρακέα και Πιντέλα (2003:16) «είναι ιδιαίτερα σημαντικό ο εκπαιδευτής-δάσκαλος αφενός μεν να συνεισφέρει στη διαδικασία σχεδίασης και ανάπτυξης του εκπαιδευτικού λογισμικού και αφετέρου να μπορεί να αξιολογήσει το λογισμικό αυτό».

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Θεωρούμε ότι στην παρούσα έρευνα είναι πολύ σημαντικός ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη του συγκεκριμένου λογισμικού στο μάθημα της Ιστορίας από την ίδια την ερευνήτρια, που διατελεί εν ενεργεία εκπαιδευτικός. Το πιο σημαντικό όμως στοιχείο είναι ότι οι κύριοι αξιολογητές του υλικού αυτού δεν είναι κάποιои ειδικοί, αλλά οι ίδιοι/ιες οι εκπαιδευτικοί και οι εκπαιδευόμενοι/ες.

Κίνητρο της ερευνήτριας αποτελεί ο προβληματισμός της και το όραμά της για ένα σχολείο που εκτός από γνώση θα προσφέρει και σκέψη, καθώς και το ενδιαφέρον της για την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

1.4 Δομή της εργασίας

Η εργασία διαρθρώνεται σε επτά κεφάλαια:

Αναλυτικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η προβληματική και η σημασία της έρευνας καθώς και ο βασικός στόχος της έρευνας σε αντιστοιχία με τα ερευνητικά ερωτήματα, στα οποία θα επιχειρηθεί να διερευνηθούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών και των μαθητών/τριών σχετικά με τη χρήση εκπαιδευτικού υλικού σχεδιασμένου με τη μεθοδολογία της ΕξΑΕ.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται επισκόπηση στη διεθνή βιβλιογραφία καθώς και η εννοιολογική αποσαφήνιση των βασικών όρων. Πιο συγκεκριμένα, το κεφάλαιο προσδιορίζει το επιστημολογικό πλαίσιο της έρευνας καθώς και την έννοια της κριτικής σκέψης και το περιεχόμενό της, πραγματεύεται το γνωστικό αντικείμενο της ιστορίας και ζητήματα διδακτικής, ασχολείται με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση και τη συμπληρωματική σχολική ΕξΑΕ με τη μορφή της μικτής μάθησης και αναλύει ζητήματα ανάπτυξης και αξιολόγησης εκπαιδευτικού λογισμικού.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται η μεθοδολογική προσέγγιση, το δείγμα της έρευνας, τα μέσα συλλογής των δεδομένων, η ερευνητική διαδικασία και η διαδικασία ανάπτυξης του εκπαιδευτικού υλικού.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση και η περιγραφή των αποτελεσμάτων των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με τη χρήση εκπαιδευτικού υλικού σχεδιασμένου με τη μεθοδολογία της ΕξΑΕ.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση και η περιγραφή των αποτελεσμάτων των απόψεων των μαθητών/τριών σχετικά με τη χρήση εκπαιδευτικού υλικού στο μάθημα της Ιστορίας.

Στο έκτο κεφάλαιο σχολιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα.

Στο έβδομο κεφάλαιο διατυπώνονται τα συμπεράσματα και προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

Στο τέλος της εργασίας έχουν τοποθετηθεί και δύο παραρτήματα. Το πρώτο αντιστοιχεί στις συνεντεύξεις/ερωτηματολόγια των εκπαιδευτικών και το δεύτερο στα ερωτηματολόγια που συμπλήρωσαν οι μαθητές/τριες μετά την εφαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού στην τάξη.

1.5 Σύνοψη κεφαλαίου

Στο κεφάλαιο αυτό αναδείχτηκε η αναγκαιότητα ανάπτυξης της κριτικής σκέψης των μαθητών/τριών από το σύγχρονο σχολείο και προσδιορίστηκε η σημασία της έρευνας ως προσπάθειας ανάπτυξης ποιοτικού εκπαιδευτικού υλικού στην ιστορία από τους/τις ίδιους/ιες τους/τις εκπαιδευτικούς και αξιολόγησής του από τους/τις άμεσα ενδιαφερόμενους/ες, δηλαδή τους/τις εκπαιδευτικούς καθώς και τους μαθητές και τις μαθήτριες. Παράλληλα, τέθηκε ο βασικός σκοπός της έρευνας, δηλαδή η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών και των μαθητών/τριών σχετικά με τη χρήση του λογισμικού και διατυπώθηκαν τα αντίστοιχα ερευνητικά ερωτήματα. Το επόμενο κεφάλαιο ασχολείται με το θεωρητικό υπόβαθρο της μελέτης μέσα από την επισκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας.

2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ:ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται επισκόπηση στη διεθνή βιβλιογραφία και εξετάζεται το εννοιολογικό πλαίσιο της μελέτης. Αναλυτικότερα, το κεφάλαιο απαρτίζεται από έξι ενότητες:

Στην ενότητα 2.1 παρουσιάζεται το επιστημολογικό πλαίσιο της παρούσας εργασίας. Συγκεκριμένα, οριοθετείται εννοιολογικά η έννοια του παραδείγματος και παρουσιάζονται συνοπτικά τα δύο σημαντικότερα παραδείγματα και οι παραδοχές τους για τη φύση της γνώσης και της πραγματικότητας, το Θετικιστικό και το Κονστрукτιβιστικό. Η ενότητα ολοκληρώνεται με μία σύντομη αναφορά στο Κριτικό-χειραφειτικό παράδειγμα.

Η ενότητα 2.2 εξετάζει ζητήματα κριτικής σκέψης στην εκπαίδευση και συγκεκριμένα, οριοθετεί εννοιολογικά την κριτική σκέψη, ασχολείται με τις διδακτικές προσεγγίσεις και μεθόδους ανάπτυξης της κριτικής σκέψης και τέλος παρουσιάζει συνοπτικά τα είδη των προγραμμάτων της κριτικής σκέψης στη διδακτική πράξη.

Η ενότητα 2.3 πραγματεύεται ζητήματα διδασκαλίας και μάθησης της ιστορίας στο σχολείο καθώς και ανάπτυξης της κριτικής σκέψης μέσα από τη μελέτη της ιστορίας.

Η ενότητα 2.4 αποτελεί μία εισαγωγή στην έννοια της ηλεκτρονικής μάθησης.

Η ενότητα 2.5 προσδιορίζει εννοιολογικά την έννοια της ανοιχτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και εξετάζει ζητήματα σχεδιασμού, ανάπτυξης και αξιολόγησης εκπαιδευτικού υλικού με τη μεθοδολογία της ΕξΑΕ.

Η ενότητα 2.6 προσδιορίζει εννοιολογικά την έννοια της μικτής μάθησης και παρουσιάζει συνοπτικά τα μοντέλα της εφαρμογής της μικτής μάθησης στη διδασκαλία εστιάζοντας στο μοντέλο εναλλαγής του σταθμού.

2.1 Το επιστημολογικό πλαίσιο

Το σχολείο στις απαρχές του, ως προϊόν της βιομηχανικής κοινωνίας, υιοθέτησε τις ίδιες αρχές με τα εργοστάσια, την αποτελεσματικότητα, τη μέτρηση, και τη μαζική παραγωγή. Οι μαθητές/τριες θεωρούνταν «ακατέργαστο υλικό», το οποίο οι δάσκαλοι/ες έπρεπε να διαμορφώσουν. Το εκπαιδευτικό υλικό τεμαχίστηκε σε μικρά κομμάτια, τα οποία οι

μαθητές/τριες έπρεπε να απομνημονεύσουν και μετά αφού υποβληθούν σε διαδικασία μέτρησης να προχωρήσουν «στο επόμενο επίπεδο της γραμμής συναρμολόγησης» (Gillani, 2003).

Η εργοστασιακή προσέγγιση εφαρμόστηκε τον 20ο αι. με επιτυχία γιατί ήταν διαφορετικές οι ανάγκες της εποχής. Η ανάδυση όμως νέων οικονομικών, κοινωνικών, εκπαιδευτικών και διεθνών προβλημάτων οδήγησαν σε νέους τρόπους αντιμετώπισης. Έτσι υιοθετήθηκαν νέες προσεγγίσεις στη διδακτική, όπως η διαθεματικότητα, η συνεργασία, η διερευνητική μέθοδος και δημιουργήθηκαν νέες θεωρίες μάθησης, ουσιαστικά σημειώθηκε «αλλαγή Παραδείγματος στην εκπαίδευση» (οπ.).

2.1.1 Η έννοια του παραδείγματος

Τι εννοούμε όμως όταν αναφερόμαστε στον όρο «Παράδειγμα» στην επιστημολογία;

Ο T. Kuhn το 1962 στο βιβλίο του «Δομή των Επιστημονικών Επαναστάσεων» εισήγαγε την έννοια του Παραδείγματος. Με τον όρο Παράδειγμα υποδεικνύει «το σύνολο των πεποιθήσεων, των αναγνωρισμένων αξιών και τεχνικών που ασπάζονται τα μέλη μιας δεδομένης ομάδας επιστημόνων» και αποτελείται από «ένα ισχυρό πλέγμα εννοιολογικών, θεωρητικών, πειραματικών και μεθοδολογικών παραδοχών». Ο Kuhn θεωρεί ότι υπάρχουν περίοδοι σταθερότητας, τις οποίες ονομάζει φυσιολογική επιστήμη, κατά τις οποίες οι επιστήμονες ακολουθούν ένα συγκεκριμένο Παράδειγμα, και επαναστατικές περιόδους, όπου το συγκεκριμένο Παράδειγμα αποδεικνύεται ανεπαρκές για να εξηγήσει τα φαινόμενα. Η εξέλιξη, λοιπόν, των επιστημών προχωράει με ανατροπές και όχι ομαλά με ενσωμάτωση της παλιάς θεωρίας στη νέα (Kuhn, 1987).

Επομένως, ο/η επιστήμονας ερευνητής/τρια επιλέγει συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα, κάνει ερευνητικές υποθέσεις, παίρνει μεθοδολογικές αποφάσεις, σύμφωνα με τη στάση του απέναντι στα πράγματα και τις πεποιθήσεις του για τη γνώση του κόσμου.

Ανάλογα στη διδακτική πρακτική καθημερινά ο/η εκπαιδευτικός, είτε το συνειδητοποιεί είτε όχι, κάνει διάφορες επιλογές ως προς τους μαθησιακούς στόχους, τις μεθόδους διδασκαλίας, τα μέσα που θα χρησιμοποιήσει, τη χρήση των ΤΠΕ, τη φύση της αλληλεπίδρασης με τους μαθητές και τις μαθήτριες, την αξιολόγηση, επιλογές που αντανακλούν τις απόψεις και τις παραδοχές του/της για τον τρόπο που μαθαίνουν οι

μαθητές/τριες και τον ρόλο του/της εκπαιδευτικού αλλά και ευρύτερα για τη φύση της γνώσης και της κοινωνικής πραγματικότητας.

Δύο κύρια παραδείγματα διατρέχουν την ιστορία των Επιστημών, το Θετικιστικό και το Ερμηνευτικό/ Κονστρουκτιβιστικό. Η στράτευση μιας επιστημονικής κοινότητας σ' ένα παράδειγμα εμπεριέχει:

- α) Οντολογικές παραδοχές για τη φύση της πραγματικότητας.
- β) Επιστημολογικές παραδοχές για τη φύση της γνώσης που απορρέει και τη σχέση του γνώστη με το αντικείμενο της έρευνας.
- γ) Μεθοδολογικές παραδοχές για τον τρόπο που θα διεξαχθεί η έρευνα.

2.1.2 Το Θετικιστικό Παράδειγμα

Η θεωρία του θετικισμού ιστορικά είναι συνδεδεμένη με τον Γάλλο φιλόσοφο του 19^{ου} αι. Auguste Comte, που πρώτος χρησιμοποίησε αυτόν τον όρο. Κατά τον Comte, στο τελικό θετικό στάδιο που διέρχεται ο ανθρώπινος νους, καταργούνται οι θεολογικές και μεταφυσικές έννοιες και σημειώνεται στροφή στην παρατήρηση και τον ορθό λόγο (Reble, 2003).

Στη δεκαετία 1920-30 ο Θετικισμός ανανεώνεται με την εμφάνιση ενός νέου φιλοσοφικού ρεύματος στη γερμανόφωνη Ευρώπη, του Λογικού Θετικισμού, ο οποίος εμπλουτίζεται συλλογιστικά με την υιοθέτηση της συμβολικής λογικής που αναπτύσσεται αυτήν τη εποχή (οπ.).

Οι βασικές αρχές – υποθέσεις στις οποίες στηρίζεται η θεωρία του Θετικισμού είναι οι παρακάτω:

- Η εξωτερική πραγματικότητα είναι υπαρκτή, ανεξάρτητη από την ατομική συνείδηση του υποκειμένου-γνώστη, υιοθετεί έτσι μία ρεαλιστική οντολογία.
- Η φύση της γνώσης είναι αντικειμενική (γεγονότα), μπορεί να μεταδοθεί σε απτή μορφή και έχει συσσωρευτικό χαρακτήρα. Αντικειμενική γνώση μπορεί να αποκτηθεί μόνο με την άμεση εμπειρία ή με την παρατήρηση.
- Γίνεται διαχωρισμός των γεγονότων από τις αξίες, η επιστήμη είναι απαλλαγμένη από αξίες. Ο/η ερευνητής/τρια παρατηρεί τον κόσμο αμέτοχος/η από απόσταση,

καταγράφει τα δεδομένα και προτείνει υποθέσεις, προσπαθώντας να ανακαλύψει την αληθινή φύση της πραγματικότητας.

- Η πειραματική επαλήθευση των υποθέσεων είναι το κριτήριο αποδοχής τους. Οι επιστημονικές προτάσεις μπορούν να επιβεβαιωθούν ή να απορριφθούν από τα εμπειρικά δεδομένα, ικανοποιούν το κριτήριο της επαλήθευσης και έχουν μια τιμή αλήθειας.
- Η γνώση που προκύπτει είναι σε μορφή γενικεύσεων, νόμων αιτίας - αποτελέσματος, αξιωμάτων, θεωριών.
- Μεθοδολογικά, χρησιμοποιεί κυρίως ποσοτικές μεθόδους έρευνας και επεξεργασίας των δεδομένων, μετρήσεις, πειράματα, στατιστική ανάλυση και μαθηματικά μοντέλα.
- Η μετάβαση από μια επιστημονική θεωρία σε μια άλλη γίνεται όχι με ανατροπή, αλλά με ενσωμάτωση της παλιότερης στο ευρύτερο φάσμα της νέας.
- Είναι δυνατό να μεταφέρουμε τις μεθόδους των φυσικών επιστημών και στις κοινωνικές επιστήμες.

2.1.3 Το κonstrουκτιβιστικό/ερμηνευτικό Παράδειγμα

Ο Θετικισμός κυριάρχησε μέχρι τη δεκαετία του 1960, οπότε δημιουργείται ένα νέο επιστημονικό, αντιθετικιστικό ρεύμα με πρωτοπόρους τον T. Kuhn και τον Feyerabend. Το 1962, εξάλλου, εκδίδεται «Η Δομή των Επιστημονικών Επαναστάσεων», που θεωρήθηκε το «μανιφέστο» του νέου ρεύματος (Εισαγωγή / Επιμέλεια: Κάλφας στο Kuhn, 1987). Κατά καιρούς πολλοί και διαφορετικοί όροι έχουν χρησιμοποιηθεί για την περιγραφή του νέου παραδείγματος - ερμηνευτικό, νατουραλιστικό, φαινομενολογικό, εθνογραφικό, ποιοτικό. Προτιμάται ωστόσο ο όρος ερμηνευτικό/ κonstrουκτιβιστικό (εποικοδομιστικό), γιατί αντικατοπτρίζει τη βασική αρχή του, την ύπαρξη δηλαδή πολλαπλών υποκειμενικών πραγματικοτήτων για τη μελέτη του κοινωνικού κόσμου (Βλάχος, 2004).

Ο κonstrουκτιβισμός είναι ευρύτερος από μια θεωρία μάθησης και σύμφωνα με τον Matthews (1994 οπ. αναφ. στο Βλάχος, 2004) έχει τις καταβολές του σε δύο σημαντικές παραδόσεις: Η πρώτη παράδοση ανάγεται στις θεωρίες του Piaget και του Vygotsky. Ο

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Piaget έδωσε έμφαση στην οικοδόμηση της γνώσης ως εξατομικευμένη διαδικασία, ενώ ο Vygotsky στην κοινωνική οικοδόμηση της γνώσης με τη μεσολάβηση της γλώσσας. Η δεύτερη παράδοση ανάγεται στον κοινωνικό εποικοδομισμό και στο έργο του Durkheim.

Οι αρχές και τα βασικά χαρακτηριστικά της κονστρουκτιβιστικής προσέγγισης είναι οι παρακάτω:

α) Η εξωτερική πραγματικότητα είναι υπαρκτή, ανεξάρτητη από την ανθρώπινη συνείδηση¹. Αντίθετα, τα κοινωνικά φαινόμενα δεν υπάρχουν «εκεί έξω», αλλά μέσα στο μυαλό των ανθρώπων και των ερμηνειών τους².

β) Η γνώση που αποκτάται είναι υποκειμενική και προκύπτει από τη διάδραση του ατόμου με τα πράγματα. Είναι μια προσωπική κατασκευή της πραγματικότητας.

γ) Ο διαχωρισμός της παρατήρησης από τη θεωρία δεν είναι εφικτός, γιατί η παρατήρηση, η καταγραφή και η λύση των επιστημονικών προβλημάτων γίνεται χρησιμοποιώντας την ήδη διαθέσιμη θεωρητική γνώση. Η έρευνα είναι ένα προϊόν των πεποιθήσεων και των αρχών των ερευνητών/τριών και, άρα, δεν μπορεί να υπάρξει ανεξάρτητα απ' αυτούς. Επομένως, αφού για οποιαδήποτε έρευνα μπορούν να εξαχθούν πολλές ερμηνείες και συμπεράσματα, δεν υπάρχει ασφαλής δρόμος προς την αλήθεια.

δ) Μεθοδολογικά, οι ερμηνευτικοί/ κονστρουκτιβιστικοί ερευνητές/τριες χρησιμοποιούν ποιοτικές μεθόδους έρευνας για την καλύτερη και πληρέστερη περιγραφή και την ερμηνεία της πραγματικότητας, όπως η μελέτη περίπτωσης, η εθνογραφία, η θεμελιωμένη η θεωρία, η φεμινιστική έρευνα, η φαινομενολογική έρευνα, η έρευνα δράσης, η βιογραφική έρευνα κ.α. Είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν συνδυαστικά σε μία έρευνα στοιχεία από περισσότερες από μία παραδόσεις.

Η κονστρουκτιβιστική προσέγγιση έχει λειτουργήσει ως πλαίσιο μελέτης πολλών πτυχών της εκπαίδευσης και της διδασκαλίας και ως εννοιολογικό πλαίσιο πολλών σύγχρονων,

¹ Υπάρχουν διαβαθμίσεις σ' αυτή την άποψη, στην πιο ακραία της μορφή, στον απόλυτο σχετικισμό, υποστηρίζεται ότι δεν υπάρχει πραγματικότητα ανεξάρτητη από την ανθρώπινη συνείδηση. Στην παρούσα εργασία δεν υιοθετούνται οι καθαρά σχετικιστικές προσεγγίσεις.

² Sarantakos, 1998 οπ. αναφ. στο Robson
ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

καινοτόμων διδακτικών μοντέλων καθώς και εφαρμογής της εκπαιδευτικής τεχνολογίας στην παραγωγή εκπαιδευτικού λογισμικού.

2.1.4 Το Κριτικό – Χειραφετικό Παράδειγμα

Στις σύγχρονες αντιλήψεις για τις κοινωνικές επιστήμες έχει αναδυθεί ένα τρίτο Παράδειγμα, το Κριτικό – Χειραφετικό, το οποίο βρίσκεται πιο κοντά στην ποιοτική παράδοση και ασκεί κριτική τόσο στον μετα-θετικισμό όσο και στην κονστρουκτιβιστική προσέγγιση. Οι κριτικές προσεγγίσεις αναδεικνύουν τον απελευθερωτικό σκοπό της έρευνας, τη δημιουργία δηλαδή ευκαιριών και την ανάληψη κοινωνικής δράσης. Παράλληλα, προβάλλουν την ισότιμη σχέση ερευνητή και ερευνώμενου και εστιάζουν σε ομάδες που παραδοσιακά είχαν περιθωριοποιηθεί, όπως οι γυναίκες (Robson, 2010).

Τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί μία προσέγγιση της ποσοτικής και της ποιοτικής μεθοδολογίας. Πολλοί ερευνητές μάλιστα υποστηρίζουν την ανάγκη εφαρμογής μικτών μεθόδων έρευνας, δηλαδή να συνδυάζουν ποσοτικές και ποιοτικές μεθόδους. Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται και το ζήτημα του τριγωνισμού της έρευνας με στόχο να διασφαλιστεί μεγαλύτερη εγκυρότητα και αξιοπιστία (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

Η παρούσα εργασία αξιοποιεί στοιχεία από το ερμηνευτικό παράδειγμα όσον αφορά την ανάλυση και την ερμηνεία των αποτελεσμάτων της έρευνας σε συνδυασμό με το κριτικό χειραφετικό, καθώς αξιοποιούνται στοιχεία της έρευνας δράσης με στόχο τη βελτίωση του παραγόμενου εκπαιδευτικού υλικού.

2.2 Η Κριτική σκέψη στην εκπαίδευση

«Η κριτική σκέψη είναι ένα εκπαιδευτικό ιδανικό. Δεν είναι μία εκπαιδευτική επιλογή. Οι μαθητές έχουν το ηθικό δικαίωμα να διδάσκονται πώς να σκέπτονται κριτικά.»

Stephen P. Norris³

Η ανάπτυξη του/της μαθητή/τριας σε αυτόνομο πρόσωπο, η αναζήτηση της έγκυρης γνώσης, η ικανότητα κατανόησης πολύπλοκων, ασαφών και αντιφατικών καταστάσεων, ο εκρηκτικός ρυθμός παραγωγής της γνώσης, η ορθή χρήση της τεχνολογίας, η ατομική και κοινωνική χειραφέτηση, η ηθική και περιβαλλοντική επίγνωση, η διατήρηση και ορθή

³ Norris, S. P. (1985). Synthesis of research on critical thinking. *Educational leadership*, 42(8), 40–45.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος είναι ζητήματα που συνδέονται άμεσα με την ικανότητα του ατόμου να σκέπτεται για λογαριασμό του (Ματσαγγούρας, 2003).

Ειδικότερα, ο ρυθμός με τον οποίο παράγεται αλλά και απαξιώνεται η γνώση στον σύγχρονο κόσμο είναι ασύλληπτα γρήγορος. Η ανεύρεση της κατάλληλης πληροφορίας και η αξιολόγησή της απαιτούν αυξημένη κριτική ικανότητα, ώστε να ληφθούν ορθές και λογικές αποφάσεις. Σε ποιο βαθμό όμως το ελληνικό σχολείο ανταποκρίνεται στις προκλήσεις και τις απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής;

Η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης αποτελεί όχι μόνο ένα από τα πιο δημοφιλή αντικείμενα μελέτης για τους/τις ερευνητές/τριες, αλλά και στόχος των αναλυτικών προγραμμάτων όχι μόνο όσον αφορά στη γενική παιδεία αλλά και στα επιμέρους μαθήματα. Σύμφωνα με το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.- ΦΕΚ 303B/13-03-2003)⁴ ανάμεσα στις δεξιότητες που αναφέρονται ως διαθεματικές, διατρέχουν δηλαδή οριζόντια τα γνωστικά αντικείμενα είναι οι παρακάτω: «*Η ικανότητα/δεξιότητα χρήσης ποικίλων πηγών και εργαλείων πληροφόρησης και επικοινωνίας με στόχο αφενός την εξεύρεση, ανάλυση, αξιολόγηση και παρουσίαση πληροφοριών και αφετέρου προστασίας από την «πληροφοριακή ρύπανση» ... η ικανότητα κριτικής επεξεργασίας πληροφοριών, αξιών και παραδοχών... η ικανότητα επίλυσης προβλημάτων μέσα από την καλλιέργεια των απαραίτητων δεξιοτήτων και στρατηγικών ελέγχου, ανατροφοδότησης και διορθωτικής παρέμβασης... η ικανότητα ορθολογικών επιλογών σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο... η ικανότητα δημιουργικής επινόησης... η αξιοποίηση γνώσεων και η υιοθέτηση αξιών κατάλληλων για τη διαμόρφωση προσωπικής άποψης στη λήψη αποφάσεων».*

Αναγνωρίζεται, λοιπόν, τουλάχιστον σε θεωρητικό επίπεδο η αναγκαιότητα ανάπτυξης της κριτικής σκέψης των παιδιών, η οποία μάλιστα συνδέεται με τον πυρήνα της ανθρώπινης ύπαρξης, τη διαμόρφωση προσωπικής άποψης και τη λήψη απόφασης. Στην πραγματικότητα όμως τα πράγματα είναι απογοητευτικά τόσο σε θέματα έρευνας όσο και στη σχολική πρακτική. Δεν αρκεί η αναφορά της κριτικής σκέψης ως μαθησιακός στόχος στα αναλυτικά προγράμματα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για να ισχυριστούμε ότι το ελληνικό σχολείο προάγει την κριτική σκέψη, ούτε μπορούμε να βασιστούμε στην προαίρεση μερικών εκπαιδευτικών που προσπαθούν να κάνουν τη

⁴ Ανακτήθηκε στις 1/7/18 από <http://www.pi-schools.gr/download/programs/depps/fek303.pdf>
ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ
(e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

διαφορά βαδίζοντας πολλές φορές στα τυφλά και ξεκινώντας συχνά από το σημείο μηδέν. Το πρόβλημα οξύνεται πολύ περισσότερο, όταν στα παιδαγωγικά τμήματα δεν προσφέρονται μαθήματα για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και, όταν ακόμη και οι μεταπτυχιακές εργασίες όπως και οι διδακτορικές διατριβές, είναι μετρημένες στα δάχτυλα στα ελληνικά πανεπιστήμια.

Η Μανούσου (2017) στην έρευνά της πάνω στις απόψεις καθηγητών Συμβούλων και φοιτητών/τριών του ΕΑΠ για την κριτική σκέψη στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα καταλήγει ότι *«η κριτική σκέψη είναι μια δύσκολη διεργασία, η οποία δεν καλλιεργείται στο εκπαιδευτικό μας σύστημα, παρά τις αναφορές στα αναλυτικά προγράμματα και τη φαινομενική επιθυμία όλων των υπευθύνων για την ανάπτυξή της»* και ότι *«υποσκελίζεται έναντι της απομνημόνευσης, των εξετάσεων και της αναζήτησης μιας εύκολης λύσης»*.

Αντίθετα στην Αμερική, στην Ευρώπη και στην Αυστραλία έχουν γίνει πολλές έρευνες για την κριτική σκέψη καθώς και πολλές προσπάθειες εφαρμογής της στην εκπαίδευση. Στην Καλιφόρνια και το Τζέρσεϊ, λόγω χάρη, οι ειδικοί σε συνεργασία με την εκπαιδευτική κοινότητα έχουν βρει τρόπους ενσωμάτωσης της διδασκαλίας της κριτικής σκέψης στα αναλυτικά τους προγράμματα και αξιολόγησής της σε επίπεδο πολιτείας. (Facione, 1990:5)

2.2.1 Ορισμός – Περιεχόμενο κριτικής σκέψης

Πριν απαντήσουμε στο ερώτημα τι είναι κριτική σκέψη, θα πρέπει να τη διακρίνουμε πρώτα από την απλή σκέψη. Κάθε σκέψη μπορεί να χαρακτηριστεί ως κριτική; Η απάντηση στο παραπάνω ερώτημα είναι αρνητική. Το μυαλό μας πολλές φορές λειτουργεί συνειρμικά μεταπηδώντας από τη μία σκέψη στην άλλη. Συχνά δεν έχουμε επίγνωση των διαδικασιών της σκέψης μας, δεχόμαστε μία θέση ανεξέταστα, ή βγάζουμε εύκολα συμπεράσματα. Αντίθετα, η κριτική σκέψη είναι αναστοχαστική, σκέπτεται δηλαδή τον εαυτό της και άρα, υπάρχει επίγνωση των νοητικών λειτουργιών της σκέψης. Χαρακτηρίζεται, επίσης, από λογικότητα και εξετάζει βάσει κριτηρίων αν μία κρίση είναι ορθή και γι' αυτόν τον λόγο είναι και αυτοδιορθωτική (Lipman, 2013).

Ο Dewey (1909:9, οπ. αναφ. στο Fisher. 2001), κατά πολλούς πατέρας της κριτικής σκέψης, μίλησε για την αναστοχαστική σκέψη, την οποία ορίζει ως εξής: *«Ενεργή,*

επίμονη και προσεχτική εξέταση μιας πεποίθησης ή ενός υποτιθέμενου είδους γνώσης υπό το φως των λόγων που την υποστηρίζουν και των περαιτέρω συμπερασμάτων στα οποία συνεπάγεται». Ο ορισμός αυτός δίνει έμφαση στην ενεργή φύση της σκέψης, στους λόγους και τα επιχειρήματα που στηρίζουν μία άποψη καθώς και στις συνέπειες και τα συμπεράσματα που απορρέουν από αυτή.

Στην πιο πρόσφατη βιβλιογραφία έχουν προταθεί δεκάδες ορισμοί της κριτικής σκέψης, από τους οποίους άλλοι είναι πιο γενικοί και άλλοι πιο ειδικοί, άλλοι εστιάζουν στη διαδικασία της σκέψης και άλλοι στα παραγόμενα προϊόντα, όπως η επίλυση προβλημάτων, η εξαγωγή κρίσης και η λήψη απόφασης. Από αυτούς επιλέξαμε τον ορισμό των Norris & Ennis (1989:14), επειδή αναφέρεται ουσιαστικά στον πυρήνα της ύπαρξης του ατόμου, που είναι οι πεποιθήσεις του και οι αποφάσεις για τη ζωή του και τον ορισμό της επιτροπής Delphi, στην οποία θα αναφερθούμε στη συνέχεια.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τους Norris & Ennis η «*Κριτική σκέψη είναι η λογική, αναστοχαστική σκέψη που εστιάζεται στην απόφαση του τι να πιστέψει ή τι να κάνει ένα άτομο*». Ο ίδιος όμως ο Ennis αναγνωρίζει ότι υπάρχει αρκετή ασάφεια και σ' αυτόν τον ορισμό και αυτό γίνεται ιδιαίτερα αναγνωρίσιμο όταν θέλουμε να αξιολογήσουμε την κριτική σκέψη. Για να γίνει πιο σαφής η έννοια της κριτικής σκέψης αλλά και ο τρόπος διδασκαλίας και αξιολόγησής της, ο Ennis (1993:180) προτείνει μία σειρά από δεξιότητες-κριτήρια, τις οποίες αναλύει διεξοδικά σε άλλα κείμενά του. Προκειμένου, λοιπόν, να πάρει το άτομο μία απόφαση ή να αποδεχθεί μία άποψη θα πρέπει να έχει τις ακόλουθες δεξιότητες:

1. Να κρίνει την αξιοπιστία των πηγών.
2. Να αναγνωρίζει τα συμπεράσματα από τα επιχειρήματα και τις υποθέσεις.
3. Να κρίνει την ποιότητα των επιχειρημάτων, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας αποδοχής των λόγων, των υποθέσεων και των αποδείξεων.
4. Να αναπτύσσει και να υπερασπίζεται μία άποψη πάνω σ' ένα θέμα.
5. Να κάνει κατάλληλες, διευκρινιστικές ερωτήσεις.
6. Να σχεδιάζει πειράματα και να κρίνει ερευνητικά σχέδια.
7. Να ορίζει κατάλληλα τις έννοιες ανάλογα με το συγκεκριμένο.
8. Να είναι ανοιχτόμυαλος/η.
9. Να προσπαθεί να είναι καλά πληροφορημένος/η.

10. Να βγάζει έγκυρα συμπεράσματα αλλά με προσοχή.

Από την παραπάνω λίστα βλέπουμε ότι την κριτική σκέψη συνιστούν μία σειρά από δεξιότητες (skills) και αλλά ψυχικά χαρακτηριστικά-προδιαθέσεις (dispositions), όπως η ανοιχτότητα πνεύματος, η περιέργεια και η αμφισβήτηση. Το 1990 η American Philosophical Association (APA) συγκρότησε μία ομάδα 46 ειδικών στην κριτική σκέψη ανάμεσα στους οποίους ήταν ο Ennis, ο Facione και ο Paul, πρωτοπόροι ακαδημαϊκοί του πεδίου, με στόχο την από κοινού συμφωνία σε θέματα της κριτικής σκέψης. Η επιτροπή εργάστηκε σύμφωνα με την τεχνική Delphi, κατά την οποία οι ειδικοί, εκπαιδευτικοί και θεωρητικοί της κριτικής σκέψης απαντούν σ' ένα σύνολο ερωτήσεων που αφορούν στο θέμα υπό εξέταση, ακούν τα επιχειρήματα, τις αντίθετες απόψεις και τις ενστάσεις των άλλων συμμετεχόντων και προσπαθούν τελικά μέσα από κύκλους συζητήσεων να έλθουν σε μία κοινή συμφωνία.

Η επιτροπή Delphi ανέπτυξε τον παρακάτω ορισμό, ο οποίος αναγνωρίζει έξι βασικές δεξιότητες (skills), 16 υπο-δεξιότητες (subskills) και 19 προδιαθέσεις (dispositions):

Κατανοούμε την κριτική σκέψη ως τη σκόπιμη, αυτορυθμιζόμενη κρίση, η οποία καταλήγει στην ερμηνεία, την ανάλυση, την αξιολόγηση και την εξαγωγή συμπεράσματος, όπως επίσης και την εξήγηση των εμπειρικών, εννοιολογικών, μεθοδολογικών, κριτηριολογικών, ή συγκεκριμένων προϋποθέσεων πάνω στα οποία βασίζεται μία κρίση. Η κριτική σκέψη είναι βασικό εργαλείο της διερεύνησης... Ο ιδανικά κριτικά σκεπτόμενος άνθρωπος είναι κατά κανόνα φιλοπερίεργος, καλά πληροφορημένος, εμπιστεύεται τη λογική, ανοιχτόμυαλος, ευέλικτος, δίκαιος στην αξιολόγηση, τίμιος στην αντιμετώπιση προσωπικών προκαταλήψεων, συνετός στην εξαγωγή κρίσεων, πρόθυμος να αναζητήσει σχετικές πληροφορίες, λογικός στην επιλογή κριτηρίων, εστιασμένος στη διερεύνηση, πρόθυμος να αναθεωρήσει και επίμονος στην αναζήτηση αποτελεσμάτων που είναι τόσο ακριβή όσο το θέμα και οι περιστάσεις το επιτρέπουν. (Facione, 1990 :6)

Επομένως, γίνεται φανερό ότι η κριτική σκέψη είναι μία πολυσύνθετη δεξιότητα, η οποία όμως μπορεί να διδαχθεί μέσα από την καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

2.2.2 Διδακτικές προσεγγίσεις της κριτικής σκέψης

Στο ερώτημα αν είναι δυνατή η διδασκαλία της κριτικής σκέψης, όλοι οι ειδικοί απαντούν καταφατικά, αν και διαφωνούν στον τρόπο με τον οποίο μπορεί να γίνει αυτό.

Υπάρχουν δύο κύριες τάσεις ως προς τη διδασκαλία της κριτικής σκέψης στην εκπαίδευση. Η πρώτη προσέγγιση δε δέχεται ότι η κριτική σκέψη μπορεί να διδαχθεί ανεξάρτητα από το γνωστικό πεδίο στο οποίο αναφέρεται και άρα αναπτύσσεται μόνο μέσα από το περιεχόμενο του διδασκόμενου γνωστικού αντικειμένου. Σύμφωνα με τον McPeck (2016), κύριο εκπρόσωπο αυτής της προσέγγισης, *«η κριτική σκέψη πάντα εμφανίζεται σε συνάρτηση με μία αναγνωρίσιμη δραστηριότητα ή θεματική και ποτέ μόνη της»*, δηλαδή *«είναι πάντα κριτική σκέψη για το X»*. Συνακόλουθα αυτής της άποψης, τα αναλυτικά προγράμματα θα πρέπει να αναδειξουν τη δομή του περιεχομένου κάθε γνωστικού αντικειμένου, τις έννοιες, τα σχήματα, τις θεμελιώδεις αρχές, καθώς και να συσχετίζουν τις διαφορετικές μορφές γνώσης με τις διαφορετικές μορφές σκέψης που τις παρήγαγαν (Ματσαγγούρας, 2003).

Ο Lipman (2013) στον αντίλογο του προς τη θέση του McPeck, ότι δηλαδή η διδασκαλία της σκέψης πρέπει να είναι συνδεδεμένη με ένα συγκεκριμένο μάθημα, θεωρεί ότι *«η φιλοσοφία αποτελεί το τρανταχτό παράδειγμα για το αντίθετο»*. Όπως αναφέρει στο βιβλίο του *“Η Σκέψη στην εκπαίδευση”* *«το γεγονός ότι η φιλοσοφία και η Λογική υπάρχουν ... διαψεύδει από μόνο του την απόρριψη εκ μέρους του McPeck της άποψης ότι υπάρχει ένας κλάδος μάθημα που ασχολείται αποκλειστικά με τη διδασκαλία της σκέψης ως αυτόνομης δραστηριότητας»*.

Η δεύτερη προσέγγιση θεωρεί ότι η κριτική σκέψη και γενικότερα οι διαδικασίες της νόησης είναι διδάξιμες και θα πρέπει να διδάσκονται σε ειδικό μάθημα, αφού μπορούν να μεταφέρονται εκτός του πλαισίου που διδάχθηκαν και σε άλλες καταστάσεις. Στην τάση αυτή υπάρχουν δύο ρεύματα, το φιλοσοφικό και το ψυχολογικό. Εδώ θα αναφερθούμε στο φιλοσοφικό ρεύμα, κύριοι εκπρόσωποι του οποίου είναι ο R. Ennis, ο R. Paul και ο M. Lipman και συγκεκριμένα θα εστιάσουμε στις κοινότητες διερεύνησης του Lipman.

Ο A. Fisher (2001:11) επίσης θεωρεί ότι υπάρχει μία σειρά από μεταφερόμενες δεξιότητες σκέψης, που συχνά ονομάζονται κριτικο-δημιουργικές και μπορούν να διδαχθούν άμεσα, όχι έμμεσα μέσω του διδαχτικού αντικειμένου. Τέτοιες δεξιότητες είναι: η αναγνώριση

των επιχειρημάτων και των συμπερασμάτων, η αναγνώριση και αξιολόγηση υποθέσεων, η διασαφήνιση και ερμηνεία φράσεων και ιδεών, η αξιολόγηση της αποδοχής και της αξιοπιστίας των ισχυρισμών, η αξιολόγηση διαφόρων ειδών επιχειρημάτων, η ανάλυση – αξιολόγηση - παραγωγή εξηγήσεων, η ανάλυση – αξιολόγηση – λήψη αποφάσεων, η εξαγωγή συμπερασμάτων και η παραγωγή επιχειρημάτων.

Στην παρούσα εργασία εξετάζεται η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης μέσα από ένα συγκεκριμένο διδαχτικό αντικείμενο, το μάθημα της Ιστορίας. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η εφαρμογή των αρχών της κριτικής σκέψης απαιτεί την καλή γνώση του γνωστικού αντικείμενου. Αν δεν μπορούμε να τις χρησιμοποιήσουμε για να λύσουμε προβλήματα του πραγματικού κόσμου, τότε δεν είναι χρήσιμες (Norris, 1985).

Συμφωνώντας, ωστόσο, με τη δεύτερη προσέγγιση, που κατά τη γνώμη μας είναι περισσότερο ευρεία, θεωρούμε ότι καταρχήν η εννοιολόγηση και η διδασκαλία των γνωστικών δεξιοτήτων και τρόπων συλλογισμού σε ξεχωριστό μάθημα έχει να προσφέρει πολλά στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των παιδιών. Από τη διδακτική μας εμπειρία βλέπουμε ότι τα παιδιά μπορούν και επιθυμούν να διαβουλεύονται πάνω σε ζητήματα ηθικής ή σε προβλήματα του πραγματικού κόσμου και μπορούν να βοηθηθούν, αν γνωρίζουν τρόπους ορθού συλλογισμού και εξαγωγής κρίσεων. Αυτό δε σημαίνει, ωστόσο, ότι δε θα γίνει μεταφορά αυτών των δεξιοτήτων στο περιεχόμενο των συγκεκριμένων γνωστικών αντικείμενων και αυτός, άλλωστε, είναι ο βασικός στόχος της διδασκαλίας της κριτικής σκέψης.

2.2.3 Η επιστημονική διερευνητική μέθοδος και ο στοχαστικός διάλογος

Υπάρχουν πολλοί και στο μέλλον θα υπάρξουν πολύ περισσότεροι τρόποι διδασκαλίας της κριτικής σκέψης. Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας θα αναφερθούμε σε δύο πολύ βασικούς: την επιστημονική, διερευνητική μέθοδο που βασίζεται στην επίλυση προβλήματος και τη διερεύνηση μέσω του στοχαστικού διαλόγου.

Η επιστημονική διερευνητική μέθοδος, εισηγητής της οποίας ήταν ο Dewey, συνίσταται στον ορισμό του προβλήματος, τη διατύπωση των στόχων και των προσδοκώμενων αποτελεσμάτων, τη διατύπωση υποθέσεων ως πιθανούς τρόπους επίλυσης του προβλήματος, την παρατήρηση ή την διεξαγωγή πειράματος για την επαλήθευση ή όχι των υποθέσεων και τέλος την εξαγωγή συμπερασμάτων. Μέσα από τη μελέτη

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

βιβλιογραφίας τη συναντούμε σε πολλά διδακτικά μοντέλα και εκπαιδευτικά λογισμικά που βασίζονται στην κονστρουκτιβιστική προσέγγιση με διαφορετική ονομασία κάθε φορά των διαφόρων σταδίων που τα συνιστούν, που όμως στη βάση τους ακολουθούν τα παραπάνω βήματα.

Ανάλογα με τη φύση του ερωτήματος μία άλλη μέθοδος διερεύνησης είναι η προσέγγιση μέσω του στοχαστικού διαλόγου. Η προσέγγιση αυτή αξιοποιεί τη δυνατότητα των μικρών παιδιών να φιλοσοφούν, η οποία αρχίζει από πολύ νωρίς, όπως επιβεβαιώνεται και από τις ερευνητικές εργασίες, που δημοσιεύονται στα περιοδικά «Thinking» και «Analytic Teaching», τα οποία ασχολούνται με τις φιλοσοφικές δυνατότητες των παιδιών (Ματσαγγούρας, 2003). Ένα καθαρό παράδειγμα εφαρμοσμένης φιλοσοφίας στην εκπαίδευση είναι το πρόγραμμα «Φιλοσοφία για παιδιά», που έχει στόχο να βελτιώσει τους/τις μαθητές/τριες στον συλλογισμό και την κρίση και τους δώσει τη δυνατότητα να φιλοσοφούν.

Ο Lipman (2013), υπέρμαχος της εισαγωγής της φιλοσοφίας στην εκπαίδευση, μάλιστα προτείνει τη μετατροπή των τάξεων σε κοινότητες διερεύνησης για τη διδασκαλία της κριτικής σκέψης. Διερεύνηση με την στενή έννοια είναι η διαδικασία κατά την οποία «*οι μαθητές θέτουν κατάλληλα ερωτήματα για θέματα τα οποία δεν έχουν προκαθορισμένες απαντήσεις*», με την ευρεία έννοια «*πρόκειται για αναζήτηση της αλήθειας, για αναζήτηση νοήματος*». Τη σημασία της προβληματική κατάσταση, η οποία συμβαίνει σε ένα πλαίσιο αλληλεπίδρασης με τον κόσμο και με άλλους ανθρώπους ως έναυσμα για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης αναδεικνύουν και οι Norris & Ennis (1989).

Ο στοχαστικός διάλογος αποτελεί «*μία αμοιβαία εξερεύνηση*» και μπορεί να καταστήσει το μάθημα «*αντικείμενο διαβούλευσης*» μέσα από τις διαδικασίες του ορθολογικού συλλογισμού, της διαμόρφωσης εννοιών, της ανταλλαγής ιδεών, της ανάπτυξης υποθέσεων και της από κοινού εξαγωγής κρίσεων. Ο διάλογος επιδιώκει ως πρακτικό αποτέλεσμα ένα τελικό προϊόν: «*επίλυση μιας διαφωνίας, μια απόφαση, ένα συμπέρασμα, ένα προσδιορισμό, δηλαδή με μία λέξη κρίσεις*» (Lipman (2013).

Για να είναι αποτελεσματικός θα πρέπει οι συνομιλητές να πειθαρχούνται από τη λογικότητα, να έχουν ίσες ευκαιρίες συμμετοχής, να είναι ενεργοί ακροατές, να σέβονται τη γνώμη του άλλου και να νιώθουν συναισθηματική ασφάλεια να εκφραστούν. Ο

Mezirow (2006) αναφέρει ότι «η ύπαρξη συναισθημάτων όπως η εμπιστοσύνη, η αλληλεγγύη, η ασφάλεια και η συναισθηματική κατανόηση αποτελεί αναγκαία συνθήκη για την πλήρη συμμετοχή στο διάλογο. Ο διάλογος δε βασίζεται σε νικηφόρα επιχειρήματα. Κεντρικό σημείο του είναι η επιδίωξη συμφωνίας».

Οι κοινότητες διερεύνησης στη σχολική τάξη μπορούν να συμβάλλουν, επίσης, και «στη βελτίωση του ηθικού κλίματος». Η τιμωρία, ως μέθοδος διαχείρισης της τάξης είναι αναποτελεσματική όπως και το κήρυγμα, αφού οι μαθητές/τριες εξακολουθούν να παραβιάζουν κανόνες που γνωρίζουν, ενώ το κήρυγμα μπορεί να αποτελέσει μία επιπλέον «άσκηση στον στερεοτυπικό τρόπο σκέψης». Οι προβληματικές συμπεριφορές και οι πράξεις βίας μπορούν να γίνουν αντικείμενο ηθικής διερεύνησης με στόχο την πρόληψη μελλοντικών πράξεων βίας και την εδραίωση της ειρήνης στα σχολεία. Επίσης, οι θεμελιώδεις ανθρωπιστικές ιδέες μπορούν να γίνουν αντικείμενο ηθικής διερεύνησης με απώτερο στόχο την ανάπτυξη των δεξιοτήτων συλλογισμού, διαμόρφωσης εννοιών και διατύπωσης κρίσεων (Lipman 2013).

2.2.4 Προγράμματα κριτικής σκέψης

Σύμφωνα με τις δύο παραπάνω τάσεις σχετικά με τη διδακτική προσέγγιση της κριτικής σκέψης έχουν δημιουργηθεί προγράμματα που είτε ακολουθούν τη μία ή την άλλη κατεύθυνση είτε αποτελούν συνδυασμό τους. Ο Ennis (1989) όπως αναφέρεται στους Abrami et al. κατέταξε τα προγράμματα της κριτικής σκέψης σε τέσσερις κατηγορίες:

α) Γενικής προσέγγισης (general approach), στην οποία οι δεξιότητες της κριτικής σκέψης γίνονται μαθησιακοί στόχοι και διδάσκονται σε χωριστό μάθημα. Βασική παραδοχή αυτού του προγράμματος είναι ότι οι δεξιότητες της κριτικής σκέψης μπορούν να μεταφερθούν σε άλλες γνωστικές περιοχές.

β) Προγράμματα έγχυσης (infusion approach): Απαιτούν βαθιά κατανόηση του αντικειμένου πάνω στο οποίο οι μαθητές/τριες καλούνται να σκεφτούν κριτικά, ενώ γίνεται ρητή αναφορά στις δεξιότητες της κριτικής σκέψης ως μαθησιακός στόχος.

γ) Προγράμματα ενσωμάτωσης (immersion approach): Στα προγράμματα αυτά δίνεται έμφαση στο γνωστικό περιεχόμενο το οποίο πρέπει να προκαλεί την κριτική σκέψη και έμμεσα να την καλλιεργεί χωρίς όμως να γίνεται ρητός μαθησιακός στόχος. Τα

προγράμματα έγχυσης και ενσωμάτωσης εστιάζουν στο περιεχόμενο του συγκεκριμένου μαθήματος.

Δ) Η μικτή προσέγγιση (mixed approach) σύμφωνα με οποία οι μαθητές/τριες διδάσκονται την κριτική σκέψη μέσα από συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο, αλλά υπάρχει, επίσης, κι ένα χωριστό μονοπάτι που στοχεύει στη διδασκαλία των γενικών αρχών της κριτικής σκέψης (Abrami et al., 2008).

Οι Abrami et al. (2008) διεξήγαγαν μία μεταανάλυση 117 ερευνών με στόχο να αποτιμήσουν ποια ερευνητική παρέμβαση είναι περισσότερο αποτελεσματική στην ανάπτυξη αλλά και στην αποτελεσματική χρήση των δεξιοτήτων της κριτικής σκέψης και υπό ποιες συνθήκες. Η έρευνά τους έδειξε ότι η αποτελεσματικότερη προσέγγιση ήταν η ξεχωριστή διδασκαλία των δεξιοτήτων και η εφαρμογή τους μετά στο περιεχόμενο συγκεκριμένων μαθημάτων. Τα προγράμματα ενσωμάτωσης όπου η κριτική σκέψη ασκείται έμμεσα ήταν τα λιγότερο αποτελεσματικά. Επίσης, όπου οι εκπαιδευτικοί είχαν επιμορφωθεί πάνω στη διδασκαλία της κριτικής σκέψης τα αποτελέσματα ήταν καλύτερα. Με την παραπάνω άποψη εξάλλου συμφωνεί και ο Lipman ο οποίος αναφέρει ότι η διδασκαλία της Λογικής ως ξεχωριστό μάθημα, ενώ είναι αναγκαία, δεν αρκεί για να αναπτύξουν οι μαθητές/τριες την κριτική ικανότητα, θα πρέπει να διδαχθούν πώς να εφαρμόζουν αυτή τη λογική στα γνωστικά αντικείμενα των διαφόρων κλάδων.

2.3 Το γνωστικό αντικείμενο: Η Ιστορία

«Πιστεύετε ότι το παρελθόν, απλά επειδή έχει ήδη συμβεί, είναι τελειωμένο και δεν αλλάζει; Α, όχι! Το παρελθόν καλύπτεται με έναν πολύχρωμο μανδύα και κάθε φορά που το κοιτάμε βλέπουμε μία διαφορετική απόχρωση.»

Μίλαν Κούντερα⁵

Η ιστορία ως έννοια έχει διπλή σημασία: «το ανθρώπινο παρελθόν και η γνώση που έχουμε γι' αυτό» (Moniot, 2002:75). Κεντρική θέση στην ιστορική μεθοδολογία έχει το ιστορικό ερώτημα που θέτει ο/η ιστορικός, η διατύπωση ερευνητικών υποθέσεων και η έρευνα που διεξάγει μέσα από τα τεκμήρια ή πηγές προκειμένου να ερμηνεύσει τα ιστορικά φαινόμενα. Το παρελθόν πριν την «επέμβαση» του/της ιστορικού, είναι άμορφο και

⁵ Kundera, M. (1982). *The book of Laughter and Forgetting*. London: Faber and Faber
ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ
(e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

ενιαίο, μορφοποιείται με βάση τα ερωτήματα του σήμερα. Ο/η ιστορικός «κατασκευάζει» τις πηγές, με την έννοια ότι η ματιά του/της τις αναδεικνύει ως τέτοιες.

Η ιστορία, λοιπόν, είναι μία διανοητική κατασκευή μέσα από την κριτική έρευνα στα υπολείμματα του παρελθόντος, τα τεκμήρια ή πηγές. Σύμφωνα με τον Moniot «από το παρελθόν προέρχονται τα υπολείμματα και από το παρόν η κριτική τους που με την φροντίδα του ιστορικού οργανώνονται σε ιστορική γνώση» (Moniot, 2002:81). Η γνώση του χθες συνδέεται με το σήμερα και δεν έχει χαρακτήρα οριστικό και μόνιμο. Ο Κούντερα μιλώντας για τις αποχρώσεις του μανδύα του παρελθόντος εννοεί τις κατασκευές και τις ερμηνείες πάνω στα ιστορικά φαινόμενα ανάλογα με τα αξιολογικά κριτήρια, τις αντιλήψεις, την οπτική του/της ιστορικού.

Η άποψη αυτή έρχεται να καταρρίψει τις παραδοσιακές προσεγγίσεις της ιστορίας που βασίζονται στην επιστημολογία του θετικισμού, σύμφωνα με τις οποίες η ιστορική γνώση είναι αντικειμενική και η ιστορική πραγματικότητα ταυτίζεται με τη διανοητική της κατασκευή.

Η ιστορία διακρίνεται στην ακαδημαϊκή ιστορία των ιστορικών και στη σχολική. Ο μετασχηματισμός της ιστορικής γνώσης σε σχολική ονομάζεται διδακτική μετατόπιση, έννοια που εισήχθη από τον Yves Chevallard. Σύμφωνα με την Κάββουρα (2011), «η γνώση (στη σχολική ιστορία) προκύπτει μέσα από παρεμβάσεις του τύπου «κόψε-ράψε», περικοπές θεμάτων που δε γίνονται αντικείμενο ευρείας αποδοχής, λογοκρισίες, προσθήκες». Έτσι, ενώ η ιστορική γνώση στην ακαδημαϊκή ιστορία είναι προϊόν της κριτικής ανάλυσης του/της ιστορικού, στη σχολική ιστορία η γνώση απαρτίζεται από έτοιμες προτάσεις που εκλαμβάνονται ως αληθινές και αδιαπραγμάτευτες. Συνακόλουθα αποκρύπτεται ο ρόλος της γλώσσας και του/της ιστορικού στην κατασκευή και στην ερμηνεία των ιστορικών κειμένων. Γίνεται προσπάθεια απαλοιφής των αντίθετων απόψεων και προωθείται η συναίνεση των κοινωνικών ομάδων και των ανθρώπων όσον αφορά τις μνήμες τους και τις οπτικές τους για τον κόσμο. Επιπλέον, για να μην υπάρξει υποψία για πολιτικές επιλογές, η γνώση παρουσιάζεται ουδέτερη και από-ιδεολογικοποιημένη (οπ.).

2.3.1 Διδακτική της ιστορίας και κριτική σκέψη

«Η δυσκολία εννόησης του παρόντος γεννιέται αναγκαστικά από την άγνοια του παρελθόντος».

Marc Bloch⁶

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία μετατόπιση από την παραδοσιακή προσέγγιση της ιστορίας, της οποίας βασικός στόχος ήταν η εθνική διαπαιδαγώγηση και η εγχάραξη της πολιτικής νομιμοφροσύνης. Ανάμεσα στους στόχους της σύγχρονης Διδακτικής της ιστορίας, όπως τους αναφέρει ο Γ. Κόκκινος στην εισαγωγή του βιβλίου της Sebba (2000:16), είναι η επιστημολογική και μεθοδολογική θεμελίωση της ιστορικής γνώσης σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, η κριτική αναπαραγωγή μέσω του σχολικού θεσμού της ακαδημαϊκά έγκυρης γνώσης, η διαμόρφωση ιστορικών δεξιοτήτων, ο συγκερασμός της δηλωτικής γνώσης (τι) με τη διαδικαστική (πώς), η χαρτογράφηση των ιστορικών στερεοτύπων και η αποκωδικοποίηση της προϋπάρχουσας ιστορικής σκέψης των μαθητών/τριών.

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι δίνεται έμφαση όχι μόνο στην απόκτηση γνώσης αλλά και στον τρόπο απόκτησής της μέσα από διερευνητικές διαδικασίες, στην εισαγωγή του/της μαθητή/τριας στην ερευνητική μεθοδολογία, στην ανάδειξη των ιστορικών στερεοτύπων καθώς και της σκέψης των μαθητών/τριών. Ωστόσο, στα Προγράμματα Σπουδών στην επιλογή του περιεχομένου εξακολουθεί να *«κυριαρχεί η αντίληψη ότι η ιστορία εντάσσει στους κόλπους της όλη την κληρονομιά ενός λαού»*. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την κυριαρχία της δηλωτικής πληροφορίας και της αποστήθισης (Κάββουρα, 2011). Μάλιστα το μεγαλύτερο μέρος αυτής της γνώσης θα λησμονηθεί μέσα από την απόλυτα φυσιολογική λειτουργία της μνήμης. Αυτό αφορά ιδιαίτερα την ιστορία γεγονότων, της οποίας το περιεχόμενο είναι ετερόκλητο και σε μία λογική αλληλουχία που μπορεί να είναι προφανής για τον/την ιστορικό αλλά ακατανόητη για τον/την μαθητή/τρια.

Όπως ήδη έχει αναφερθεί, για να έχει η γνώση νόημα για τον/την μαθητή/τρια και μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα θα πρέπει να υπάρξει ουσιαστική κατανόηση, γεγονός που σημαίνει επιλογή και συμπύκνωση πληροφοριών, ένταξή τους σε προϋπάρχοντα νοητικά

⁶ Bloch, M. (1949//1974). *Apologie pour l'histoire ou métier d'historiens*. Paris: Armand Colin.
ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

σχήματα και εξαγωγή συμπερασμάτων. Η κατανόηση δηλαδή είναι μία προσωπική ανασύνθεση-οικοδόμηση της γνώσης και εμπεριέχει την ερμηνεία.

Κατά την προσπάθεια ερμηνευτικής κατανόησης οι μαθητές/μαθήτριες επιστρατεύουν δεξιότητες ανώτερου γνωστικού επιπέδου, που όμως δεν αξιοποιούνται σε μία παραδοσιακή εκπαίδευση. Η Ειρήνη Νάκου (2000:168) σε έρευνά της σε 141 παιδιά ηλικίας 12-15 χρόνων για την ιστορική σκέψη των παιδιών σε σχέση με την επεξεργασία μουσειακών αντικειμένων ως υλικών καταλοίπων του παρελθόντος, διαπίστωσε την έκφραση έγκυρης ιστορικής σκέψης και την εμφάνιση «*αυθόρμητων ιστορικών δεξιοτήτων*» ήδη από την ηλικία των 12-13 χρόνων. Η ίδια ερευνήτρια καταλήγει ότι «*η συστηματική εκπαίδευση των παιδιών στην ιστορική ερμηνεία από μικρές ηλικίες μπορεί να βοηθήσει όλα τα παιδιά ... (έτσι ώστε) όταν φθάσουν στην ηλικία των 15 χρόνων, στο τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, να έχουν αναπτύξει κριτική ιστορική σκέψη και γνώση, χρήσιμες δεξιότητες για τη ζωή τους στο παρόν και στο μέλλον*».

Πώς όμως μπορούμε να βοηθήσουμε τον/την μαθητή/τρια στην ενεργή οικοδόμηση της γνώσης και άρα στην ερμηνευτική κατανόηση στο μάθημα της ιστορίας;

Ο Husbands (2000:25) προτείνει τέσσερις μορφές ιστορικής διερεύνησης που μπορεί να βοηθήσουν τους/τις μαθητές/τριες στην προσπάθεια κατανόησης του παρελθόντος.

- α) την εξέταση των τεκμηρίων
- β) τη χρήση ερμηνευτικής γλώσσας για το παρελθόν
- γ) την ανάπτυξη εξηγητικών περιγραφών («κατασκευή ιστοριών»)
- δ) την εξάσκηση της φαντασίας (ιστορική ενσυναίσθηση)

Αναλυτικότερα, ένα σημαντικό εργαλείο που διαθέτει ο/η εκπαιδευτικός είναι η κριτική ανάλυση των πηγών, η οποία εξασκεί τους/τις μαθητές/τριες να διακρίνουν πληροφορίες, απόψεις, συναισθήματα, συμπεράσματα, που προέρχονται από αυτόπτες μάρτυρες ή μαρτυρίες από δεύτερο ή τρίτο χέρι. Επιπλέον, η διδασκαλία μέσα από τις πηγές φέρνει σε επαφή τον/την μαθητή/τρια με την ιστορική μεθοδολογία, κατά την οποία ο/η ιστορικός θέτει ερωτήματα και προσπαθεί να τα απαντήσει μέσα από τη μελέτη των τεκμηρίων. Σχολιασμός των πηγών σύμφωνα με τον Moniot (2002:282) «*σημαίνει περιγραφή και εντοπισμός των πληροφοριών που περιέχουν, προσδιορισμός της φύσης της πηγής, εξήγηση*

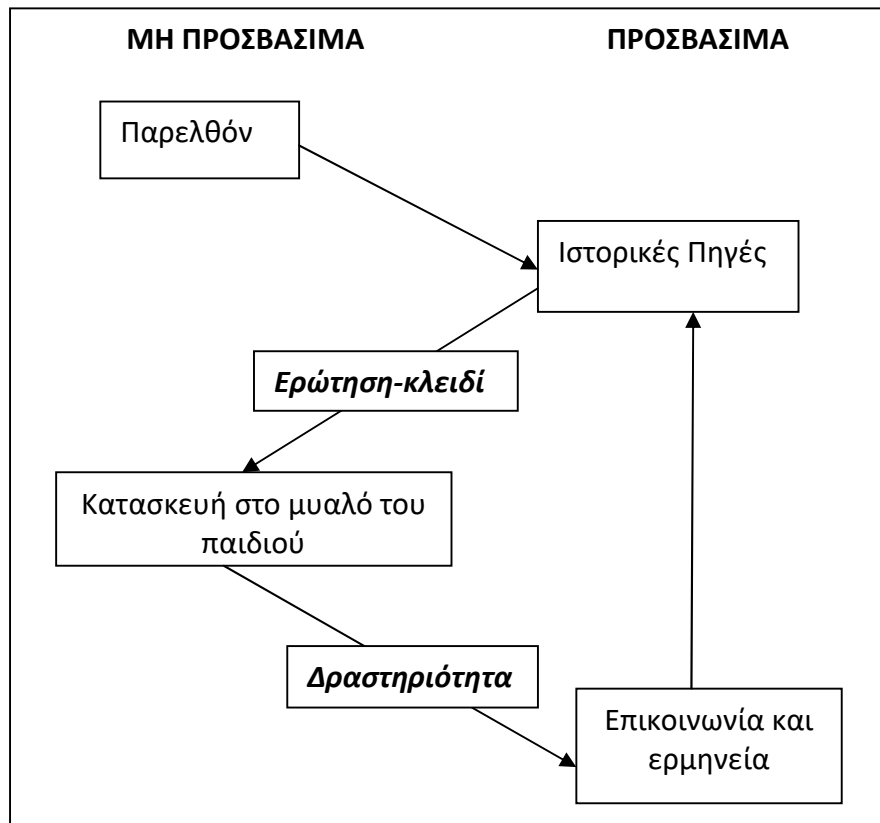
και τοποθέτησή της σ' ένα συγκεκριμένο πλαίσιο με απώτερο στόχο να καταδείξουμε τα όρια της πηγής, να την επεξεργαστούμε, δηλαδή, κριτικά». Έτσι η ιστορία δεν θα αποτελεί μία αποστεωμένη εικόνα του παρελθόντος, αλλά μπορεί να γίνει μία διακίνηση ιδεών μέσω του διαλόγου. Μέσα από την επαφή με τις πηγές οδηγούμε σταδιακά τον/την μαθητή/τρια να συνειδητοποιήσει ότι «μία πηγή διαβάζεται με βάση την εποχή της και τη δική μας εποχή ταυτόχρονα», μία ιδέα που είναι γνωστή στους/στις ιστορικούς αλλά «ανατρεπτική» για τους/τις μαθητές/τριες.

Όπως έχει αναφερθεί και στην ενότητα της κριτικής σκέψης, η διερεύνηση ξεκινάει πάντα από ένα πρόβλημα-ερώτημα, το οποίο καλούνται οι μαθητές/τριες να επεξεργαστούν επιστρατεύοντας στρατηγικές και επικοινωνιακές δεξιότητες προκειμένου να παρουσιάσουν τη σκέψη τους με λογικό ειρμό. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να τονίσουμε ότι η διατύπωση κατάλληλων ερωτήσεων κατά την εξέταση των τεκμηρίων είναι πολύ σημαντική, γιατί καθορίζουν το είδος της σκέψης που θέλουμε να αναπτύξουμε στους/στις μαθητές/τριες μας: διενέργεια συγκρίσεων, διατύπωση υποθέσεων, ερμηνεία-αιτιολόγηση, εξαγωγή συμπερασμάτων και κρίσεων, αξιολόγηση ενός γεγονότος, μιας ενέργειας, μιας κατάστασης. Απώτερος στόχος της διερευνητικής προσπάθειας των μαθητών/τριών μέσα από την εξέταση των τεκμηρίων είναι η συγκρότηση των δικών τους ερμηνειών για το παρελθόν. Σύμφωνα με τον Husbands (2000:46), «αν τα τεκμήρια αξίζουν μια θέση στο πλαίσιο της σχολικής ιστορίας, αυτό δε συμβαίνει γιατί κατ' αυτόν τον τρόπο προσδίδεται "αυθεντικότητα".... αλλά επειδή η χρήση των τεκμηρίων υποβοηθά την ανάπτυξη συγκεκριμένων ειδών νοητικών δραστηριοτήτων και καθιστά δυνατή την υλοποίηση μιας συγκεκριμένης μαθησιακής διαδικασίας».

Ο Stanford⁷ (1986, οπ. αναφ. στο Copeland, 1998) προτείνει ένα σχήμα (2.1) που συνενώνει τα πιο σημαντικά στοιχεία, προσβάσιμα και μη, κατά την ενασχόληση του/της μαθητή/τριας με τις πρωτογενείς πηγές. Στο σχήμα διαπιστώνουμε τον ρόλο της ερώτησης-κλειδί που θα μετουσιώσει τα μη προσβάσιμα γεγονότα του παρελθόντος σε προσβάσιμες ιστορικές ερμηνείες. Η ερώτηση κλειδί βοηθάει τον/την μαθητή/τρια να οικοδομήσει τη δική του/της ερμηνεία, η οποία είναι μη προσβάσιμη σε μας. Για να διαπιστώσουμε ποια ερμηνεία έχει οικοδομήσει ο/η μαθητής/τρια θα πρέπει να την

⁷ Stanford, M., (1986). The nature of historical knowledge. Oxford. Blackwell.

επικοινωνήσει στην τάξη μέσω μιας δραστηριότητας, για παράδειγμα μέσω μιας διαλογικής συζήτησης, μιας αναπαράστασης, υπόδυσης ενός ρόλου, συγγραφής ενός άρθρου, μιας συνέντευξης μ' ένα ιστορικό πρόσωπο, μιας ιστορικής αφήγησης κλπ.

Σχήμα 2.1: Οικοδόμηση γνώσης με χρήση πρωτογενών πηγών

Ένας δεύτερος τρόπος διερεύνησης του παρελθόντος είναι μέσα από την κατανόηση της ιστορικής γλώσσας. Σύμφωνα με την Νάκου (2000) η ιστορική σκέψη προϋποθέτει «ειδικά ανεπτυγμένο εννοιολογικό σύστημα και ειδικά ανεπτυγμένες δεξιότητες». Η οικείωση με τις ιστορικές έννοιες είναι μία διαδικασία ιδιαίτερα απαιτητική. Ωστόσο, στη γεγοντολογική ιστορική σχολική ύλη η επεξεργασία τους είναι συχνά αμελητέα ή μετατρέπεται σε εξήγηση λεξιλογίου, διαδικασία που αποστεώνει την ιστορική επιστήμη (Κάββουρα, 2011).

Σύμφωνα με τον Husbands (2000:52) η ιστορική γλώσσα περιλαμβάνει τα ακόλουθα είδη:
α) εξειδικευμένη ορολογία που δε χρησιμοποιείται στην καθημερινότητα όπως φέουδο,

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

πασάς, καθώς και έννοιες που χρησιμοποιούνται και σήμερα αλλά έχουν υποστεί σημασιακή μετατόπιση με την ιστορική εξέλιξη, όπως η λέξη επανάσταση, τάξη κ.α. β) γλώσσα για την ιστορική περιγραφή και ανάλυση όπως βασιλεία, δημοκρατία, επανάσταση κ.α. γ) γλώσσα του ιστορικού χρόνου, όπως ιστορική περίοδος, έτος, αιώνας, μεσαίωνα, νεωτερικός κλπ. και δ) έννοιες που περιγράφουν ιστορικές διαδικασίες όπως αιτία, ομοιότητα, διαφορά, χρονολογία και αποτελούν τις «οργανωτικές αρχές» της ιστορίας.

Η δυσκολία της ιστορικής γλώσσας έγκειται στο γεγονός ότι προσπαθούμε «να περιγράψουμε κοινωνίες που διαφέρουν γλωσσικά από τις δικές μας» (οπ.). Έτσι οι μαθητές/τριες θα πρέπει να εξοικειωθούν με έννοιες που δεν έχουν αναφορά στην καθημερινότητά τους και άρα είναι δύσκολο να κατανοηθούν, αλλά και να κατανοήσουν την αλλαγή της σημασίας κάποιων εννοιών που χρησιμοποιούνται και σήμερα, όπως είναι για παράδειγμα οι λέξεις βασιλιάς, επανάσταση, τάξη, δημοκρατία, κράτος. Ένας λοιπόν, τρόπος κατανόησης του παρελθόντος είναι η σύγκριση της σημασίας μιας έννοιας στο παρελθόν και στο σήμερα.

Το λεξιλόγιο του χρόνου είναι επίσης ιδιαίτερα δύσκολο για τους μαθητές, οι οποίοι έχουν «περιορισμένη εμπειρία του χρόνου» (οπ.). Η έννοια του χρόνου συνδέεται άμεσα με τις έννοιες της ομοιότητας και της αλλαγής, όπως βλέπουμε στις ιστορικές εποχές βραδείας αλλαγής ή «συνέχειας» και στις εποχές ταχύτατων αλλαγών. Η έννοια της αιτιότητας, επίσης, παράγει ένα πλήθος εννοιών όπως οικονομικά αίτια, κοινωνικά αίτια, «αίτια μακράς διάρκειας» και «βραχείας διάρκειας».

Τέλος, η γλώσσα της ιστορικής περιγραφής, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, εμπεριέχει και την ερμηνεία ενός γεγονότος. Για παράδειγμα είναι θέμα ερμηνείας και οπτικής αν ένα γεγονός το ονομάσουμε «εμφύλιο πόλεμο» ή «κίνημα» ή «επανάσταση». Η ερμηνευτική φύση της ιστορικής γλώσσας μπορεί να αξιοποιηθεί από τον/την εκπαιδευτικό για τη διερεύνηση των νοηματοδοτήσεων των μαθητών/τριών αναφορικά με τον χαρακτηρισμό ενός γεγονότος για παράδειγμα.

Ένας τρίτος τρόπος προσέγγισης της ιστορίας είναι η «κατασκευή ιστοριών», η αξιοποίηση της αφηγηματικότητας της ιστορίας. Η ιδιαιτερότητα του μαθήματος είναι ότι «απαρτίζεται από μοναδικές ιστορίες» (Moniot, 2002:250) και άρα είναι δύσκολη η

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

ταξινόμηση και οργάνωσή τους σύμφωνα με τις γνωστικές δεξιότητες σε υπάρχοντα νοητικά σχήματα. Ωστόσο, η αφηγηματικότητα της ιστορίας, παρόλο που αμφισβητήθηκε παλαιότερα, μπορεί να υποστηρίξει τη μνήμη μας και να αποτελέσει το κλειδί για την κατανόησή της. Σύμφωνα με τον Moniot (2002:250) *«η διήγηση αληθινών, καλών και κατανοητών ιστοριών (αποτελεί) ένα νεωτερικό πεδίο στη διδακτική της ιστορίας, κατάλληλο να περισώσει τα αγαθά της απομνημόνευσης που μας κατατρέχει»*. Ο/η εκπαιδευτικός αξιοποιώντας την αφηγηματικότητα της ιστορίας, εκτός από το να αφηγείται ιστορίες, είναι πολύ χρήσιμο να ζητάει και από τους μαθητές και τις μαθήτριες να αφηγηθούν ιστορίες σεβόμενοι όμως την ιστορική ακρίβεια, όπως αυτή αντλείται από τα τεκμήρια.

Εξίσου σημαντική με τους τρεις παραπάνω τρόπους κατανόησης της ιστορίας αποτελεί η κατανόηση μέσω της ιστορικής φαντασίας. Η ιστορική φαντασία παίζει καθοριστικό ρόλο στην ιστορική μεθοδολογία. Ο/η ιστορικός συμπληρώνει μέσω της φαντασίας τα κενά των αρχαιικών πηγών, σε ένα είδος *«διαλόγου με τις πηγές»*, όπως τον χαρακτήρισε ο E.H. Carr (οπ. αναφ. στον Husbands 2000:89). Πέρα όμως από αυτό, τα ερωτήματα που θέτει ο/η ιστορικός προς το παρελθόν προϋποθέτουν, επίσης, την εξάσκηση της δημιουργικής του φαντασίας.

Η αξιοποίηση της ιστορικής φαντασίας στην τάξη συνδέεται με την ιστορική ενσυναίσθηση, η οποία όπως αναφέρεται στη Νάκου (2000) *«είναι ένα σημαντικό ειδικό χαρακτηριστικό της ιστορικής σκέψης σύμφωνα με τις μοντέρνες αντιλήψεις της ιστορίας»*. Με την ιστορική ενσυναίσθηση οι μαθητές/τριες μπορούν να *«βλέπουν»* το παρελθόν με τα μάτια όσων το έζησαν και να ξεπεράσουν τη νοοτροπία της σημερινής εποχής (οπ.). Επιπλέον, η ιστορική ενσυναίσθηση συνδέεται και με *«την ανάπτυξη της δυνατότητας των μαθητών και των μαθητριών να εκφέρουν ηθικές κρίσεις»* (Husbands, 2000:93). Οι μαθητές/τριες αξιοποιώντας τα βιώματά τους μπορούν να αξιολογήσουν ηθικά τις πράξεις των ιστορικών προσώπων και με αυτό τον τρόπο η ιστορική φαντασία *«προάγει τις ανθρωπιστικές αξίες στην ιστορία»*. (οπ.). Μάλιστα, όταν οι θεμελιώδεις ανθρωπιστικές ιδέες γίνονται αντικείμενο ηθικής διερεύνησης, όπως ήδη έχουμε αναπτύξει στην ενότητα της κριτικής σκέψης, συμβάλλουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων συλλογισμού, διαμόρφωσης εννοιών και διατύπωσης κρίσεων.

Συνοψίζοντας, η ανάπτυξη της σκέψης γενικότερα ξεκινάει με μία προβληματική κατάσταση ή ένα ιστορικό πρόβλημα στο πεδίο της ιστορίας, που για να επιλυθεί ο/η μαθητής/τρια θα επιδοθεί σε διερευνητικές διαδικασίες. Στην πορεία θα χρειαστεί να κάνει κατάλληλες, διευκρινιστικές ερωτήσεις, να ορίσει κατάλληλα τις έννοιες ανάλογα με το συγκεκριμένο, να κρίνει την αξιοπιστία των πηγών. Θα πρέπει να είναι ικανός/ή να διακρίνει τα συμπεράσματα από τα επιχειρήματα και τις υποθέσεις, να διατυπώσει υποθέσεις, να αναπτύξει και να υπερασπιστεί την άποψή του/της, να κρίνει την ποιότητα των επιχειρημάτων του συνομιλητή και να βγάλει συμπεράσματα με προσοχή, ώστε να συγκροτήσει τη δική του/της ερμηνεία για το παρελθόν. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να είναι ανοιχτόμυαλος/η και καλά πληροφορημένος/η.

Συμπερασματικά, εξετάζοντας σε αντιδιαστολή τις δεξιότητες της κριτικής σκέψης, όπως τις είδαμε στην αντίστοιχη ενότητα, με τις δεξιότητες ανάπτυξης της ιστορικής σκέψης, όπως αναλύθηκαν στην παρούσα ενότητα, παρατηρούμε ότι ταυτίζονται ή βαδίζουν σε κοινή πορεία. Μόνο μέσα από διερευνητικές διαδικασίες, την ανάπτυξη της ιστορικής κριτικής σκέψης των μαθητών/τριών η ιστορία θα μπορέσει να εκπληρώσει έναν εξαιρετικά σημαντικό ρόλο, να αποτελέσει δηλαδή «σημείο αναφοράς στον διαρκώς μεταβαλλόμενο κόσμο», όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει η Κάββουρα (2011) και να παρέχει τα εργαλεία αναγνώρισης και σημασιοδότησης των διαφόρων κοινωνικών φαινομένων.

Στην επόμενη ενότητα θα αναφερθούμε στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στη διδασκαλία και ειδικότερα θα εστιάσουμε στις δυνατότητες της ηλεκτρονικής μάθησης.

2.4 Η ηλεκτρονική μάθηση

Τις δύο τελευταίες δεκαετίες έχουν σημειωθεί ραγδαίες εξελίξεις στην ανάπτυξη του διαδικτύου, ώστε να εισαχθεί μάλιστα το 2005 από τον Tom O' Reilly ο όρος web 2.0, προκειμένου να γίνει διάκριση από τα χαρακτηριστικά και τις δυνατότητες της πρώτης γενιάς διαδικτύου (web 1.0). Σύμφωνα με τον Ulf-Daniel Ehlers (2013) το web 2.0 δεν αποτελεί απλά ένα νέο είδος τεχνολογίας του διαδικτύου, αλλά μάλλον «μία στροφή προς ένα καινούριο παράδειγμα», μία καινούρια εποχή. Η ανάπτυξη μάλιστα είναι τόσο γρήγορη που σχεδόν καθημερινά βγαίνουν νέα εργαλεία, νέες υπηρεσίες και νέες εφαρμογές. Οι περισσότερες εφαρμογές είναι ανοιχτού κώδικα (open source),

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

προσβάσιμες δηλαδή από όλους τους χρήστες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν κι εφαρμογές στις οποίες γίνεται εμπορική εκμετάλλευση.

Η ηλεκτρονική μάθηση (e-learning) αποτελεί ένα τεράστιο κεφάλαιο στον τομέα της εκπαίδευσης. Η δημιουργία διαδικτυακών εκπαιδευτικών ιστότοπων, οι πλατφόρμες διεξαγωγής ηλεκτρονικών μαθημάτων μέσω διαδικτύου, η ηλεκτρονική σχολική τάξη, τα διαδικτυακά μαθήματα MOOCs, οι πλατφόρμες τηλεδιάσκεψης, οι εφαρμογές διαμοιρασμού video, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα ιστολόγια, η on line δημιουργία και επεξεργασία εγγράφων, τα διαδραστικά σχολικά βιβλία, η πολυγλωσσική διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια wikipedia, η μικτή μάθηση (blended learning), η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι μερικές μόνο από τις δυνατότητες εφαρμογής των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση.

Σύμφωνα με τους Σοφό, Κώστα και Παράσχου (2015) «η ηλεκτρονική μάθηση περιλαμβάνει τη χρήση τεχνολογικών εργαλείων για την εκπαίδευση που μπορούν κυρίως να διατεθούν μέσω δικτύων όπως το διαδίκτυο». Η έννοια του διαδικτύου είναι πυρηνική για την ηλεκτρονική μάθηση, ώστε άλλοι ερευνητές, όπως ο Gillani (2003), να ταυτίζουν τις δύο έννοιες: «η ηλεκτρονική μάθηση περιλαμβάνει εκπαιδευτικά, διδαχτικά και μαθησιακά προγράμματα που χρησιμοποιούν δικτυωμένες τεχνολογίες ως μέσο για την παροχή διδασκαλίας».

Αναλυτικότερα, το διαδίκτυο μπορεί να χρησιμοποιηθεί: α) για την παρουσίαση του περιεχομένου, β) για τη συνεργασία μέσω της διαδραστικής επικοινωνίας, γ) για την έρευνα και δ) για την παραγωγή εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων. Ως μέσο παρουσίασης μπορεί να συμπεριλάβει πολυμεσικές εφαρμογές που χαρακτηρίζονται από τον συνδυασμό πολλαπλών μορφών περιεχομένου, όπως εικόνες, κείμενο, ήχο, animation και βίντεο. Ως μέσο επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης περιλαμβάνει το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, ιστολόγια, wikis), τα διάφορα forum και την τηλεδιάσκεψη. Για την αναζήτηση πληροφοριών και την έρευνα οι μηχανές αναζήτησης αποδεικνύονται πολύτιμο εκπαιδευτικό εργαλείο. Ως μέσο παραγωγής το διαδίκτυο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη δημιουργία περιεχομένου σε μία εικονική κοινότητα μέσω δημιουργικών εργαλείων, authoring tools και εργαλείων web 2.0 (οπ.).

Η σημαντικότερη ίσως πλευρά του web 2.0 είναι ότι μπορεί να υποστηρίξει μία πιο κοινωνική, συνεργατική και άτυπη προσέγγιση στη μάθηση. Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση οι μαθητευόμενοι αυτο-οργανώνονται, αναζητούν και παίρνουν οι ίδιοι τις αποφάσεις για τυπικούς και άτυπους τρόπους ανάπτυξης, βελτίωσης και αξιολόγησης της μάθησής τους. Αυτό σημαίνει ότι οι γνώσεις δεν παράγονται αποκλειστικά από τους/τις ειδικούς και τους/τις δασκάλους/ες αλλά από τους/τις ίδιους/ιες τους/τις μαθητευόμενους/ες.

Μ' αυτόν τον τρόπο, το περιεχόμενο του διαδικτύου γίνεται συμμετοχικό και γι' αυτό ακριβώς το παραγόμενο λογισμικό έχει χαρακτηριστεί κοινωνικό. Ο όρος «κοινωνικό λογισμικό» αναφέρεται στο λογισμικό που δημιουργείται συμμετοχικά από τους χρήστες, καταναλώνεται, αναμιγνύεται και επαναστοχοθετείται από τους ίδιους». Οι πιο διαδεδομένες εφαρμογές είναι το blogging, ένα είδος περιοδικού ή ημερολογίου, το messenger για συνομιλία ατόμων ή ομάδων, οι εφαρμογές διαμοιρασμού media όπως το you tube για διαμοιρασμό των videos, και τα wikis που επιτρέπουν τη συλλογική δημιουργία και επεξεργασία περιεχομένου όπως η Wikipedia. Έτσι το διαδίκτυο μετασχηματίζεται από «έτοιμο πακέτο (ready-made)», «μόνο γι' ανάγνωση διαδίκτυο (read only web)» σε «κάν' το μόνος σου και δημοσιεύσε το διαδίκτυο (do it yourself and publish web)». Αυτή η πλευρά του διαδικτύου αποτελεί «αξιοποίηση της συλλογικής νοημοσύνης», όπως ανέφερε σε έκθεσή της επιτροπή γνωστών Γερμανών επιστημόνων προς το γερμανικό, ομοσπονδιακό υπουργείο εκπαίδευσης και έρευνας (Ehlers, 2013).

2.5 Η Εξ απόστασεως εκπαίδευση

Η ιστορία της εξ απόστασεως εκπαίδευσης ξεκινάει κατά τη βιομηχανική περίοδο, πριν από 150 χρόνια περίπου με τις «σπουδές δι' αλληλογραφίας». Ο όρος «εξ απόστασεως εκπαίδευση» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στη δεκαετία του 1970, ενώ επίσημα καθιερώθηκε το 1982 όταν το «Διεθνές Συμβούλιο για την Εκπαίδευση δι' αλληλογραφίας» μετονομάστηκε σε «Διεθνές Συμβούλιο για την εξ απόστασεως Εκπαίδευση και αργότερα σε «Διεθνές Συμβούλιο για την Ανοιχτή εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση». Ο όρος που χρησιμοποιείται σήμερα από το Διεθνές Συμβούλιο είναι «Ανοικτή Μάθηση και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση», γεγονός που δηλώνει την

εκπαιδευτική φιλοσοφία στην οποία θεμελιώνεται η εξ αποστάσεως Εκπαίδευση» (Λιοναράκης, 2009).

2.5.1 Ορισμός της ΕξΑΕ

Στη βιβλιογραφία θα συναντήσουμε ποικιλία ορισμών για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση οι οποίοι διαφοροποιούνται και μέσα από την εξέλιξή της στον χρόνο. Ο D. Keegan (2000) προτείνει μία σύνθεση αυτών των ορισμών μέσω της επισήμανσης των εξής βασικών χαρακτηριστικών του πεδίου:

- α) την απόσταση διδάσκοντα - διδασκόμενου σε αντιδιαστολή με τη συμβατική εκπαίδευση
- β) τη χρήση τεχνικών μέσων για τη μεταφορά του περιεχομένου, συνήθως του έντυπου υλικού
- γ) την παρεμβολή ενός εκπαιδευτικού οργανισμού, αφού η ΕξΑΕ αποτελεί μία μορφή θεσμοθετημένης εκπαίδευσης
- δ) την εξασφάλιση της αμφίδρομης επικοινωνίας και κατά περίπτωση δυνατότητας πρόσωπο με πρόσωπο συναντήσεων για διδακτικούς και κοινωνικούς σκοπούς.

Η έννοια «Ανοιχτή» που προσδιορίζει την ΕξΑΕ αναφέρεται στην εκπαιδευτική πολιτική και στρατηγική της ελεύθερης πρόσβασης σε εκπαιδευτικά ιδρύματα και άρα «ανοίγματος» στο αγαθό της μόρφωσης ανεξάρτητα από την ηλικία, τον τόπο διαμονής, την κοινωνική προέλευση, το μορφωτικό επίπεδο. Εμπεριέχει και στηρίζεται στις έννοιες της ισότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Είναι παράλληλα και μια εκπαιδευτική φιλοσοφία που επιτρέπει στον/στην μαθητή/τρια να επιλέξει τον χώρο, τον χρόνο, τον ρυθμό, τον τρόπο και το περιεχόμενο της μάθησης. Η μάθηση γενικότερα χαρακτηρίζεται από ευελιξία και έχει χαρακτήρα μαθητοκεντρικό. Ως εκπαιδευτική φιλοσοφία βρίσκεται συνδεδεμένη με την έννοια της ποιότητας στην ΕξΑΕ και την ανάπτυξη γνωστικών δεξιοτήτων ανώτερου επιπέδου.

Στη διεθνή επιστημονική κοινότητα έχει προταθεί από το 1998 ο όρος «Πολυμορφική Εκπαίδευση», που σύμφωνα με τον Λιοναράκη (2009) «*περιλαμβάνει την ποιοτική εκπαίδευση που λειτουργεί με αρχές μάθησης και διδασκαλίας σ' ένα εξ αποστάσεως περιβάλλον*». Η έννοια της πολυμορφικής εκπαίδευσης παραπέμπει στην στροφή της εξ

αποστάσεως εκπαίδευσης από το παραδοσιακό παράδειγμα που εστίαζε κυρίως σε ζητήματα πρόσβασης προς το αναδυόμενο παράδειγμα που εστιάζει σε ζητήματα ποιότητας. Σ' αυτό συμβάλλει και το γεγονός ότι η φυσική απόσταση έχει πλέον να αποτελεί εμπόδιο και τείνει να εκμηδενιστεί με τη συμβολή των νέων τεχνολογιών. Εξάλλου, όπως υποστηρίζει και ο Garrison (οπ. αναφ. στο Keegan, 1993:8) «η εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν είναι παρά απλά εκπαίδευση με τη μόνη διαφορά ότι μεσολαβείται».

2.5.2 Το εκπαιδευτικό υλικό στην ΕξΑΕ

Κεντρική σημασία στην ηλεκτρονική μάθηση και στην ΕξΑΕ κατέχει ο διδακτικός μετασχηματισμός του περιεχομένου σε κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό. Η ιδιαιτερότητα της ΕξΑΕ όσον αφορά στο εκπαιδευτικό υλικό είναι ότι αυτό αποτελεί τον κύριο μοχλό της μαθησιακής διαδικασίας. Στην ΕξΑΕ τη θέση του διδάσκοντα παίρνει κατά κύριο λόγο το διδακτικό υλικό, ενώ ο διδάσκοντας υποστηρίζει το υλικό σε μία διαδικασία αλληλοσυμπλήρωσης καθοδηγώντας και ενθαρρύνοντας τον/την εκπαιδευόμενο/η στη μάθηση (Λιοναράκης, 2001). Ο Rowntree⁸ μάλιστα έχει γράψει χαρακτηριστικά για το εκπαιδευτικό υλικό στην ΕξΑΕ: «Μόλις ο σπουδαστής ανοίξει το πακέτο, υπάρχει ένας δάσκαλος που ενεργοποιείται αμέσως και είναι έτοιμος να τον βοηθήσει να μάθει».

Μία βασική διάσταση της συμβατικής εκπαίδευσης είναι η αλληλεπίδραση διδάσκοντα – διδασκόμενου. Η ΕξΑΕ όμως χαρακτηρίζεται από τον διαχωρισμό της διδακτικής πράξης από τη μαθησιακή διαδικασία, αφού διδάσκων/ουσα και διδασκόμενος/η βρίσκονται σε απόσταση. Έτσι η διυποκειμενικότητα, η αμφίδρομη σχέση διδάσκοντα/ουσας και διδασκόμενου/ης θα πρέπει να αποκατασταθεί τεχνητά. Τον ρόλο της «επανασύνδεσης των διδακτικών ενεργειών» (D. Keegan, 2000) τον αναλαμβάνει σε μεγάλο βαθμό το διδακτικό υλικό συμπεριλαμβάνοντας, όσο το δυνατόν, περισσότερα στοιχεία της διαπροσωπικής επικοινωνίας. Έτσι, λοιπόν, το υλικό θα πρέπει να είναι γραμμένο σε απλή γλώσσα και φιλικό ύφος, να είναι προσεκτικά δομημένο, να διατυπώνει με σαφήνεια τους διδακτικούς στόχους, να περιλαμβάνει ερωτήσεις-ερεθίσματα, ασκήσεις αυτοαξιολόγησης, σχέδια, διαγράμματα και υποδείξεις για την εκπόνηση των ασκήσεων.

⁸ Rowntree, D. (1994). *Preparing Materials for Open, Distance and Flexible Learning*. London: Kogan Page.

Ο Β. Holmberg στη θεωρία του «Κατευθυνόμενου διδακτικού διαλόγου» μιλάει για προσομοιωμένο διάλογο με το υλικό, το οποίο θα πρέπει να είναι αλληλεπιδραστικό, «καλά ανεπτυγμένο, να προάγει την αυτοδιδασκαλία, να δημιουργεί αισθήματα προσωπικής σχέσης, διανοητικής ευχαρίστησης και κινητοποίησης για μελέτη» (οπ. αναφ. στο Garrison, 2000).

2.5.3 Ανάπτυξη εκπαιδευτικού λογισμικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ

Ένα εικονικό ή ηλεκτρονικό μαθησιακό περιβάλλον χρησιμοποιεί διάφορους τρόπους αναπαράστασης που ποικίλουν από ένα απλό κείμενο έως τρισδιάστατους κόσμους και μπορεί να υποστηρίζει διάφορες υπηρεσίες ή δραστηριότητες όπως επικοινωνία, πληροφορία, συνεργασία, μάθηση και διαχείριση μέσω της ενσωμάτωσης αντίστοιχων εργαλείων.

Προκειμένου να σχεδιαστούν αποτελεσματικά ηλεκτρονικά μαθησιακά περιβάλλοντα χρειάζεται να ληφθούν πολλοί παράμετροι υπόψη και είναι απαραίτητη η συμβολή ειδικών στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό. Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός είναι ακόμη πιο σημαντικός για τον επιπρόσθετο λόγο ότι η δια ζώσης παρουσία του εκπαιδευτή είναι μειωμένη ή και ανύπαρκτη.

Σύμφωνα με τους Παναγιωτακόπουλο, Πιερρακέα και Πιντέλα (2003:21), το εκπαιδευτικό λογισμικό αποτελεί μία ειδική κατηγορία του λογισμικού εφαρμογών για τη διευκόλυνση της μάθησης με τη χρήση Η/Υ. Κατασκευάζεται για την εκπλήρωση συγκεκριμένων μαθησιακών στόχων και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως συμπληρωματικό μέσο διδασκαλίας από τον/την εκπαιδευτή/τρια ή ως υποστηρικτικό μέσο αυτοδιδασκαλίας για τον/την εκπαιδευόμενο/η. Ένα βασικό χαρακτηριστικό του ποιοτικού εκπαιδευτικού λογισμικού είναι η αλληλεπιδραστικότητά του, η οποία «αναφέρεται στην αμοιβαία δράση μεταξύ μαθησιακού μέσου και χρήστη», γι' αυτόν τον λόγο ονομάζεται και διαδραστικό ή διαλογικό λογισμικό.

Η ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού μέσω της τεχνολογίας που να χαρακτηρίζεται από ποιότητα και να προωθεί τη μάθηση και την κριτική σκέψη δεν είναι απλή υπόθεση. Όπως αναφέρει ο Λιοναράκης (2001), «*Η συνθετική δημιουργία διδακτικού υλικού μέσω των τεχνολογιών δεν είναι μία απλή διαδικασία σύνθεσης γραπτού λόγου, εικόνων και ήχων: είναι μία σύνθετη, εναλλασσόμενη διαδικασία σύνθεσης αυτών, με έντονο*

αλληλεπιδραστικό χαρακτήρα». Ο ποιοτικός σχεδιασμός και η υλοποίηση ποιοτικών προγραμμάτων στην ΕξΑΕ αποτελεί συνάρτηση πολλών παραμέτρων, οικονομικών και κοινωνικών αλλά και της επιστημολογικής και φιλοσοφικής προσέγγισης των σχεδιαστών. Σύμφωνα με τον Saba (2000) πρόσφατες έρευνες έχουν καταδείξει την πολυπλοκότητα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και τις πολλές μεταβλητές που εμπλέκονται στο εκπαιδευτικό πλαίσιο, καθώς και την επίδραση κοινωνικών, οικονομικών και παγκόσμιων παραγόντων που επηρεάζουν το πεδίο.

Πάνω απ' όλα όμως, η συνύπαρξη διδασκαλίας και τεχνολογίας θα πρέπει να έχει μία «παιδαγωγική ταυτότητα» (οπ. στο Λιοναράκης, 2001), η οποία προσδιορίζεται από το επιστημολογικό παράδειγμα και τις παιδαγωγικές αρχές στις οποίες στηρίζομαστε. Σύμφωνα με τον Garrison υπάρχουν δύο Παραδείγματα και στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Το παραδοσιακό που στηρίζεται στη θεωρία του μιχεβιορισμού και δίνει έμφαση στην απόσταση μεταξύ διδάσκοντα-διδασκόμενου, στην αυτονομία του/της μαθητή/τριας και σε ζητήματα προσβασιμότητας και το αναδυόμενο Παράδειγμα που στηρίζεται στις κονστρουκτιβιστικές θεωρίες και δίνει έμφαση στην ποιότητα και την αλληλεπίδραση μεταξύ διδάσκοντα-διδασκόμενου καθώς και στην ενεργή οικοδόμηση της γνώσης. Ο Garrison (2005) τονίζοντας τη σημασία του παραδείγματος και των εκπαιδευτικών αρχών και κριτηρίων για τη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού αναφέρει:

«Αν το βασικό κριτήριο είναι η πρόσβαση, τότε το έντυπο υλικό σε εκπαιδευτικά πακέτα με προδιαγεγραμμένους μαθησιακούς στόχους, που αποσκοπεί στην αυτοδιδασκαλία, είναι το πλέον κατάλληλο. Ωστόσο, είναι ακατάλληλο για την διδασκαλία ανώτερων γνωστικών στρατηγικών και την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης. Αν το κριτήριο είναι η ποιότητα και η ανάπτυξη ανώτερων γνωστικών λειτουργιών, τότε το εκπαιδευτικό υλικό θα πρέπει να αποτελεί πηγή αναστοχασμού και συζήτησης και να επιτρέπει την οικοδόμηση της γνώσης».

Ο Garrison θεωρεί ότι πρέπει να υπάρξει μία ισορροπία μεταξύ των παραδειγμάτων, αλλά παίρνει ξεκάθαρη θέση υπέρ της ποιότητας και της δημιουργίας εκπαιδευτικού υλικού που αποτελεί πηγή αναστοχασμού και συζήτησης και συμβάλλει στην ανάπτυξη ανώτερων γνωστικών λειτουργιών.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Πιο συγκεκριμένα, κατά τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη ηλεκτρονικού εκπαιδευτικού υλικού είναι απαραίτητο να διασφαλίσουμε τη συνάφεια ανάμεσα στους σκοπούς και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, τις μεθόδους της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, το περιεχόμενο (έννοιες, σχήματα, διαδικασίες, αρχές) και τις μορφές της αξιολόγησης. Βασικός κορμός του εκπαιδευτικού υλικού είναι το κείμενο, το οποίο θα πρέπει να είναι επιστημονικό και τεκμηριωμένο, κατανοητό, με ροή λόγου, γραμμένο σε φιλικό, προσωπικό ύφος. Σε ζητήματα δομής και εμφάνισης είναι σημαντικό να αξιοποιούνται τα πορίσματα της γνωστικής ψυχολογίας για τον τρόπο που οικοδομούμε τη γνώση καθώς και της μορφολογικής ψυχολογίας για την ολιστική σύλληψη της πραγματικότητας και των σχέσεων μέρους – όλου. Η οργάνωση της πληροφορίας σε εννοιολογικά πλαίσια διευκολύνει τον/τη μαθητή/μαθήτρια να δομήσει τις έννοιες και να κατασκευάσει νοητικά σχήματα με στόχο την αποτελεσματικότερη μάθηση.

Οι West και Λιοναράκης (οπ. αναφ. στο Λιοναράκης, 2001) ανέπτυξαν μία τυπολογία των κειμένων που πλαισιώνουν το κυρίως κείμενο του εκπαιδευτικού υλικού της ΕξΑΕ και το καθιστούν καθοδηγητικό και αλληλεπιδραστικό – προκείμενα, μετακείμενα, διακείμενα, επικείμενα, παρακείμενα, περικείμενα. Στην παρούσα εργασία δεν θα επεκταθούμε στην ανάλυση των παραπάνω κειμένων, αλλά θα γίνει μία αναφορά στα πιο σημαντικά που αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία του εκπαιδευτικού υλικού.

Τα προκείμενα αποτελούνται από τα περιεχόμενα, τίτλους, κεφάλαια και ενότητες, σκοπό, στόχους - προσδοκώμενα αποτελέσματα, λέξεις - κλειδιά. Τα μετακείμενα αποτελούνται από συνόψεις κεφαλαίων και ενοτήτων, παραρτήματα, βιβλιογραφία, παραπομπές, οδηγούς για περαιτέρω μελέτη, γλωσσάρια. Τα διακείμενα αποτελούνται από συμπεράσματα, δραστηριότητες και ασκήσεις αυτοαξιολόγησης, μηχανισμούς ανατροφοδότησης, μηχανισμούς κατανόησης και εφαρμογής των νέων δεδομένων.

Ιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται να δοθεί στις δραστηριότητες και τις ασκήσεις αυτοαξιολόγησης, οι οποίες καθιστούν το υλικό αλληλεπιδραστικό, μπορούν να αναδείξουν και να αξιοποιήσουν τις γνώσεις του διδασκόμενου, ελέγχουν την κατανόηση και την πορεία μάθησης και παράλληλα δίνουν τη δυνατότητα εμβάθυνσης στο περιεχόμενο και ανάπτυξης της κριτικής σκέψης και δημιουργικότητας.

Πολύ σημαντική παράμετρος αποτελεί η υποστήριξη της συνεργασίας των χρηστών με σύγχρονα εργαλεία, αφού έχει πλέον αναγνωριστεί από όλες τις σύγχρονες ψυχολογικές θεωρίες η αλληλεπιδραστική φύση της γνώσης και της μάθησης. Συνεπώς, ένα συνεργατικό ηλεκτρονικό περιβάλλον αποτελεί έναν εικονικό χώρο συνεργασίας που θα πρέπει να περιλαμβάνει εργαλεία διαμοίρασης της πληροφορίας, της γνώσης, των εφαρμογών και των πόρων.

2.5.4 Αξιολόγηση εκπαιδευτικού λογισμικού

Το εκπαιδευτικό λογισμικό είναι ένα μαθησιακό εργαλείο, το οποίο θα πρέπει να αξιολογηθεί τόσο για τα παιδαγωγικά όσο και για τα τεχνολογικά χαρακτηριστικά του. *«Ως αξιολόγηση του εκπαιδευτικού λογισμικού μπορούμε να ορίσουμε τη συλλογή, την ανάλυση και την ερμηνεία πληροφοριών για οποιαδήποτε πλευρά του, με στόχο τη διαπίστωση της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητάς του ή την εκτίμηση οποιωνδήποτε άλλων παραμέτρων, που σχετίζονται με τη χρήση του.»* (Παναγιωτακόπουλος, Χ., Καρατράντου, Α., & Πιντέλας, Π., 2012:21).

Σε αντιστοιχία με τους στόχους της αξιολόγησης προσδιορίζονται οι άξονες, δηλαδή οι βασικές κατευθύνσεις από τις οποίες προκύπτουν τα κριτήρια αξιολόγησης του εκπαιδευτικού λογισμικού. Γενικότερα, το εκπαιδευτικό λογισμικό θα πρέπει να εναρμονίζεται με το Πρόγραμμα Σπουδών και να δρα συμπληρωματικά ως προς αυτό. Επιπλέον, πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα σύγχρονα πορίσματα της διδακτικής των επιστημών, να δίνει τη δυνατότητα στον/στη μαθητή/τρια να συμμετέχει ενεργά και το περιεχόμενο να είναι, όσο το δυνατόν, συνδεδεμένο με πραγματικές καταστάσεις μάθησης από τις καθημερινές εμπειρίες των μαθητών/τριών. Ακόμα, θα πρέπει *«να καλλιεργεί κριτικές μεθόδους σκέψης για να βελτιώσει την κατανόηση του περιεχομένου, αλλά και να υποστηρίξει εναλλακτικές μορφές αναπαράστασης της γνώσης»* (Παναγιωτακόπουλος, Χ., Πιερρακέας, Χ., & Πιντέλας, Π., 2003:139).

Παρακάτω παρουσιάζουμε συνοπτικά τέσσερις βασικούς άξονες αξιολόγησης αναφορικά με την παιδαγωγική και διδακτική αξιολόγηση του εκπαιδευτικού λογισμικού σύμφωνα με τους Παναγιωτακόπουλο, Πιερρακέα και Πιντέλα (2003): α) την αξιολόγηση της διδακτικής και παιδαγωγική μεθοδολογίας, β) την αξιολόγηση του διδακτικού

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

περιεχομένου και γ) την αξιολόγηση του περιβάλλοντος διεπαφής και δ) την αξιολόγηση του μαθησιακού αποτελέσματος.

A) Διδακτική και Παιδαγωγική μεθοδολογία:

Το εκπαιδευτικό λογισμικό θα πρέπει να είναι θεμελιωμένο παιδαγωγικά και να παρέχει τη δυνατότητα στον/στη χρήστη της εξατομικευμένης διδασκαλίας αλλά και της συνεργατικής μάθησης. Θα πρέπει να συνδέει τις προϋπάρχουσες γνώσεις του/της εκπαιδευόμενου/ης με το διδακτικό περιεχόμενο και να κάνει εμφανείς τους διδακτικούς στόχους του μαθήματος. Επιπλέον, πρέπει να παρέχει τη δυνατότητα της επανάληψης, της δημιουργίας σύνοψης και ανακεφαλαίωσης της πληροφορίας, να παρέχει βοήθεια σε δύσκολα σημεία, να παρουσιάζει το περιεχόμενο κάνοντας χρήση των πολυμέσων και να δημιουργεί κίνητρα ενασχόλησης με το υλικό. Τέλος, θα πρέπει να καλλιεργεί τη χρήση κριτικών μεθόδων σκέψης και να ενθαρρύνει τη διερευνητική προσέγγιση της γνώσης.

B) Αξιολόγηση του διδακτικού περιεχομένου:

Το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού λογισμικού θα πρέπει να διαθέτει επιστημονικότητα και πληρότητα και να περιέχει βιβλιογραφικές αναφορές. Θα πρέπει να είναι χωρισμένο σε ενότητες που έχουν συνοχή, οι έννοιες να παρουσιάζονται με σαφήνεια και μία-μία κάθε φορά, να παρέχονται επιπρόσθετες πληροφορίες για την εμπέδωση των βασικών εννοιών και οι δυσνόητες έννοιες να παρουσιάζονται με διαφορετικά μέσα χωρίς υπερβολές. Η γλώσσα πρέπει να είναι κατανοητή και το ύφος γραφής φιλικό. Θα πρέπει ακόμη να προσφέρει στον/στη χρήστη τη δυνατότητα ανάπτυξης των δεξιοτήτων του/της εισάγοντάς τον/την στη θέση του «επιστήμονα – ερευνητή» και να τον/την ενθαρρύνει να σκεφτεί, να αμφισβητήσει, να κρίνει, να αποδεχθεί ή να απορρίψει όσα παρέχονται στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Γ) Αξιολόγηση του περιβάλλοντος διεπαφής

Το περιβάλλον διεπαφής αποτελεί το μέσο που δίνει τη δυνατότητα στον/στη χρήστη να διαδρά με το περιβάλλον εργασίας και να έχει τον έλεγχο ροής της πληροφορίας. Είναι πολύ σημαντικό να διαθέτει υψηλό βαθμό ευχρηστίας, εύκολη πλοήγηση, να παρέχει στον/στη χρήστη τη δυνατότητα να μεταβαίνει εύκολα μπρος-πίσω αλλά και σε διαφορετικά μέρη του υλικού και να προσδιορίζει εύκολα κάθε φορά τη θέση του/της μέσα στο υλικό. Η αλληλεπίδραση θα πρέπει να είναι συνεχής ή πολύ συχνή και να ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

παρέχεται ανατροφοδότηση στην ίδια σελίδα, ώστε να επιβεβαιώνεται η ορθότητα ή όχι των απαντήσεων του εκπαιδευόμενου.

Πολύ σημαντικό ρόλο παίζει, επίσης, η αισθητική των εικόνων της οθόνης (σύνθεση χρωμάτων, μέγεθος γραμματοσειράς, μορφοποίηση κ.τ.λ.) αλλά και η πυκνότητα της πληροφορίας, η οποία θα πρέπει να είναι λειτουργική, ώστε να καθιστά εύκολη την αναγνωσιμότητα. Το περιβάλλον πρέπει να είναι ελκυστικό και συνάμα να μην αποσπά τον/τη χρήστη από το περιεχόμενό του. Το κείμενο, τα εικονίδια, τα σύμβολα, οι πίνακες, τα μηνύματα θα πρέπει να έχουν ομοιομορφία και συνέπεια. Η χρήση των πολυμέσων θα πρέπει να υποβοηθά τη μάθηση πολυαισθητηριακά και με πολλαπλούς τρόπους, να είναι «ποιοτική και λειτουργική» και να μη στοχεύει στον εντυπωσιασμό.

Δ) Αξιολόγηση του μαθησιακού αποτελέσματος

Η αξιολόγηση, όπως είναι γνωστό, διακρίνεται σε δύο είδη: τη διαμορφωτική αξιολόγηση, που λαμβάνει χώρα κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας και αποσκοπεί στη συλλογή πληροφοριών για τη βελτίωση της διαδικασίας και την τελική ή αθροιστική αξιολόγηση που εφαρμόζεται όταν αξιολογούμε το τελικό αποτέλεσμα.

Η διαμορφωτική αξιολόγηση είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη μαθησιακή διαδικασία, κινητοποιεί, ανατροφοδοτεί, αυξάνει την κατανόηση, τροποποιεί και αναπτύσσει μεταγνωστικές δεξιότητες όπως τον αναστοχασμό και την αυτοδιόρθωση. Μπορεί να πάρει διάφορες μορφές: εμβόλιμες ερωτήσεις, δραστηριότητες, κουίζ, αυτοαξιολόγηση.

Το λογισμικό θα πρέπει να περιλαμβάνει ποικιλία δραστηριοτήτων αξιολόγησης και αυτοαξιολόγησης, οι οποίες ανταποκρίνονται στους μαθησιακούς στόχους. Οι ασκήσεις θα πρέπει να έχουν ποικίλη μορφή (πολλαπλής επιλογής, σωστό-λάθος, συμπλήρωση κενών, ερωτήσεις τύπου δοκιμίου κλπ.) και η ανατροφοδότηση να ενημερώνει τον/τη μαθητή/τρια με κατάλληλες προτροπές και συμβουλές. Οι δραστηριότητες θα πρέπει να καλύπτουν όλες τις πτυχές του γνωστικού αντικείμενου. Επίσης, θα πρέπει να ζητούν από τους/τις μαθητές/τριες να εφαρμόζουν στην πράξη όσα έμαθαν και η διατύπωση των ερωτήσεων να είναι τέτοια, ώστε να αναπτύσσουν δεξιότητες ανώτερου γνωστικού επιπέδου.

Τις τελευταίες δεκαετίες εκτός από τις μεθόδους αξιολόγησης που υπακούουν σε κοινώς αποδεκτά κανονιστικά κριτήρια δίνεται έμφαση σε εναλλακτικούς τρόπους αξιολόγησης ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

όπως η αυτοαξιολόγηση, ο αναστοχασμός και η αξιολόγηση ομοτίμων (peer review). Οι παραπάνω τρόποι μπορούν να αξιοποιηθούν για την ανάπτυξη γνωστικών και μεταγνωστικών δεξιοτήτων, όπως η αυτοδιόρθωση, και για τη βελτίωση της ποιότητας της μαθησιακής διαδικασίας,

Συνοψίζοντας, προκειμένου το εκπαιδευτικό υλικό να είναι αποτελεσματικό, αλληλεπιδραστικό και να στοχεύει στην ανάπτυξη των ανώτερων γνωστικών λειτουργιών είναι σημαντικό η προσέγγισή μας να είναι πλουραλιστική, ανοιχτή στη διαπραγμάτευση των στόχων, στην κριτική ανάλυση του περιεχομένου και στην επικύρωση της γνώσης μέσω της αλληλεπίδρασης με τον/τη διδάσκοντα/ουσα και τη μαθησιακή κοινότητα.

2.5.5 Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Η μικτή μάθηση

Η σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν είναι διαδεδομένη στην Ελλάδα, ωστόσο, υπάρχουν χώρες όπου πολλοί/ές μαθητές/τριες ολοκληρώνουν τις σπουδές τους με αυτή τη μέθοδο τόσο σε επίπεδο πρωτοβάθμιας όσο και σε επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Αναστασιάδης 2014, οπ. αναφ. στο Αναστασιάδης, 2017). Η σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση διακρίνεται σε αυτοδύναμη και συμπληρωματική.

Η συμπληρωματική ΕξΑΕ αναπτύσσεται και τίθεται σε εφαρμογή παράλληλα με τη συμβατική εκπαίδευση (Βασάλα, 2005, οπ. αναφ. στο Αναστασιάδης, 2017). Στην ξένη βιβλιογραφία παίρνει, κυρίως, τη μορφή της μικτής μάθησης (blended learning). Εναλλακτικά χρησιμοποιείται κι ο όρος υβριδική μάθηση, ενώ συχνά προσδιορίζεται και ως ευέλικτη μάθηση.

Τι είναι όμως η μικτή μάθηση; Ένας γενικός ορισμός θα μπορούσε να είναι ο συνδυασμός της συμβατικής, πρόσωπο με πρόσωπο διδασκαλίας με τη μάθηση μέσω διαδικτύου. Σύμφωνα με τους Dziuban, Hartman & Moskal (2004, οπ. αναφ. Ν. Μακροδήμος, Σπ. Παπαδάκης και Μ. Κουτσούμπα) η μικτή μάθηση είναι «ο συνδυασμός της μάθησης, η οποία συντελείται με τη φυσική παρουσία του μαθητή στην τάξη και της μάθησης, η οποία στηρίζεται στη χρήση του Διαδικτύου χωρίς να απαιτεί παρουσία του μαθητή στην τάξη».

Γιατί όμως να επιλέξουμε μία μικτή προσέγγιση; Υπάρχουν πολλά πλεονεκτήματα, εδώ θα αναφερθούμε σ' αυτά που περισσότερο ταιριάζουν στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η μίξη των μαθησιακών προσεγγίσεων και στρατηγικών μάς παρέχει τη δυνατότητα να εμπλουτίσουμε παιδαγωγικά τη διδασκαλία μας, ώστε να ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

επιτύχουμε ενεργητικότερη εμπλοκή των μαθητών/τριών και αποτελεσματικότερη μάθηση. Μας επιτρέπει, επίσης, να ανταποκριθούμε καλύτερα στις μαθησιακές ανάγκες και τα διάφορα μαθησιακά στυλ των μαθητών/τριών μας και μπορεί να εξοικονομήσει χρόνο για δραστηριότητες επίλυσης προβλημάτων, στοχαστικό διάλογο και συνεργατικές δραστηριότητες μέσα στην τάξη. Τέλος, μπορεί να αυξήσει την εμβέλεια του μαθήματος σε άτομα που αδυνατούν να παρακολουθήσουν το μάθημα τη συγκεκριμένη στιγμή.

Πολλοί ερευνητές, ανάμεσά τους κι ο Graham (2004), πιστεύουν ότι η μικτή μάθηση αποτελεί το μέλλον της εκπαίδευσης και το ερώτημα δεν θα είναι αν θα ακολουθήσουμε μικτή μάθηση (*if we blend*), αλλά πώς θα γίνει η «μίξη» (*how to blend*).

Σύμφωνα με τους H. Staker και M. B. Horn (2012), η μικτή μάθηση περιλαμβάνει τέσσερα κύρια μοντέλα διδασκαλίας:

α) Το μοντέλο της εναλλαγής (rotation model), σύμφωνα με το οποίο οι μαθητές/τριες χρησιμοποιούν εναλλάξ μαθησιακούς τρόπους, εκ των οποίων ο ένας τουλάχιστον είναι η διαδικτυακά υποστηριζόμενη μάθηση. Άλλοι τρόποι μπορεί να περιλαμβάνουν διδασκαλία σε ομάδες ή σε ολόκληρη την τάξη, ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες μέσα στην τάξη, projects, ατομική διδασκαλία ή εργασίες με μολύβι και χαρτί.

β) Το ευέλικτο μοντέλο (flex model), στο οποίο το περιεχόμενο και η διδασκαλία του γνωστικού αντικείμενου παρέχονται κυρίως μέσω διαδικτύου, ενώ ο δάσκαλος παρέχει πρόσωπο με πρόσωπο υποστήριξη σε ευέλικτη βάση ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών/τριών.

γ) Το μοντέλο αυτο-μίξης (self-blend model), κατά το οποίο οι μαθητές/τριες παρακολουθούν ολοκληρωτικά on line κάποια διαδικτυακά μαθήματα, ως συμπλήρωμα των κανονικών, παραδοσιακών μαθημάτων στην αίθουσα. Ο δάσκαλος και στις δύο περιπτώσεις είναι το ίδιο πρόσωπο.

δ) Το εμπλουτισμένο εικονικό μοντέλο (enriched virtual model) αναφέρεται σε επίπεδο ολόκληρου σχολείου, σύμφωνα με το οποίο οι μαθητές/τριες μοιράζουν τον χρόνο τους ανάμεσα στα διαδικτυακά μαθήματα και τα παραδοσιακά μαθήματα στην αίθουσα. Μερικά από αυτά τα προγράμματα ξεκίνησαν ως αποκλειστικά διαδικτυακά μαθήματα που στη συνέχεια εμπλουτίστηκαν με προγράμματα συμβατικής εκπαίδευσης.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Η παρούσα εργασία στηρίχτηκε στο μοντέλο εναλλαγής, και συγκεκριμένα στο μοντέλο εναλλαγής του σταθμού, που θεωρούμε ότι ανταποκρίνεται περισσότερο στις ανάγκες και στις δομές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το μοντέλο εναλλαγής περιλαμβάνει τέσσερις υποκατηγορίες:

- Μοντέλο εναλλαγής του σταθμού (Station rotation model): Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο οι μαθητές/τριες χρησιμοποιούν εναλλάξ μαθησιακούς τρόπους, εκ των οποίων ένας τουλάχιστον σταθμός είναι η διαδικτυακά υποστηριζόμενη μάθηση. Άλλοι τρόποι μπορεί να περιλαμβάνουν, όπως αναφέραμε προηγουμένως, διδασκαλία σε ομάδες ή σε ολόκληρη την τάξη, ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες, projects, ατομική διδασκαλία ή εργασίες με μολύβι και χαρτί.
- Μοντέλο εναλλαγής του εργαστηρίου (Lab rotation model): Παρόμοιο μοντέλο με το προηγούμενο, διαφέρει στο γεγονός ότι οι μαθητές/τριες εναλλάσσουν τόπους διδασκαλίας μέσα στο σχολείο τους, ένας εκ των οποίων είναι το εργαστήριο υπολογιστών.
- Η Ανεστραμμένη τάξη (flipped classroom): Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο οι μαθητές/τριες παρακολουθούν μαθήματα συμβατικής διδασκαλίας στο σχολείο τους, τα οποία συμπληρώνονται με διαδικτυακά μαθήματα μετά το σχολείο στο σπίτι.
- Ατομικό Μοντέλο εναλλαγής (Individual rotation model): Η εναλλαγή των δραστηριοτήτων γίνεται σε ατομική βάση σύμφωνα με έναν αλγόριθμο που ετοιμάζει ο υπολογιστής ή ο δάσκαλος, ένας σταθμός εκ των οποίων είναι το διαδικτυακό μάθημα.

Η υλοποίηση προγραμμάτων μικτής μάθησης δεν είναι εύκολη και αυτόματη διαδικασία. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η πολύ καλή προεργασία εκ μέρους του/της διδάσκοντα/ουσας και η συμφωνία των μελών για την τήρηση των κανόνων επικοινωνίας και συνεργασίας. Μία τάξη που δουλεύει ως κοινότητα διερεύνησης είναι πολύ πιθανότερο να αξιοποιήσει τις δυνατότητες που προσφέρει η μικτή μάθηση.

2.6 Σύνοψη κεφαλαίου

Σ' αυτό το κεφάλαιο παρουσιάσαμε το επιστημολογικό πλαίσιο της παρούσας έρευνας, που αντλεί στοιχεία από το ερευνητικό και το κριτικό-χειραφετικό παράδειγμα. Στη συνέχεια, οριοθετήσαμε την έννοια της κριτικής σκέψης και το «περιεχόμενό» της, το οποίο συνίσταται από δεξιότητες που μπορούν να διδαχθούν μέσα από όλα τα γνωστικά αντικείμενα του αναλυτικού προγράμματος και ειδικότερα από την Ιστορία μέσω της ανάπτυξης της κριτικής ιστορικής σκέψης. Έγινε φανερό ότι οι δεξιότητες ανάπτυξης της κριτικής σκέψης των μαθητών/τριών συνδέονται με τις δεξιότητες ανάπτυξης της ιστορικής σκέψης και την επαφή των μαθητών/ μαθητριών με την ιστορική μεθοδολογία. Αναλυτικότερα, οι μαθητές/μαθήτριες ξεκινώντας από τη διερεύνηση ενός προβλήματος και μέσα από διαδικασίες κριτικής επεξεργασίας των πηγών και στοχαστικού διαλόγου κατανοούν και διαμορφώνουν τις ιστορικές έννοιες, διατυπώνουν υποθέσεις, ανταλλάσσουν ιδέες και εξάγουν από κοινού κρίσεις. Στη συνέχεια, αφού προσδιορίσαμε εννοιολογικά την ηλεκτρονική μάθηση και την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, προσανατολιστήκαμε σε ζητήματα σχεδιασμού, ανάπτυξης και αξιολόγησης εκπαιδευτικού υλικού με τη μεθοδολογία της ΕξΑΕ. Το κεφάλαιο ολοκληρώθηκε με τον εννοιολογικό προσδιορισμό της μικτής μάθησης ως συνδυασμού της πρόσωπο με πρόσωπο διδασκαλίας με τη μάθηση μέσω διαδικτύου και τη συνοπτική περιγραφή των μοντέλων εφαρμογής της μικτής μάθησης στη διδασκαλία, από τα οποία επιλέξαμε ως μοντέλο για την εφαρμογή του υλικού στην τάξη το μοντέλο εναλλαγής του σταθμού.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με ζητήματα μεθοδολογίας της έρευνας.

3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Το παρόν κεφάλαιο πραγματεύεται τη μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήθηκε στη παρούσα έρευνα και προσδιορίζει το μοντέλο έρευνας και τις διαδικασίες συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων.

Αναλυτικότερα, η δομή του κεφαλαίου έχει ως εξής: Στην ενότητα 3.1 παρουσιάζεται η μεθοδολογική προσέγγιση της παρούσας μελέτης, η οποία αποτελεί ένα ποιοτικό σχέδιο έρευνας και συνδυάζει τη μελέτη περίπτωσης με στοιχεία της έρευνας δράσης. Στην ενότητα 3.2 παρουσιάζεται το εκπαιδευτικό λογισμικό που δημιουργήθηκε για το μάθημα της ιστορίας και αναλύονται στοιχεία του περιεχομένου του και του τρόπου με τον οποίο επιδιώχθηκε η ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης των μαθητών/τριών. Στην ενότητα 3.3 παρουσιάζεται το δείγμα της έρευνας και στην ενότητα 3.4 οι μέθοδοι συλλογής δεδομένων. Στην ενότητα 3.5 περιγράφεται η υλικοτεχνική υποδομή της έρευνας. Στην ενότητα 3.6 παρουσιάζεται η ερευνητική διαδικασία, το μοντέλο μικτής μάθησης που ακολουθήθηκε και η παιδαγωγική μεθοδολογία κατά την εφαρμογή του υλικού στους/στις μαθητές/τριες. Τέλος, η ενότητα 3.7 πραγματεύεται ζητήματα οργάνωσης, ταξινόμησης, κατηγοριοποίησης και ανάλυσης των δεδομένων με τη συνδρομή του λογισμικού ATLAS.ti.

3.1 Μεθοδολογική προσέγγιση

Η παρούσα έρευνα βασίστηκε στην ποιοτική μεθοδολογία και αποτελεί ένα ποιοτικό σχέδιο έρευνας. Τα ποιοτικά σχέδια ονομάζονται και «*ευέλικτα*» από κάποιους ερευνητές, όπως ο Robson (2010), γιατί σε αντίθεση με τα ποσοτικά που είναι «*προκαθορισμένα*», δεν έχουν σαφείς προδιαγραφές και παρέχουν τη δυνατότητα εξέλιξης καθώς προχωρά η έρευνα.

Ένα ποιοτικό ερευνητικό σχέδιο ξεκινάει από μία ιδέα, ένα πρόβλημα που προσπαθεί να κατανοήσει ο/η ερευνητής/τρια. Βασικά χαρακτηριστικά της ποιοτικής έρευνας είναι οι συμμετοχικές μέθοδοι, η εμπλοκή του/της ερευνητή/τριας στο πεδίο και ο τρόπος συσχέτισης της θεωρίας με τα δεδομένα. Οι έννοιες στα ποιοτικά σχέδια είναι προσωρινές, ανοιχτές στη διαμόρφωση, γίνεται συνεχής αναφορά από τα δεδομένα στη

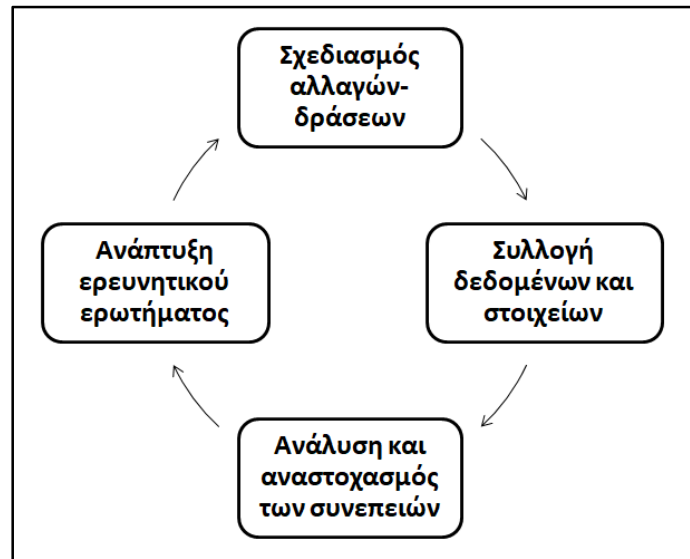
θεωρία και το αντίστροφο, ώσπου να καταλήξει ο/η ερευνητής/τρια στα τελικά συμπεράσματα, μία διαδικασία που απαιτεί ερμηνεία, δημιουργικότητα και φαντασία.

Η παρούσα εργασία συνδυάζει τη μεθοδολογική προσέγγιση της μελέτης περίπτωσης με στοιχεία της έρευνας δράσης. Σύμφωνα με τον ορισμό του Yin (οπ. αναφ. στο Robson, 2010) «*Η μελέτη περίπτωσης είναι μία στρατηγική διεξαγωγής έρευνας που περιλαμβάνει μία εμπειρική διερεύνηση ενός συγκεκριμένου σύγχρονου φαινομένου μέσα στο πραγματικό πλαίσιο της ζωής του χρησιμοποιώντας πολλαπλές πηγές απόδειξης*». Τα αποτελέσματα της έρευνας συνδέονται στενά με την έννοια του πλαισίου, στο οποίο αναφέρονται και γι' αυτό δεν μπορούν να γενικευτούν.

Η έρευνα δράση προϋποθέτει ένα πρόβλημα και συνεπάγεται ερωτήματα που αφορούν στην περιγραφή μιας προβληματικής κατάστασης (τι συμβαίνει), στον τρόπο που μπορεί να αλλάξει και γιατί είναι σημαντικό να επιδιώκουμε την αλλαγή. Φυσικά στα ερωτήματα που θέτουμε εμπλέκονται οι αξίες μας και ο τρόπος σκέψης μας και απαιτείται κανείς να έχει τη διάθεση διερεύνησης του τρόπου σκέψης του/της και στη συνέχεια μετασχηματισμού προβληματικών ερμηνευτικών σχημάτων.

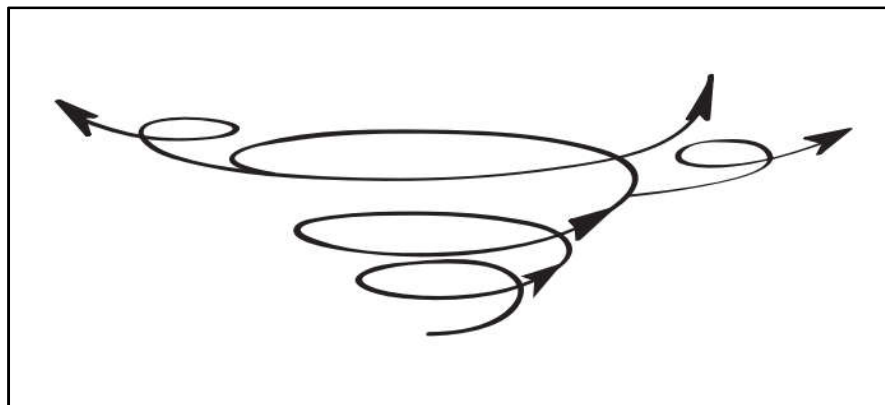
Σκοπός των ερευνητών/τριών δράσης είναι όχι μόνο να περιγράψουν και να κατανοήσουν την πραγματικότητα, αλλά αφού διαγνώσουν προβλήματα και δυσλειτουργίες να προβούν σε βελτίωση της πρακτικής τους. Υπό αυτή την έννοια ενστερνίζονται τον απελευθερωτικό σκοπό της έρευνας (Robson, 2010:255). Οι ερευνητές/τριες δράσης πιστεύουν ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι, έχουν ίσα δικαιώματα και οραματίζονται καλύτερες κοινωνίες. Παίρνουν τις δικές τους αποφάσεις για το τι είναι σημαντικό να ερευνηθεί και τι πρέπει να κάνουν. Έχουν επίγνωση ότι μπορούν να συμβάλλουν σε κοινωνικές και πολιτιστικές αλλαγές (Mc Niff και Whitehead, 2010).

Η έρευνα δράση συνεπάγεται τη «*μάθηση μέσω της δράσης και του αναστοχασμού*» (οπ.). Εκλαμβάνεται ως μία κυκλική διαδικασία που περιλαμβάνει τον σχεδιασμό μίας αλλαγής, την απεικόνιση αυτών των διαδικασιών και συνεπειών της και τέλος τον σχεδιασμό περαιτέρω δράσης. Με την ολοκλήρωση του πρώτου κύκλου ξεκινάει ο επόμενος κύκλος (Robson, 2010:258). Η κυκλική αυτή διαδικασία απεικονίζεται στο σχήμα 3.1, προσαρμοσμένο από τον M. Gaffney (2008), αν και στο σχήμα δε διαφαίνεται καθαρά η επαναληψιμότητα της διαδικασίας.

Σχήμα 3.1: Ο κύκλος της έρευνας δράσης

Το σχήμα 3.2 που προτείνει η McNiff (McNiff & Whitehead, 2010) είναι πιο ελεύθερο, αφού δεν αντιμετωπίζει «τη διαδικασία γραμμικά ή απαραίτητα ορθολογιστικά... η οπτική μεταφορά είναι ένα επαναληπτικό σπινάλ των σπινάλ, μια εκθετική αναπτυξιακή διαδικασία» (2007, οπ. αναφ. στη Μαυραντωνάκη, 2009).

Σχήμα 3.2: Το μοντέλο της McNiff για την έρευνα δράση

Η παρούσα έρευνα ανήκει στην εκπαιδευτική έρευνα δράση, η οποία αφορά στην εύρεση τρόπων βελτίωσης της πρακτικής των εκπαιδευτικών και παραγωγής γνώσης αναφορικά με αυτή την πρακτική. Η έρευνά μας ξεκινάει από το πρόβλημα: «Πώς μπορούμε να αναπτύξουμε την ιστορική σκέψη και κατανόηση των μαθητών/τριών και εν γένει δεξιότητες κριτικής σκέψης στο μάθημα της Ιστορίας;». Ο τρόπος που επιλέξαμε να

παρέμβουμε είναι ο σχεδιασμός εκπαιδευτικού υλικού με τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και η αξιολόγησή του από εκπαιδευτικούς και μαθητές/τριες.

3.2 Ανάπτυξη εκπαιδευτικού λογισμικού

Στην παρούσα εργασία έγινε προσπάθεια ανάπτυξης εκπαιδευτικού υλικού με τη μεθοδολογία της ΕξΑΕ στο μάθημα της Ιστορίας. Συγκεκριμένα, δημιουργήθηκε το μάθημα με τίτλο «Η Ελλάδα στον 20ό αιώνα», που αποτελεί μεταφορά των κεφαλαίων 1-6 της Ε΄ Ενότητας του σχολικού βιβλίου της Ιστορίας της Στ΄ τάξης. Ειδικότερα, το πρώτο κεφάλαιο του σχολικού βιβλίου θεωρήθηκε χρήσιμο να χωριστεί σε δύο επιμέρους κεφάλαια: "Το Κρητικό Ζήτημα" και ο "Μακεδονικός Αγώνας".

Το περιεχόμενο του μαθήματος αποτελείται από τα εξής κεφάλαια:

1. Το Κρητικό Ζήτημα
2. Ο Μακεδονικός Αγώνας
3. Το κίνημα στο Γουδί και η κυβέρνηση Βενιζέλου
4. Οι Βαλκανικοί πόλεμοι
5. Η Ελλάδα στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο
6. Η Μικρασιατική Εκστρατεία και η Καταστροφή
7. Ο Μεσοπόλεμος

Το υλικό δημιουργήθηκε με το H5P, ένα λογισμικό ανοιχτού τύπου για τη δημιουργία διαδραστικών παρουσιάσεων. Στη συνέχεια ανέβηκε στην πλατφόρμα Chamilo LMS, που αποτελεί ένα λογισμικό ανοιχτού τύπου και επιτρέπει τη δημιουργία ψηφιακού εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού αλλά και την ενσωμάτωση άλλων web2.0 εργαλείων με αντιγραφή του κώδικα. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφέρουμε ότι οδηγός για την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού λογισμικού υπήρξε το βιβλίο του R. Freeman.⁹ « *Creating Learning Materials for Open and Distance Learning*».

Κεντρική ηρωίδα του υλικού είναι η Σοφία, η οποία ξεναγεί τους/τις μαθητές/τριες στην Ελλάδα του 20ού αι., παρουσιάζει το ιστορικό κείμενο, δίνει πληροφορίες, καθοδηγεί και

⁹ Freeman, R. (2005). *Creating Learning Materials for Open and Distance Learning*. A handbook for Authors and Instructional Designers. Canada: Commonwealth of Learning.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

προβληματίζει τους/τις μαθητές/ μαθήτριες. Βοηθός της είναι η Αθηνά, ένα πιγκουινάκι, που εξηγεί τις ιστορικές έννοιες και δίνει συμβουλές. Ο αριθμός των διαφανειών του υλικού για κάθε κεφάλαιο κυμάνθηκε από 32 διαφάνειες («Το Κίνημα στο Γουδί και η Κυβέρνηση Βενιζέλου») έως 51 διαφάνειες το μεγαλύτερο («Η Ελλάδα στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο»).

Το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού βασίστηκε κυρίως στο ιστορικό κείμενο του σχολικού εγχειριδίου, το οποίο εμπλουτίστηκε με περισσότερες πηγές, πολυμεσικό υλικό και δραστηριότητες για να γίνει αλληλεπιδραστικό. Το βασικότερο πρόβλημα που εντοπίσαμε κατά την επιλογή του περιεχομένου αναφορικά με το κείμενο του σχολικού βιβλίου ήταν η αποσπασματικότητα των ιστορικών πληροφοριών με αποτέλεσμα να διαφεύγει η λογική αλληλουχία των γεγονότων. Επίσης, επισημάναμε την αποφυγή γεγονότων της αρνητικής ιστορίας, όπως για παράδειγμα η δυσαρέσκεια που υπήρχε στο πρόσωπο του διαδόχου Κωνσταντίνου ως διοικητή του στρατεύματος, η αποπομπή του από το στράτευμα, το ανάθεμα στον Βενιζέλο, οι απόπειρες δολοφονίας κατά του Βενιζέλου, οι διώξεις του καθεστώτος του Μεταξά. Προσπαθήσαμε ακόμη να αναδείξουμε το μέγεθος της εμπλοκής των Μ. Δυνάμεων, ουσιαστικά την «κηδεμονία» της Ελλάδας τη συγκεκριμένη περίοδο.

Το κείμενο χωρίστηκε σε μικρές ενότητες με τίτλους και υπότιτλους για να είναι πιο κατανοητό για τα παιδιά. Στο υλικό συμπεριλήφθηκε εισαγωγή, πίνακας περιεχομένων, οδηγός πλοήγησης (εικόνα 3.1), οδηγός μελέτης, χρονοδιάγραμμα, οι στόχοι του μαθήματος, πολυμεσικό υλικό (κείμενο, εικόνες, ήχος, βίντεο, εργαλεία web 2.0), σύνοψη, βιβλιογραφία, υλικό για περαιτέρω μελέτη και ποικιλία δραστηριοτήτων. Οι πηγές συμπεριλήφθηκαν μέσα στη ροή του κειμένου, ώστε να αναδειχθεί η καίρια θέση που κατέχουν στην ιστορική επιστήμη και να δοθεί η ευκαιρία στους/στις μαθητές/τριες να έρθουν σε επαφή με την ιστορική μεθοδολογία.

Εικόνα 3.1 Ο οδηγός πλοήγησης του εκπαιδευτικού υλικού

Ειδικότερα οι δραστηριότητες χωρίστηκαν σε τρεις κατηγορίες: α) στα τεστ αυτοαξιολόγησης τύπου σωστό – λάθος, πολλαπλής επιλογής, κουίζ κ.α. με άμεση ανατροφοδότηση β) στις δραστηριότητες υπό τον τίτλο «Μοιράσου τις σκέψεις σου» (εικόνα 3.2), όπου δίνεται η ευκαιρία για στοχαστικές συζητήσεις, ανταλλαγή απόψεων και κριτική ανάλυση του ιστορικού κειμένου και των πηγών μέσα στην τάξη και γ) στις γραπτές δραστηριότητες με ανοικτού τύπου ερωτήσεις, που μπορεί να αξιοποιηθούν από τον/την εκπαιδευτικό είτε ατομικά είτε ομαδικά. Στις δύο τελευταίες κατηγορίες δίνεται η ευκαιρία στους/στις μαθητές/μαθήτριες να σχολιάσουν τις πηγές, να προσδιορίσουν τη φύση τους, να διακρίνουν πληροφορίες, απόψεις, συμπεράσματα, συναισθήματα, που προέρχονται από αυτόπτες μάρτυρες ή μαρτυρίες από δευτερογενείς πηγές και να τις αξιολογήσουν. Τέλος, συμπεριλήφθησαν κάποια εργαλεία web 2.0 οργάνωσης και ταξινόμησης των πληροφοριών, και συγκεκριμένα η on line δημιουργία εννοιολογικού χάρτη και σταυρόλεξου από τα ίδια τα παιδιά.

Μοιράσου τις σκέψεις σου

Ο Ν. Παπαδάκης, γενικός διευθυντής του ιδρύματος ΕΛ. Βενιζέλος αναφέρει:

Η πολιτική αυτή της ελληνικής κυβέρνησης αλλά και των άλλων βαλκανικών κρατών (δηλ. η βαλκανική συμμαχία) ήταν στην πραγματικότητα μια επανάσταση κατά των κηδεμόνων.

Πηγή: Μηχανή του χρόνου "Από το κίνημα στου Γουδή στον θρίαμβο του Α΄ Βαλκανικού πολέμου"

Τι πιστεύεις ότι εννοεί; Ποια είναι η δική σου άποψη;

Γελοιογραφία που απεικονίζει την προσπάθεια των Μ Δυνάμεων να καταπνίξουν τη σύγκρουση στα Βαλκάνια

Εικόνα 3.2 Παράδειγμα δραστηριότητας «Μοιράσου τις σκέψεις σου»

Κατά τη δημιουργία του υλικού έγινε προσπάθεια εξοικείωσης των μαθητών/τριών με την κριτική ιστορική σκέψη μέσω της εισαγωγής τους στην ιστορική μεθοδολογία, δηλαδή την ιστορική διερεύνηση και την κριτική επεξεργασία των πηγών, μέσω της ανάπτυξης της ιστορικής ενσυναίσθησης και της διατύπωσης ηθικών κρίσεων, μέσω της διερεύνησης της ιστορικής γλώσσας και της ερμηνευτικής φύσης της καθώς και της αξιοποίησης της αφηγηματικότητας της ιστορίας.

Πιο συγκεκριμένα, όπως έχει ήδη αναφερθεί στο θεωρητικό πλαίσιο, το ιστορικό ερώτημα κατέχει πρωταρχική θέση στην ιστορική μεθοδολογία και συνδέεται άμεσα με την ιστορική σκέψη που θα αναπτυχθεί. Σύμφωνα με την Νάκου (2000) τα στάδια της ιστορικής μεθοδολογίας είναι τα παρακάτω: 1) διατύπωση ιστορικών ερωτήσεων βάσει της προϋπάρχουσας κοινωνικής ιστορικής γνώσης 2) συλλογή καταλοίπων και χρήση των πηγών 3) διατύπωση ερωτήσεων ως προς τις πηγές και ερμηνεία τους ως μαρτυριών 4) διαμόρφωση ιστορικών υποθέσεων ή συμπερασμάτων με πρόθεση την αναδόμηση του παρελθόντος ως «ιστορικού παρελθόντος» 5) άρθρωση ιστορικού λόγου μ' ένα ειδικό εννοιολογικό σύστημα και αντίστοιχο λεξιλόγιο 6) συμμετοχή στον κοινωνικό ιστορικό διάλογο, μέσα στο πλαίσιο του οποίου η ιστορική σκέψη ελέγχεται, αξιολογείται και αποκτά νόημα 7) εμπλουτισμός της ιστορικής κοινωνικής γνώσης, ο οποίος επανατροφοδοτεί την ιστορική σκέψη οδηγώντας στη διατύπωση νέων ερωτημάτων.

ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Φυσικά όλα τα παραπάνω στάδια δεν αφορούν τους/τις μαθητές/τριες και τη μαθησιακή διαδικασία. Κατά την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού υλικού αξιοποιήθηκαν τα στάδια τρία, τέσσερα και πέντε, της διατύπωσης δηλαδή ερωτήσεων ως προς τις πηγές, της διαμόρφωσης ιστορικών υποθέσεων και συμπερασμάτων και της άρθρωσης ιστορικού λόγου κάνοντας χρήση αντίστοιχου λεξιλογίου.

Αναλυτικότερα, ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στη διατύπωση κατάλληλων ερωτήσεων που εισάγουν τον/την μαθητή/τρια στην ιστορική μεθοδολογία προκειμένου να ερμηνεύσει τις πηγές, να τις ελέγξει κριτικά, να κάνει υποθέσεις και να διατυπώσει συμπεράσματα. Έτσι για παράδειγμα στο κεφάλαιο «Ο Μακεδονικός αγώνας» οι μαθητές/τριες καλούνται να διατυπώσουν υποθέσεις - συμπεράσματα σε θέματα όπως γιατί οι Βούλγαροι ενδιαφέρονταν να προσηλυτίσουν τα ελληνικά χωριά στην Εξαρχία και γιατί η Ελλάδα κράτησε παθητική στάση αναφορικά με το μακεδονικό ζήτημα μέχρι το 1902. Στο κεφάλαιο «Το κίνημα στο Γουδί και η Κυβέρνηση Βενιζέλου» καλούνται να διερευνήσουν μέσα από τις πηγές την πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα στις αρχές του 20ού αι. και να συσχετίσουν τις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας με τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του Ελ. Βενιζέλου καθώς και να διατυπώσουν υποθέσεις - συμπεράσματα γιατί ο Βενιζέλος δεν προχώρησε σε αλλαγή πολιτεύματος και επιδίωξε τη συνεργασία με τον Γεώργιο Α΄. Στους Βαλκανικούς πολέμους καλούνται ως μικροί ιστορικοί να κάνουν υποθέσεις για τις δυσκολίες που αντιμετώπισε ο Βενιζέλος κατά την άσκηση της εθνικής του πολιτικής. Σε άλλο σημείο καλούνται να διερευνήσουν τη σημασία της απελευθέρωσης της Θεσσαλονίκης μέσα από τον ανταγωνισμό των Μ. Δυνάμεων και των βαλκανικών κρατών καθώς και τη διαφωνία Βενιζέλου-Κωνσταντίνου σχετικά με την προτεραιότητα απελευθέρωσής της. Στο κεφάλαιο «Η Ελλάδα στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο» οι μαθητές/τριες καλούνται να διερευνήσουν τις συνέπειες του θανάτου του βασιλιά Αλέξανδρου Α΄ για τα ελληνικά ζητήματα και να διατυπώσουν υποθέσεις-συμπεράσματα για την περαιτέρω στάση των Μ Δυνάμεων στη Μικρασιατική εκστρατεία. Στο κεφάλαιο «Η Μικρασιατική Εκστρατεία και η Καταστροφή» καλούνται να διατυπώσουν υποθέσεις πώς μπορούσε να αποφευχθεί η Μικρασιατική καταστροφή κ.λπ.

Ο ρόλος της ερώτησης στην ανάπτυξη της ιστορικής και της κριτικής σκέψης γενικότερα υποστηρίζεται από πολλούς ερευνητές, πολύ σημαντική δε είναι και η διατύπωση ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

ερωτήσεων από τα ίδια τα παιδιά (Lipman, 2013, Νάκου, 2000:98). Έχει παρατηρηθεί ότι τα παιδιά δυσκολεύονται να διατυπώσουν διερευνητικές ερωτήσεις αναφορικά με μία πηγή, γιατί στην παραδοσιακή εκπαίδευση έχουν μάθει να απαντούν μόνο σε ερωτήσεις και μάλιστα σε ερωτήσεις αναπαραγωγής της γνώσης. Εκ των υστέρων κατά τον αναστοχασμό της εφαρμογής του υλικού επισημαίνουμε την έλλειψη ερωτήσεων του τύπου «Ποιες ερωτήσεις έχεις για αυτήν την πηγή;» (Νάκου, 2000:205), ώστε οι ίδιοι οι μαθητές/τριες ως «ιστορικοί» να διατυπώσουν ερωτήσεις, γεγονός που ανοίγει νέες προοπτικές στην προσέγγιση των πηγών από τους/τις μαθητές/τριες και στην ανάπτυξη της σκέψης τους.

Αναφορικά με την άρθρωση ιστορικού λόγου οι μαθητές/τριες με την ολοκλήρωση της διερεύνησής τους θα πρέπει να ετοιμάσουν κάποιο γραπτό κείμενο τύπου δοκιμίου, έναν διάλογο, μία αφήγηση κ.α. είτε να παρουσιάσουν την άποψή τους και τη σκέψη τους με λογικό ειρμό στην ομάδα τους και στην ολομέλεια της τάξης επιστρατεύοντας στρατηγικές και επικοινωνιακές δεξιότητες. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Μονιότ (2002), δεν περιμένουμε στις απαντήσεις των μαθητών/τριών να δούμε κάτι νέο, αλλά τους δίνουμε την ευκαιρία να επιλέξουν και να επανεξετάσουν τις πληροφορίες, να τις αντιπαραβάλουν και να τις αξιολογήσουν με απώτερο στόχο «τη συμμετοχή τους σε μία διακίνηση ιδεών». Ειδικότερα, η σύνθεση γραπτών κειμένων σημαίνει «οικειοποίηση νοητικών κριτηρίων... συνειδητή δράση επί των συστατικών και των συσχετίσεων που συνθέτουν τον ιστορικό λόγο» και έκφραση «με έναν ιστορικό λόγο λιγότερο συμβατικό και ελέγξιμο» (οπ.).

Ένας δεύτερος τρόπος που αξιοποιήθηκε στο υλικό για τη διερεύνηση του παρελθόντος είναι μέσα από την ιστορική γλώσσα και την ερμηνευτική φύση της. Για παράδειγμα το κεφάλαιο «Το Κίνημα στο Γουδί και η Κυβέρνηση Βενιζέλου» προσεγγίστηκε μέσα από τη διερεύνηση της έννοιας «κίνημα» και της αντιδιαστολής της με συναφείς έννοιες όπως το πραξικόπημα και η επανάσταση. Ο χαρακτηρισμός του γεγονότος ως κίνημα, επανάσταση ή πραξικόπημα γίνεται αντικείμενο διαβούλευσης στην τάξη, ώστε να αναδειχθεί η ερμηνευτική φύση της ιστορικής γλώσσας. Αντίστοιχα, έγινε προσπάθεια διερεύνησης των νοηματοδοτήσεων των μαθητών/τριών σχετικά με τις έννοιες δημοκρατία και βασιλεία και των μορφών που πήραν μέσα από την εξέλιξή τους στον χρόνο όπως είναι η ελέω θεού βασιλεία, η βασιλευόμενη δημοκρατία κ.α. Για την ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

κατανόηση του καθεστώτος του Μεταξά ζητήθηκε από τους μαθητές/τριες να το αντιπαραβάλουν με τη δικτατορία της 21^{ης} Απριλίου, ένα γεγονός της πιο πρόσφατης ιστορίας, που τους είναι πιο οικείο μέσα από τον εορτασμό του Πολυτεχνείου.

Ένας άλλος τρόπος διερεύνησης που αξιοποιήθηκε στην ανάπτυξη του υλικού είναι η ιστορική ενσυναίσθηση και η διατύπωση ηθικών κρίσεων. Ο P. Lee (οπ. αναφ. στη Νάκου, 2000:105) ισχυρίζεται ότι *«τα παιδιά αντιμετωπίζουν τεράστιες δυσκολίες για να κατανοήσουν γιατί κάποιος έπραξε ή απέτυχε να πράξει κάτι στην ιστορία»*.

Προκειμένου οι μαθητές/μαθήτριες να κατανοήσουν καλύτερα τα κίνητρα των πράξεων των ιστορικών προσώπων της περιόδου, του Ελ. Βενιζέλου, του βασιλιά Γεωργίου Α΄, του διαδόχου Κωνσταντίνου και του Ι. Μεταξά, έγινε προσπάθεια σκιαγράφησης τους μέσα από αυθεντικούς διαλόγους, βίντεο, αναλύσεις ιστορικών, παράθεση περισσότερων στοιχείων και γεγονότων. Έτσι, για παράδειγμα, παρατίθενται γεγονότα που δεν αναφέρονται στο σχολικό βιβλίο, όπως τα εμπόδια που αντιμετώπισε ο Βενιζέλος στην άσκηση της πολιτικής του, τα Νοεμβριανά, το ανάθεμα, η απόπειρα δολοφονίας του καθώς και αυθεντικοί διάλογοι μεταξύ του Κωνσταντίνου και του Βενιζέλου. Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά, όταν καλούνται να μουν στη θέση των δύο αυτών προσώπων γράφοντας έναν αληθοφανή διάλογο κατά τον εθνικό διχασμό, να έχουν τις διαθέσιμες πηγές για να το κάνουν. Ο διάλογος αυτός επίσης μπορεί να αποκαλύψει τις νοηματοδοτήσεις των μαθητών/τριών αναφορικά με τις ηθικές αξίες που αντιπροσωπεύουν τα δύο αυτά πρόσωπα. Στο κεφάλαιο «Η Μικρασιατική Εκστρατεία και η Καταστροφή» οι μαθητές/τριες καλούνται να γράψουν ένα άρθρο ως δημοσιογράφοι για να ενημερώσουν τον κόσμο για την κατάσταση στο μικρασιατικό μέτωπο αλλά και να εκφέρουν ηθικές κρίσεις σχετικά με την έλλειψη πληροφόρησης. Στο κεφάλαιο «Ο Μεσοπόλεμος» οι μαθητές/τριες καλούνται να αφηγηθούν την ιστορία ενός πρόσφυγα με βάση τις διαθέσιμες πηγές, λογοτεχνία, βίντεο, φωτογραφίες, κείμενα, «βλέποντας» έτσι τη Μικρασιατική καταστροφή μέσα από τα μάτια των προσφύγων. Σε άλλο σημείο οι μαθητές/τριες καλούνται να διατυπώσουν ηθικές κρίσεις αναφορικά με τη συμμετοχή της μαθητικής νεολαίας στην ΕΟΝ κατά τη δικτατορία του Μεταξά καθώς και να ερμηνεύσουν τα κίνητρα ενός δικτάτορα. Έτσι, μέσα από την αντιπαραβολή δίνεται η δυνατότητα να αναδειχθούν οι θεμελιώδεις ανθρωπιστικές αξίες της δημοκρατίας και της ελεύθερης έκφρασης.

Τέλος, έγινε προσπάθεια αξιοποίησης της αφηγηματικότητας της ιστορίας, ώστε να υποστηρίξουμε τη μνήμη των μαθητών/τριών και να τους παρέχουμε ένα επιπλέον κλειδί για την κατανόηση. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η ιστορία συνίσταται από «μοναδικές ιστορίες» (Mouliot, 2002) και άρα, είναι δύσκολη η οργάνωσή της σε υπάρχοντα νοητικά σχήματα. Η αφήγηση αποτελεί ένα νοητικό σχήμα πολύ οικείο στα παιδιά που περιλαμβάνει τον τόπο (πού), τον χρόνο (πότε), τα πρόσωπα της ιστορίας, το γεγονός ή τα γεγονότα (τι), τις συνέπειες (τι έγινε μετά) και τις αιτίες (γιατί). Στο υλικό έγινε προσπάθεια να αφηγηθούμε μία «καλή, δυνατή ιστορία» (οπ.), η οποία εμπλουτίστηκε με παράθεση λεπτομερειών, όπου κρίθηκε απαραίτητο, και τη χρήση του ιστορικού Ενεστώτα, ώστε να γίνει πιο ζωντανή.

Συνοψίζοντας, στην ενότητα αυτή παρουσιάσαμε το εκπαιδευτικό υλικό και τα χαρακτηριστικά του και αναφερθήκαμε στους τρόπους με τους οποίους επιδιώχθηκε η ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης των μαθητών/τριών μέσω της παράθεσης αρκετών παραδειγμάτων, ώστε να γίνουν καλύτερα αντιληπτοί από τον αναγνώστη που δεν έχει πρόσβαση στο υλικό.

3.3 Το δείγμα της έρευνας

Το δείγμα της έρευνας όσον αφορά τους/τις εκπαιδευτικούς αποτέλεσαν εννέα εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, που διδάσκουν σε δημοτικά σχολεία στους νομούς των Χανίων, Ρεθύμνου και Ηρακλείου, οι οποίοι επιλέχθηκαν λόγω της διαθεσιμότητάς τους και άρα αποτελούν δείγμα ευκολίας. Στη μελέτη περίπτωσης όπως και στην έρευνα δράση δεν χρειάζεται το δείγμα της έρευνας να είναι αντιπροσωπευτικό, ούτε η δειγματοληψία να είναι τυχαία. Ωστόσο, έγινε προσπάθεια να συμπεριληφθούν εκπαιδευτικοί με διαφορετικά προφίλ όσο αφορά τις σπουδές τους, τη διδακτική εμπειρία τους, τη γνώση ΤΠΕ.

Το δείγμα της έρευνας όσον αφορά τους/τις μαθητές/μαθήτριες αποτέλεσαν οι έντεκα μαθητές/μαθήτριες του τμήματος Στ2 του Δ. Σ. Πλατανιά κατά σχολικό έτος 2017-18, τμήμα που διδάσκει η ερευνήτρια. Ο Πλατανιάς αποτελεί μία ημιαστική περιοχή του νομού Χανίων, 11 χμ. από την πρωτεύουσα, που συγκεντρώνει μαθητές/μαθήτριες από την περιοχή του Πλατανιά και τα χωριά Πατελάρι και Βρύσες.

3.4 Μέθοδοι συλλογής των δεδομένων

Για τη συλλογή των δεδομένων της έρευνας επιλέχθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη, το ερωτηματολόγιο ανοιχτού τύπου και η συμμετοχική παρατήρηση.

3.4.1 Συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς

Η συνέντευξη ως μέθοδος συλλογής δεδομένων διακρίνεται σε τρία είδη: α) πλήρως δομημένη β) ημιδομημένη και γ) μη δομημένη. Οι λιγότερο δομημένες προσεγγίσεις χρησιμοποιούνται στα ποιοτικά σχέδια και αποτελούνται κατά κανόνα από ανοιχτού τύπου ερωτήσεις που «επιτρέπουν στον ερωτώμενο μεγαλύτερη ευελιξία στην απόκριση» (Robson:326). Η ημιδομημένη συνέντευξη έχει προκαθορισμένες ερωτήσεις, αλλά η διάταξη μπορεί να αλλάξει ανάλογα με την αντίληψη του συνεντευκτή, να παραλειφθούν ερωτήσεις κλπ.. Η μη δομημένη συνέντευξη επιτρέπει μεγάλη ευελιξία και εις βάθος εξέταση του θέματος, αφού η συζήτηση κινείται στο πλαίσιο μία γενικής περιοχής (:321).

Για τη διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών χρησιμοποιήθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη και το ερωτηματολόγιο ανοιχτού τύπου. Συγκεκριμένα, έγιναν πέντε ημιδομημένες συνεντεύξεις από εκπαιδευτικούς που βρίσκονταν στην περιοχή των Χανίων και συμπληρώθηκαν τέσσερα ερωτηματολόγια ανοιχτού τύπου από εκπαιδευτικούς που διαμένουν σε άλλους νομούς της Κρήτης. Οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί στην έρευνα ενημερώθηκαν για τον σκοπό της έρευνας, την εθελοντική συμμετοχή τους, τη διασφάλιση της ανωνυμίας τους, αλλά και για τον χρόνο που έπρεπε να διαθέσουν στη μελέτη του υλικού, ώστε να διαμορφώσουν μία ολοκληρωμένη άποψη γι' αυτό.

3.4.2 Ερωτηματολόγια μαθητών/μαθητριών

Το υλικό εφαρμόστηκε σε 11 μαθητές/μαθήτριες του Στ2' τμήματος του Δημοτικού Σχολείου Πλατανιά σε επτά μαθήματα. Μετά το πέρας των μαθημάτων δόθηκε στους/στις μαθητές/μαθήτριες ένα ερωτηματολόγιο που περιλάμβανε έξι ερωτήσεις ανοιχτού τύπου και μία ερώτηση κλειστού τύπου. Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε ότι οι γονείς των μαθητών/μαθητριών είχαν ενημερωθεί για τη συμμετοχή των παιδιών τους στην έρευνα και τη διαφύλαξη της ανωνυμίας τους και είχαν δώσει εγγράφως τη συγκατάθεσή τους.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

3.4.3 Συμμετοχική Παρατήρηση

Η συμμετοχική παρατήρηση αφορά τη μερική ή ολική συμμετοχή του/της ερευνητή/τριας σε ένα ερευνητικό πεδίο της κοινωνικής ζωής και τη συστηματική παρατήρηση κάποιων διαστάσεων αυτού του πεδίου καθώς αυτές εκτυλίσσονται μέσα σε αυτό, συμπεριφορές, σχέσεις, αλληλεπιδράσεις κ.ά. (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

Στην παρούσα έρευνα η παρατηρητής ήταν ήδη συμμετέχουσα στην ομάδα ως δασκάλα των μαθητών/τριών. Στην προκειμένη περίπτωση χρησιμοποιήθηκε η αδόμητη παρατήρηση, καθώς οι μαθητές/μαθήτριες μελετούσαν το υλικό και η διεξαγωγή άτυπων συζητήσεων με την ολοκλήρωση του υλικού με στόχο την ανατροφοδότηση και τη βελτίωσή του.

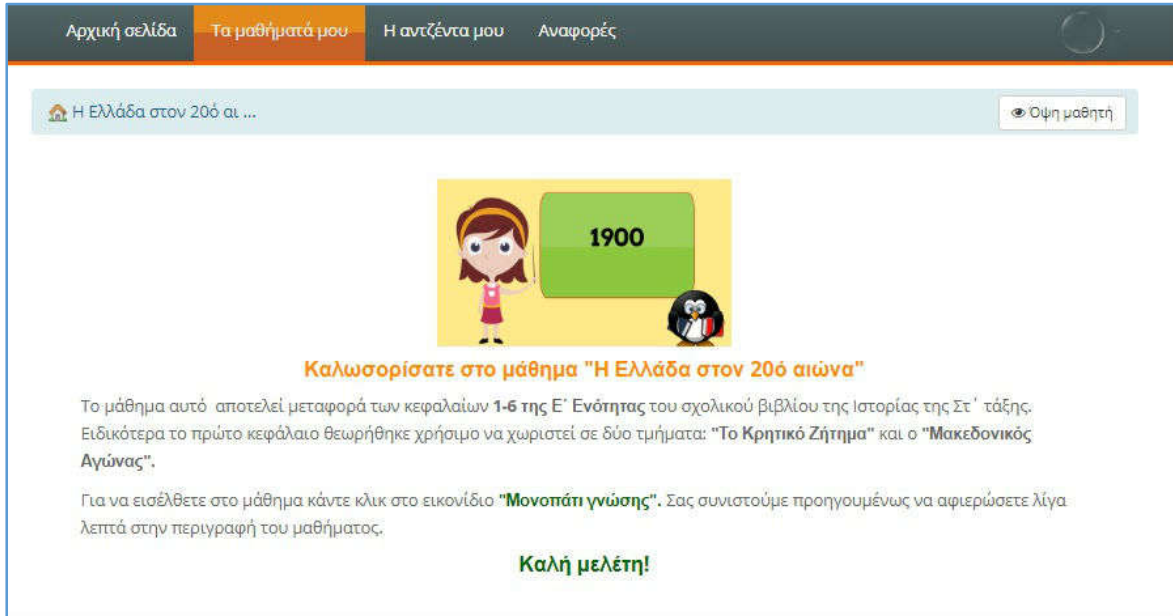
3.5 Το υλικοτεχνικό πλαίσιο της έρευνας

Το Δημοτικό σχολείο Πλατανιά διαθέτει ένα αρκετά καλά εξοπλισμένο εργαστήριο Η/Υ σε μία ευρύχωρη αίθουσα που λειτουργεί και ως εργαστήριο Φυσικής. Διαθέτει 11 ηλεκτρονικούς υπολογιστές με ενσύρματη σύνδεση στο Διαδίκτυο και ένα βιντεοπροβολέα. Το εργαστήριο είναι καλά οργανωμένο, ευρύχωρο και μπορεί να λειτουργήσει και ως αίθουσα διδασκαλίας, αφού διαθέτει μεγάλα τραπέζια όπου μπορούν να καθίσουν κυκλικά οι μαθητές. Το τμήμα της Στ' τάξης που δίδαξα κατά το σχολικό έτος 2017/18 είχε μόνο 11 μαθητές/τριες κατά την περίοδο της έρευνας, οπότε κάθε μαθητής/τρια καθόταν στον δικό του υπολογιστή. Οι μαθητές/τριες φορούσαν ακουστικά για να μην ενοχλούν τους/τις συμμαθητές/τριές τους όταν θα άκουγαν κάποιο αρχείο ήχου.

3.6 Περιγραφή ερευνητικής διαδικασίας

Αρχικά έκανα εγγραφή των μαθητών/τριών στην πλατφόρμα Chamilo με τη διεύθυνση του ηλεκτρονικού τους ταχυδρομείου, οπότε κάθε μαθητής/τρια είχε τον δικό του κωδικό για να μπει στο υλικό. Όσοι μαθητές/τριες δεν είχαν e-mail εγγράφησαν με το e-mail ενός γονέα. Έτσι οι μαθητές/τριες έμπαιναν στην ακόλουθη διεύθυνση για να μελετήσουν το υλικό: <http://chamilo.datacenter.uoc.gr/metchamilo/>.

Στην εικόνα 3.2 απεικονίζεται η αρχική σελίδα του μαθήματος.

Αρχική σελίδα Τα μαθήματά μου Η αντζέντα μου Αναφορές

🏠 Η Ελλάδα στον 20ό αι ... 🔍 Όψη μαθητή

1900

Καλωσορίσατε στο μάθημα "Η Ελλάδα στον 20ό αιώνα"

Το μάθημα αυτό αποτελεί μεταφορά των κεφαλαίων 1-6 της Ε' Ενότητας του σχολικού βιβλίου της Ιστορίας της Στ' τάξης. Ειδικότερα το πρώτο κεφάλαιο θεωρήθηκε χρήσιμο να χωριστεί σε δύο τμήματα: "Το Κρητικό Ζήτημα" και ο "Μακεδονικός Αγώνας".

Για να εισέλθετε στο μάθημα κάντε κλικ στο εικονίδιο "Μονοπάτι γνώσης". Σας συνιστούμε προηγουμένως να αφιερώσετε λίγα λεπτά στην περιγραφή του μαθήματος.

Καλή μελέτη!

Εικόνα 3.3: Το περιβάλλον του Chamilo

Το μοντέλο μικτής μάθησης που ακολουθήθηκε ήταν το μοντέλο της εναλλαγής του σταθμού (station rotation model), σύμφωνα με το οποίο οι μαθητές/τριες χρησιμοποιούν εναλλάξ μαθησιακούς τρόπους, εκ των οποίων ο ένας τουλάχιστον είναι η διαδικτυακά υποστηριζόμενη μάθηση. Η διδασκαλία με υπολογιστή συνδυάστηκε με τον στοχαστικό διάλογο στην τάξη, προκειμένου οι μαθητές/τριες να έχουν την ευκαιρία να κάνουν υποθέσεις, να εκφράζουν απόψεις, κρίσεις και συμπεράσματα είτε με ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες είτε ατομικές γραπτές εργασίες.

Συνολικά διεξήχθησαν επτά μαθήματα στην αίθουσα υπολογιστών, όπου κάθε μαθητής/τρια παρακολουθούσε το υλικό ατομικά με τον δικό του/της ρυθμό. Κατά τη διάρκεια των μαθημάτων η ερευνήτρια παρατηρούσε τους/τις μαθητές/τριες και κρατούσε σημειώσεις στο πεδίο. Σύμφωνα με το ημερολόγιο της ερευνήτριας όλοι οι μαθητές/τριες ολοκλήρωναν το υλικό από 15 λεπτά της ώρας μέχρι και 30 λεπτά. Δύο μαθητές/τριες με μαθησιακές δυσκολίες έλαβαν την οδηγία να μη διαβάζουν τις πηγές για να μπορούν να ολοκληρώνουν το μάθημα εγκαίρως. Κάθε μάθημα είχε διάρκεια λίγο μικρότερη από δύο διδακτικές ώρες.

3.6.1 Ερευνητικοί κύκλοι

Οι ερευνητικοί κύκλοι της παρούσας εργασίας δεν είναι ξεκάθαροι. Η πρώτη εφαρμογή του υλικού αποτελεί ένα σημαντικό σταθμό ανατροφοδότησης. Επίσης, σχεδόν μετά από κάθε μάθημα ή συνέντευξη υπήρξαν στοιχεία που βοηθούσαν στη βελτίωση του υλικού. Οι συνεντεύξεις ξεκίνησαν πριν την εφαρμογή του υλικού στους/στις μαθητές/μαθήτριες και τελείωσαν αργότερα. Αρχικά έγινε μία πιλοτική συνέντευξη σε έναν/μία εκπαιδευτικό, ώστε να διαπιστωθεί αν οι ερωτήσεις ήταν κατάλληλες και αποτελεσματικές ως προς τη συγκέντρωση των αναγκαίων στοιχείων που θα διευκόλυναν στην απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων. Η συνέντευξη πήγε πολύ καλά, στο τέλος μάλιστα της συνέντευξης ο/η εκπαιδευτικός ανέφερε χαρακτηριστικά: «Μου έλειψε μία ερώτηση για το πιο δυνατό σημείο του υλικού», οπότε προστέθηκε αντίστοιχη ερώτηση στο σώμα της συνέντευξης.

Στο πρώτο μάθημα κατά την εφαρμογή του υλικού στους/στις μαθητές/μαθήτριες χρειάστηκε χρόνος 30 περίπου λεπτών, ώσπου να ανοιχθούν οι υπολογιστές, να βάλουν οι μαθητές/τριες τους κωδικούς τους και να μπουν στο μάθημα. Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης του υλικού οι μαθητές/τριες σε ομάδες επεξεργάστηκαν δραστηριότητες και πηγές και στη συνέχεια τις παρουσίασαν στην τάξη και έγινε συζήτηση. Κατά τη διάρκεια του μαθήματος παρατηρήθηκε πολύ θετική ανταπόκριση των μαθητών/τριών. Με την ολοκλήρωσή του έγινε άτυπη συζήτηση και καταγράφησαν σχόλια ενθουσιασμού όπως: «Τι ωραίο τραγούδι!», «Τα καταλαβαίνω καλύτερα με τα βίντεο.», «Μου έκανε πολλή εντύπωση!», «Με βοήθησαν οι δραστηριότητες». Σε έναν/μία μαθητή/τρια παρατηρήθηκε κάποια αντίσταση αναφορικά με τον νέο τρόπο διδασκαλίας: «Πιο ενδιαφέρον, πιο διασκεδαστικό, πιο εύκολο, αλλά το βιβλίο τα λέει πιο αναλυτικά» και πρόσθεσε: «Φάγαμε τρεις ώρες».

Στα επόμενα μαθήματα προσερχόμουν στην αίθουσα λίγο νωρίτερα και προετοίμαζα τους υπολογιστές, ώστε να εξοικονομήσω χρόνο για τη μαθησιακή διαδικασία. Οι μαθητές/τριες είχαν αυτοματοποιήσει τη διαδικασία και όλα γίνονταν πιο γρήγορα. Μετά από συζήτηση με τους/τις μαθητές/τριες θεωρήθηκε πιο αποτελεσματικό να γίνεται πρώτα συζήτηση στην τάξη πάνω στο υλικό, προκειμένου να διασαφηνιστούν δύσκολα σημεία και να ελεγχθεί η κατανόηση και στη συνέχεια να δίνονται οι ομαδικές ή ατομικές εργασίες. Όλοι οι μαθητές/τριες ανεξαιρέτως ολοκλήρωναν τα μαθήματα και δεν ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

παρατηρήθηκε καμία «απώλεια» λόγω κούρασης, βαρεμάρας ή αδιαφορίας. Η δημιουργία της σωστής σύνοψης στο τέλος του μαθήματος ήταν μεγάλο κίνητρο για την πλειοψηφία των μαθητών/μαθητριών.

Η συμμετοχική παρατήρηση ήταν το κύριο ερευνητικό μέσο με το οποίο τροφοδοτούνταν τα ερευνητικά ερωτήματα στα επόμενα μαθήματα. Κατά την επεξεργασία των πηγών και τη συζήτηση στην ολομέλεια της τάξης ανέκυπταν απορίες ή αναδεικνύονταν τα θετικά στοιχεία του υλικού, που ανατροφοδοτούσαν την ερευνήτρια, ώστε να διαμορφωθεί ένα εύχρηστο υλικό που να συμβάλλει, όσο το δυνατόν περισσότερο, στην καλύτερη κατανόηση και στην ανάπτυξη της κριτικής ιστορικής σκέψης των μαθητών/τριών. Συνακόλουθα σύμφωνα με τις παρατηρήσεις που συγκεντρώνονταν, το εκπαιδευτικό υλικό εμπλουτιζόταν με περαιτέρω πηγές, με δραστηριότητες και γινόταν διασαφήνιση όρων και εννοιών.

Αναλυτικότερα, οι πιο συχνές απορίες που ανέκυψαν αφορούσαν τη γλώσσα, διαπιστώθηκε δηλαδή και στην πράξη ότι η ιστορική γλώσσα μπορεί να αποτελέσει σημαντικό εμπόδιο για την κατανόηση, καθώς προϋποθέτει ένα ειδικό εννοιολογικό σύστημα. Αυτό μπορεί να γίνει περισσότερο εμφανές σε τάξεις, που η σύνθεση τους είναι διαπολιτισμική. Ειδικότερα στην τάξη της ερευνήτριας, τέσσερα από τα έντεκα παιδιά ήταν από Λευκορωσία, Αλβανία και Βουλγαρία, τέσσερα παιδιά προέρχονταν από μικτούς γάμους και τρία μόνο είχαν και τους δύο γονείς Έλληνες.

Παράλληλα όμως, όπως έχει αναλυθεί, η ιστορική γλώσσα μπορεί να αποτελέσει το όχημα για την ιστορική διερεύνηση και την ανάπτυξη της κριτικής ιστορικής σκέψης. Έτσι στα επόμενα μαθήματα έννοιες-κλειδιά για την κατανόηση έγιναν πιο συστηματικά αντικείμενο διερεύνησης και παρουσιάστηκαν με περισσότερες τρόπους, κυρίως με τη συνδρομή του διαδραστικού βίντεο, όπως για παράδειγμα έγινε για τη έννοια «κίνημα» στο μάθημα το «Κίνημα στο Γουδί και η Κυβέρνηση Βενιζέλου» και αντίστοιχων δραστηριοτήτων. Πολύ σημαντική ήταν και η διαβούλευση στην τάξη αναφορικά με τον χαρακτηρισμό του γεγονότος ως κίνημα, επανάσταση ή πραξικόπημα, ώστε να αναδειχθούν τόσο οι νοηματοδοτήσεις των μαθητών/μαθητριών αναφορικά με αυτές τις έννοιες όσο και η ερμηνευτική φύση της ιστορικής γλώσσας.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Μία άλλη δυσκολία που προέκυψε ήταν αναφορικά με την εισαγωγή των μαθητών/τριών στην ιστορική μεθοδολογία και στη διερεύνηση μέσω των πηγών. Ένας/μία μαθητής/τρια ανέφερε χαρακτηριστικά κατά την επεξεργασία μιας πηγής: «Μα αυτό είναι δύσκολο. Η απάντηση δεν υπάρχει στο κείμενο». Η φράση αυτή καταδεικνύει την εσωτερικευση του παραδοσιακού τρόπου διδασκαλίας, ο οποίος δεν αναπτύσσει δεξιότητες ανώτερου γνωστικού επιπέδου, αλλά αναπαράγει τη γνώση. Τελικά, στην πορεία τα παιδιά συνήθισαν τον νέο τρόπο δουλειάς και απέκτησαν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση αναφορικά με την επεξεργασία των πηγών. Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε ότι, ενώ έγινε προσπάθεια τα ιστορικά κείμενα σε κάθε διαφάνεια να είναι μικρά, κάποιες δραστηριότητες με πηγές ήταν αρκετά μεγάλες με αποτέλεσμα δύο μαθητές/τριες με δυσλεξία και δυσκολία στην ανάγνωση να καθυστερούν πολύ. Σε αυτούς τους/τις μαθητές/μαθήτριες δόθηκε η οδηγία να μην διαβάζουν τις δραστηριότητες που περιείχαν πηγές, αφού ούτως ή άλλως οι πηγές διαβάζονταν στην ολομέλεια της τάξης κατά την επεξεργασία τους. Εκ των υστέρων σε μία συνέντευξη έγινε η πρόταση ηχογράφησης των πηγών, η οποία όμως δεν υλοποιήθηκε κατά την εφαρμογή του υλικού στους μαθητές/τριες, που είχε ήδη ολοκληρωθεί. Οι πηγές ηχογραφήθηκαν σε έτερο χρόνο με την ολοκλήρωση της έρευνας.

Η ανάδειξη των θετικών στοιχείων του υλικού αποτέλεσε επίσης πηγή ανατροφοδότησης για την ερευνήτρια, Πολύ σημαντική για την ανάπτυξη της ιστορικής ενσυναίσθησης των μαθητών, πέρα από το διαδραστικό βίντεο, φάνηκε στην πορεία ότι ήταν η συμβολή της λογοτεχνίας. Εδώ θα πρέπει να πούμε ότι το ζήτημα του χρόνου είναι καθοριστικό, γιατί όταν ξεπεραστεί κάποιο όριο τα παιδιά κουράζονται και χάνουν το ενδιαφέρον τους. Γι' αυτό το λόγο θεωρήθηκε πιο πρόσφορο η ανάγνωση και επεξεργασία ιστορικών λογοτεχνικών κειμένων να γίνεται κυρίως στο μάθημα της γλώσσας. Έτσι λ.χ. στο πλαίσιο του μαθήματος για την Μικρασιατική καταστροφή διαβάσαμε από το ανθολόγιο της Έκτης τάξης το απόσπασμα «Οι πρόσφυγες», παρμένο από το μυθιστόρημα της Διδώς Σωτηρίου «Μέσα στις φλόγες». Εκεί ανάμεσα σε άλλα αναφέρεται το δράμα μιας νεαρής γυναίκας που στον πανικό της άρπαξε το μαξιλάρι από την κούνια αντί για το μωρό της. Χαρακτηριστικά ένας/μία μαθητής/μαθήτρια ανέφερε «Τώρα μόνο κατάλαβα τι ένιωσαν οι πρόσφυγες!». Συνακόλουθα το υλικό εμπλουτίστηκε με περισσότερες λογοτεχνικές πηγές και τα τραγούδια της εποχής.

Εκ των υστέρων υπήρξε προβληματισμός αν θα ήταν χρήσιμο να δίνεται ενδιάμεσα της ερευνητικής διαδικασίας κάποιο ερωτηματολόγιο στους/στις μαθητές/μαθήτριες αμέσως μετά από κάθε μάθημα, ώστε να συλλεχθούν περισσότερα δεδομένα. Όπως, όμως, φάνηκε από το τελικό ερωτηματολόγιο σε ερώτηση που ζητάει από τους/τις μαθητές/τριες να προτείνουν κάποιες αλλαγές, δεν έγιναν περαιτέρω προτάσεις πέρα από το λεξιλόγιο και την επιθυμία για περισσότερα βίντεο, η χρήση των οποίων συνέβαλε σημαντικά στη βίωση της εποχής.

Αλλαγές στο υλικό έγιναν και από την ανατροφοδότηση των συνεντευξιαζόμενων εκπαιδευτικών. Αναφέρουμε συνοπτικά τις δραστηριότητες και τα βίντεο που αναδεικνύουν καλύτερα τον ρόλο των Μ.Δυνάμεων, την ηχογράφιση των πηγών σε μορφή κειμένου, την προσθήκη χρονοδιαγράμματος κ.α. με στόχο το υλικό να γίνει πιο εύχρηστο και να συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση του περιεχομένου. Οι αλλαγές αυτές περιγράφονται αναλυτικά στο κεφάλαιο της παρουσίασης των αποτελεσμάτων των εκπαιδευτικών και συγκεκριμένα στην ενότητα 4.5.1.

3.7 Ανάλυση των δεδομένων

Αφού συγκεντρώθηκαν τα δεδομένα που προήλθαν από τις συνεντεύξεις και τα ερωτηματολόγια ακολούθησε η ανάλυσή τους. Προηγουμένως, έγινε απομαγνητοφώνηση των πέντε συνεντεύξεων. Για την επεξεργασία των δεδομένων της έρευνας ακολουθήθηκε η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου γραπτών τεκμηρίων.

Η ανάλυση περιεχομένου ανήκει στις προσεγγίσεις της ποιοτικής ανάλυσης «που επιτρέπουν την αξιοποίησή τους από ερευνητές/τριες, οι οποίοι «εκκινούν από διαφορετικές μεταξύ τους θεωρητικές αφηρημένες». Αποτελεί μία ποσοτική ανάλυση των περιεχομένων των τεκμηρίων και «εστιάζει στους τρόπους με τους οποίους τα θέματα ενός τεκμηρίου γίνονται αντικείμενο διαπραγμάτευσης και τη συχνότητα της εμφάνισής τους» (Τσιώλης, 2015).

Η ανάλυση των δεδομένων στηρίζεται στη δημιουργία κατηγοριών και στην κωδικοποίηση αποσπασμάτων των κειμένων σύμφωνα με τις δημιουργηθείσες κατηγορίες. Προϋποθέτει καλή μελέτη του υλικού, διαίρεσή του σε αποσπάσματα και απόδοση κωδικών σ' αυτά, δημιουργία υπομνημάτων. Στη συνέχεια δημιουργούνται

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

ευρύτερες κατηγορίες και εννοιολογικά δίκτυα. Είναι μία διαδικασία επιλεκτική και αφαιρετική (Robson, 2010).

Στην ανάλυση μπορεί να συνδράμει η χρήση πινάκων, επεξεργαστή κειμένου ή εξειδικευμένου λογισμικού. Σύμφωνα με τον Τσιώλη (2015) οι βασικές λειτουργίες των προγραμμάτων αυτών αφορούν:

- α) στην οργάνωση, την ταξινόμηση και τη διαχείριση των δεδομένων
- β) στην κωδικοποίηση, την κατηγοριοποίηση και τη διασύνδεση των κατηγοριών
- γ) στην αναζήτηση και την ανάκτηση των δεδομένων
- δ) στην οπτικοποίηση των ευρημάτων της ανάλυσης μέσω σχηματικών απεικονίσεων
- ε) στη σύνταξη εκθέσεων σχετικά με τα αποτελέσματα της ανάλυσης

Τέλος, για την εξαγωγή των συμπερασμάτων παρατηρούνται πρότυπα και κανονικότητες, γίνονται συγκρίσεις, διαπιστώνονται σχέσεις, δομές, πιθανοί μηχανισμοί (Robson, 2010).

Στην ανάλυση των δεδομένων της παρούσας έρευνας έγινε χρήση του εξειδικευμένου λογισμικού ATLAS.ti που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ποιοτική ανάλυση και την κωδικοποίηση κειμένων, εικόνων, βίντεο, ηχητικών δεδομένων κ.α. Συγκεκριμένα, τα δεδομένα κατηγοριοποιήθηκαν σε τέσσερις άξονες με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα: «Χρήση εκπαιδευτικού υλικού στον Η/Υ», «Κατανόηση περιεχομένου», «Κριτική σκέψη-Εμβάθυνση», «Τρόπος διδασκαλίας της ιστορίας». Επίσης, θεωρήθηκε σκόπιμο να προστεθεί ένας πέμπτος άξονας «Προτάσεις βελτίωσης», ώστε να χρησιμοποιηθεί αυτή η ανατροφοδότηση για τη βελτίωση του υλικού. Στη συνέχεια δημιουργήθηκαν υποκατηγορίες (βασικά αντικείμενα). Η κατηγοριοποίηση έγινε με βάση την κύρια πρόταση με τις δευτερεύουσες προτάσεις ως μονάδα ανάλυσης. Οι άξονες και τα βασικά αντικείμενα παρουσιάζονται στους πίνακες 3.1 και 3.2.

Πίνακας 3.1: Τα βασικά αντικείμενα για τον/την εκπαιδευτικό ανά άξονα

ΑΞΟΝΕΣ-ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟΝ/ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ	
1^{ος} άξονας: Χρήση εκπαιδευτικού υλικού στον Η/Υ	
ΕΥΚΟΛΙΑ ΧΡΗΣΗΣ	EYKOLIA XRHSHS
ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗ	KATHODHGHS
ΜΑΘΗΜΑ ΜΕ Η/Υ	MATHIMA ME H/Y
2^{ος} άξονας: Κατανόηση του περιεχομένου	
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ-ΔΟΜΗ	PERIEXOMENO_ DOMH
ΠΟΛΥΜΕΣΑ	POLYMESA
ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	AYTOAXIOLOGHSH
ΔΙΑΔΡΑΣΗ_ΕΝΕΡΓΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	DIADRASH_ENERGH SYMMETOXH
ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ_ΕΜΨΥΧΩΣΗ	KINHOTOPOHSH_EMPSYXOSH
ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ	ISTORIKA PROSOPA
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ	ISTORIKH FANTASIA
ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΣΗ_ΣΤΥΛ ΜΑΘΗΣΗΣ	EXATOMIKEYSH_STYL MATHISHS
3^{ος} άξονας: Κριτική σκέψη-Εμβάθυνση	
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ	PROBLHMATISMOS
ΑΠΟΨΕΙΣ_ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	STUDENT OPINIONS_CONCLUSIONS
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ_ΔΙΑΛΟΓΟΣ	SYNERGASIA_DIALOGOS
ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ_ΕΜΒΑΘΥΝΣΗ	DIEREYNHSH_EMVATHINSH
ΠΟΛΛΑΠΛΕΣ ΠΗΓΕΣ	MULTPLE SOURCES
ΜΕΤΑΓΝΩΣΗ	METACOGNITION
4^{ος} άξονας: Τρόπος διδασκαλίας της ιστορίας	
ΓΝΩΣΤ. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ_ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ	GNOST. ANTIKAIMENO_DIDAKTIKH

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

ΜΕ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ	SCHOOL BOOK
ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΥΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΥ	ΥΛΙΚΟ_SCHOOL BOOK
ΜΕ ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ	ΕΚΠΑΙΔ. ΥΛΙΚΟ
5^{ος} άξονας: προτάσεις βελτίωσης	
ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ	GENIKH EIKONA
ΑΛΛΑΓΕΣ	ALLAGES

Πίνακας 3.2: Τα βασικά αντικείμενα για τον/την μαθητή/τρια ανά άξονα

ΑΞΟΝΕΣ-ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟΝ/ΤΗΝ ΜΑΘΗΤΗ/ΜΑΘΗΤΡΙΑ	
1^{ος} άξονας: Χρήση εκπαιδευτικού υλικού στον Η/Υ	
ΕΥΚΟΛΙΑ ΧΡΗΣΗΣ	EYKOLIA XRHSHS
ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗ	KATHODHGHS
ΜΑΘΗΜΑ ΜΕ Η/Υ	MATHIMA ME H/Y
2^{ος} άξονας: Κατανόηση του περιεχομένου	
ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ	KINHOTOPOIHSH ENΔIAFERONTOS
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ-ΔΟΜΗ	PERIEΧOMENO_ DOMH
ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	AΥTOAXIOLOGHS
ΠΟΛΥΜΕΣΑ	POLYMESA
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ	ISTORIKH FANTASIA
ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΑΙΤΙΩΝ	KATANOHSH REASONS
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ENERGH SYMMETOXH
ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΣΗ	EXATOMIKEYSH
3^{ος} άξονας: Κριτική σκέψη-Εμβάθυνση	
ΔΙΑΛΟΓΟΣ_ΠΗΓΕΣ	DIALOGOS_ SOURCES
ΜΕΤΑΓΝΩΣΗ	METACOGNITION
3^{ος} άξονας: Τρόπος διδασκαλίας της ιστορίας	
ΜΕ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ	SCHOOL BOOK
ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΥΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΥ	YLIKO_ SCHOOL BOOK
ΜΕ ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ	EKPAID. YLIKO
3^{ος} άξονας: Προτάσεις βελτίωσης	
ΑΛΛΑΓΕΣ	ALLAGES

Όπως ήδη έχει αναφερθεί, τα αποτελέσματα των ποιοτικών σχεδίων δεν είναι γενικεύσιμα, η συμβολή τους συνίσταται στη διερεύνηση και μελέτη ενός φαινομένου σε βάθος και στο πλαίσιο που αυτό συμβαίνει. Η δουλειά που γίνεται με τα εργαλεία και τις πρακτικές των ποιοτικών ερευνών ωθεί να αναπτυχθούν διαδικασίες και νοήματα που τροφοδοτούν τη σκέψη και τη φαντασία (Bochner, 2000: 268, οπ.αναφ. στο Ίσαρη και Πουρκός, 2015) Ειδικότερα, για την εκπαιδευτική έρευνα δράσης τα αποτελέσματα της έρευνας έχουν στόχο να βελτιώσουν οι εκπαιδευτικοί την πρακτική τους και να παράγουν γνώση αναφορικά με αυτή την πρακτική. Στοιχεία που προσδίδουν εγκυρότητα και αξιοπιστία στην έρευνα είναι η συλλογή δεδομένων τόσο από τους/τις εκπαιδευτικούς όσο και από τους/τις μαθητές/μαθήτριες, ώστε να γίνει διασταύρωση των απόψεών τους. Επίσης αξιοποιήθηκε η συμμετοχική παρατήρηση κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του υλικού.

3.8 Σύνοψη κεφαλαίου

Στο παρόν κεφάλαιο ασχοληθήκαμε με τη μεθοδολογική προσέγγιση της παρούσας μελέτης, η οποία αποτελεί ένα ποιοτικό σχέδιο έρευνας και συνδυάζει τη μελέτη περίπτωσης με στοιχεία της έρευνας δράσης. Στη συνέχεια αναλύσαμε ζητήματα σχεδιασμού, επιλογής περιεχομένου και γενικότερα ανάπτυξης του εκπαιδευτικού υλικού στο μάθημα της Ιστορίας. Κατά την εφαρμογή του υλικού στην τάξη επιλέξαμε το μοντέλο εναλλαγής του σταθμού, σύμφωνα με το οποίο οι μαθητές/μαθήτριες χρησιμοποιούν εναλλάξ μαθησιακούς τρόπους, εκ των οποίων ένας τουλάχιστον σταθμός είναι η διαδικτυακά υποστηριζόμενη μάθηση. Το δείγμα της έρευνας, δείγμα ευκολίας, αποτέλεσαν εννέα εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και έντεκα μαθητές/μαθήτριες της έκτης τάξης, ενώ οι μέθοδοι συλλογής δεδομένων ήταν η ημιδομημένη συνέντευξη, το ερωτηματολόγιο ανοιχτού τύπου και η συμμετοχική παρατήρηση. Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση περιεχομένου με τη χρήση του εξειδικευμένου λογισμικού ATLAS.ti Η ανατροφοδότηση που προήλθε από τους/τις εκπαιδευτικούς και μαθητές/μαθήτριες καθόλη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας αξιοποιήθηκε στη βελτίωση του υλικού. Στο επόμενο κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων-ερωτηματολογίων των εκπαιδευτικών.

4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Σ' αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζουμε τις απόψεις των εκπαιδευτικών, όπως φαίνονται από τις συνεντεύξεις τους ή από τα ερωτηματολόγια, τα οποία συμπλήρωσαν μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Συνολικά έγιναν πέντε ημιδομημένες συνεντεύξεις και συμπληρώθηκαν τέσσερα ερωτηματολόγια. Κάθε συνέντευξη/ερωτηματολόγιο έχει πάρει έναν αύξοντα αριθμό με το γράμμα Ε (Εκπαιδευτικός) μπροστά, οπότε κάθε αναφορά εκπαιδευτικού συνοδεύεται από αυτόν τον αριθμό.

Αναλυτικά η δομή του κεφαλαίου έχει ως εξής: Στην ενότητα 4.1 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των εκπαιδευτικών για τον άξονα «Χρήση εκπαιδευτικού υλικού στον Η/Υ», στην ενότητα 4.2 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τον άξονα «Κατανόηση του περιεχομένου», στην ενότητα 4.3 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τον άξονα «Κριτική σκέψη-Εμβάθυνση», στην ενότητα 4.4 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τον άξονα «Τρόπος διδασκαλίας της Ιστορίας» και τέλος στην ενότητα 4.5 τα αποτελέσματα για τον άξονα «Προτάσεις βελτίωσης».

4.1 1^{ος} Άξονας: Χρήση εκπαιδευτικού υλικού στον Η/Υ

Ο άξονας αυτός επιχειρεί να διερευνήσει τις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τη διεξαγωγή του μαθήματος με τη χρήση εκπαιδευτικού υλικού στο μάθημα της Ιστορίας με βασικά αντικείμενα την «Ευκολία χρήσης», την «Καθοδήγηση» και το «Μάθημα με Η/Υ».

4.1.1 Ευκολία χρήσης

Όλοι/ες οι εκπαιδευτικοί συμφώνησαν ότι το εκπαιδευτικό υλικό ήταν εύκολο στη χρήση του.

E1: Λοιπόν, ήταν πάρα πολύ εύκολο στη χρήση του, εφόσον κάποιος το χρησιμοποιήσει βάσει των οδηγιών που δίνονται στην αρχή.

E3: Είναι ιδιαίτερα εύκολο στη χρήση του, εύκολο υλικό, απλό, ο καθένας μπορεί να ακολουθήσει τα βήματα που προτείνονται, να απαντήσει στις δραστηριότητες, να δει τα βίντεο κι όλα αυτά....

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

E5: Όσον αφορά στην ευκολία χρήσης του εκπαιδευτικού υλικού, όλα τα παιδιά γνωρίζουν από ηλεκτρονικό υπολογιστή.... Ναι, είναι πάρα πολύ ωραίο, εύχρηστο, δεν θέλει ιδιαίτερη γνώση, το χειρίζεσαι εύκολα... πάρα πολύ εύχρηστο, με τον πλοηγό του...

E6: Ναι, το εκπαιδευτικό υλικό είναι εύκολο στη χρήση του.

E7: Το εκπαιδευτικό υλικό χαρακτηρίζεται από πλούσιο, διαδραστικό περιεχόμενο και είναι εύχρηστο.

E8: Κατά την άποψή μου το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό είναι πολύ εύκολο στη χρήση του.

E9: Θεωρώ ότι το εκπαιδευτικό υλικό είναι πάρα πολύ εύχρηστο.

Ένας/μία εκπαιδευτικός εκτός από την ευχρηστία του υλικού, αναφέρεται, επίσης, σε δύο εργαλεία web2.0, έναν εννοιολογικό χάρτη κι ένα σταυρόλεξο, τα οποία έχουν ενταχθεί στο υλικό δίνοντας οδηγίες αξιοποίησής τους, ως πιθανά σημεία δυσκολίας.

E2: Θεωρώ ότι το υλικό ήταν εύκολο, ήταν και πολύ βοηθητικές οι οδηγίες που έδινε.....: Μόνο, δεν ξέρω αν ταιριάζει εδώ, λίγο σε κάποιες ερωτήσεις δυσκολεύτηκα κι εγώ, που είχε να κατασκευαστεί κάποιο σταυρόλεξο και κάτι ακόμα, δεν το θυμάμαι... Ναι, κι ένας εννοιολογικός χάρτης. Αυτό ήταν το να βάλεις τα παρακλάδια, να δεις λίγο τις οδηγίες ή μετά να φτιάξεις τα κουτάκια, ίσως αυτό λίγο...

Τα συγκεκριμένα εργαλεία είναι εύκολα στη χρήση τους και φέρνουν τους/τις μαθητές/τριες σε μία πρώτη επαφή με τα εργαλεία web2.0. Η χρήση τους όμως προϋποθέτει μια κάποια προετοιμασία από τη μεριά του/την εκπαιδευτικού, ώστε να τα κατακτήσει ο/η ίδιος/α και στη συνέχεια να καθοδηγήσει τα παιδιά, αν επιλέξει τελικά να τα αξιοποιήσει.

Ένας/μία εκπαιδευτικός εξέφρασε μία μικρή δυσκολία στην αρχή λόγω της μη εξοικείωσής της με την τεχνολογία.

E4: Στην αρχή δυσκολεύτηκα λίγο μέχρι να καταλάβω ποια κουμπιά έπρεπε να πατήσω και ποια σειρά έπρεπε να ακολουθήσω... μετά την πρώτη φορά ήταν εύκολο, με το που κατάλαβα με τις οδηγίες πού πατάω για να βρω πάλιεε... αν ήθελα να γυρίσω πίσω, αυτό στην αρχή με δυσκόλεψε, μετά το κατάλαβα.... (Με βοήθησε) ότι μία φορά είδα ένα

κεφάλαιο και μετά μου ήταν πιο εύκολο. Για μένα που δεν έχω πολύ καλή επαφή με την τεχνολογία μου φαίνεται πιο δύσκολο, στα παιδιά, πιστεύω, θα ήταν πιο εύκολο.

4.1.2 Καθοδήγηση

Οι εκπαιδευτικοί συμφώνησαν ότι το εκπαιδευτικό υλικό καθοδηγεί τον/τη μαθητή/μαθήτρια με τον οδηγό πλοήγησης, τον βοηθό-καρτούν, τις ερωτήσεις που εστιάζουν και κατευθύνουν. Μερικοί/ές αναφέρθηκαν, επίσης, στα έντονα γράμματα, τη βιβλιογραφία και στους στόχους του μαθήματος.

E2: Σε κάθε μάθημα υπήρχαν οι κατευθυντήριες γραμμές και οδηγίες με τα εικονίδια, οπότε, αν κάποιος ξεχνούσε, μπορούσε άμεσα να ανατρέξει στην ενότητα.

E5: Στην αρχή τα εικονίδια στον οδηγό πλοήγησης είναι πολύ κατανοητά, ευχάριστα για το παιδί, γιατί είναι καρικατούρες μικρών παιδιών, ... Επίσης, μου άρεσε και η Αθηνά, το ωραίο πιγκουινάκι, που ήταν ευχάριστη, έδινε πληροφορίες...Ναι, έντονα γράμματα, ήταν τονισμένα, πάρα πολύ μου άρεσε αυτό, δηλαδή μπορείς να κάνεις μία γρήγορη ματιά, ακόμα και αν θέλεις να το προσπεράσεις ή δεν σε ενδιαφέρει τόσο.... Το υλικό είχε στοιχεία επιστημονικής εργασίας με τη βιβλιογραφία, με τις πηγές, με τις παραπομπές...

E6: Από την αρχή μέχρι το τέλος κάθε ενότητας το υλικό καθοδηγεί τον μαθητή για τον τρόπο που θα προχωράει από τη μία διαφάνεια στην άλλη, για το πώς θα πραγματοποιεί τις δραστηριότητες... Όπου χρειάζεται δίνονται διευκρινήσεις και επεξηγήσεις... Υπάρχουν και προτάσεις για περαιτέρω μελέτη.... Ο βοηθός-καρτούν συνοδεύει τον μαθητή στη μελέτη του και τον βοηθά να λύνει απορίες.

E7: Κατά την είσοδό μου στο μάθημα πρόσεξα την εικόνα με την χρονολογία. Με την πρώτη ματιά λοιπόν αντιλαμβάνομαι για την ιστορική περίοδο που θα μελετήσω!Καθοδηγεί το μαθητή αναφέροντας με σαφήνεια το σκοπό, τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, τις έννοιες κλειδιά και τον οδηγό πλοήγησης... Θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικό το ότι γίνονται επεξηγηματικά σχόλια, εμψυχώνεται ο μαθητής διευκρινίζοντας σημεία που πιθανόν θα τον δυσκολέψουν... Με την αναφορά στις πηγές δίνεται η ευκαιρία σε όποιον μαθητή ενδιαφέρεται να μελετήσει περαιτέρω σε έγκυρες πηγές, χωρίς να χάνεται στην υπερπληθώρα πληροφοριών του διαδικτύου.

E8: Πιο συγκεκριμένα στην πρώτη διαφάνεια, στην εισαγωγή, υπάρχουν οι επεξηγήσεις για το τι σημαίνει κάθε σύμβολο που θα συναντήσουμε. Επίσης, υπάρχουν οδηγίες για το πού πρέπει να πάμε για να δούμε κάτι συγκεκριμένο, πχ. να ανοίξουμε ένα σύνδεσμο. Τέλος, υπάρχουν και τα βοηθητικά εικονίδια (π.χ. το πιγκουινάκι), τα οποία σε περίπτωση που δυσκολευτούμε κάπου, «πατάμε» πάνω τους για βοήθεια.

E9: Επεξηγεί δύσκολα σημεία και έννοιες με εικόνες με λεζάντες, χάρτες, βίντεο, ιστορική γραμμή, τραγούδια κ.α.

E4: Τα εικονίδια, ο οδηγός πλοήγησης ήταν βοηθητικά.

4.1.3 Μάθημα με Η/Υ

Οι εκπαιδευτικοί έκαναν αρκετές αναφορές στη χρήση του Η/Υ στη διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας και αντιμετωπίζουν θετικά την αξιοποίηση του εκπαιδευτικού υλικού όσο και των νέων τεχνολογιών, γενικότερα, στη διδασκαλία του μαθήματος.

E1: ...κι αυτό που μου άρεσε πάρα πάρα πολύ είναι ότι είτε το προβάλει ο δάσκαλος σε προτζέκτορα είτε σε αίθουσα, όπου το κάθε παιδί θα δουλεύει σε δικό του υπολογιστή, ώστε το κάθε παιδί να πάει με έναν δικό του ρυθμό, δεν ξέρω πώς μπορεί να το διαχειριστεί ο κάθε δάσκαλος, ακόμα και σε αυτή τη συνθήκη θεωρώ ότι είναι πάρα πολύ εύκολο και για τη χρήση από το ίδιο το παιδί.

E2: Μπορούσαν, επίσης, επειδή είναι και ένα υλικό που δουλεύεται στον υπολογιστή να δοκιμάσουν, οπότε έδινε και τη δυνατότητα της δοκιμής, και δεν υπήρχε πρόβλημα, δηλαδή, τουλάχιστον εγώ αυτό έκανα, αλλά από κάποια στιγμή και μετά, νομίζω ότι είναι πάρα πολύ εύκολο.

E3: Δημιουργεί ένα επιπλέον κίνητρο στα παιδιά, γιατί η χρήση του υπολογιστή σ' αυτά αποτελεί από μόνη της ένα κίνητρο να ασχοληθούν περισσότερο...

E6: Αυτή η μέθοδος δημιουργεί ένα ελκυστικό περιβάλλον εκμάθησης με τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή και αφήνει τα χρονικά περιθώρια σε κάθε μαθητή να διαβάξει με τον ρυθμό που του ταιριάζει και όσες φορές επιθυμεί το υλικό.

Ένας/μία εκπαιδευτικός αναφέρεται στην πιθανή προετοιμασία του υλικού στο σπίτι, ώστε τα παιδιά να γνωρίζουν ήδη το περιεχόμενο του μαθήματος, όταν προσέρχονται στο μάθημα και έτσι να απελευθερώνεται χρόνος για πιο επικοινωνητικές δραστηριότητες.

E7: Έτσι, απελευθερώνεται πολύτιμος χρόνος από την διδασκαλία στην τάξη, που συνήθως σπαταλάται στο μάθημα με τη μορφή διάλεξης, καθώς ο μαθητής είναι ήδη προετοιμασμένος για το γνωστικό αντικείμενο. Ο δάσκαλος μπορεί να εκμεταλλευτεί τον περισσευούμενο χρόνο ενθαρρύνοντας τους μαθητές να ασχοληθούν με εποικοδομητικές δραστηριότητες ανώτερου γνωστικού επιπέδου.

Βέβαια, αυτός ο τρόπος μικτής μάθησης, η ανεστραμμένη τάξη (βλ. ενότητα 2.5.5), ανοίγει νέες προοπτικές, αλλά δε γνωρίζω κατά πόσο μπορεί να είναι λειτουργικός στο δημοτικό σχολείο, τουλάχιστον στο τωρινό εκπαιδευτικό πλαίσιο, για παράδειγμα όλα τα παιδιά θα δουν το υλικό στο σπίτι, όλα έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο;

4.2 2^{ος} Άξονας: Κατανόηση του περιεχομένου

Ο άξονας αυτός επιχειρεί να διερευνήσει τις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τη συμβολή του εκπαιδευτικού υλικού στην κατανόηση του μαθήματος της ιστορίας με βασικά αντικείμενα το «Περιεχόμενο - δομή», τα «Πολυμέσα», την «Αυτοαξιολόγηση», τη «Διάδραση - ενεργητική συμμετοχή», την «Κινητοποίηση - εμπύχωση», τα «Ιστορικά πρόσωπα», την «Ιστορική φαντασία», την «Εξατομίκευση - στυλ μάθησης».

4.2.1 Περιεχόμενο-Δομή

Οχτώ στους/στις εννέα εκπαιδευτικούς επισημαίνουν τον χωρισμό του υλικού σε νοηματικές ενότητες και συμφωνούν ότι η δομή του υλικού είναι βοηθητική στην κατανόηση της διαδοχής και λογικής αλληλουχίας των γεγονότων.

E1: Ναι, επίσης είναι πάρα πολύ βοηθητικό διότι τα παιδιά μπορούν να καταλάβουν την ιστορική συνέχεια, πώς το ένα γεγονός διαδέχεται το άλλο και σε αυτό βοηθάει πάρα πολύ το υλικό που έχει επιλεγεί ... τις στιγμές που πέφτουν τα αποσπάσματα από τα λογοτεχνικά βιβλία, τα τραγούδια που παρεμβάλλονται σε κάποια σημεία, όλο αυτό το υλικό που έχει επιλεγεί, το καθετί, εξυπηρετεί πάρα πολύ προς σ' αυτή την κατεύθυνση.

E2: ...είχε το κείμενο χωρισμένο σε ενότητες νοηματικές, το οποίο συνοδεύονταν κάθε φορά από εικόνες, βίντεο και ταυτόχρονα ερωτήσεις που σου κέντριζαν την προσοχή... δεν περνάμε απλά επιφανειακά τα γεγονότα, αλλά έχοντας μία καλή ροή και συσχέτιση των γεγονότων ... γιατί μπορεί την ίδια χρονική περίοδο να συνέβαιναν ταυτόχρονα σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας πολλά γεγονότα, τα οποία ο μαθητής βάζοντάς τα σε μία σειρά που

πολλές φορές δεν είναι χρονική, μπορεί έτσι να καταλάβει τι γίνονταν ταυτόχρονα σε διάφορες περιοχές... Είναι ένα ενδιαφέρον υλικό, γιατί, όπως είπα, είναι ένα πολυτροπικό κείμενο ουσιαστικά, έχει εικόνα, ήχο, έχει μία αφήγηση και μία σειρά στα γεγονότα, μία αντιπαραβολή ταυτόχρονων γεγονότων, μπορεί να σου δείξει τι γίνονταν σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας ή πώς ήταν τα πράγματα στην Ευρώπη.

E3: ...και δίνει τη δυνατότητα να κατανοήσει καλύτερα την αλληλουχία των ιστορικών γεγονότων, τη σειρά δηλαδή με την οποία αυτά έχουν γίνει.

E5: Το εκπαιδευτικό υλικό βοηθάει στην κατανόηση, γιατί περιέχει πηγές, ερωτήσεις, εικόνες, βίντεο, η δομή του ήταν πολύ άρτια για μένα... Μου άρεσε η δομή του υλικού, το ξαναείπα, ξεκινάει με μία φράση -κλειδί, στην οποία θα αναφερθεί η ενότητα ή μια εικόνα αντίστοιχα, που σε παραπέμπει στην ενότητα και μετά με πολύ λίγα λόγια αναφέρεται στα κύρια σημεία, τα οποία είναι και μαυρισμένα για τα παιδιά που αποσπώνται, αφαιρούνται...

E6: Είναι χωρισμένο σε διακριτές ενότητες, ώστε να επιλέγει ο εκπαιδευόμενος κάθε φορά τι θέλει να μελετήσει... Οι πληροφορίες παρουσιάζονται σταδιακά. Φαίνεται ξεκάθαρα η σειρά που έγιναν τα γεγονότα... Καταρχήν διαπραγματεύεται δύσκολα κεφάλαια της Ιστορίας και τα παρουσιάζει με μια σωστή, ξεκάθαρη και ολοκληρωμένη δομή με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

E7: Έχει γίνει κατάτμηση της ύλης σε επιμέρους ενότητες, διατηρώντας τη συνοχή της, καθιστώντας το μάθημα ευανάγνωστο. Το περιεχόμενο είναι κατανοητό, χρησιμοποιώντας απλή διατύπωση, φιλικό ύφος γραφής χωρίς ορθογραφικά ή συντακτικά λάθη...

E8: Πιστεύω ότι το παρόν εκπαιδευτικό υλικό συμβάλλει κατά πολύ στην κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης... Η σύνοψη των κεφαλαίων και η καταγραφή των πιο σημαντικών γεγονότων είναι, επίσης, κάτι που βοηθάει τους μαθητές να θυμούνται πιο εύκολα ημερομηνίες και ιστορικά πρόσωπα... Επίσης, πολύ δυνατά στοιχεία είναι οι στόχοι κάθε ενότητας, η σύνδεση της νέας γνώσης με την προϋπάρχουσα, οι εμπεδωτικές ερωτήσεις κλειστού τύπου και οι ερωτήσεις για τη δημιουργία σύνοψης στο τέλος κάθε κεφαλαίου.

E9: Έχει ξεκάθαρη δομή και καθοδηγεί το μαθητή στη μελέτη του, έχει χρονοδιάγραμμα μελέτης... κάθε ενότητα περιλαμβάνει εισαγωγή, επεξήγηση εικονιδίων πλοήγησης, στόχους, ερώτηση ανάκλησης προηγούμενης γνώσης, εικόνες αφόρμησης, διαδραστικές δραστηριότητες αυτοαξιολόγησης, σύνοψη στο τέλος, βιβλιογραφικές αναφορές και πηγές ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

για περαιτέρω μελέτη, αναφορά στην πρόοδο του μαθητή στις δραστηριότητες. ... Το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί απόλυτα να συμβάλλει στην κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης, διότι η ύλη είναι κατατεταγμένη, διατυπωμένη με απλά λόγια, φιλικό ύφος και έχει πολλές αναφορές σε παραδείγματα, μελέτες περίπτωσης, διαγράμματα, επιστολές κ.α. ... (Το πιο δυνατό σημείο του υλικού) η δομή του!

Ένας/μία εκπαιδευτικός θεωρεί ότι το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να συμβάλλει σε μικρό βαθμό στην ιστορική κατανόηση, επειδή το περιεχόμενο του υλικού βασίζεται στο σχολικό βιβλίο.

E4: Το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να βοηθήσει καλύτερα σε σχέση με το βιβλίο, αλλά επειδή το βιβλίο είναι ο οδηγός και κατά την άποψή μου δε βοηθάει ιδιαίτερα τα παιδιά να κατανοήσουν τι συνέβαινε εκείνη την ιστορική περίοδο και γιατί, ποιες ήταν οι αιτίες και ποια ήταν και τα κίνητρα των προσώπων που δρούσαν εκείνη την περίοδο, το ίδιο το βιβλίο και το ίδιο το αναλυτικό πρόγραμμα περιορίζει, βάζει τα όρια και τους περιορισμούς και δε βοηθάει τα παιδιά. Δηλαδή, το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να δώσει κάτι παραπάνω, αλλά σε πολύ περιορισμένα πλαίσια.

4.2.2 Πολυμέσα

Πολλές αναφορές γίνονται στα πλεονεκτήματα της χρήσης των πολυμέσων όσον αφορά την κινητοποίηση των μαθητών/μαθητριών, την επίτευξη των μαθησιακών στόχων και τη συμβολή τους στην ιστορική κατανόηση.

E1: Δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά με το υλικό να κατανοήσουν καλύτερα κάποιες έννοιες ιστορικές, σ' αυτό βοηθάνε πάρα πάρα πολύ τα βίντεο.

E2: Πιστεύω ότι το συγκεκριμένο υλικό ήταν πάρα πολύ καλό, γιατί ήταν ουσιαστικά πολυτροπικό, ήταν πολυτροπικό το κείμενο, είχε εικόνες, είχε πολλά βίντεο...

E4: ... Το ότι έχει διάφορες μορφές πηγών, λογοτεχνία, βίντεο που μπορεί να είναι και εκείνης της εποχής, αποσπάσματα από ντοκιμαντέρ.... Το ότι μπορούν να δουν ένα βίντεο και να δουν τους ανθρώπους εκείνης της εποχής, να μπουν, δηλαδή, κάπως στο κλίμα αυτής της εποχής, μπορεί να διαβάσουν μία πηγή ή να διαβάσουν τα αποσπάσματα, ας πούμε, του Καζαντζάκη.

E5: Μου άρεσαν πολύ τα ντοκιμαντέρ που ήταν σύντομα, εκεί που το παιδί αρχίζει να κουράζεται, να βαριέται να λέει «αχ, πρέπει να διαβάσω», μπαίνει το βίντεο, το ηχητικό απόσπασμα, ή το τραγούδι κι εκεί «τσακ», «τσιμπάει» τον μαθητή, τον τραβάει πίσω, τον επαναφέρει στο υλικό ...Εκτός από το κείμενο, το βίντεο, οι ιστορικές γραμμές, οι εικόνες, οι πηγές, η βιβλιογραφία στο τέλος, αν ήθελε το παιδί... θεωρώ ότι έχει μία ολοκληρωμένη δομή... μ' άρεσε και η ιστορική γραμμή, αν και ήταν λίγο χαοτική, γιατί μπορείς σχηματικά να κρατήσεις κάποιες βασικές έννοιες στο μυαλό σου... οι εικόνες καταπληκτικές που θα μπορεί ο δάσκαλος μαζί με τους μαθητές να σχολιάσει, να τις μεγεθύνει σ' ένα προτζέκτορα, ας πούμε, και να αρχίσουν να σχολιάζουν ενδυμασία, ήθη και έθιμα, διάφορα στοιχεία, και θα μπορεί να οδηγήσει και σε άλλες παιγνιώδεις μορφές με τα παιδιά, να ζωγραφίσουν, να φτιάξουν ψηφιδωτά, δεν ξέρω τι ...

E6: Μαζί με την περιγραφή των ιστορικών γεγονότων, παρέχονται και επιπρόσθετες πηγές (κείμενα ιστορικών μελετητών, εικόνες, αποσπάσματα εφημερίδων της εποχής, βίντεο, φωτογραφικά και ηχητικά ντοκουμέντα). Όλα αυτά τα στοιχεία βοηθούν τον εκπαιδευόμενο να έχει μια συνολική ιδέα και να συνδέει στο μυαλό του την πορεία των εξελίξεων.. Η ποικιλομορφία του (κείμενα ιστορικών μελετητών, εικόνες, αποσπάσματα εφημερίδων της εποχής, βίντεο, φωτογραφικά και ηχητικά ντοκουμέντα, τραγούδια) βοηθάει τους εκπαιδευόμενους να έχουν μια σαφέστερη και πληρέστερη εικόνα για τα ιστορικά γεγονότα, κάτι που συντελεί στη βαθύτερη κατανόησή τους..

E7: Οι βασικές έννοιες υπογραμμίζονται με έντονο χρώμα, ενώ έχουν συμπεριληφθεί σαφή γραφήματα και σχετικές με το μάθημα εικόνες και βίντεο, ώστε να οπτικοποιηθεί το περιεχόμενο... Κατά την άποψή μου το πιο δυνατό σημείο του εκπαιδευτικού υλικού είναι η χρήση διαδραστικών βίντεο. Το βίντεο πάντα τραβάει το ενδιαφέρον των μαθητών. Όταν συνδυάζεται και με ερωτήσεις προβληματισμού ή ασκήσεις εμπέδωσης, αποκτά ιδιαίτερα εκπαιδευτικό χαρακτήρα.

E8: Στη μνήμη μας συνήθως μένει κάτι που βλέπουμε ή ακούμε, παρά κάτι που διαβάζουμε μέσα σ' ένα ανιαρό πυκνογραμμένο κείμενο. Το πιο δυνατό στοιχείο του υλικού πιστεύω πως είναι η ύπαρξη πηγών, είτε εικόνων, είτε ηχητικών, είτε οπτικοακουστικών. Συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στην απόκτηση της γνώσης και στην εμβάθυνση του ιστορικού κειμένου.

E9: Καλύπτει το γνωστικό αντικείμενο επαρκώς και σφαιρικά, σαφώς καλύτερα από το βιβλίο, επειδή ενσωματώνει διαδραστικά βίντεο, εικόνες, χάρτες, κα.

4.2.3 Αυτοαξιολόγηση

Αρκετοί/ές εκπαιδευτικοί αναφέρονται στη δυνατότητα που έδινε το υλικό στον/στην μαθητή/τρια να αξιολογεί ο ίδιος/α την πορεία της μάθησής του/της, διεργασία που σαφώς σχετίζεται με την ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων.

E2: ...και μετά με την ερώτηση βέβαια, βλέπει «το ξέρω, δεν το ξέρω, κάτσε να το ξαναδώ», αυτό μου άρεσε πάρα πολύ.....όταν πήγαινες ίσως να χαθείς ή ίσως σου είχε ξεφύγει κάποια λεπτομέρεια, εκεί έμπαινε πάντα μία ερώτηση κλειστού τύπου, η οποία σε γυρνούσε πίσω, ανέτρεχε σε αυτά που είχες διαβάσει και μπορούσες να δεις αν εκείνο το πρόσεξα, το κατανόησα...

E5: ...στο τέλος είχε τις ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης, ανακαλύπτει ο μαθητής τι έμαθε, αν δεν το έχει καταλάβει είχε τη δυνατότητα να γυρίσει πίσω, να ακούσει πιο επισταμένα το τμήμα αυτό που πιθανά δεν πρόσεξε, αφαιρέθηκε ή δεν κατάλαβε.

E8: Τέλος, οι στόχοι πριν από κάθε ενότητα βοηθούν τους μαθητές τι θα πρέπει να μάθουν και οι ερωτήσεις της σύνοψης να διαπιστώσουν εάν έχουν κατακτήσει τη γνώση.

E9: Οι συχνές δραστηριότητες αυτοαξιολόγησης βοηθούν στην εμπέδωση της ύλης.

4.2.4 Διάδραση-Ενεργητική συμμετοχή

Πέντε εκπαιδευτικοί αναφέρουν ότι το υλικό κατάφερε να εξασφαλίσει την αναγκαία αλληλεπίδραση μεταξύ υλικού και χρήστη. Οι ερωτήσεις κινητοποίησης, οι ερωτήσεις κλειστού τύπου με ανατροφοδότηση, οι δραστηριότητες δημιούργησαν ένα είδος διαλόγου των μαθητών/τριών με το υλικό με στόχο την ενεργητική συμμετοχή τους.

E2: Πέρα του ότι ήταν πάρα πολύ κατατοπιστικό και ενδιαφέρον και ζυπνάει τα παιδιά, γιατί δεν μία στείρα διδασκαλία εξ καθέδρας από μέρους του εκπαιδευτικού και ενός παθητικού δέκτη από μέρους των παιδιών, βοηθάει πολύ τα παιδιά να αλληλεπιδρούν με το υλικό, να προβληματίζονται, να συζητούν, να συμμετέχουν, να συγκρίνουν και να αντιπαραθέτουν.

E3: Μπορεί να συμβάλλει στην κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό δεδομένου ότι δίνει τη δυνατότητα σ' αυτόν που το προσεγγίζει να έχει ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

μια διάδραση με το περιεχόμενο, να παρακολουθήσει βίντεο και πηγές που τον βοηθάνε να κατανοήσει αυτά που πρέπει να μάθει, αυτά που θέλουμε να του δώσουμε να καταλάβει.

E4: (Τα στοιχεία που το κάνουν διαδραστικό είναι) ...Όταν καλούνται τα παιδιά να εκφράσουν τη γνώμη τους, όταν τα παιδιά πρέπει να διαβάσουν και να απαντήσουν σε ερωτήσεις, που σημαίνει ότι θα πρέπει να μπουν στη διαδικασία να σκεφτούν, τους δίνει ένα κίνητρο να προσέχουν αυτά που διαβάζουν και τα βοηθάει και να εμπεδώσουν το κείμενο...

E6: Του παρέχεται συνεχώς η απαραίτητη ανατροφοδότηση και ενθαρρύνεται να συνεχίσει τη μελέτη του. Προάγεται η σημαντική για τη μάθηση αλληλεπίδραση του φοιτητή με το εκπαιδευτικό υλικό.... Οι ερωτήσεις που παρεμβάλλονται έχουν διαδραστικό χαρακτήρα, κάτι που ενεργοποιεί τις αισθήσεις και τη σκέψη για να συνδυαστούν τα δεδομένα και να δοθεί η σωστή απάντηση... Οι διαδραστικές ασκήσεις που παρεμβάλλονται ανάμεσα στα ιστορικά κείμενα (κάρτες που γυρίζουν, ασκήσεις πολλαπλής επιλογής, ασκήσεις σωστού λάθους κ.τ.λ.) συμβάλλουν στην καλύτερη εμπέδωση των όσων διαβάζονται.... Η δημιουργία περίληψης στο τέλος του κάθε κεφαλαίου είναι πολύ χρήσιμη και ωφέλιμη, γιατί ο εκπαιδευόμενος έχει τη δυνατότητα να συνοψίσει τα όσα διάβασε, να τα δει μαζεμένα και να αποτυπωθούν στο μυαλό τα κυριότερα σημεία.

E7: Εξαιρετική κρίνω την ιδέα να ανακόπτεται η μελέτη του μαθητή, βάζοντας μικρά σχόλια ή δραστηριότητες που ανακεφαλαιώνουν την μέχρι εκείνο το σημείο μελέτη και παροτρύνουν για επανάληψη της μελέτης ώστε να βεβαιωθεί ο μαθητής ότι κατανόησε το περιεχόμενο! Ιδιαίτερα θετική εντύπωση μου άφησε τη τελευταία δραστηριότητα κάθε κεφαλαίου, μέσα από την οποία ο ίδιος ο μαθητής δημιουργεί τη σύνοψη του κεφαλαίου!

4.2.5 Κινητοποίηση-Εμφύχωση

Έξι εκπαιδευτικοί, επίσης, αναφέρονται στη δυνατότητα που έχει ένα πολυμεσικό περιβάλλον να κινητοποιεί και να τραβάει το ενδιαφέρον των μαθητών/μαθητριών.

E5: και μετά επανέρχεσαι με την ερώτηση, μ' άρεσε πάρα πολύ η ερώτηση με το αστεράκι, που έχεις με ανατροφοδότηση, το «μπράβο», πάρα πολύ σημαντικό για τον μαθητή είναι αυτό το «μπράβο» και η δυνατότητα αν δεν το έχεις απαντήσει σωστά, να το απαντήσεις πάλι, για να πάρεις το «μπράβο» σου.... αυτό σημαίνει ότι έχεις τη διάθεση να το ολοκληρώσεις, ας πούμε, το πρόγραμμα... οτιδήποτε σε παιγνιώδη μορφή μου άρεσε...

E6: Είναι σημαντικό για τους εκπαιδευόμενους να λαμβάνουν πολλαπλά ερεθίσματα, προκειμένου να επωφεληθούν κατά τη διαδικασία της μάθησης.

E7: Επίσης, δεδομένου του ότι απευθύνεται σε παιδιά δημοτικού, κρίνω θετικά την παρουσία δύο φιγούρων καρτούν ήδη από την έναρξη του μαθήματος. Η παρουσία τους σίγουρα δημιουργεί ένα ευχάριστο ψηφιακό περιβάλλον για τα παιδιά... Η διδασκαλία με τη χρήση του πολυμορφικού εκπαιδευτικού υλικού εγείρει το ενδιαφέρον των μαθητών, οι οποίοι πλέον έχουν εντάξει τη χρήση νέων τεχνολογιών στην καθημερινότητά τους...

E8: Ένα υλικό, όπως αυτό, πλούσιο σε οπτικοακουστικά ερεθίσματα, κεντρίζει την προσοχή των παιδιών και κάνει πιο ευχάριστη τη μάθηση.

E9: ...και ενθαρρύνει το μαθητή στη μελέτη του με σαφείς οδηγίες και δυνατότητα επανάληψης ερωτήσεων αυτοαξιολόγησης.

E4: Τα βοηθάει γιατί δεν είναι ένα στεγνό κείμενο, που μπορεί να δίνει ιστορικές πληροφορίες... κάνει το μάθημα πιο ενδιαφέρον και έτσι τα βοηθάει... από αυτήν την άποψη, έτσι το καταλαβαίνω.

4.2.6 Ιστορικά πρόσωπα

Δύο εκπαιδευτικοί αναφέρονται στη σκιαγράφηση των ιστορικών προσώπων και πώς αυτή μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση της δράσης τους.

E1: Επίσης, οι πληροφορίες που δίνονται και ο τρόπος που εστιάζεται η προσοχή στα ιστορικά πρόσωπα έχει πάρα πολύ ενδιαφέρον και είναι κι αυτό πάρα πολύ βοηθητικό για τα παιδιά ώστε να καταλάβουν τις αιτίες, τι τους οδηγεί τους ανθρώπους να κάνουν κάτι και γιατί κρατούν μία συγκεκριμένη στάση... Εγώ τώρα θα μιλήσω από την εμπειρία μου ως δασκάλα, αυτά τα χρόνια που είμαι, έχω παρατηρήσει ότι τα παιδιά προκειμένου να αντιληφθούν τις στάσεις που έχει ένας άνθρωπος μία δεδομένη χρονική στιγμή και να καταλάβουν τι τον οδηγεί να κάνει κάτι, έχω παρατηρήσει στα βυζαντινά χρόνια, ας πούμε, που το έχω εφαρμόσει σε κάποιους αυτοκράτορες, έχω μελετήσει και τους έχω πει πιο προσωπικά πράγματα, για τον χαρακτήρα των προσώπων, για κάτι που έχουν ζήσει, κάτι για τη μαμά τους, και αυτό είδα ότι στο τέλος των κεφαλαίων, αυτό ήταν που θυμόντουσαν τελικά και με βάση αυτό που τους είχε συγκλονίσει, είχαν συνδέσει και το ιστορικό γεγονός και και..

E2: ...ξεκινούσε η σκιαγράφηση των προσώπων από μία νεαρή ηλικία, οπότε μπορούσες να καταλάβεις τις ιδέες που κουβαλούσε (ένα ιστορικό πρόσωπο) και πώς καλλιεργήθηκαν αυτές οι ιδέες, όπως για παράδειγμα στον Βενιζέλο, και στη συνέχεια, ίσως, για ποιους λόγους έκανε τις επιλογές που έκανε.... Σκιαγραφεί πολύ ωραία τα βασικά ιστορικά πρόσωπα ξεκινώντας από τα πρώτα τους βήματα, και δείχνει ποια ήταν η δράση τους, το υπόβαθρό τους, πώς ξεκίνησαν πώς τελικά κατέληξαν, τι τους έκανε να πάρουν τις αποφάσεις που πήραν.

4.2.7 Ιστορική φαντασία

Σύμφωνα με τις απόψεις τεσσάρων εκπαιδευτικών το υλικό κατάφερε να κινητοποιήσει την ιστορική φαντασία, που είναι καθοριστική για τη γράφουσα, στην κατανόηση της ιστορίας.

E1: ...οι εικόνες τους διευκολύνουν πάντα πάρα πολύ στο να μπορέσουν να «βρεθούν» στο εκεί και στο τότε, παίρνουν δηλαδή πολλές πληροφορίες από τις εικόνες, που είναι πολύ περισσότερες φυσικά από του βιβλίου και πιο στοχευμένες, απ' αυτές που έχει ένα απλό εγχειρίδιο διδακτικό.

E2: Επίσης, ήταν πολύ ζωντανό, επειδή μπορούσες να δεις εικόνες από την εποχή, μπορούσες να δεις πρόσωπα από την εποχή, τον κόσμο, τα γεγονότα... Δίνει πάρα πολύ ωραία το κλίμα της εποχής μέσα από εικόνες, δείχνει το αίσθημα του λαού μέσα από τα τραγούδια, τις αφηγήσεις, νομίζω ότι σε ταξιδεύει στον χρόνο και σε κάνει να βιώνεις αυτό το υλικό και όχι να είσαι ένας απλός παρατηρητής, ένα απλός αναγνώστης της ιστορίας.

E5: ...βλέπει το πλαίσιο της εποχής, βλέπει τις αντιλήψεις που επικρατούσαν, τα έθιμα, βλέπει γενικότερα το κλίμα της εποχής και είναι σαν να κάνει μία βουτιά σε εκείνη την εποχή, ταξιδεύει και γίνεται ένα από τα άτομα που διαδραματίζουν το συγκεκριμένο γεγονός, ας πούμε να ταυτίζεται με κάποιο ιστορικό πρόσωπο, όπως ο Βενιζέλος... Για μένα, σαν δασκάλα αλλά και σαν μαθητής είναι το βίντεο, το οποίο είναι σύντομο και περιεκτικό, σε ταξιδεύει σε άλλη εποχή...

E4: ...δημιουργεί ένα κλίμα, φέρνει πιο κοντά τα παιδιά με την εποχή εκείνη, την περίοδο εκείνη, την κάνει και πιο ενδιαφέρουσα...

4.2.8 Εξατομίκευση- Στυλ μάθησης

Η πλειονότητα των εκπαιδευτικών επίσης αναφέρθηκε στο σημαντικό πλεονέκτημα που παρέχει το υλικό, στον σεβασμό των ατομικών αναγκών των μαθητών/τριών και του ατομικού ρυθμού μελέτης κάθε μαθητή/τριας.

E1: Λοιπόν, το υλικό μπορεί να καλύψει τις ανάγκες των παιδιών όσον αφορά τους χρόνους. Δηλαδή την ανάγκη που έχει ένα παιδί για να κάνει την άσκηση ατομικά και να συγκεντρωθεί στον εαυτό του, του δίνεται η δυνατότητα, στην πορεία του δίνεται η δυνατότητα να συνδιαλαγεί, να συμμετέχει στη διάχυτη δραστηριότητα που θα την κάνουν όλοι μαζί.. Αυτό το υλικό φαίνεται να μπορεί να καλύψει τις ανάγκες των παιδιών στη διαχείριση του χρόνου, ακολουθώντας το κάθε παιδί τον δικό του ρυθμό.

E3: Στα δυνατά σημεία θα ήθελα να τονίσω το γεγονός ότι το συγκεκριμένο υλικό είναι ένα υλικό που τα παιδιά μπορούν από μόνα τους και στο σπίτι να αξιοποιήσουνε, αλλάζει δηλαδή τη μορφή αυτού που λέμε κατ' οίκον εργασία... και το κάθε παιδί έχει τη δυνατότητα με το δικό του ρυθμό να ανακαλύψει τη γνώση, να κάνει τις δραστηριότητες που έχουν τη μορφή παιχνιδιού και αυτό θα έλεγα ότι είναι το πιο δυνατό του σημείο.

E6: Ο εκπαιδευόμενος μπορεί να κινηθεί αυτόνομα και να εμπλακεί ενεργά στον χρόνο που ο ίδιος επιθυμεί... Κάθε φορά ο μαθητής έχει τη δυνατότητα να προχωρήσει προς τα πίσω για να ξαναθυμηθεί αν θέλει όσα μελέτησε και μετά να συνεχίσει ξανά προς τα εμπρός και να ολοκληρώσει την ενότητα.

Οι εκπαιδευτικοί επίσης αναφέρθηκαν στο γεγονός ότι ένα πολυμεσικό υλικό μπορεί να ανταποκριθεί σε περισσότερους μαθησιακούς τύπους.

E7: Το περιεχόμενο του μαθήματος παρουσιάζεται με ποικίλα μέσα (βίντεο, κείμενα, ασκήσεις αυτοαξιολόγησης κ.ά.), ανταποκρινόμενο σε διαφορετικούς μαθησιακούς τύπους. Επιπλέον δίνεται η δυνατότητα στο μαθητή να μελετήσει το υλικό με βάση τον προσωπικό του ρυθμό μάθησης και να το επαναλάβει όσες φορές χρειαστεί.

E2: Προσωπικά με βοηθάει, να ακούω, να βλέπω και όχι μόνο να διαβάζω. Θεωρώ ότι και τα παιδιά ειδικά στην εποχή που ζούμε των πληροφοριών με τον καταγισμό, που περνάνε πάρα πολλές πληροφορίες γρήγορα, δεν προλαβαίνεις να τις αφομοιώσεις, θεωρώ ότι έχει μάθει ο εγκέφαλος τους να λειτουργεί με αυτόν τον τρόπο, οπότε είναι ωραίο για να εμβαθύνεις σε ένα υλικό, να τους το προσφέρεις με περισσότερους τρόπους όπως μέσα από ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

κείμενο, που μπορεί να βοηθάει κάποιους, μέσα από εικόνες, μέσα από αφήγηση, στο άκουσμα, ας πούμε, κάποιων βίντεο, ώστε να πιάσεις μεγαλύτερο πλήθος μαθητών στο να κατανοήσουν και να τους ενδιαφέρει και να εντυφλήσουν πάνω στο υλικό.

Ένας/μία εκπαιδευτικός, μάλιστα, αναφέρεται στη βοήθεια που μπορεί να προσφέρει το εκπαιδευτικό υλικό σε παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες όσον αφορά στη συγκέντρωση της προσοχής τους και στη συμβολή του στην καλύτερη κατανόηση με τη βοήθεια των πολυμέσων.

E5: Θα ήθελα να τονίσω ότι ιδιαίτερα σε παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, παιδιά ΔΕΠΥ, που έχουν διάσπαση προσοχής, είτε έχουν δυσκολίες ανάγνωσης, η δομή του εκπαιδευτικού υλικού τα βοηθάει και να προσέξουν και να μείνουν σε κάποια σημεία και να αντιληφθούν το εκπαιδευτικό υλικό, όχι στο εκατό τοις εκατό, αλλά σε ένα πολύ σημαντικό βαθμό, ένα 60 ή 70%... και ότι ο στόχος μας είναι η κινητοποίηση και των πιο αδύναμων και αδιάφορων μαθητών, ενός μαθητή, δηλαδή που δεν μπορεί να οργανώσει ούτε τη σκέψη του, ούτε τη μελέτη του, που δυσκολεύεται στην ανάγνωση, που χάνεται στο κείμενο... η μάθηση επιτυγχάνεται σε αυτό τον μαθητή μέσα από την παιγνιώδη μορφή, τα εικονίδια, το βίντεο, το τραγούδι, το σταυρόλεξο, την εικόνα, τον χάρτη, τη σημαία, τη λεζάντα που εκεί το παιδί βλέπει την εικόνα, σκέφτεται, φεύγει από το γνωστικό καθαρά, τον εννοιολογικό χάρτη, την ιστορική γραμμή, στοιχεία, λοιπόν, πολύ δυνατά.

4.3 3^{ος} Άξονας: Κριτική σκέψη-Εμβάθυνση

4.3.1 Προβληματισμός

Πρωταρχικό σημείο μίας διερευνητικής διαδικασίας είναι η διέγερση του προβληματισμού των παιδιών, γεγονός που επισημαίνουν οι παρακάτω εκπαιδευτικοί.

E2: Βέβαια, υπάρχουν πάρα πολύ εύστοχα και ερωτήσεις πιο κριτικές, που προσπαθούσαν να σε προβληματίσουν πολύ περισσότερο, το οποίο είναι πάρα πολύ καλό, γιατί το να έχουμε μία μασημένη τροφή, θεωρώ είναι πάρα πολύ... δε βοηθάει στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης ...

E7: ...ενώ παράλληλα τίθενται ερωτήματα για περαιτέρω προβληματισμό.

E8: Οι μαθητές καλούνται σε πολλές ενότητες να απαντήσουν σε κάποιες ερωτήσεις/δραστηριότητες ή να μοιραστούν τις σκέψεις τους επάνω σε κάποιο θέμα.

4.3.2 Απόψεις-Συμπεράσματα μαθητών/τριών

Ο στόχος και το αποτέλεσμα μιας διερεύνησης είναι ή θα πρέπει να είναι η εξαγωγή μιας κρίσης, ενός συμπεράσματος, έτσι ώστε οι μαθητές/μαθήτριες να συγκροτήσουν τη δική τους ερμηνεία για τα ιστορικά γεγονότα και πρόσωπα.

Πέντε εκπαιδευτικοί αναφέρονται στη σημασία της διαμόρφωσης από πλευράς των μαθητών/τριών της δικής τους άποψης και των δικών τους συμπερασμάτων ως αποτέλεσμα της διερευνητικής διαδικασίας.

E1: ...κι έτσι δεν είναι μαθητές που διαβάζουν για να αποστηθίσουν, αλλά είναι μαθητές οι οποίοι διαβάζουν, κατανοούν και μπορούν σιγά σιγά να έχουν άποψη γι' αυτό που έχουν διαβάσει και που είναι και στόχος του μαθήματος της ιστορίας γενικότερα.

E2: ...και, επίσης, επειδή η ιστορία έχει πάρα πολλά γεγονότα και πρόσωπα, είναι πολύ δύσκολο να τα θυμάσαι και εντέλει, γιατί να θυμάσαι μία τέτοια σειρά γεγονότων, αν δεν έχεις να βγάλεις κάτι από όλο αυτό, αν δεν έχεις να φτάσεις σε ένα αποτέλεσμα (δικό σου συμπέρασμα);

E3: Νομίζω ότι αυτό βοηθάει τα παιδιά να επεκτείνουν και τη δική τους σκέψη τους και να βοηθήσουν και τους συμμαθητές τους να επεκτείνουν τη δική τους σκέψη και άποψη.

E5: ... δεν θα είναι η διδασκαλία μία κατευθυντική πράξη, αλλά θα βγαίνει αυθόρμητα μέσα από το υλικό, θα προκύπτει, δηλαδή τα παιδιά θα οδηγούνται σε συμπεράσματα με την έμμεση πάντα καθοδήγηση του δασκάλου, στην οποία θα λένε «Απίστευτο! Κάναμε ιστορία τώρα;»

E6: Οι δραστηριότητες του εκπαιδευτικού υλικού παρουσιάζουν ποικιλία, αφού κάποιες στοχεύουν στην εμπέδωση, ενώ υπάρχουν και οι ερωτήσεις κριτικής σκέψης και παραγωγής γραπτής έκφρασης, στις οποίες ο μαθητής καλείται να καταθέσει τη γνώμη του για ένα γεγονός, αφού λάβει υπόψη του όλα τα δεδομένα.... Οι ερωτήσεις ανάπτυξης και οι ερωτήσεις για ομαδική συζήτηση καλλιεργούν την κριτική σκέψη, τη συγκριτική ανάλυση και την επιχειρηματολογία των μαθητών.

4.3.3 Συνεργασία-Διάλογος

Αρκετοί/ές εκπαιδευτικοί αναφέρονται στη σημασία του διαλόγου και των ομαδικών δραστηριοτήτων στην ανάπτυξη του γνωστικών ικανοτήτων των μαθητών/μαθητριών, όπως προωθείται μέσα από τις δραστηριότητες υπό την οδηγία «Μοιράσου τις σκέψεις σου».

E3: και στη συνέχεια, φυσικά το «μοιράσου» σημαίνει ότι υπάρχει και μία αξιοποίηση της άποψης των παιδιών μέσα στην τάξη, με την έννοια ότι γίνεται ένας διάλογος, ή το κάθε παιδί ανακοινώνει αυτό το οποίο έγραψε ή αυτό το οποίο σκέφτηκε, υπάρχει μία αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών σε σχέση με το τι σκέφτηκε ο καθένας.

E5: ...θα είναι μία συζήτηση σε βάθος και μ' αυτό τον τρόπο αναπτύσσεται και η κριτική τους σκέψη και έχουμε και μία διάδραση μέσα στην τάξη, το ομαδικό πνεύμα, αναπτύσσονται οι σχέσεις και των μαθητών και του δασκάλου και δεν είναι στείρα η μελέτη του μαθήματος αυτού.... Όσον αφορά στις δραστηριότητες, πολύ σημαντικός είναι ο διάλογος στην ομάδα, γιατί μέσα από τη συζήτηση το παιδί αναπτύσσει την κριτική του σκέψη, όταν του λέμε «Γίνε μικρός ιστορικός» ή «Γράψε έναν διάλογο» (μεταξύ των ιστορικών προσώπων), αυτενεργεί, δημιουργεί, υπάρχει αυτή η έκφραση του παιδιού, το παιδί θέλουμε να εκφράζεται, να μην είναι σε πλαίσια, να εκφράζει τη σκέψη του, και τη θετική και την αρνητική, και μετά γίνεται συζήτηση πάνω σε αυτό, κι αυτό είναι το δημιουργικό στοιχείο.

E6: Οι ομαδικές δραστηριότητες με την οδηγία «Μοιράσου τις σκέψεις σου» προωθούν τον προβληματισμό πάνω στα θέματα που παρουσιάζονται, τον διάλογο, την ανταλλαγή απόψεων και τη συνεργασία, με αποτέλεσμα οι μαθητές να έρχονται σε επαφή με διαφορετικούς τρόπους σκέψης και να διευρύνουν τους ορίζοντές τους.

E9: Πιστεύω ότι οι δραστηριότητες του εκπαιδευτικού υλικού και οι ομαδικές δραστηριότητες με την οδηγία «Μοιράσου τις σκέψεις σου» μπορούν τόσο να συμβάλουν στην εμπάθυση του ιστορικού κειμένου όσο και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών, καθώς δίνουν την ευκαιρία για συζήτηση, ανταλλαγή απόψεων και κριτική ανάλυση του ιστορικού κειμένου και των πηγών μέσα στην τάξη.

4.3.4 Διερεύνηση –Εμβάθυνση

Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών φαίνεται να συμφωνεί ότι το εκπαιδευτικό υλικό συμβάλλει στον προβληματισμό, τη διερεύνηση και την εμβάθυνση στα γεγονότα και άρα στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης.

E1: Όχι, δεν βοηθάει απλά στην κατανόηση αυτό, διότι όταν το παιδί αργότερα θα χρειαστεί να απαντήσει τις ατομικές εργασίες που έχει να κάνει και να σκεφτεί τι θα έκανε αυτό αν ήταν εκεί, δεν ξέρω... υπάρχει τέτοια ερώτηση, «Τι θα έκανε το παιδί, αν ήταν εκεί ... αν ήταν ο Βενιζέλος»;... Η επιλογή των εργασιών τόσο των ατομικών όσο και των ομαδικών βοηθούν πάρα πολύ στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των παιδιών, γιατί για να τις απαντήσει ένα παιδί και να τις καταγράψει, ίσως να χρειαστεί περισσότερη έρευνα, να χρειαστεί να ξαναδιαβάσει το κείμενο, αυτό δίνει μεγαλύτερη ευκαιρία στο παιδί να συνειδητοποιήσει τι έχει διαβάσει, να εμβαθύνει στο περιεχόμενο και να γίνει δικό του, κι αυτό το θεωρώ πολύ μεγάλη επιτυχία του υλικού.... Αυτό είναι βοηθητικό για τα παιδιά διότι τους δίνεται η ευκαιρία να ενεργήσουν ως μικροί ερευνητές,, που είναι και αυτό που θέλουμε, δηλαδή τα παιδιά να είναι ικανά μέσα από μία πηγή να αντλήσουν τις πληροφορίες που έχουν σχέση με το ιστορικό γεγονός, το οποίο μελετούν.

E2: Ένα αυτό, με την ταυτόχρονη δηλαδή, παράθεση των γεγονότων και τη σωστή σειρά που μπαίνει το υλικό, και επίσης βάζοντας καίριες ερωτήσεις εκείνη τη στιγμή κι όχι στο τέλος, νομίζω ότι βοηθάει καλύτερα στην επεξεργασία αυτών των κομματιών και στην εμβάθυνση, και το να καταλάβει να προβληματιστεί γιατί, να κάνει συνδέσεις μέσα του και να γίνει δικό του πιο πολύ, να το αφομοιώσει περισσότερο.

E3: Λοιπόν, είναι σημαντικές οι δραστηριότητες αυτές με την έννοια ότι δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά, να αξιοποιήσουν τις γνώσεις τις οποίες έχουν πάρει, να προσεγγίσουν με τη δική τους κριτική ματιά και σκέψη τα γεγονότα...

E6: Όλα τα παραπάνω συμβάλλουν, επομένως, στην εμβάθυνση και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης.

E7: Αρκετές δραστηριότητες βοηθούν στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης των μαθητών. Μία από αυτές είναι και η δραστηριότητα «Μοιράσου τις σκέψεις σου», όπου μέσα από την αλληλεπίδραση με τους συμμαθητές μπορεί να εμβαθύνει στο αντικείμενο.

Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα της Ιστορίας

E8: Όλες οι δραστηριότητες αυτές αφήνουν τους μαθητές να απαντήσουν εντελώς ελεύθερα χωρίς να τους κατευθύνουν σε συγκεκριμένες απαντήσεις αναπτύσσοντας έτσι την κριτική τους σκέψη.

E9: Το εκπαιδευτικό αυτό υλικό δίνει ευκαιρίες για εμπέδωση, εμπάθυνση, συζήτηση, ανταλλαγή απόψεων, συνεργασία, αναστοχασμό και ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών.

Ένας/μία εκπαιδευτικός θεωρεί ότι το εκπαιδευτικό υλικό δε συμβάλλει στην εμπάθυνση και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών/τριών με το επιχείρημα ότι το αναλυτικό πρόγραμμα και το σχολικό βιβλίο δεν ευνοούν τέτοιες διαδικασίες και, επομένως, και το εκπαιδευτικό υλικό που στηρίζεται στο βιβλίο.

E4: Με τον τρόπο που είναι γραμμένα τα βιβλία και με τον σκοπό που γραφήκανε, από το ίδιο το αναλυτικό πρόγραμμα δεν βοηθίεσαι να κάνεις αυτή τη δουλειά με τα παιδιά.... είναι πολύ συμπυκνωμένο... Α, να συμβάλει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και να βλέπουνε την ιστορία και μέσα από το πρίσμα της κοινωνιολογίας, γιατί συμπεριφέρονται έτσι, ποια είναι τα οικονομικά συμφέροντα της περιοχής, γιατί κρατάνε αυτή τη στάση, η σχέση της πολιτικής οικονομίας δε φαίνεται σε κανένα βιβλίο του δημοτικού και δε φαίνεται και σε αυτό. Οι πολιτικές αποφάσεις καθορίζονται από τις σχέσεις τις οικονομικές. Αυτό δε φαίνεται και είναι πολύ βασικό για να καταλάβουν τα παιδιά πώς λειτουργεί ο κόσμος και γιατί αλλάζουν τα πράγματα. Το ίδιο το βιβλίο δε σε βοηθάει, εκεί που πατάς για να φτιάξεις το εκπαιδευτικό υλικό.

Σε άλλο σημείο τονίζει τη σημαντική συμβολή του δασκάλου στην ιστορική διερεύνηση.

E4: ...κι αυτό μπορεί να γίνει, έτσι όπως το καταλαβαίνω εγώ, όχι μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό, αλλά και με την καθοδήγηση του δασκάλου ή και με επιπρόσθετες πηγές. Είναι απαραίτητος και ο δάσκαλος να καθοδηγήσει τα παιδιά γιατί, πού να σκεφτούν, πού να στραφεί η σκέψη τους.

4.3.5 Μεταγνώση

Δύο εκπαιδευτικοί κάνουν αναφορά και στην ανάπτυξη μεταγνωστικών ικανοτήτων μέσα από την αντιπαραβολή του σχολικού βιβλίου με το υλικό και άλλες πηγές.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

E2: Βοηθάει, επίσης, στο να δουν (οι μαθητές) πού χωλαίνουν τα σχολικά εγχειρίδια και να συγκρίνουν πώς θα μάθουν καλύτερα ένα υλικό, για παράδειγμα διαβάζοντας μόνο αυτό το βιβλίο ή βλέποντας και κάτι άλλο σε αντιπαραβολή με αυτό το υλικό; Τους δίνει τη δυνατότητα πέρα από το να αποκτήσουν γνώση, να λειτουργήσουν και σε ένα πιο μεταγνωστικό επίπεδο, να καταλάβουν γιατί το καταλαβαίνω καλύτερα, τι τύπος μάθησης είμαι -μαθαίνω ακουστικά, με βοηθάει να έχω συνδυασμό ερεθισμάτων;

E7: Οι δραστηριότητες, είναι σαφείς, ανταποκρίνονται στα προσδοκώμενα αποτελέσματα και δίνουν ευκαιρίες αναστοχασμού και αυτοαξιολόγησης. Η δυσκολία τους κλιμακώνεται και ο μαθητής καλείται να επανέλθει στην εργασία του αναθεωρώντας και διορθώνοντας την με βάση τις επιπλέον πληροφορίες που μελέτησε.

4.3.6 Πολλαπλές πηγές

Έξι εκπαιδευτικοί αναφέρονται στη σημασία των πολλαπλών πηγών στην ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης και στη βαθύτερη κατανόηση των γεγονότων.

E5: Η ενσωμάτωση των πηγών στο σώμα του υλικού, οι δραστηριότητες, ατομικές ή ομαδικές, συμβάλλουν στην εμπάθυση και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, διότι το παιδί έρχεται σε μία προσέγγιση με τις πηγές, δηλαδή, ποιος γράφει την πηγή, κάποια ιδιαίτερα στοιχεία που αναφέρονται στην πηγή, προβληματίζεται... Πολύ ωραία και τα κείμενα τα λογοτεχνικά, που δεν το είπα, μ' άρεσαν πάρα πολύ, διότι μετά θέλεις να διαβάσεις και το βιβλίο, δηλαδή λες «τι ωραίο αυτό το απόσπασμα», ας πούμε, της Πηνελόπης Δέλτα «Τα Μυστικά του βάλτου».

E6: Η ενσωμάτωση των πηγών στο σώμα του υλικού εμπλουτίζει το ιστορικό κείμενο με επιπλέον πληροφορίες που βοηθούν στην βαθύτερη κατανόηση των γεγονότων και τη θέασή τους από διαφορετικές οπτικές γωνίες.

E9: Επίσης, οι δραστηριότητες με ανοιχτού τύπου ερωτήσεις, που συνδέονται με έγγραφα κοινής χρήσης, μπορούν να βοηθήσουν στο να αντιληφθεί ο κάθε μαθητής τον πλουραλισμό των απόψεων, να δει τα πράγματα από διαφορετικές οπτικές γωνίες και να κατασταλάξει μετά από κριτική σκέψη στη δική του άποψη- συμπέρασμα.

Ένας/ μία εκπαιδευτικός αναφέρεται σε πολλά σημεία στη σημασία των πηγών και της ισότιμης αντιμετώπισης τους στο εκπαιδευτικό υλικό σε σχέση με το ιστοριογραφικό

κείμενο και συνδέει την επεξεργασία των πηγών με την εισαγωγή του/της μαθητή/τριας στην ιστορική μεθοδολογία.

E1: Ο τρόπος διαχείρισης των πηγών, η ποσότητά τους, το πλήθος των πηγών που υπάρχει, τα σημεία στα οποία υπάρχουν, για παράδειγμα μία ενότητα μπορεί να ξεκινήσει με μία πηγή, είναι πολύ βοηθητικά, γιατί μιλάμε για περιόδους που τα παιδιά δε γνωρίζουν... Τόσο τα πληροφοριακά κείμενα όσο και οι πηγές βοηθούν, διευκολύνουν το παιδί να μάθει πώς να μελετάει την ιστορία ήδη από το δημοτικό και να βγάζει τα δικά του συμπεράσματα άσχετα αν είναι σωστά ή όχι, όμως αρχίζει να μπαίνει στη λογική της μελέτης της ιστορίας... Λοιπόν, η ενσωμάτωση των πηγών στο υλικό και η διαχείρισή τους ως ισότιμο κομμάτι ως προς τα μικρά πληροφοριακά κείμενα που υπάρχουν, είναι πολύ βοηθητικά για τα παιδιά κι έρχεται φυσικά σε αντίθεση αυτός ο τρόπος διαχείρισης των πηγών με το σχολικό βιβλίο (στο τέλος των κειμένων), γιατί εκεί μπορεί και κάποιος συνάδελφος να μην τις χρησιμοποιήσει, ενώ εδώ χρειάζεται ο συνάδελφος να τις αντιμετωπίσει ισότιμα, επανέρχομαι... Θα είχε όμως ενδιαφέρον τα παιδιά να έρθουν σε επαφή με κείμενα, με βιβλία και να μάθουν πώς να κάνουν έρευνα εμβαθύνοντας σε κάποιο από αυτά, για το οποίο θα έδειχναν μεγαλύτερο ενδιαφέρον και θα τους διευκόλυνε αυτό, να μελετήσουν αυθεντικά κείμενα, να πάμε ας πούμε και μία εκδρομή σε ένα τυπογραφείο, σε ένα αρχείο, να ψάξουν και να γίνουν κι ερευνητές επί τόπου.

Ένας/μία εκπαιδευτικός τονίζει την ανάγκη ενημέρωσης του/της εκπαιδευτικού από πολλές πηγές προκειμένου να δομήσει τη διδασκαλία του/της.

E2: Πιστεύω ότι, όταν πας να διδάξεις ένα αντικείμενο γενικά, πρέπει να είσαι καλά πληροφορημένος εσύ. Αυτό σημαίνει ότι η πληροφόρηση δεν πρέπει να είναι μόνο από μία πηγή. Εφόσον, λοιπόν, ο ίδιος ο εκπαιδευτικός πρέπει να έχει ψάξει από πολλές πηγές, εικόνες, βίντεο, βιβλία έξω από το σχολείο για να κατανοήσει καλύτερα το υλικό, σημαίνει ότι και το σχολικό εγχειρίδιο αλλά και οποιοδήποτε άλλο υλικό είναι εργαλεία, εργαλεία που θα σε βοηθήσουν πάρα πολύ να δομήσεις τη διδασκαλία σου και να μπορέσεις να προσφέρεις στα παιδιά τον καλύτερο τρόπο για να κατανοήσουν και να αφομοιώσουν το υλικό.

Ένας/μία εκπαιδευτικός φαίνεται να θεωρεί ότι η συμβολή των πηγών στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης έγκειται στη λειτουργία τους ως τεκμήρια.

Ε8: Όσον αφορά την ύπαρξη πηγών (εικόνων, ήχων, βίντεο κ.α.), οι μαθητές καταλαβαίνουν πιο καλά κάποια γεγονότα, λειτουργούν δηλαδή ως αποδεικτικά στοιχεία για τα όσα συνέβησαν.

Ένας/μία εκπαιδευτικός θεωρεί ότι η επιλογή των πηγών δε βοηθάει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, γιατί οι συγκεκριμένες πηγές έρχονται να επιβεβαιώσουν το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου.

Ε4: Έτσι όπως το είδα εγώ εε... θα βοηθούσε σημαντικά αν υπήρχαν κι άλλες πηγές που θα παρουσίαζαν τα ίδια γεγονότα κι από άλλη σκοπιά, και δεν εννοώ πάντα την αντίθετη άποψη για ό,τι συνέβη, αλλά να βάζουνε κι άλλα στοιχεία. Εγώ, έτσι όπως το είδα, στην ουσία έρχονται να τεκμηριώσουν αυτές οι πηγές το κείμενο, δεν ξέρω κατά πόσο το παιδί μπορεί να βγάλει συμπεράσματα πέρα από αυτά που έχει ήδη διδαχθεί...

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να πούμε ότι, λαμβάνοντας υπόψη τον χρονικό περιορισμό αλλά και τις δυνατότητες της ερευνήτριας ως μη ειδικού στην ιστορία, κατεβλήθη προσπάθεια για την καλύτερη δυνατή επιλογή των πηγών με γνώμονα την εγκυρότητα. Επίσης, ένα δεύτερο κριτήριο επιλογής των πηγών ήταν κατά πόσο μπορούσαν να βοηθήσουν τον/τη μαθητή/μαθήτρια να συμπληρώσει τα κενά και τις απορίες, που δημιουργεί ένα τόσο συμπυκνωμένο κείμενο, όπως είναι το σχολικού βιβλίου. Σίγουρα, η εργασία αυτή δεν επιδιώκει τα εύσημα για την καλύτερη επιλογή πηγών. Το πιο σημαντικό, όμως, που επιδιώκεται μέσα από την παρούσα εργασία είναι να αναδειχθεί ο ρόλος της εισαγωγής των μαθητών/μαθητριών στην ιστορική μεθοδολογία και ο ρόλος της ιστορικής ερμηνείας. Οι πηγές μπορούν να διαβαστούν με πολλούς τρόπους και είναι σε μεγάλο βαθμό θέμα ερμηνείας τα συμπεράσματα, στα οποία κάποιος/α θα καταλήξει και οι πτυχές του θέματος που μπορεί να αναδείξει μέσα από αυτές. Από την άλλη, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει τις περαιτέρω πηγές που προτείνονται ή και να αντικαταστήσει τις πηγές με άλλες, που θα εξυπηρετούν καλύτερα τους διδακτικούς του στόχους.

4.4 4^{ος} Άξονας: Τρόπος διδασκαλίας της Ιστορίας

Ο άξονας αυτός επιχειρεί να διερευνήσει τις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τον τρόπο διδασκαλίας της ιστορίας που προτιμούν ή τους ταιριάζει περισσότερο. Βασικά αντικείμενα του άξονα είναι το «Γνωστικό αντικείμενο-Διδακτική», η «Διδασκαλία με το ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

σχολικό βιβλίο»», η «Διδασκαλία με συνδυασμό του εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο» και η «Διδασκαλία με το εκπαιδευτικό υλικό».

4.4.1 Γνωστικό αντικείμενο-Διδακτική

Ένας/μία εκπαιδευτικός αναφέρεται στη δυσκολία του γνωστικού αντικειμένου.

E7: Το μάθημα της ιστορίας είναι ιδιαίτερα δύσκολο για τους μαθητές. Συνοψίζει πολλές πληροφορίες σε κάθε κεφάλαιο, κάτι που συχνά απογοητεύει τους μαθητές και τους κουράζει γρήγορα.

Ένας/μία εκπαιδευτικός θεωρεί ότι το ίδιο το αναλυτικό πρόγραμμα και το σχολικό βιβλίο δε βοηθούν τους/τις μαθητές/τριες να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη.

E4: Αν σε αυτήν την ιστορία.... να σκεφτούν κριτικά; Δεν ξέρω, εγώ πιστεύω ότι τα παιδιά με βάση και τις πηγές και το υλικό που είναι βασισμένο πάλι στο αναλυτικό πρόγραμμα ωθούνται, ας πούμε, προς μία κατεύθυνση, δε σκέφτονται μήπως να σκεφτώ μία άλλη πλευρά, γιατί συμβαίνει αυτό, τι θα έλεγε κάποιος άλλος, για ποιο λόγο, τι κίνητρο θα είχε για να το πει, δεν ξέρω αν τα παιδιά μέσα από αυτό το υλικό καταλαβαίνουν και τι σημαίνει γράφω ιστορία, και τι σημαίνει διδάσκομαι ιστορία και ποιος μου τη διδάσκει και γιατί... νομίζω ότι αυτός είναι και ο λόγος που δεν είναι τόσο ενδιαφέρουσα η ιστορία για τα παιδιά, γιατί δεν θα δούνε πίσω από τα γεγονότα, γιατί ρέει η ιστορία, γιατί αλλάζουν τα πράγματα, γιατί γίνεται πόλεμος, όχι γιατί κάποιοι είναι κακοί, αλλά γιατί κάποιοι έχουν κάποια οικονομικά συμφέροντα, δηλαδή θέλουν μία περιοχή, γιατί είναι καλή η γεωγραφική της θέση. Αυτά δεν τα βλέπουνε μέσα από την ιστορία, και από την Δ' τάξη που έχω διδάξει, αυτά δεν τα αντιλαμβάνονται και είναι απορίες που τους γεννιούνται με τον τρόπο που γίνεται το μάθημα και με τα βιβλία έτσι όπως είναι γραμμένα, αυτές οι απορίες...

4.4.2 Διδασκαλία με το σχολικό βιβλίο

Κανένας/καμία εκπαιδευτικός δεν επέλεξε τη διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας αποκλειστικά με το σχολικό βιβλίο.

Ένας/μία εκπαιδευτικός αναφέρει τη σπουδαιότητα του σχολικού βιβλίου για το μάθημα της ιστορίας καταδεικνύοντας όμως και τα όριά του.

E3: Το σχολικό βιβλίο είναι ένα σημαντικό εργαλείο για το μάθημα της ιστορίας. Είναι δεδομένο ότι από μόνο του κανένα βιβλίο δεν μπορεί να εμπεριέχει όλα τα εργαλεία, εκείνα

που απαιτούνται προκειμένου οι μαθητές να κατανοήσουν πλήρως τα ιστορικά γεγονότα ή να πετύχουν τη στοχοθεσία και τους σκοπούς ενός μαθήματος ιστορίας.

4.4.3 Συνδυασμός εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο

Επτά στους/στις εννέα εκπαιδευτικούς επέλεξαν η διδασκαλία της ιστορίας να συνδυάζει το εκπαιδευτικό υλικό με το σχολικό βιβλίο.

E2: Το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό, που προσωπικά μου άρεσε πάρα πολύ, θα το χρησιμοποιούσα σε συνδυασμό με το βιβλίο της ιστορίας.

E3: Άρα λοιπόν, είναι αναγκαία και η χρήση, παράλληλα με το βιβλίο, εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο είναι είτε έτοιμο σχεδιασμένο και το χρησιμοποιείς μέσα στην τάξη ή εκπαιδευτικό υλικό που εσύ ο ίδιος σαν εκπαιδευτικός έχεις συνδυάσει, εε... και οι δραστηριότητες του να προσπαθήσουμε με τα παιδιά στην τάξη να φτιάξουμε ένα εκπαιδευτικό υλικό ε.. για να κατανοήσουμε καλύτερα, είναι καλές, δηλαδή να σχεδιάσουμε μέσα στην τάξη ένα παιχνίδι με τη μορφή, ξέρω εγώ, όπως είναι ένα φιδάκι για παράδειγμα με τα ιστορικά γεγονότα, αποτελεί πάλι σχεδίαση εκπαιδευτικού υλικού παράλληλα με το σχολικό βιβλίο στη διδασκαλία του μαθήματος.

E4: Τη δεύτερη...(συνδυασμός εκπαιδευτικού υλικού και βιβλίου) γιατί τα παιδιά καλό είναι να έχουν ένα βιβλίο στα χέρια τους που μπορούν να απευθύνονται ανά πάσα στιγμή, στο εκπαιδευτικό υλικό δεν θα ανατρέξουνε, δεν είναι εύκολο, να... να ξεφυλλίσουν, αλλά είναι σημαντικό να χρησιμοποιούμε κι άλλα μέσα στη διδασκαλία μας πέρα από το βιβλίο για να κάνουμε πιο ενδιαφέρον το μάθημα και μας βοηθάει να το κάνουμε πιο διαδραστικό, όχι, το βιβλίο δεν μας βοηθάει ιδιαίτερα, εξαρτάται και από τη δουλειά που κάνουμε μέσα στην τάξη... αλλά το δεύτερο.

E5: Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το βιβλίο. Θεωρώ ότι πρωταρχικό ρόλο στη διδασκαλία, ιδιαίτερα της ιστορίας θα πρέπει να παίζει το εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο θα προβληματίζει το παιδί, θα το βάζει να σκέπτεται, θα διαδρά...

E6: Περισσότερο μου ταιριάζει η πρόταση: β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το βιβλίο... Επομένως, καλό θα ήταν κάποιες φορές να διατηρείται ο συνήθης τρόπος διδασκαλίας με τη μελέτη του σχολικού βιβλίου, την κράτηση σημειώσεων, την υπογράμμιση λέξεων-κλειδιών, την τοποθέτηση ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

πλαγιότιτλων στις παραγράφους. Άλλες φορές πάλι θα ήταν πολύ χρήσιμο να ακολουθούνται εναλλακτικές μορφές διδασκαλίας με τη χρήση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού που φέρνει περισσότερο κοντά τους μαθητές με νέες, ελκυστικές, τεχνολογικές μεθόδους και αξιοποιεί τις δυνατότητες που προσφέρουν οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και τα εργαλεία Web 2.0. Το προτιμότερο φυσικά θα ήταν, αν υπάρχει χρόνος, να γίνεται συνδυασμός των δύο μεθόδων τόσο κατά τη διδασκαλία στο σχολείο, όσο και κατά τη μελέτη στο σπίτι.

E7: Ιδανικά θα προτιμούσα το συνδυασμό εκπαιδευτικού υλικού με διδασκαλία στην τάξη, ακολουθώντας τη μέθοδο της ανεστραμμένης τάξης.

E8: Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το βιβλίο, καθώς δεν μπορούμε να καταργήσουμε την ύπαρξη των βιβλίων. Ωστόσο, μπορούμε να χρησιμοποιούμε πολλές φορές εκπαιδευτικό υλικό με οπτικοακουστικά ερεθίσματα κάνοντας πιο εύκολη και διασκεδαστική τη μάθηση της ιστορίας για τους μαθητές μας.

4.4.4 Διδασκαλία με το εκπαιδευτικό υλικό

Δύο εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι προτιμούν η διδασκαλία να γίνεται με το υλικό που το θεωρούν πληρέστερο σε σχέση με το σχολικό βιβλίο.

E1: Το ιδανικό για μένα θα ήταν η βασική χρήση να γίνεται από το υλικό, αυτός να είναι ο οδηγός για το μάθημα και η επαφή που θα είχαν τα παιδιά με βιβλίο, δεν θα είναι το σχολικό βιβλίο, γιατί το θεωρώ ελλιπέστερο σε σχέση με το υλικό αυτό.... Αλλά το βασικό, θεωρώ, το πιστεύω, θα ήθελα να είναι το υλικό.

E9: Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να το κάνω μόνο μέσω της πλατφόρμας, διότι είναι πληρέστατο και καθοδηγητικό.

4.5 5^ος Άξονας: Προτάσεις βελτίωσης

Ο άξονας αυτός επιχειρεί να διερευνήσει τις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τη βελτίωση του εκπαιδευτικού υλικού και έχει ως δύο βασικά αντικείμενα, «Προτάσεις αλλαγής» και «Γενική εικόνα» του υλικού.

4.5.1 Προτάσεις αλλαγής

Πολλές από τις προτάσεις αλλαγής που παρατίθενται παρακάτω αξιοποιήθηκαν για τη βελτίωση του υλικού.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Ένας/μία εκπαιδευτικός κάνει μία εύστοχη παρατήρηση σε επίπεδο περιεχομένου όσον αφορά τη σκιαγράφηση των ιστορικών προσώπων αιτιολογώντας τη σημασία εύρεσης πολλαπλών τρόπων, ώστε να κινητοποιηθεί η φαντασία των μαθητών/τριών.

E1: Οπότε, αν κάτι, που είναι και το μοναδικό πράγμα που έτσι σκέφτομαι, θα μπορούσε να έχει πολύ ενδιαφέρον για τα παιδιά και να τους ιντριγκάρει έτσι λίγο με την ιστορία, θα ήταν αυτό, κάποιες παρεμβολές με κάποια πιο προσωπικά στοιχεία για τα ιστορικά πρόσωπα...

Η επόμενη επισήμανση θεωρούμε ότι είναι πολύ σημαντική για την ιστορική κατανόηση και αξιοποιήθηκε εμπλουτίζοντας το υλικό με γελοιογραφίες της εποχής, διαδραστικά βίντεο και απόψεις ιστορικών, ώστε να αναδειχθεί περισσότερο ο ρόλος των Μ. Δυνάμεων.

E2: Θεωρώ ότι ήταν ένα πάρα πολύ καλό υλικό, συνδύαζε πολλές πηγές, εικόνες, κείμενα, αφηγήσεις, βίντεο... δηλαδή, ήταν πάρα πολύ ωραίο. Ίσως, λίγο περισσότερο κάποια ερώτηση ή κάποιες ερωτήσεις, κατά τη γνώμη μου, ιδιαίτερα για το Κρητικό Ζήτημα που φαινόταν πάρα πολύ η εμπλοκή των Μεγάλων Δυνάμεων και γενικά σε αυτές τις ενότητες φαινόταν η εμπλοκή των Μ. Δυνάμεων, ίσως να υπήρχε κάποια ερώτηση γενική ή στο τέλος, τελικά ποια ήταν η συμβολή των Μ. Δυνάμεων, ήμασταν ένας λαός που έπαιρνε τελικά τις αποφάσεις μόνος του, δεν ήταν μεγάλο το μέγεθος της παρέμβασης, δηλαδή, τελικά, παίρνονταν κάποιες αποφάσεις ακόμα κι από πολιτικά πρόσωπα, οι οποίες έπρεπε να είναι σύμφωνες με το τι ήθελαν οι Μ. Δυνάμεις για να έχουμε τη στήριξή τους ή όχι. Ίσως, να υπήρχε μία ερώτηση που να προβληματίζει τα παιδιά «Τελικά δρούσαμε μόνοι μας;». Ναι, υπήρχαν άτομα με όραμα, ήταν οι πολιτικοί μας άτομα με όραμα, ήταν οι ιδέες τους, πώς να το πω, ανιδιοτελείς, δηλαδή νοιάζονταν πραγματικά για το καλό του τόπου;

Η παρακάτω επισήμανση εστιάζει στα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες. Πραγματικά οι μαθητές/τριες με μαθησιακές δυσκολίες δεν προλάβαιναν να διαβάσουν τις πηγές σε μορφή κειμένου, οπότε τους δόθηκε η οδηγία να τις παραλείπουν. Η πολύ εύστοχη αυτή επισήμανση έγινε μετά το τέλος της εφαρμογής του υλικού στους/στις μαθητές/τριες και δεν υλοποιήθηκε. Ωστόσο, υπάρχει η πρόθεση να ηχογραφηθούν οι πηγές για μελλοντική χρήση.

E5: Οι αλλαγές που θα προτείνω αναφέρονται κυρίως στα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, διότι το υλικό κατά τ' άλλα είναι άρτιο, ας πούμε, για ένα παιδί μέσης απόδοσης στην τάξη.

Όσον αφορά, λοιπόν, τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες θεωρώ ότι ένα πρόβλημα, το οποίο όμως δεν είναι ανυπέρβλητο, είναι οι πηγές για ένα παιδί με δυσλεξία που δεν μπορεί να διαβάσει όλο αυτό το κείμενο, οπότε χάνει κάποια στοιχεία του εκπαιδευτικού υλικού. Στην περίπτωση αυτή, μία πρόταση θα ήταν να ηχογραφηθεί, να υπάρχει ένα κουμπί, ειδικά για να το ακούει το παιδί αυτό, ώστε να μη χάσει το κομμάτι αυτό της πηγής.

Ένας/μία εκπαιδευτικός κάνει τις παρακάτω επισημάνσεις:

Ε6: Θα μπορούσα απλά να επισημάνω τα εξής: Α) Ότι προσπαθώντας να μπω στον Εννοιολογικό χάρτη της διαφάνειας 35 του Κεφαλαίου: «Η Ελλάδα στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο» μου έγραφε ότι υπάρχει σφάλμα. Ίσως χρειάζεται να κάνει κάποιος εγγραφή στο coggle για να μπορέσει να συμμετέχει στην άσκηση. Δεν το γνωρίζω. Β) Θα μπορούσε να δοθεί κάποιος ορισμός του πραξικοπήματος για να πραγματοποιηθεί η άσκηση της διαφάνειας 36 του Κεφαλαίου: «Μεσοπόλεμος». Γ) Θα μπορούσε να γίνει μετάφραση κάποιων λέξεων στις διαδραστικές ασκήσεις στα ελληνικά, από τις ρυθμίσεις των Course Presentations του H5P. π.χ. Turn=Γύρνα, Check=Έλεγχος. Δ) Θα μπορούσε να προστεθεί κάποιο τελικό τεστ για όλα τα Κεφάλαια στο περιβάλλον του Chamilo για να υπάρχουν μετρήσιμα αποτελέσματα σε μια τελική αξιολόγηση.

Όσον αφορά την πρώτη παρατήρηση έγινε η αντίστοιχη διόρθωση. Αναφορικά με το λεξιλόγιο, έγινε ευρύτερα μία προσπάθεια καλύτερης επεξήγησης των δύσκολων ιστορικών εννοιών με διαδραστικά βίντεο και αντίστοιχες δραστηριότητες και μέσω του βοηθού καρτούν. Όσον αφορά την τρίτη πρόταση, να γίνει δηλαδή, μετάφραση των οδηγιών των διαδραστικών ασκήσεων από τα αγγλικά στα ελληνικά., θεώρησα το αγγλικό λεξιλόγιο απλό για μαθητές/τριες της Στ΄ τάξης, που επιπλέον διδάσκονται αγγλικά στο σχολείο. Τέλος αναφορικά με την τέταρτη πρόταση για μία μετρήσιμη τελική αξιολόγηση, στόχος του υλικού δεν είναι η τελική αξιολόγηση, η οποία αφήνεται στη διακριτική ευχέρεια του εκπαιδευτικού.

Ένας/μία εκπαιδευτικός κάνει επίσης κάποιες εύστοχες παρατηρήσεις αναφορικά με το χρονοδιάγραμμα και τα φύλλα εργασίας που υπάρχουν ως υπερσύνδεσμοι σε διαμοιραζόμενα έγγραφα. Στο υλικό δεν είχε συμπεριληφθεί χρονοδιάγραμμα, επειδή αυτό θα εφαρμοζόταν στην τάξη. Ωστόσο, η ύπαρξη χρονοδιαγράμματος είναι βασική για ένα υλικό ΕξΑΕ, οπότε έγινε και η αντίστοιχη διόρθωση. Αναφορικά με τα

διαμοιραζόμενα έγγραφα επισημαίνεται στην περιγραφή μαθήματος ότι θεωρείται χρήσιμη η εκτύπωση των εγγράφων και η συμπλήρωσή τους στην τάξη. Σε περίπτωση όμως που επιλεγεί η απάντηση μέσω υπολογιστή θεωρείται θετικό το γεγονός να διαβάζουν οι μαθητές/τριες τις απαντήσεις των άλλων.

E7: Σε αυτό το σημείο όμως θα ήθελα να κάνω ορισμένες παρατηρήσεις που θα μπορούσατε να λάβετε υπόψη σας: Θεωρώ σημαντικό να συμπεριληφθεί στην εισαγωγή του μαθήματός σας ένας οδηγό μελέτης, εξηγώντας στο μαθητή ότι καλό θα ήταν να ακολουθήσει τις ενότητες με τη σειρά, καθώς η κάθε μία από αυτές προϋποθέτει τη μελέτη των προηγούμενων. Επίσης ένα χρονοδιάγραμμα μελέτης, που θα πληροφορεί το φοιτητή για το χρόνο που θα χρειαστεί για να ολοκληρώσει το μάθημα και το περιθώριο που έχει για να υποβάλει τις εργασίες του, θα ήταν αρκετά χρήσιμο. Στις δραστηριότητες όπου οι μαθητές πρέπει να απαντήσουν σε ένα διαμοιραζόμενο έγγραφο (googledoc) πιθανόν να δημιουργηθεί κάποια σύγχυση, καθώς όλοι οι μαθητές θα απαντήσουν στο ίδιο φύλλο εργασίας βλέποντας τις απαντήσεις των συμμαθητών τους. Ίσως θα ήταν χρήσιμο, επίσης, να αναφέρεται ο χρόνος που θα χρειαστούν οι μαθητές για να εκπονήσουν τη δραστηριότητα αυτή...Στην περιγραφή του μαθήματος θα μπορούσατε να αναφέρετε τη βασική βιβλιογραφία που χρησιμοποιήσατε.

Δύο εκπαιδευτικοί μίλησαν για εμπλουτισμό με περισσότερες παιγνιώδεις δραστηριότητες.

E5: Θεωρώ ότι το υλικό έχει πολλά στοιχεία παιγνιώδους μορφής, εγώ θα έλεγα ότι, ίσως, θα μπορούσαμε να εντάξουμε ακόμη περισσότερα, ειδικά για τα παιδιά που τα χάνουμε ως μαθητές, επειδή βαριούνται ή αδιαφορούν... θα μπορούσαν επιλεκτικά να κάνουν έξτρα δραστηριότητες, έτσι ώστε να τους βοηθήσει καταλάβουν περισσότερο το εκπαιδευτικό υλικό... πιο παιγνιώδεις μορφές, σταυρόλεξα, ακροστιχίδες κ.α.

E8: Θα μπορούσε να εμπλουτιστεί με περισσότερες δραστηριότητες σε μορφή παιχνιδιού, για παράδειγμα τα σταυρόλεξα αρέσουν στα παιδιά και τους είναι ευχάριστα σε σύγκριση με μια δραστηριότητα ελεύθερης έκφρασης.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειώσουμε ότι σε ένα κεφάλαιο υπήρχε έτοιμο σταυρόλεξο. Στα άλλα κεφάλαια προτιμήθηκε να παρουσιαστεί ο τρόπος πώς να δημιουργούν τα ίδια τα παιδιά το δικό τους σταυρόλεξο με αντίστοιχο ψηφιακό εργαλείο ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

web.2, ώστε να συμμετέχουν πιο ενεργά και να λειτουργήσουν σε ένα ανώτερο γνωστικό επίπεδο δημιουργώντας τα ίδια τους ορισμούς.

Δύο εκπαιδευτικοί δεν πρότειναν καμία αλλαγή, ο ένας/ μία εκπαιδευτικός έμεινε απόλυτα ικανοποιημένος/η από το υλικό, ενώ ο άλλος/η εκπαιδευτικός θεωρεί ότι το εκπαιδευτικό υλικό είναι ευέλικτο και άρα ο/η χρήστης μπορεί να το προσαρμόσει σύμφωνα με τις ανάγκες της τάξης του.

E9: Δεν έχω να προτείνω κάτι για βελτίωση. Είναι άριστο!

E3: Επειδή το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό σου δίνει τη δυνατότητα να προσαρμόζεις το υλικό που θα αξιοποιήσεις, την ποσότητα, την ποιότητα του, το είδος των ασκήσεων δηλαδή στο επίπεδο της τάξης που ο καθένας έχει, δηλαδή έχει μία ευελιξία, ως προς αυτό, νομίζω ότι δε θα πρότεινα κάποια συγκεκριμένη αλλαγή προκειμένου να βελτιωθεί...

Ένας/μία εκπαιδευτικός εστιάζει στην κριτική του περιεχομένου του εκπαιδευτικού υλικού, που θεωρεί ότι δε συμβάλλει στην ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης γενικότερα, αφού ταυτίζεται με το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου.

E4: Εγώ αυτό που θα έκανα διαφορετικό ήταν, ίσως, να φύγω και λίγο από τα όρια του βιβλίου, αυτό θα έκανα διαφορετικό... δηλαδή η μορφή μία χαρά, εγώ δεν έχω και τις δυνατότητες δεν έχω και τη γνώση να φτιάξω αυτό το υλικό... Έτσι όπως το βλέπω εγώ, στα χρόνια που διδάσκω και απ' όσο έχω μελετήσει ιστορία, δε βοηθάει τα παιδιά η ιστορία να καταλάβουν γιατί αλλάζουν τα πράγματα, δηλαδή, δεν είναι θέμα ψυχολογικό ή εμφανίζεται κάποιος καλός άνθρωπος που αγαπάει την πατρίδα του και είναι κάποιοι κακοί, που κάποια στιγμή αποφασίσανε να κάνουν έναν πόλεμο... κι επειδή ακριβώς το υλικό είναι φτιαγμένο πάνω στο αναλυτικό πρόγραμμα...

Η συζήτηση για το ποιο περιεχόμενο είναι κατάλληλο για τη διδασκαλία του ιστορικού μαθήματος είναι μεγάλη και εντάσσεται στον προβληματισμό για το «ποιο είδος γνώσης παράγουν οι ιστορικοί». Αποτελεί αντικείμενο συζήτησης των ιστορικών ήδη από τη δεκαετία του 1960 που εμφανίζεται η κοινωνική ιστορία. Την περίοδο αυτή οι ιστορικοί έστρεψαν το ενδιαφέρον τους προς τη μελέτη της ζωής και της εμπειρίας των λαϊκών τάξεων. Αργότερα διεύρυναν το αντικείμενο μελέτης τους σε νέες περιοχές, την ιστορία της οικογένειας, της κουλτούρας και των πεποιθήσεων, της σεξουαλικότητας, των

γυναικών, των σκλάβων, των ψυχικά ασθενών κ.λπ. (Husbands, 2000). Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η ιστορία έστρεψε το ενδιαφέρον της στις αυτοβιογραφικές αφηγήσεις, στα απομνημονεύματα, προσωπικά ημερολόγια, ταξιδιωτικές εντυπώσεις, λευκώματα φιλίας των απλών, καθημερινών ανθρώπων κ.ά. (Χουρδάκης, 2017).

Η συζήτηση αυτή δεν είναι στο πλαίσιο αυτής της εργασίας, επιθυμεί ωστόσο να αναδείξει έναν προβληματισμό. Όπως αναφέρθηκε και στην ενότητα της διδακτικής της ιστορίας στο περιεχόμενο των αναλυτικών προγραμμάτων κυριαρχούν στρατιωτικά, πολιτικά και διπλωματικά γεγονότα, τα οποία κατά τη γνώμη μας σίγουρα έχουν θέση στην ιστορία αλλά όχι κατά αποκλειστικότητα. Το συγκεκριμένο υλικό δημιουργήθηκε με στόχο να εμπλουτίσει το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου, να το κάνει πιο κατανοητό και όχι να αλλάξει το αναλυτικό πρόγραμμα. Σίγουρα το υλικό θα μπορούσε να έχει κι άλλα στοιχεία, κυρίως στοιχεία κοινωνικής ιστορίας. Ας λάβουμε, όμως, υπόψη τους περιορισμούς του χρόνου και του όγκου των πληροφοριών. Ένα ογκώδες υλικό με πολλές πληροφορίες δημιουργεί προβλήματα στην κατανόηση και αποτρέπει τα παιδιά αντί να τα κινητοποιεί. Επιπλέον, πέρα από το περιεχόμενο που είναι σημαντικό, εξίσου, ίσως και περισσότερο σημαντική είναι η παιδαγωγική μεθοδολογία που θα ακολουθήσει ο/η κάθε εκπαιδευτικός. Η αξιοποίηση διερευνητικών διαδικασιών και του στοχαστικού διαλόγου στη μελέτη των πηγών, θεωρούμε ότι μπορεί να εισαγάγει τον/τη μαθητή/τρια στην ιστορική μεθοδολογία και σκέψη και να αναδείξει πλευρές που δε φαίνονται στο σχολικό βιβλίο. Με αυτό τον τρόπο, θα αρχίσουν σιγά σιγά οι μαθητές/τριες να αντιλαμβάνονται τις αιτίες, την ιστορική συνέχεια και αλλαγή.

4.5.2 Γενική εικόνα του υλικού

Επτά στους/στις εννέα εκπαιδευτικούς χαρακτήρισαν πολύ θετικά το υλικό.

E1: Το υλικό μπορεί να είναι πολύ βοηθητικό στην κατανόηση καθότι έτσι κι αλλιώς φαίνεται να εξυπηρετεί τους διδακτικούς στόχους, όχι όμως σε ένα πρώτο επίπεδο, όπως γίνεται το μάθημα μέχρι στιγμής απλά μέσα από το βιβλίο, όπως γίνεται κάπως συντηρητικά, θα έλεγα, όλα αυτά τα χρόνια.

E2: Θεωρώ ότι ήταν ένα πάρα πολύ καλό υλικό, συνδύαζε πολλές πηγές, εικόνες, κείμενα, αφηγήσεις, βίντεο... δηλαδή, ήταν πάρα πολύ ωραίο.

E3: ...το βρίσκω ιδιαίτερα καλό, δηλαδή, ποιοτικό.

ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα της Ιστορίας

E5: (το υλικό έχει)...πάρα πολλά θετικά στοιχεία, πάρα πολλά θετικά. Εύγε.

E6: Το υλικό έχει πολλά δυνατά σημεία... συμβάλλει στην κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης...Μου είναι δύσκολο να προτείνω αλλαγές για να βελτιωθεί το υλικό, γιατί αυτό είναι από μόνο του πλήρες, καλύπτει όλη την ύλη που περιλαμβάνει και με το παραπάνω.

E7: Σε γενικές γραμμές θεωρώ το μάθημά εξαιρετικό! ...Επομένως, θεωρώ ότι το εκπαιδευτικό υλικό συμβάλλει στην κατανόηση του γνωστικού αντικείμενου.... Όπως προανέφερα θεωρώ ότι έχετε κάνει εξαιρετική δουλειά.

E9: ...είναι αισθητικά υπέροχο... Το μάθημα είναι καταπληκτικό! Έχει γίνει πολύ σωστή δουλειά! Μακάρι όλα τα μαθήματα να ήταν έτσι σχεδιασμένα. Συγχαρητήρια!

4.6 Σύνοψη κεφαλαίου

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάσαμε τις απόψεις των εκπαιδευτικών, όπως φαίνονται από τις συνεντεύξεις/ερωτηματολόγια αναφορικά με τους άξονες «Χρήση εκπαιδευτικού υλικού στον Η/Υ», «Κατανόηση του περιεχομένου», «Κριτική σκέψη - Εμβάθυνση», «Τρόπος διδασκαλίας της Ιστορίας» και «Προτάσεις βελτίωσης». Οι εκπαιδευτικοί σε γενικές γραμμές δήλωσαν ότι το εκπαιδευτικό υλικό ήταν εύκολο στη χρήση του και καθοδηγητικό στη μάθηση, ότι μπορεί να συμβάλει στην ερμηνευτική κατανόηση και εμβάθυνση του περιεχομένου και εξέφρασαν την προτίμησή τους η διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο. Παράλληλα έκαναν εποικοδομητικές προτάσεις για τη βελτίωσή του.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε τις απόψεις των μαθητών/μαθητριών για τους αντίστοιχους άξονες.

5. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε τις απόψεις των μαθητών/μαθητριών όπως φαίνονται από τα ερωτηματολόγια, τα οποία συμπλήρωσαν στην τάξη μετά την ολοκλήρωση του υλικού. Κάθε ερωτηματολόγιο έχει πάρει έναν αύξοντα αριθμό με το γράμμα Μ (Μαθητής/τρια) μπροστά, οπότε κάθε αναφορά μαθητή/τριας συνοδεύεται από αυτόν το αριθμό.

Αναλυτικά η δομή του κεφαλαίου έχει ως εξής: Στην ενότητα 5.1 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των μαθητών/τριών για τον άξονα «Χρήση εκπαιδευτικού υλικού στον Η/Υ», στην ενότητα 5.2 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τον άξονα «Κατανόηση του περιεχομένου», στην ενότητα 5.3 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τον άξονα «Κριτική σκέψη - Εμβάθυνση», στην ενότητα 5.4 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τον άξονα «Τρόπος διδασκαλίας της Ιστορίας» και τέλος στην ενότητα 5.5 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τον άξονα «Προτάσεις βελτίωσης».

5.1 1^{ος} Άξονας: Χρήση εκπαιδευτικού υλικού στον Η/Υ

Ο άξονας αυτός επιχειρεί να διερευνήσει τις απόψεις των μαθητών/μαθητριών σχετικά με την ευχρηστία του υλικού με βασικά αντικείμενα την «Ευκολία χρήσης», την «Καθοδήγηση» και το «Μάθημα με υπολογιστή».

5.1.1 Ευκολία χρήσης

Στην ερώτηση «Ήταν εύκολο να χρησιμοποιήσεις το εκπαιδευτικό υλικό στον υπολογιστή;», όλοι ανεξαιρέτως οι μαθητές/τριες αναφέρουν ότι το υλικό ήταν εύκολο στη χρήση του.

M1: Ήταν εύκολο να χρησιμοποιήσω το υλικό, γιατί υπήρχαν τα βελάκια με τα οποία πήγαινες δεξιά και αριστερά καθώς και τα εικονίδια κάθε διαφάνειας στην γραμμή από κάτω.

M2: Ναι, γιατί ήταν εύκολο να το χειριστείς. Απλά, έμπαινες στο Google, έγραφες τη διεύθυνση και ήσουν έτοιμος.

M3: Ναι, το υλικό ήταν εύκολο, γιατί στην αρχή είχε οδηγό πλοήγησης.

M4: Για μένα ήταν πολύ εύκολο και απλό.

M6: Ήταν πανεύκολο, επειδή μπορούσαμε να το χειριζόμαστε με τα σύμβολα και να γυρίζουμε πίσω αν κάτι δεν καταλάβαμε.

M7: Κατάλαβα πολύ γρήγορα πώς λειτουργεί. Με δυσκόλεψε ότι μερικές φορές αργούσε να μπει εξαιτίας του διαδικτύου.

5.1.2 Καθοδήγηση

Όσοι/ες μαθητές/τριες αναφέρονται στις οδηγίες του υλικού τις βρήκαν κατατοπιστικές.

M3: Υπήρχαν εικονίδια που σου έδιναν οδηγίες.

M4: Τα σύμβολα ήταν προφανή, για το τι επρόκειτο, αλλά κι αν κάποιος δεν καταλάβαινε υπήρχε οδηγός πλοήγησης που σου εξηγούσε τι είναι το κάθε σύμβολο.

M9: ...ειδικά με βοήθησε να καταλάβω το υλικό ο οδηγός πλοήγησης αλλά και τα καρτούν.

M11: Ήταν πολύ εύκολο να χρησιμοποιήσω το εκπαιδευτικό υλικό, γιατί είχε εικονίδια.

M1: Επίσης, υπήρχαν καρτούν που σου εξηγούσαν λέξεις που ήταν δύσκολες.

5.1.3 Μάθημα με Η/Υ

Στην ερώτηση «Η χρήση του εκπαιδευτικού υλικού στον υπολογιστή στο μάθημα της ιστορίας σου κίνησε το ενδιαφέρον;» όλοι οι μαθητές/τριες αναφέρουν ότι η διεξαγωγή του μαθήματος με τον υπολογιστή τούς κέντρισε ιδιαίτερα το ενδιαφέρον. Οι περισσότεροι μαθητές/τριες εστιάζουν στην πρωτόγνωρη εμπειρία.

M1: Ναι, μου κίνησε το ενδιαφέρον γιατί ήταν κάτι πρωτόγνωρο για μένα και γιατί ήταν στον υπολογιστή. Με υπολογιστή δεν έχω ξαναμάθει μάθημα και με εντυπωσίασαν οι εικόνες, τα βίντεο και τα βελάκια που είχε για να πας μπρος ή πίσω... Επίσης, με βοήθησε γιατί όποια διαφάνεια σου άρεσε μπορούσες να την ξαναδείς.

M2: Ναι, (μου κίνησε το ενδιαφέρον) γιατί ήταν κάτι νέο και επειδή δεν έχω ξανακάνει μάθημα στον υπολογιστή.

M3: Μου έκανε εντύπωση ότι έκανα μάθημα μπροστά τον υπολογιστή.

M4: Μου κίνησε το ενδιαφέρον... και ότι έκανα μάθημα στον υπολογιστή.

M7: Η χρήση υπολογιστή στο μάθημα μου κίνησε το ενδιαφέρον αφάνταστα. Ήξερα ότι κάποιος μπορούσε να κάνει μάθημα στον υπολογιστή, αλλά δεν πίστευα ότι θα το έκανα εγώ αυτό.

M9: Και κατά την άποψή μου ήταν πολύ ενδιαφέρον να μαθαίνω ιστορία από τον υπολογιστή και εγώ εντυπωσιάστηκα πάρα πολύ.

5.2 2^{ος} Άξονας: Κατανόηση περιεχομένου

Ο άξονας αυτός επιχειρεί να διερευνήσει τις απόψεις των μαθητών/τριών σχετικά με την κατανόηση του περιεχομένου του υλικού με βασικά αντικείμενα την «Κινητοποίηση ενδιαφέροντος», το «Περιεχόμενο-Δομή», την «Αυτοαξιολόγηση», τα «Πολυμέσα», την «Ιστορική φαντασία», την «Κατανόηση των αιτιών», την «Ενεργητική συμμετοχή», την «Εξατομίκευση» και τους «Τομείς κατανόησης»,

5.2.1 Κινητοποίηση ενδιαφέροντος

Οι μαθητές/τριες αιτιολογώντας γιατί η χρήση του εκπαιδευτικού υλικού τους τράβηξε το ενδιαφέρον εστίασαν στα πολυμέσα που παρέχει ένας υπολογιστής, στα βίντεο, στις εικόνες και στα τεστ αυτοαξιολόγησης όπως η σύνοψη.

M9: Ήταν κάτι διαφορετικό για μένα και μου κίνησε το ενδιαφέρον.

M3: Επίσης, μου τράβηξε το ενδιαφέρον ότι είχε βιντεάκια μέσα στο υλικό.

M10: Ναι, (μου κίνησε το ενδιαφέρον) γιατί δεν είχα ξανακάνει κάτι τέτοιο και για πρώτη φορά μου κίνησε πολύ το ενδιαφέρον.

M4: Μου κίνησαν το ενδιαφέρον τα βίντεο, η σύνοψη, τα εικονίδια...

Δύο μαθητές/τριες θεωρούν ότι μάθημα γίνεται πιο ευχάριστο και διασκεδαστικό, όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν.

M7: ... αλλά πιστεύω ότι το υλικό είναι καλύτερο και για διασκέδαση, το υλικό μου τράβηξε το ενδιαφέρον κατά πολύ.

M6: Μου κίνησε το ενδιαφέρον, μιας και κάνοντας μάθημα όχι μόνο παίρνουμε γνώσεις, αλλά και διασκεδάζουμε, εφόσον είναι πιο διασκεδαστικό να κάνεις ιστορία στον υπολογιστή από το να κάθεται απλά πάνω σε ένα βιβλίο.

Δύο μαθητές/τριες συνδέουν την κινητοποίηση του ενδιαφέροντός τους με την καλύτερη κατανόηση του μαθήματος.

M8: Το εκπαιδευτικό υλικό στους υπολογιστές μου κίνησε πολύ το ενδιαφέρον, γιατί με βοήθησε να καταλάβω καλύτερα το μάθημα της ιστορίας. Και για πρώτη φορά ήταν πολύ ωραίο.

M11: Το εκπαιδευτικό υλικό μου τράβηξε το ενδιαφέρον, γιατί μου άρεσε να καταλαβαίνω πιο πολύ την ιστορία. Πρώτη φορά καθόμουν στον υπολογιστή για να κάνω μάθημα ιστορίας.

5.2.2 Περιεχόμενο-Δομή

Τρεις μαθητές/τριες αναφέρονται στο περιεχόμενο του υλικού και στη διαδοχή των γεγονότων, η οποία είναι πιο ξεκάθαρη σε σχέση με τη δομή του βιβλίου.

M5: Ναι, επειδή τα εξηγεί καλύτερα από το βιβλίο και είναι πιο εύκολο.

M7: Μου άρεσε που δεν τα έχει ανακατεμένα (τα γεγονότα)...

M10: Ναι, γιατί στο βιβλίο τα γεγονότα είναι μπερδεμένα και δεν τα αναφέρει όλα, ενώ το υλικό λέει τα σημαντικά γεγονότα και ακόμα πιο αναλυτικά.

5.2.3 Αυτοαξιολόγηση

Πέντε μαθητές/τριες αναφέρονται στα τεστ αυτοαξιολόγησης, τα οποία βρήκαν πολύ βοηθητικά για την κατανόηση του μαθήματος και την ενίσχυση της μνήμης.

M1: Με βοήθησε να καταλάβω καλύτερα το μάθημα, γιατί στο τέλος κάθε μαθήματος υπήρχε μία σύνοψη που ανάλογα τις γνώσεις σου, επέλεγες την πρόταση που πίστευες πως ήταν η σωστή.

M2: Τα τεστ αυτοελέγχου, με βοήθησαν επειδή τα θυμόμουν καλύτερα.

M4: Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε αρκετά. Με βοηθούσαν οι ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης και η σύνοψη που επιλέγω ποια είναι η σωστή περίληψη του μαθήματος.

Ο/η παρακάτω μαθητής/τρια φαίνεται ότι ένιωσε το αίσθημα της ικανοποίησης εκτελώντας σωστά τα τεστ αυτοαξιολόγησης και δήλωσε ότι ήθελε περισσότερα. Εδώ αξίζει να αναφερθεί ότι ο/η συγκεκριμένος/η μαθητής/τρια δυσκολεύεται αρκετά στο μάθημα της ιστορίας.

Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα της Ιστορίας

M3: Ναι, με βοήθησε να καταλάβω καλύτερα, ειδικά η περίληψη γιατί φτιάχνεις την ιστορία εσύ. ... Θα ήθελα λίγες περισσότερες ερωτήσεις για αυτοέλεγχο, γιατί πιστεύω ότι είναι αρκετά εύκολες.

M7: Η περίληψη ήταν καλύτερη που ήταν σαν κουίζ που έπρεπε να βάλεις το σωστό.

Μόνο ένας/μία μαθητής/τρια αναφέρει ότι κάποιες δραστηριότητες τον/την δυσκόλεψαν σε μικρό βαθμό και συγκεκριμένα η περίληψη που ήταν με τη μορφή κουίζ, ώστε να τη φτιάχνουν οι ίδιοι/ιες οι μαθητές/τριες.

M10: Ναι, ήταν εύκολο, αλλά σε μερικές δραστηριότητες δυσκολεύτηκα λιγάκι, όπως στην περίληψη, αλλά γενικά μου άρεσε πολύ.

Σύμφωνα με το ημερολόγιο της ερευνήτριας οι ερωτήσεις κλειστού τύπου και η δημιουργία σύνοψης με άμεση ανατροφοδότηση κινητοποίησαν ιδιαίτερα τα παιδιά, εστίαζαν την προσοχή τους και επιδίωκαν να συγκεντρώσουν ένα μεγάλο ποσοστό επιτυχίας σε αυτά, παρόλο που γνώριζαν ότι δεν θα αξιολογηθούν από τα συγκεκριμένα τεστ.

5.2.4 Πολυμέσα

Πέντε μαθητές/μαθήτριες αναφέρουν τη συμβολή των πολυμέσων και ιδιαίτερα των διαδραστικών βίντεο στην κατανόηση του περιεχομένου.

M5: Ναι, επειδή έχει πολλά βίντεο, που εξηγούν το μάθημα και έχει πιο πολλές εικόνες από το βιβλίο και επειδή είναι πιο εύκολο σε έναν υπολογιστή... Τα βίντεο και οι συνόψεις με βοηθάνε πολύ να κατανοήσω το μάθημα.

M10: Επίσης, οι πηγές, τα βίντεο, τα τεστ αυτοαξιολόγησης, οι φωτογραφίες και οι περιλήψεις με βοήθησαν πολύ.

Σε άλλο σημείο ο ίδιος/α μαθητής/τρια αναφέρει:

M10: Ναι, με βοήθησαν τα βίντεο, οι εικόνες, τα καρτούν, αλλά πιο πολύ με βοήθησε η Αθηνά και η Σοφία, γιατί εξηγούσαν καλύτερα τις λέξεις που δεν καταλάβαινα καλά.

M6: Επιπλέον, εμένα με βοήθησαν παρά πολύ τα βίντεο, διότι πολλές φορές μπερδεύομουν και κοιτάζοντας ένα βίντεο, τα ξεκαθάριζα στο μυαλό μου.

M11: Με βοήθησαν τα βιντεάκια και οι εικόνες.

M7: Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να καταλάβω πολλά. ... μου άρεσαν τα βιντεάκια, οι φωτογραφίες, τα τραγούδια, οι δραστηριότητες, οι ερωτήσεις με αυτοέλεγχο, αρκετές πηγές, ο οδηγός πλοήγησης και τα σημάδια (σύμβολα).

5.2.5 Ιστορική φαντασία

Τρεις μαθητές/τριες κάνουν ιδιαίτερη αναφορά στη διέγερση της φαντασίας, που θεωρούμε ότι είναι πολύ σημαντική στην κατανόηση της ιστορίας. Καθοριστικό ρόλο σ' αυτό έπαιξε η ύπαρξη των διαδραστικών βίντεο που ζωντάνευαν την ιστορική περίοδο.

M1: ... πιστεύω πως έτσι μπαίνω μες στο μάθημα, δηλαδή νιώθω σαν να είμαι στο γεγονός που διαβάζω.

M2: Ναι, γιατί είχε βίντεο που με βοηθούσε να καταλάβω καλύτερα και να φανταστώ τι γινόταν τότε.

M4: Αυτό που με βοήθησε ήταν τα βίντεο που με βοηθούσαν να καταλάβω καλύτερα την κουλτούρα της εποχής.

5.2.6 Κατανόηση αιτιών

Ένας/ μία μαθητής/τρια αναφέρεται δύο φορές στην κατανόηση των αιτιών των γεγονότων.

M9: Μου άρεσε πολύ το υλικό, με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τις αιτίες και τα γεγονότα.

Σε άλλο σημείο ο ίδιος/α μαθητής/τρια αναφέρει:

M9: Ναι, με βοήθησε και πολύ, επειδή ήταν τα βίντεο με τα οποία κατανοούσα τις αιτίες.

5.2.7 Ενεργητική συμμετοχή

Στην ερώτηση «Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο: α) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν γίνεται με το σχολικό βιβλίο. β) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό.», δέκα στους έντεκα μαθητές/τριες συμφωνούν ότι συμμετέχουν περισσότερο στο μάθημα χρησιμοποιώντας το εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο τους δίνει τη δυνατότητα να απαντούν σε ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης, να βλέπουν διαδραστικά βίντεο, να διαβάζουν ή να βλέπουν μία ποικιλία πηγών.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

M6: Συμμετέχω περισσότερο όταν χρησιμοποιώ το υλικό, επειδή έτσι μπορώ να απαντώ σε ερωτήσεις, να βλέπω βίντεο, να ακούω τραγούδια, να κάνω δραστηριότητες, να διαβάζω πηγές και πολλά άλλα.

M3: Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα, όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό, γιατί με βοηθάνε τα βίντεο και η περίληψη.

M4: Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα με το εκπαιδευτικό υλικό.

Αρκετοί/ές μαθητές/μαθήτριες συνδέουν τη συμμετοχή τους στο μάθημα με την καλύτερη κατανόηση.

M11: Το β (με το εκπαιδευτικό υλικό), γιατί μαθαίνω καλύτερα την ιστορία στο εκπαιδευτικό υλικό.

M5: Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό, επειδή είναι πιο εύκολο από το βιβλίο.

M2: Συμμετέχω πιο πολύ στο μάθημα με το εκπαιδευτικό υλικό, επειδή το κατανοούσα περισσότερο από το βιβλίο.

M10: Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό, γιατί τα καταλαβαίνω καλύτερα.

Ένας/μία μαθητής/τρια συνδέει την ενεργό συμμετοχή με τη δυνατότητα αυτοαξιολόγησης που έδινε το υλικό:

M1: Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό, γιατί μετά από κάθε γεγονός είχε ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης, που αν έκανες κάποιο λάθος, σου έλεγε επανάληψη.

Ένας μαθητής/τρια συνδέει την ενεργό συμμετοχή με τη δυνατότητα που του/της έδινε να προχωράει με τον δικό του/της ρυθμό:

M9: Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα, όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό, επειδή πήγαινα με τον δικό μου ρυθμό και με τις ερωτήσεις μπορούσα να καταλάβω αν κατανόησα καλύτερα το μάθημα.

Ένας/μία μαθητής/τρια συμφωνεί ότι συμμετέχει λίγο περισσότερο με το εκπαιδευτικό υλικό, αλλά αναφέρει ότι τον/την κούρασε λιγάκι. Το εκπαιδευτικό υλικό απαιτούσε

σίγουρα μεγαλύτερη προσπάθεια και συγκέντρωση σε σχέση με το βιβλίο, γεγονός που δεν εκπλήσσει η έκφραση και μίας τέτοιας άποψης.

M8: Το β, γιατί συμμετέχω λίγο περισσότερο στο εκπαιδευτικό υλικό παρά στο κανονικό μάθημα. Αλλά το εκπαιδευτικό υλικό με κούρασε λιγάκι.

Ένας/μία μόνο μαθητής/τρια θεωρεί ότι συμμετέχει το ίδιο, είτε το μάθημα γίνεται με το βιβλίο είτε με το εκπαιδευτικό υλικό.

M7: Πιστεύω ότι και στο βιβλίο και με το εκπαιδευτικό υλικό συμμετέχω σχεδόν το ίδιο...

5.2.8 Εξατομίκευση

Πέντε μαθητές/τριες εκτίμησαν το γεγονός ότι το εκπαιδευτικό υλικό τους έδινε τη δυνατότητα να προχωρούν με τον δικό τους ρυθμό και να επιστρέφουν σε σημεία που δεν καταλάβαιναν ή διέφυγαν της προσοχής τους.

M9: Ναι, ήταν πολύ εύκολο το εκπαιδευτικό υλικό, επειδή εγώ πήγαινα με τον δικό μου ρυθμό και το κατανοούσα καλύτερα.

M8: Με βοήθησε διότι, αν δεν καταλάβαινα κάτι γύριζα λίγο πίσω και το κατανοούσα καλύτερα.

M3: Μου άρεσε, γιατί πήγαινα με τον ρυθμό μου και τα κατανοούσα καλύτερα.

M5: ...προχωράω με τον δικό μου ρυθμό χωρίς να με πιέζει κανείς.

M11: Μου άρεσε που κούναγα εγώ το ποντίκι και πήγαινα με τον δικό μου ρυθμό.

5.2.9 Τομείς κατανόησης

Πέρα από τις ανοιχτού τύπου ερωτήσεις, υπήρχε και μία κλειστού τύπου, στην οποία θα έπρεπε οι μαθητές/μαθήτριες να επιλέξουν μεταξύ του ΟΧΙ και του ΝΑΙ όσον αφορά την καλύτερη κατανόηση στους ακόλουθους τομείς: α) διαδοχή των ιστορικών γεγονότων β) κατανόηση ιστορικών εννοιών γ) κατανόηση των κινήτρων δράσης των ιστορικών προσώπων δ) κατανόηση των αιτιών, των αποτελεσμάτων και των σχέσεων των γεγονότων ε) κατανόηση μέσω ιστορικής φαντασίας. Ο λόγος που μπήκε αυτή η ερώτηση ήταν για να διασαφηνιστεί όσο το δυνατόν περισσότερο τι σημαίνει ιστορική κατανόηση για τους μαθητές/μαθήτριες αυτής της ηλικίας. Οι περισσότεροι/ες

μαθητές/μαθήτριες σε μία ανοιχτού τύπου ερώτηση δυσκολεύονται να αναλύσουν τι σημαίνει γι' αυτούς/ές κατανόηση και από τι εξαρτάται.

Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 5.1: Κατανομή των μαθητών/μαθητριών σύμφωνα με την κατανόησή τους στους ακόλουθους τομείς

Τομείς κατανόησης	Καλύτερη κατανόηση	Όχι καλύτερη κατανόηση
Διαδοχή των ιστορικών γεγονότων	10	1
Κατανόηση μέσω της ιστορικής φαντασίας	11	0
Κατανόηση αιτιών-αποτελεσμάτων	10	1
Κίνητρα δράσης των ιστορικών προσώπων	9	2
Ιστορικές έννοιες	10	1

Όπως φαίνεται από τον παραπάνω πίνακα, δέκα στους/στις έντεκα μαθητές/τριες δήλωσαν ότι με το εκπαιδευτικό υλικό κατανοούν καλύτερα τη διαδοχή των ιστορικών γεγονότων, τις αιτίες, τα αποτελέσματα των ιστορικών γεγονότων καθώς και τις ιστορικές έννοιες.

Εννέα στους/στις έντεκα μαθητές/τριες δήλωσαν ότι με το εκπαιδευτικό υλικό κατανοούν καλύτερα τα κίνητρα δράσης των ιστορικών προσώπων.

Όλοι/ες οι μαθητές/τριες δήλωσαν ότι με το εκπαιδευτικό υλικό μπορούσαν να κατανοήσουν καλύτερα την ιστορική περίοδο μέσω της ιστορικής φαντασίας.

5.3 3^{ος} Άξονας: Κριτική σκέψη και εμπάθυση

Ο άξονας αυτός επιχειρεί να διερευνήσει τις απόψεις των μαθητών/μαθητριών σχετικά με την κριτική σκέψη και εμπάθυση του περιεχομένου του υλικού με δύο βασικά αντικείμενα: «Διάλογος- πηγές» και «Μεταγνώση».

5.3.1 Διάλογος-Πηγές

Όταν όλοι/ες οι μαθητές/μαθήτριες ολοκλήρωναν το εκπαιδευτικό υλικό συζητούσαμε σε κύκλο τι καταλάβαμε και επεξεργαζόμαστε τις πηγές και τις δραστηριότητες σε επίπεδο τάξης ή σε ομάδες. Πέντε μαθητές/τριες αναφέρονται σ' αυτές τις συζητήσεις ως βοηθητικές στην περαιτέρω κατανόηση του μαθήματος.

M1: Οι πηγές με βοήθησαν να καταλάβω καλύτερα το μάθημα.

Σε άλλο σημείο ο ίδιος/α μαθητής/τρια αναφέρει:

M1: Επίσης, μου άρεσαν οι δραστηριότητες και το «Μοιράσου τις σκέψεις σου», στις οποίες μπορείς να πεις την άποψή σου.

M4: Με βοηθούσε... τέλος το ότι συζητούσαμε τις πηγές.

M2: Επίσης, οι συζητήσεις που κάναμε με βοήθησαν να κατανοήσω τα μαθήματα.

M9: Επίσης, με βοήθησε ότι συζητούσαμε τις πηγές και τις δραστηριότητες με όλη την τάξη και ο καθένας έλεγε την άποψή του.

M3: Παρόλο που δε συμμετείχα πολύ (στη συζήτηση), τα καταλάβαινα από τις δραστηριότητες.

5.3.2 Μεταγνώση

Τρεις μαθητές/τριες αναφέρουν εκφράσεις όπως «αυτοκριτική», «με έβαζαν να σκεφτώ», «με βοηθούσαν να καταλάβω πως κατανόησα», που παραπέμπουν σαφώς στον αναστοχασμό και στον έλεγχο της κατανόησης από μέρους του/της μαθητή/τριας, οι οποίες αποτελούν μεταγνωστικές δεξιότητες.

M6: Τέλος, κάνοντας τη σύνοψη, έκανα μία τεράστια αυτοκριτική σε όλα όσα έμαθα στο κεφάλαιο αυτό. Επίσης, με βοήθησαν οι ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης για να κάνω αυτοκριτική στα πόσα έχω καταλάβει.

M4: Με βοήθησαν επίσης οι ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης, γιατί με έβαζαν να σκεφτώ και να θυμηθώ το μάθημα.

M9: Οι δραστηριότητες με βοηθούσαν να καταλάβω πως κατανόησα το μάθημα.

5.4 4^{ος} Άξονας: Τρόπος διδασκαλίας της Ιστορίας

Ο άξονας αυτός επιχειρεί να διερευνήσει τις απόψεις των μαθητών/μαθητριών σχετικά με τον τρόπο διδασκαλίας της Ιστορίας με βασικά αντικείμενα «Διδασκαλία με το σχολικό βιβλίο», «Διδασκαλία με συνδυασμό του εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο» και «Διδασκαλία με το εκπαιδευτικό υλικό».

5.4.1 Διδασκαλία με το σχολικό βιβλίο

Κανένας/καμία μαθητής/τρια δεν επέλεξε τη διδασκαλία της Ιστορίας αποκλειστικά με το σχολικό βιβλίο.

5.4.2 Διδασκαλία με συνδυασμό του εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο

Τέσσερις μαθητές/τριες προτιμούν το μάθημα της Ιστορίας να γίνεται στο σχολείο με το εκπαιδευτικό υλικό και η μελέτη στο σπίτι ή η επανάληψη από το σχολικό βιβλίο. Ουσιαστικά, όμως, η επιλογή αυτή δηλώνει την προτίμησή τους στο εκπαιδευτικό υλικό όσον αφορά στη διδασκαλία στην τάξη. Η χρήση του σχολικού βιβλίου περιορίζεται στη μελέτη στο σπίτι.

M9: Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό, επειδή το κατανοώ πιο καλά, αλλά και να κάνω με το σχολικό βιβλίο μόνο στο σπίτι για να δω κάτι που έχω ξεχάσει και να μην μπαίνω στο υλικό.

M3: Προτιμώ το μάθημα να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο. Στο σχολείο προτιμώ το υλικό, επειδή τα λέει πιο αναλυτικά και στο σπίτι από το βιβλίο γιατί λέει τα βασικά.

M6: Προτιμώ το μάθημα να τα συνδυάζει και τα δύο κάνοντας στο σχολείο το υλικό και στο σπίτι διαβάζοντας από το βιβλίο, επειδή είναι πιο γρήγορο και πιο εύκολο από το να πας στον υπολογιστή σου και να μπεις στο υλικό.

M7: Προτιμώ να κάνουμε και το βιβλίο και το υλικό μαζί. Αυτό θα ήταν το καλύτερο για το μάθημα της ιστορίας να κάνουμε το υλικό και να διαβάζουμε το βιβλίο για επανάληψη.

Ένας/μία ουσιαστικά μαθητής/τρια προτιμά η διδασκαλία της Ιστορίας στο σχολείο να συνδυάζει το εκπαιδευτικό υλικό και το βιβλίο, ώστε τόσο τα αρνητικά γι' αυτόν/ήν στοιχεία του υλικού και όσο του βιβλίου να μετριάζονται.

M4: Προτιμώ το β, διότι πιστεύω πως το εκπαιδευτικό υλικό είχε αρκετές πληροφορίες, ώστε να μπερδεύομαι μερικές φορές. Από την άλλη όμως, το σχολικό βιβλίο είχε τις πληροφορίες μπερδεμένες. Θα μου άρεσε να κάναμε το μάθημα από το βιβλίο και ύστερα από το εκπαιδευτικό υλικό.

5.4.3 Διδασκαλία με το εκπαιδευτικό υλικό

Έξι από τους/τις έντεκα μαθητές/τριες προτιμούν το μάθημα της Ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

M1: Η τελευταία, γιατί το υλικό τα λέει πολύ αναλυτικά, έχει εικόνες και βίντεο καθώς και πηγές, με αποτέλεσμα να καταλαβαίνω τα γεγονότα καλύτερα απ' ό,τι στο βιβλίο που τα έχει ανακατεμένα, δηλαδή δεν έχει τα γεγονότα με τη σειρά.

M10: Προτιμώ το μάθημα το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό, γιατί καταλαβαίνω καλύτερα τα γεγονότα.

M11: Προτιμώ το μάθημα να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό, γιατί μου άρεσαν τα βίντεο και οι εικόνες.

M2: Προτιμώ το μάθημα να γίνεται με το εκπαιδευτικό υλικό, επειδή κατανοώ καλύτερα τα μαθήματα και μου αρέσουν τα βίντεο, γιατί φαντάζομαι τι γίνονταν τότε.

M5: Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό, επειδή τα βίντεο τα εξηγούν καλύτερα.

M8: Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό, γιατί μου αρέσει περισσότερο και με βοηθάει πιο πολύ.

5.5 5^{ος} Άξονας: Προτάσεις βελτίωσης

Στην ερώτηση «Θα ήθελες να αλλάξεις κάτι στο εκπαιδευτικό υλικό;», έξι μαθητές/τριες απάντησαν ότι δεν επιθυμούν να αλλάξει τίποτα στο εκπαιδευτικό υλικό:

M1: Όχι, γιατί είναι ήδη πλήρες και πιστεύω πως έτσι μπαίνω μες στο μάθημα, δηλαδή νιώθω σαν να είμαι στο γεγονός που διαβάζω. Επίσης, δεν θα άλλαζα τίποτα, γιατί με τις εικόνες και τα βίντεο, κατανοείς καλύτερα το μάθημα.

M5: Όχι, επειδή τα καταλαβαίνω μια χαρά. Τα βίντεο και οι συνόψεις με βοηθάνε πολύ να κατανοήσω το μάθημα.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

M7: Όχι, δεν θα ήθελα να αλλάξει κάτι, γιατί ήδη είναι πάρα πολύ καλό, πιστεύω ότι δε γινόταν καλύτερο από ότι είναι τώρα.

M10: Όχι, γιατί έτσι όπως είναι, (είναι) πολύ ωραίο και πολύ ενδιαφέρον. Μαθαίνω καλύτερα και πιο εκπαιδευτικά.

M11: Όχι, γιατί είναι ενδιαφέρον να μαθαίνω με το εκπαιδευτικό υλικό. Μου άρεσε και δε θέλω να αλλάξει κάτι.

M8: Όχι, δεν θέλω να αλλάξω τίποτα, γιατί μου άρεσαν όλα, μου άρεσαν τα βίντεο, οι πηγές, οι δραστηριότητες, οι ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης και οι «Μοιράσου τις σκέψεις σου», γενικά όλα ήταν τέλεια!!!

Δύο μαθητές/τριες θα ήθελαν περισσότερα βίντεο και ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης.

M6: Αν μπορούσα θα έβαζα στο υλικό περισσότερα βίντεο, επειδή πιστεύω ότι όλους μας, κι εμένα πρώτο πρώτο, μας βοηθούν ΠΑΡΑ πολύ στην κατανόηση

M3: Θα ήθελα λίγες περισσότερες ερωτήσεις για αυτοέλεγχο, γιατί πιστεύω ότι είναι αρκετά εύκολες.

Κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του υλικού στην τάξη, όπως έχει ήδη αναφερθεί, το υλικό συμπληρωνόταν συνεχώς, κυρίως με επιπλέον πηγές, βίντεο, λογοτεχνικά αποσπάσματα κ.α., καθώς κινητοποιούσαν τους/τις μαθητές/τριες. Από την άλλη, όμως, περισσότερα βίντεο ή ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης από τα ήδη υπάρχοντα, σημαίνει ότι θα αυξανόταν ο χρόνος μελέτης του υλικού, γεγονός που θα κούραζε μερικούς/ές μαθητές/τριες και ίσως και τους/τις ίδιους/ες. Η ερευνήτρια πιστεύει ότι χρόνος περισσότερος από 30 λεπτά της ώρας, θα λειτουργούσε ανασταλτικά στη μάθηση του μέσου όρου της τάξης.

Δύο μαθητές/τριες αναφέρονται στο λεξιλόγιο, το οποίο τους δυσκόλεψε και θα ήθελαν να είναι πιο απλό.

M2: Ναι, θα ήθελα να αλλάξουν οι λέξεις και να είναι πιο απλές, γιατί είναι κάποιες λέξεις περίπλοκες, αλλά και να μην αλλάξουν, πάλι τα καταλαβαίνω καλύτερα τα μαθήματα παρά το βιβλίο.

M9: Μπορεί να ήθελα να μην έχουμε τόσα πολλά βίντεο και να έχουμε περισσότερες περιλήψεις και «Σωστό-λάθος», θα ήθελα να εξηγεί πιο πολύ τις άγνωστες λέξεις και να έχουμε πιο πολλά καρτούν για να μου αρέσει περισσότερο το υλικό αλλά και να το καταλαβαίνω καλύτερα.

Τα κείμενα της ιστορίας πραγματικά έχουν δύσκολο λεξιλόγιο, από το οποίο εξαρτάται σημαντικά η κατανόηση. Γι' αυτόν τον λόγο το λεξιλόγιο και οι ιστορικές έννοιες ήταν διαρκώς υπό διαμόρφωση και σύμφωνα με την ανατροφοδότηση των μαθητών/τριών έγινε προσπάθεια χρήσης απλούστερου λεξιλογίου αλλά και παρουσίασης των δύσκολων εννοιών με πολλαπλούς τρόπους (π.χ. διαδραστικό βίντεο). Από την άλλη, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι οι συγκεκριμένοι/ες μαθητές/τριες είναι αλλοδαποί και είναι ευνόητο να δυσκολεύονται περισσότερο με το λεξιλόγιο.

Παρόλο που οι πηγές συμπεριλήφθηκαν μέσα στο σώμα του υλικού για πολλούς λόγους, όπως έχουμε αναλύσει σε άλλο τμήμα της εργασίας, δε φαίνεται να κούρασε την πλειοψηφία των μαθητών/τριών. Ωστόσο, ένας/μία μαθητής/τρια αναφέρεται στον αριθμό των πηγών και προτείνει να είναι λιγότερες, γιατί τον μπερδεύουν. Εδώ θα πρέπει να αναφέρουμε ότι το υλικό περιλαμβάνει αρκετές πηγές, ώστε ο/η εκπαιδευτικός να έχει την ευχέρεια να επιλέξει όποιες θέλει σύμφωνα με το επίπεδο και τα ενδιαφέροντα των μαθητών του. Στην παρούσα έρευνα κατά την εφαρμογή του υλικού στους/στις μαθητές/τριες έγινε η επιλογή να ασχοληθούμε με όλες τις πηγές για να διαπιστωθεί αν ο αριθμός των πηγών ήταν κουραστικός για την πλειονότητα των μαθητών/τριών. Επίσης, ως ληφθεί υπόψη ότι απαιτείται χρόνος, ώστε να συνηθίσουν οι μαθητές/τριες σε ένα διαφορετικό τρόπο προσέγγισης της Ιστορίας και φαινόμενα, όπως κούραση ή σύγχυση, σε κάποιο βαθμό είναι αναμενόμενα.

M4: Θα ήθελα να ήταν λιγότερες οι πηγές, οι οποίες με μπερδεύαν.

5.6 Σύνοψη κεφαλαίου

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάσαμε τις απόψεις των μαθητών/τριών όπως φαίνονται από τα ερωτηματολόγια, τα οποία συμπλήρωσαν μετά την ολοκλήρωση της εφαρμογής του εκπαιδευτικού υλικού στην τάξη αναφορικά με τους άξονες «Χρήση εκπαιδευτικού υλικού στον Η/Υ», «Κατανόηση του περιεχομένου», «Κριτική σκέψη - Εμβάθυνση», «Τρόπος διδασκαλίας της Ιστορίας» και «Προτάσεις βελτίωσης». Οι μαθητές/μαθήτριες

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

σε γενικές γραμμές δήλωσαν ότι το εκπαιδευτικό υλικό ήταν εύκολο στη χρήση του και καθοδηγητικό στη μάθηση, ότι τους/τις βοήθησε στην κατανόηση του περιεχομένου και εξέφρασαν την προτίμησή τους το μάθημα της Ιστορίας στην τάξη να γίνεται με το εκπαιδευτικό υλικό, ενώ οι προτάσεις για τη βελτίωσή του αναφέρονται κυρίως στη δυσκολία του λεξιλογίου και στην επιθυμία για περισσότερα διαδραστικά βίντεο.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα επιχειρήσουμε να ερμηνεύσουμε τα αποτελέσματα σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας μελέτης.

6. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Στο παρόν κεφάλαιο θα συζητήσουμε τα αποτελέσματα από την ανάλυση των απόψεων των εκπαιδευτικών και των μαθητών/μαθητριών αναφορικά με τη χρήση εκπαιδευτικού υλικού που έχει δημιουργηθεί με τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας και θα τα συσχετίσουμε μεταξύ τους αλλά και με το θεωρητικό υπόβαθρο της έρευνας.

Η δομή του κεφαλαίου έχει ως εξής: Στην ενότητα 6.1 συζητούνται οι απόψεις των εκπαιδευτικών και των μαθητών/τριών σε σχέση με την ευχρηστία του υλικού, στην ενότητα 6.2 συζητούνται οι απόψεις των εκπαιδευτικών και των μαθητών/τριών σε σχέση με την κατανόηση του περιεχομένου, στην ενότητα 6.3 συζητούνται οι απόψεις των εκπαιδευτικών και των μαθητών/τριών σε σχέση με την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και στην ενότητα 6.4 συζητούνται οι απόψεις των εκπαιδευτικών και των μαθητών/τριών σε σχέση με τον τρόπο διδασκαλίας της Ιστορίας.

6.1 Ευχρηστία (1^ο Ερευνητικό ερώτημα)

6.1.1 Οι απόψεις των εκπαιδευτικών

Όσον αφορά το πρώτο ερευνητικό ερώτημα που εξετάζει τις απόψεις των εκπαιδευτικών ως προς την ευκολία χρήσης του υλικού, όλοι/ες οι εκπαιδευτικοί θεωρούν το υλικό εύκολο τόσο για τους/τις ίδιους/ες όσο και για τους/τις μαθητές/τριες τους. Μία μικρή δυσκολία από έναν/μία εκπαιδευτικό, που δεν ήταν εξοικειωμένος/η με την τεχνολογία ξεπεράστηκε γρήγορα. Σε αυτό βέβαια συμβάλει και η μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που περιλαμβάνει αρκετά στοιχεία που καθοδηγούν τον/τη χρήστη, ώστε να έχει αυτονομία στη μάθησή του/της, όπως ο οδηγός πλοήγησης, το χρονοδιάγραμμα, ο βοηθός-καρτούν που εξηγεί δύσκολα σημεία, τα εύληπτα εικονίδια, οι ερωτήσεις που εστιάζουν και κατευθύνουν, η σαφής διατύπωση των προσδοκώμενων αποτελεσμάτων, η προτεινόμενη βιβλιογραφία, στοιχεία που αναφέρθηκαν από τους/τις εκπαιδευτικούς ως πολύ βοηθητικά.

6.1.2 Οι απόψεις των μαθητών/μαθητριών

Αντίστοιχα, όλοι/ες οι μαθητές/τριες δήλωσαν ότι το εκπαιδευτικό υλικό ήταν εύκολο στον χειρισμό και κατάλαβαν γρήγορα τον τρόπο χρήσης, παρόλο που δεν είχαν ξανακάνει κάτι παρόμοιο. Βοηθητικά λειτούργησαν ο οδηγός πλοήγησης, τα εικονίδια και τα καρτούν-βοηθοί που τους/τις καθοδηγούσαν καθόλη τη διάρκεια του μαθήματος. Οι μαθητές/τριες έδειξαν ενθουσιασμό για τη διεξαγωγή του μαθήματος με υπολογιστή, μίλησαν για μία πρωτόγνωρη εμπειρία και για διασκεδαστικό μάθημα. Όπως έχει ήδη διαπιστωθεί από πολλές έρευνες, επιβεβαιώνεται και στην παρούσα έρευνα η δύναμη του υπολογιστή να διεγείρει το ενδιαφέρον των παιδιών.

6.2 Κατανόηση του περιεχομένου (2^ο Ερευνητικό ερώτημα)

6.2.1 Οι απόψεις των εκπαιδευτικών

Όσον αφορά στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα που εξετάζει τις απόψεις των εκπαιδευτικών ως προς τη συμβολή του υλικού στην κατανόηση του περιεχομένου, οχτώ στους/στις εννέα εκπαιδευτικούς θεωρούν ότι το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης. Ένας/μία εκπαιδευτικός θεωρεί ότι το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να συμβάλει σε μικρό βαθμό στην ιστορική κατανόηση, επειδή το περιεχόμενο του υλικού είναι βασισμένο στο σχολικό βιβλίο, το οποίο σύμφωνα με τον/την εκπαιδευτικό δε βοηθά προς αυτή κατεύθυνση, γιατί είναι πολύ συμπυκνωμένο και δεν εστιάζει στις αιτίες, κυρίως οικονομικές, και στα γεωπολιτικά συμφέροντα που αλλάζουν τα πράγματα στην ιστορία.

Τα στοιχεία που αναφέρθηκαν ως βοηθητικά για την κατανόηση του περιεχομένου είναι η καλή δομή του υλικού, ο χωρισμός σε μικρές νοηματικές ενότητες, η λογική αλληλουχία των γεγονότων, την οποία στερείται σε πολλές περιπτώσεις το σχολικό βιβλίο.

Ένα δεύτερο, πολύ δυνατό στοιχείο του υλικού είναι η χρήση των πολυμέσων (κείμενο, εικόνα, ήχος, βίντεο, γραφικά) που κινητοποιούν τον/την μαθητή/τρια, αλλά και βοηθούν πολύ στην κατανόηση, αφού δίνουν μία πιο πλήρη εικόνα της εποχής, οπτικοποιούν την πληροφορία, βοηθούν τον/τη μαθητή/τρια να κάνει περισσότερες συνδέσεις και να δει το παρελθόν με τα μάτια των προσώπων της εποχής, δηλαδή κινητοποιούν την ιστορική φαντασία.

Ένα τρίτο στοιχείο είναι η σημαντική για τη μάθηση αλληλεπίδραση του/της μαθητή/τριας με το εκπαιδευτικό υλικό, ένα είδος «διαλόγου» με το υλικό, η οποία προάγεται σύμφωνα με τους/τις εκπαιδευτικούς μέσα από τις ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης με ανατροφοδότηση, τα διαδραστικά βίντεο, τα κουίζ, τις ερωτήσεις προβληματισμού, τη δημιουργία σύνοψης από τα ίδια τα παιδιά. Ένα άλλο στοιχείο του υλικού είναι το ψηφιακό περιβάλλον που είναι ευχάριστο, ενδιαφέρον, κινητοποιεί τους/τις μαθητές/τριες, και τους/τις παρακινεί να το ολοκληρώσουν.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο, για το οποίο τέσσερις στους εννέα εκπαιδευτικούς κάνουν αναφορά, είναι η συμβολή του υλικού στη διέγερση της ιστορικής φαντασίας, στη «βίωση» της εποχής και άρα στην καλύτερη κατανόηση. Δύο εκπαιδευτικοί κάνουν ιδιαίτερη αναφορά στη σκιαγράφηση των ιστορικών προσώπων που βοηθάει τα παιδιά να καταλάβουν τα κίνητρα δράσης τους, τις αποφάσεις τους και συχνά τις αιτίες των γεγονότων.

Τέλος, έξι στους/στις εννέα εκπαιδευτικούς αναφέρονται σ' ένα σημαντικό πλεονέκτημα που παρέχει το υλικό, την εξατομίκευση, η οποία αφορά τόσο τις μαθησιακές ανάγκες που απορρέουν από το μαθησιακό στυλ του κάθε παιδιού όσο και από τον ατομικό ρυθμό μάθησης. Τόσο ο προσωπικός ρυθμός του/της κάθε μαθητή/τριας όσο και το μαθησιακό στυλ είναι πολύ σημαντικά στην κατανόηση. Ιδιαίτερη αναφορά έγινε από έναν/μία εκπαιδευτικό για τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες που μπορούν να βοηθηθούν πολλαπλά, όσον αφορά την κινητοποίησή τους, την οργάνωση της σκέψης τους, την καλύτερη κατανόηση με τη βοήθεια των πολυμέσων.

6.2.2 Οι απόψεις των μαθητών/μαθητριών

Αντίστοιχα στους/στις μαθητές/μαθήτριες τα αποτελέσματα ήταν πολύ θετικά αναφορικά με τον άξονα «Κατανόηση του περιεχομένου». Η κατανόηση της ιστορίας εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, οι οποίοι αναλύθηκαν στο θεωρητικό πλαίσιο στην ενότητα της διδακτικής. Αρκετοί από αυτούς αναφέρθηκαν από τους/τις μαθητές/μαθήτριες στα ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν.

Ένα από τα θετικά στοιχεία του υλικού ήταν οι ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης που διέκοπταν συχνά τη ροή του κειμένου για να επικεντρώσουν την προσοχή των μαθητών/τριών σε ορισμένα σημαντικά σημεία και να τους βοηθήσουν να καταλάβουν

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

την πρόοδό τους. Οι μαθητές/τριες έκαναν αρκετές αναφορές στα τεστ αυτοαξιολόγησης ως βοηθητικά στοιχεία για την κατανόηση του μαθήματος, καθώς προσέδωσαν την αναγκαία αλληλεπίδραση του υλικού με τον/τη χρήστη.

Όλοι/ες οι μαθητές/μαθήτριες αναφέρθηκαν στα πολυμέσα, στη δυνατότητα δηλαδή του υπολογιστή να παρουσιάζει την πληροφορία με πολλούς τρόπους, με κείμενο, εικόνα, ήχο, βίντεο και πόσο αυτά τους κίνησαν το ενδιαφέρον. Πέρα από τη διέγερση του ενδιαφέροντός τους, πολλοί/ές μαθητές/τριες ανέφεραν ότι τους/τις βοήθησαν πολύ και στην κατανόηση του μαθήματος. Αυτό μπορεί να συμβαίνει για πολλούς λόγους: η παρουσίαση της πληροφορίας με πολλαπλούς τρόπους μπορεί να καλύψει περισσότερα μαθησιακά στυλ, να καταστήσει πιο ζωντανό το περιεχόμενο, ώστε ένα εντυπωθεί στη μνήμη, και πιο ενεργητική τη μάθηση.

Μερικοί/ές μαθητές/μαθήτριες ανέφεραν ότι η δομή του περιεχομένου του υλικού τους βοήθησε στην κατανόηση. Ως οργανωτική δομή του υλικού ακολουθήθηκε η αιτιότητα και κατεβλήθη προσπάθεια να γίνει εμφανής η λογική αλληλουχία των γεγονότων. Επίσης, αξιοποιήθηκε η αφηγηματικότητα της ιστορίας, δηλαδή το υλικό να «λέει» ενδιαφέρουσες ιστορίες. Ως χρόνος χρησιμοποιήθηκε, κυρίως ο ιστορικός Ενεστώτας για να δοθεί ζωντάνια στην αφήγηση. Σε αντίστοιχη ερώτηση κλειστού τύπου η πλειοψηφία των μαθητών/τριών υποστήριξε ότι κατανόησαν καλύτερα τη διαδοχή των γεγονότων με το υλικό.

Πολύ σημαντική θεωρούμε, επίσης, την εξάσκηση της ιστορικής φαντασίας των μαθητών/μαθητριών, ώστε να μπορέσουν να προσεγγίσουν το παρελθόν και να συμπληρώσουν τα κενά που δημιουργούνται όταν έρχονται σε επαφή με ιστορικά κείμενα και πηγές. Στα ερωτήματα ανοιχτού τύπου ένας/μία μαθητής/τρια ανέφερε ότι νιώθει σαν είναι μέσα στο γεγονός κι ένας άλλος/η ότι μπορούσε να φανταστεί καλύτερα τα γεγονότα. Στην αντίστοιχη ερώτηση κλειστού τύπου όλοι/ες οι μαθητές/τριες συμφώνησαν ότι μπόρεσαν να φανταστούν καλύτερα την ιστορική περίοδο, στην οποία αναφέρονταν το εκπαιδευτικό υλικό.

Η αιτιότητα είναι μία βασική παράμετρος της ιστορικής κατανόησης, μία «*οργανωτική αρχή*» όπως την αποκαλεί ο Husbands (2000). Στα ερωτήματα ανοιχτού τύπου υπάρχει μόνο μία αναφορά στην κατανόηση των αιτίων. Αυτό μπορεί να συμβαίνει διότι οι

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

μαθητές/μαθήτριες αυτής της ηλικίας δυσκολεύονται να αναλύσουν τι σημαίνει κατανόηση γι' αυτούς/ές και από τι εξαρτάται. Ωστόσο, σε αντίστοιχη ερώτηση κλειστού τύπου δέκα στους έντεκα μαθητές/μαθήτριες δήλωσαν ότι το εκπαιδευτικό υλικό τους βοήθησε να καταλάβουν καλύτερα τις αιτίες, τα αποτελέσματα και τις σχέσεις μεταξύ των γεγονότων.

Η κατανόηση των κινήτρων δράσης των ιστορικών προσώπων πιστεύουμε ότι μπορεί να προσφέρει πολλά στην ιστορική κατανόηση, στη διατύπωση υποθέσεων, συμπερασμάτων, προβλέψεων. Το βιβλίο θεωρούμε ότι δε συμβάλλει για διάφορους λόγους στη σκιαγράφηση των ιστορικών προσώπων, πράγμα που προσπαθήσαμε να κάνουμε με την καλύτερη σκιαγράφηση του χαρακτήρα τους μέσω παράθεσης αυθεντικών συζητήσεων, αντίστοιχων βίντεο κ.α. Σε αντίστοιχη ερώτηση κλειστού τύπου η πλειοψηφία των μαθητών/μαθητριών δήλωσε ότι το υλικό τους βοήθησε να κατανοήσουν τα κίνητρα δράσης των ιστορικών προσώπων.

Τέλος, σημαντικό ρόλο στην κατανόηση του ιστοριογραφικού κειμένου παίζει η ερμηνευτική φύση της γλώσσας και η κατανόηση των ιστορικών εννοιών. Όπως έχει ήδη αναφερθεί η ιστορική γλώσσα εμπεριέχει εξειδικευμένη ορολογία που δε χρησιμοποιείται στην καθημερινότητα όπως εξουχία, κομιτατζήδες, έννοιες που παρουσιάζουν ιδιαίτερη δυσκολία γιατί, ενώ χρησιμοποιούνται και σήμερα, έχει αλλάξει η σημασία τους με την ιστορική εξέλιξη, όπως βασιλεία, δημοκρατία, επανάσταση, έννοιες αναφορικά με τη γλώσσα του ιστορικού χρόνου, όπως αιώνας, μεσοπόλεμος κλπ. και τέλος έννοιες που περιγράφουν ιστορικές διαδικασίες όπως αιτία, ομοιότητα, διαφορά. (Husbands, 2000). Σε αντίστοιχη ερώτηση κλειστού τύπου η πλειοψηφία των μαθητών/τριών δήλωσε ότι κατανοούσε καλύτερα τις ιστορικές έννοιες με το εκπαιδευτικό υλικό.

Όσον αφορά την « Ενεργή Συμμετοχή» η πλειοψηφία των μαθητών/μαθητριών δήλωσαν ότι συμμετέχουν περισσότερο στο μάθημα με το εκπαιδευτικό υλικό είτε απαντώντας στα τεστ αυτοαξιολόγησης, είτε φτιάχνοντας την περίληψη του μαθήματος, είτε βλέποντας βίντεο, είτε ακούγοντας τραγούδια, είτε διαβάζοντας τις πηγές. Μερικοί/ές μάλιστα μαθητές/τριες συνέδεσαν ευθέως τη συμμετοχή τους στο μάθημα με την καλύτερη κατανόηση. Φαίνεται ότι κατανοώντας καλύτερα το μάθημα, ένιωσαν ότι μπορούσαν να συμμετέχουν περισσότερο.

Τέλος, αρκετοί/ές μαθητές/μαθήτριες μίλησαν για τη δυνατότητα που δίνει το εκπαιδευτικό υλικό να προχωρούν με τον δικό τους ρυθμό και να επιστρέφουν σε σημεία που δεν καταλαβαίνουν ή διέφυγαν της προσοχής τους, πολύ σημαντικό στοιχείο της εξατομίκευσης που παρέχει η ηλεκτρονική μάθηση.

6.3 Ανάπτυξη της Κριτικής σκέψης (3^ο Ερευνητικό ερώτημα)

6.3.1 Οι απόψεις των εκπαιδευτικών

Όλοι/ες οι εκπαιδευτικοί του δείγματος της έρευνας θεωρούν πολύ σημαντική την ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης στο μάθημα της Ιστορίας. Οχτώ στους/στις εννέα εκπαιδευτικούς θεωρούν ότι το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να συμβάλλει στην εμβάθυνση του ιστορικού κειμένου και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης.

Ένα πολύ σημαντικό στοιχείο που συμβάλλει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων ανώτερου γνωστικού επιπέδου, στο οποίο αναφέρθηκαν πέντε στους/στις εννέα εκπαιδευτικούς είναι η διαμόρφωση εκ μέρους των παιδιών προσωπικών απόψεων και η εξαγωγή συμπερασμάτων σε αντίθεση με την στείρα αποστήθιση του κειμένου.

Ένα δεύτερο πολύ σημαντικό στοιχείο, στο οποίο αναφέρθηκαν τέσσερις εκπαιδευτικοί, είναι η διαβούλευση μέσα στην τάξη, η ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας των μαθητών/μαθητριών, ο διάλογος στην ομάδα με απώτερο στόχο την κριτική ανάλυση των πηγών και τη διεύρυνση της σκέψης των μαθητών/μαθητριών.

Δύο εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι το υλικό μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων μέσα από την αντιπαραβολή του σχολικού εγχειριδίου και του πολυμεσικού υλικού αλλά και των ευκαιριών που δίνει το υλικό για αναστοχασμό. Αρκετοί/ές εκπαιδευτικοί αναφέρθηκαν στην αυτοαξιολόγηση, που εξετάστηκε στο προηγούμενο ερευνητικό ερώτημα, η οποία αναπτύσσει μεταγνωστικές δεξιότητες.

Επτά εκπαιδευτικοί αναφέρονται στη σημασία της ενσωμάτωσης των πηγών στο σώμα του υλικού. Πέντε από αυτούς/ές αναφέρονται στη σημασία της κριτικής ανάλυσης των πηγών και του πλουραλισμού των απόψεων. Ένας/μία εκπαιδευτικός επισημαίνει την ισότιμη διαχείριση των πηγών στο υλικό και τη συμβολή του στην εισαγωγή του/της μαθητή/τριας στην ιστορική μεθοδολογία. Ένας/μία εκπαιδευτικός θεωρεί ότι η παρουσία των πηγών είναι αναγκαία γιατί αποτελούν αποδεικτικά στοιχεία, τεκμήρια. Τέλος,

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Ένας/μία εκπαιδευτικός θεωρεί ότι η επιλογή των συγκεκριμένων πηγών δεν ευνοεί την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, αλλά έρχεται να επιβεβαιώσει το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου. Οι δύο τελευταίες απόψεις πιστεύουμε ότι παραβλέπουν τον σημαντικό ρόλο της ιστορικής ερμηνείας από την κριτική ανάλυση των πηγών.

Όλοι/ες οι εκπαιδευτικοί αναφέρθηκαν στην ιστορική διερεύνηση και εμβάθυνση των ιστορικών κειμένων. Οκτώ στους/στις εννέα εκπαιδευτικούς θεωρούν ότι το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να συμβάλει προς αυτή την κατεύθυνση μέσα από την ενσωμάτωση των πηγών στο σώμα του ιστοριογραφικού κειμένου, μέσω της διαβούλευσης στην τάξη, όπου θα ακουστούν πολλές απόψεις, θα γίνουν διευκρινιστικές ερωτήσεις και υποθέσεις, μέσω της συζήτησης και της συνεργασίας στην ομάδα. Απώτερος στόχος είναι οι μαθητές/μαθήτριες να εισαχθούν στην ιστορική μεθοδολογία και να μάθουν να μελετούν την ιστορία.

Ένας/μία εκπαιδευτικός εξέφρασε μία διαφορετική άποψη, θεωρεί, δηλαδή, ότι το υλικό δε συμβάλλει προς αυτή την κατεύθυνση, γιατί το περιεχόμενο του υλικού στηρίζεται στο βιβλίο και στο αναλυτικό πρόγραμμα, τα οποία δεν βοηθούν τα παιδιά να καταλάβουν τις βαθύτερες αιτίες καθώς και την ιστορική συνέχεια και αλλαγή. Η άποψη αυτή φαίνεται να δίνει μεγάλη έμφαση στο περιεχόμενο και λιγότερο στη μεθοδολογία ανάλυσης των πηγών, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο σημείο.

6.3.2 Οι απόψεις των μαθητών/μαθητριών

Όσον αφορά τον άξονα «Ανάπτυξη κριτικής σκέψης» μπορούμε μόνο εμμέσως να μιλήσουμε για ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, όπως αυτή συνάγεται από τις αναφορές των μαθητών/μαθητριών. Δεδομένου ότι δεν υπήρξε αντίστοιχη ερώτηση, είναι σημαντικό ότι αρκετοί/ές μαθητές/μαθήτριες κάνουν ιδιαίτερη αναφορά στη συζήτηση των πηγών, που τους/τις βοηθούσε στην καλύτερη κατανόηση του μαθήματος. Μερικοί/ές μαθητές/μαθήτριες αναφέρθηκαν στο γεγονός ότι μπορούσαν να εκφράσουν την άποψή τους, που σημαίνει ότι ξέφυγαν από την απλή αναπαραγωγή του μαθήματος και αντιλήφθηκαν την έννοια της ιστορικής ερμηνείας. Κάποιοι/ες μάλιστα μαθητές/τριες χρησιμοποίησαν εκφράσεις όπως «αυτοκριτική», «με έβαζαν να σκεφτώ», «με βοηθούσαν να καταλάβω πως κατανόησα», που παραπέμπουν σαφώς στον αναστοχασμό και στον έλεγχο της κατανόησης από μέρους του/της μαθητή/τριας, οι οποίες είναι μεταγνωστικές

δεξιότητες. Πολύ σημαντική είναι η και αναφορά της πλειοψηφίας των μαθητών/τριών στην αυτοαξιολόγηση, που εξετάστηκε στο προηγούμενο ερευνητικό ερώτημα, η οποία σαφώς είναι μία μεταγνωστική δεξιότητα.

6.4 Τρόπος διδασκαλίας της Ιστορίας (4^ο Ερευνητικό ερώτημα)

6.4.1 Οι απόψεις των εκπαιδευτικών

Το εκπαιδευτικό υλικό που δημιουργήθηκε με τη μέθοδο της ΕξΑΕ έλαβε πολύ θετική ανταπόκριση από τους/τις εκπαιδευτικούς. Η μεθοδολογία αυτή, όταν συνδυάζεται με τη δια ζώσης διδασκαλία, φαίνεται να φέρει στην τάξη όλα τα θετικά της μεθόδου χωρίς τα αρνητικά της στοιχεία. Επτά στους/στις εννέα εκπαιδευτικούς επέλεξαν η διδασκαλία της Ιστορίας να συνδυάζει το εκπαιδευτικό υλικό με το σχολικό βιβλίο. Κανένας/καμία εκπαιδευτικός δεν επέλεξε τη διδασκαλία της Ιστορίας αποκλειστικά με το σχολικό βιβλίο. Επομένως, φαίνεται να αναγνωρίζονται τα όρια και οι περιορισμοί που τίθενται από την ύπαρξη ενός και μόνο εγχειριδίου στη διδασκαλία της Ιστορίας. Δύο εκπαιδευτικοί επέλεξαν η διδασκαλία να γίνεται αποκλειστικά με το υλικό, καθώς το θεωρούν πληρέστερο σε σχέση με το σχολικό βιβλίο.

6.4.2 Οι απόψεις των μαθητών/μαθητριών

Όσον αφορά τον άξονα «Τρόπος διδασκαλίας της ιστορίας» έξι στους/στις έντεκα μαθητές/τριες επέλεξαν το μάθημα να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό. Πέντε μαθητές/μαθήτριες επέλεξαν τον συνδυασμό του σχολικού βιβλίου με το εκπαιδευτικό υλικό, αλλά οι τέσσερις εξ αυτών δήλωσαν ότι προτιμούν το σχολικό βιβλίο μόνο για τη μελέτη του μαθήματος. Ουσιαστικά, δηλαδή, δέκα στους/στις έντεκα μαθητές/μαθήτριες επέλεξαν το εκπαιδευτικό υλικό ως βασικό εργαλείο για τη διδασκαλία στην τάξη. Ένας/μία μαθητής/τρια επέλεξε η διδασκαλία να γίνεται συνδυαστικά με το υλικό και το σχολικό βιβλίο. Κανένας/καμία μαθητής/τρια δεν επέλεξε τη διδασκαλία αποκλειστικά με το σχολικό βιβλίο. Η προτίμηση προς το εκπαιδευτικό υλικό είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντική, γιατί ως υλικό δεν είχε ιδιαίτερα στοιχεία εντυπωσιασμού, όπως κινούμενες εικόνες ή animation, πολλά σταυρόλεξα, ακροστιχίδες κ.α. Το ιστοριογραφικό κείμενο δεν ήταν ηχογραφημένο και απαιτούσε προσπάθεια στην ανάγνωση. Επιπλέον, το περιεχόμενο ήταν πιο αναλυτικό σε σχέση με το σχολικό βιβλίο, περιείχε αρκετά στοιχεία για τη σκιαγράφηση των ιστορικών προσώπων, περιείχε αρκετές πηγές σε μορφή κειμένου που μπορεί να κουράσουν σε συνδυασμό με την μελέτη του ιστορικού κειμένου και σίγουρα ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

απαιτούσε περισσότερη προσπάθεια από τους/τις μαθητές/τριες κατά την ανάλυση και τη συζήτηση των πηγών.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η επιλογή αυτή των μαθητών/μαθητριών μπορεί να είναι αποτέλεσμα πολλών παραγόντων. Καταρχήν, κατά την άποψή μας, δείχνει τις μεγάλες δυνατότητες που έχει ο υπολογιστής και ένα καλό υλικό, όπως φάνηκε από την ανατροφοδότηση των μαθητών/τριών και των εκπαιδευτικών, να κινητοποιεί τα παιδιά, να κάνει πιο ζωντανό το μάθημα και να απευθύνεται σε περισσότερα μαθησιακά στυλ Ένας δεύτερος παράγοντας είναι ο παραδοσιακός τρόπος διδασκαλίας της ιστορίας, δηλαδή, αποκλειστικά από το σχολικό βιβλίο με κείμενα που παρέχουν συμπυκνωμένες και αποσπασματικές πληροφορίες, απαιτούν την απομνημόνευση γεγονότων και που θα ξεχαστούν πολύ σύντομα, επειδή οι μαθητές/τριες δεν έχουν προβληματιστεί πάνω σε αυτά, δεν έχουν σχηματίσει τη δική τους άποψη και άρα είναι στείρα νοήματος. Το παρελθόν είναι ένας συναρπαστικός, ανεξερεύνητος χώρος για τα παιδιά, ωστόσο ο τρόπος διδασκαλίας που δεν ενεργοποιεί την ιστορική φαντασία των μαθητών/τριών, τη σκέψη και την κριτική τους ικανότητα, καθιστά το μάθημα κουραστικό, χωρίς νόημα. Αντίθετα, το εκπαιδευτικό υλικό, αν και πιο απαιτητικό στη μελέτη του, δημιούργησε την εντύπωση στην πλειοψηφία των μαθητών/τριών ότι ήταν πιο εύκολο και πιο κατανοητό, γιατί νοηματοδότησε την ενασχόλησή τους με την ιστορία.

6.5 Σύνοψη κεφαλαίου

Στο κεφάλαιο αυτό συζητήσαμε τα αποτελέσματα από την ανάλυση των απόψεων των εκπαιδευτικών και των μαθητών/μαθητριών αναφορικά με τη χρήση εκπαιδευτικού υλικού που έχει δημιουργηθεί με τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας. Οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές/μαθήτριες θεωρούν το υλικό εύχρηστο και απλό στη χρήση. Βοηθητικά στην καθοδήγηση των μαθητών/τριών λειτούργησαν ο οδηγός πλοήγησης, το χρονοδιάγραμμα, ο βοηθός-καρτούν που εξηγεί δύσκολα σημεία, τα εύληπτα εικονίδια, οι ερωτήσεις που εστιάζουν και κατευθύνουν, η σαφής διατύπωση των προσδοκώμενων αποτελεσμάτων.

Τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι μαθητές/μαθήτριες συμφωνούν ότι η χρήση του υλικού μπορεί να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης μέσα από την καλή δομή του υλικού, τη λογική αλληλουχία των γεγονότων, τη διέγερση της

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

ιστορικής φαντασίας, τη χρήση των πολυμέσων, την αλληλεπίδραση με το εκπαιδευτικό υλικό, τη δυνατότητα αυτοαξιολόγησης, και την εξατομίκευση αναφορικά με τον ατομικό ρυθμό μάθησης όσο και με το μαθησιακό στυλ του κάθε μαθητή/τριας.

Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών συμφωνεί ότι οι δραστηριότητες που περιέχει το υλικό μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης μέσα από τη χρήση διερευνητικών μεθόδων, όπως η κριτική ανάλυση των πηγών, η ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας των μαθητών/μαθητριών και ο διάλογος στην ομάδα και στην ολομέλεια με απώτερο στόχο την εξαγωγή συμπερασμάτων και κρίσεων. Αρκετοί/ές μαθητές/τριες επίσης μίλησαν για αυτοαξιολόγηση, για αναστοχασμό και για τη συμβολή της συζήτησης των πηγών στην καλύτερη κατανόηση.

Τέλος, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών αναφορικά με τον τρόπο διδασκαλίας της ιστορίας επέλεξε τον συνδυασμό της χρήσης του εκπαιδευτικού υλικού με το βιβλίο, ενώ η πλειοψηφία των μαθητών/τριών επέλεξε τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού για τη διδασκαλία στην τάξη. Στο επόμενο κεφάλαιο διατυπώνονται τα συμπεράσματα της έρευνας.

7. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στο παρόν κεφάλαιο εξάγουμε τα συμπεράσματα της παρούσας έρευνας, τα συσχετίζουμε με αποτελέσματα άλλων ερευνών και διατυπώνουμε προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

Η δομή του κεφαλαίου έχει ως εξής: Στην ενότητα 7.1 εξάγονται τα συμπεράσματα και στην ενότητα 7.2 διατυπώνονται οι προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

7.1 Συμπεράσματα

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών και των μαθητών/μαθητριών σχετικά με τη χρήση εκπαιδευτικού υλικού σχεδιασμένου με τη μεθοδολογία της ΕξΑΕ στο μάθημα της Ιστορίας. Εξετάστηκαν ζητήματα ευχρηστίας του υλικού, καλύτερης κατανόησης και ανάπτυξης δεξιοτήτων κριτικής σκέψης μέσω της χρήσης του υλικού και της παιδαγωγικής μεθοδολογίας που υιοθετήθηκε. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκαν διερευνητικές μέθοδοι διδασκαλίας μέσα από την κριτική επεξεργασία των πηγών, τον στοχαστικό διάλογο, τη συνεργασία σε ομάδες, τη διέγερση της ιστορικής φαντασίας με απώτερο στόχο την ανάδειξη της ιστορικής μεθόδου και τη νοηματοδότηση της ενασχόλησης με την ιστορία.

Για το σκοπό αυτό αξιοποιήθηκε η μεθοδολογία της ΕξΑΕ, η οποία μέσα από την εξατομίκευση της διδασκαλίας μπορεί να καταστήσει τους/τις μαθητές/μαθήτριες υπεύθυνους/ες για τη μάθησή τους. Παράλληλα διαθέτει την τεχνογνωσία για παραγωγή ποιοτικού εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού που σύμφωνα με έρευνες μπορεί να καλλιεργήσει δεξιότητες ανώτερου γνωστικού επιπέδου. Η θετική αποτύπωση των απόψεων των εκπαιδευτικών όσο και των μαθητών/μαθητριών κατέδειξε ότι όταν συνδυάζεται με τη δια ζώσης διδασκαλία, φαίνεται να φέρει στην τάξη πολλά θετικά στοιχεία της μεθόδου. Σύμφωνα λοιπόν με τις απόψεις των εκπαιδευτικών, η χρήση του υλικού μπορεί να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης, γεγονός που επιβεβαιώθηκε από την εφαρμογή του υλικού στους/στις μαθητές/τριες. Τα στοιχεία που επισημάνθηκαν και από τις δύο πλευρές ως βοηθητικά, είναι η καλή δομή του υλικού με τον χωρισμό σε μικρές νοηματικές ενότητες και τη λογική αλληλουχία των γεγονότων, η χρήση των πολυμέσων (κείμενο, εικόνα, ήχος, βίντεο, γραφικά) που όχι

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

μόνο κινητοποιούν αλλά και βοηθούν πολύ και στην κατανόηση, η σημαντική για τη μάθηση αλληλεπίδραση του/της μαθητή/τριας με το εκπαιδευτικό υλικό, η δυνατότητα αυτοαξιολόγησης, η διέγερση της ιστορικής φαντασίας που συνέβαλε στη «βίωση» της εποχής, η καλύτερη κατανόηση των ιστορικών εννοιών και η εξατομίκευση, η οποία αφορά τόσο τις μαθησιακές ανάγκες που απορρέουν από τον ατομικό ρυθμό μάθησης όσο και από το μαθησιακό στυλ του/της κάθε μαθητή/τριας.

Σε παρόμοια αποτελέσματα κατέληξε έρευνα της Κίτσιου (2017:72) για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στο μάθημα της Ιστορίας σε εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Κύπρου: *«Οι εκπαιδευτικοί θεωρούν πως οι ΤΠΕ βοηθούν στην οπτικοποίηση γεγονότων και αποσαφήνιση δυσνόητων εννοιών, συνδράμουν στην ενίσχυση της αντίληψης του κλίματος της εποχής από τους μαθητές και στην ανάπτυξη της ενσυναίσθησης, παράλληλα κάνουν το μάθημα πιο ενδιαφέρον και λιγότερο κουραστικό για τους εκπαιδευόμενους, οι οποίοι προβαίνουν σε περισσότερες απορίες καθώς εξάπτεται το ενδιαφέρον τους. Επίσης τονίστηκε ότι η μάθηση με τη συμβολή των ΤΠΕ δύναται να εντυπωθεί στη μνήμη των εκπαιδευόμενων, θυμούνται δηλαδή καλύτερα όσα είδαν ή άκουσαν μέσω των νέων τεχνολογιών».*

Στην παρούσα εργασία, ωστόσο, δόθηκε έμφαση όχι μόνο στην απλή κατανόηση αλλά και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων ανώτερου γνωστικού επιπέδου, κριτικής σκέψης καθώς και στην ανάδειξη του ρόλου της ιστορικής ερμηνείας. Όπως ήδη έχει αναφερθεί, θεωρούμε ότι το ποιοτικό εκπαιδευτικό λογισμικό που έχει σχεδιαστεί με τις αρχές της ΕξΑΕ μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης. Η Τουρκοχωρίτη (2012) μελετώντας μέρος του εκπαιδευτικού υλικού του Open University της Μ. Βρετανίας κατέληξε στο συμπέρασμα ότι *«η εξ αποστάσεως εκπαίδευση όπως εφαρμόζεται από τον εκπαιδευτικό οργανισμό δεν έχει τίποτα να ζηλέψει από τη συμβατική εκπαίδευση σε ό,τι αφορά τον τρόπο της καλλιέργειας της κριτικής σκέψης».*

Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών συμφωνεί ότι το παρόν υλικό μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης μέσα από τη χρήση διερευνητικών μεθόδων, όπως η ισότιμη διαχείριση των πηγών στο υλικό και η κριτική ανάλυσή τους, η ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας των μαθητών/μαθητριών και ο διάλογος στην ομάδα με απώτερο στόχο την εξαγωγή συμπερασμάτων και κρίσεων. Με αυτό τον τρόπο ο/η μαθητής/τρια

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

εισάγεται στην ιστορική μεθοδολογία, αρθρώνει τον δικό του/της ιστορικό λόγο και η ενασχόληση με την ιστορία αποκτά νόημα. Ενθαρρυντικό είναι το γεγονός ότι πέντε στους/στις έντεκα μαθητές/τριες αναφέρθηκαν στις πηγές και στη συζήτηση που ακολουθούσε ως βοηθητικά στοιχεία στην περαιτέρω κατανόηση του μαθήματος. Δεδομένου ότι δεν υπήρξε αντίστοιχη ερώτηση για τις πηγές και τις δραστηριότητες πάνω σ' αυτές, η αυθόρμητη κατάθεση των παιδιών αποτελεί πολύ θετικό στοιχείο όσο και η χρήση λεξιλογίου από μαθητές/τριες που παραπέμπει σε αναστοχασμό και μεταγνωστικές δεξιότητες. Τα συμπεράσματά μας συμφωνούν με τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε η Μαυραντωνάκη (2009) σε έρευνά της για τη χρήση των νέων τεχνολογιών ως γνωστικών εργαλείων στο μάθημα της ιστορίας, η οποία κατέδειξε ότι η χρήση των ΤΠΕ μπορεί να υποστηρίξει διαδικασίες οικοδόμησης της γνώσης.

Η παρούσα έρευνα ανέδειξε τη θετική στάση τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των μαθητών/μαθητριών αναφορικά με τη χρήση εκπαιδευτικού λογισμικού σχεδιασμένου σύμφωνα με τη μεθοδολογία της ΕξΑΕ στο μάθημα της Ιστορίας. Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών αναφορικά με τον τρόπο διδασκαλίας της Ιστορίας επέλεξε τον συνδυασμό της χρήσης του εκπαιδευτικού υλικού με το βιβλίο, ενώ η πλειοψηφία των μαθητών/μαθητριών επέλεξε τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού για τη διδασκαλία στην τάξη. Γίνεται, λοιπόν, φανερό ότι η παραδοσιακή προσέγγιση της διδασκαλίας της Ιστορίας αποκλειστικά με το σχολικό εγχειρίδιο δεν ικανοποιεί και τα δύο μέλη της μαθησιακής διαδικασίας και θεωρείται τουλάχιστον ελλιπής.

Πολύ σημαντικό θεωρούμε το γεγονός ότι έγινε αποδεκτός τόσο από τους/τις εκπαιδευτικούς αλλά πολύ περισσότερο από τους/τις μαθητές/τριες ένας νέος τρόπος διδασκαλίας της Ιστορίας που προτείνει ουσιαστικά μία διαφορετική μεθοδολογία, η οποία βασίζεται στη διερευνητική προσέγγιση της γνώσης και στην εισαγωγή του/της μαθητή/μαθήτριας στην ιστορική μέθοδο. Επίσης, έγινε αποδεκτή η ισότιμη αντιμετώπιση των πηγών από την πλειοψηφία των μαθητών/τριών και αναδείχθηκε η σημασία διαμόρφωσης προσωπικής άποψης, κρίσης, συμπεράσματος μέσα από την κριτική επεξεργασία τους, αναδείχθηκε δηλαδή ο ρόλος της ερμηνευτικής κατανόησης στην ιστορία.

7.2 Προτάσεις

Κατά τη βιβλιογραφική έρευνα επισημάνθηκε η απουσία αρκετών ερευνών που σχετίζονται με τη χρήση της μικτής μάθησης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, οι πιο πολλές δε αφορούν στην ξένη βιβλιογραφία. Επίσης, διαπιστώθηκε η ύπαρξη ικανοποιητικού αριθμού ερευνών που συνδέουν την κριτική σκέψη και την ιστορία, αλλά πολύ περιορισμένη βιβλιογραφία που να συνδέει τη μικτή μάθηση ή την εξ αποστάσεως εκπαίδευση με την κριτική σκέψη, πολύ δε περισσότερο τις τρεις έννοιες, μικτή μάθηση, κριτική σκέψη και ιστορία.

Η παρούσα έρευνα αποτελεί τη μοναδική ίσως έρευνα στην Ελλάδα που διεξήχθη με ειδικά σχεδιασμένο εκπαιδευτικό υλικό από εν ενεργεία εκπαιδευτικό και όχι από κάποια εταιρεία παραγωγής λογισμικών στο μάθημα της Ιστορίας με όλα τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα μιας τέτοιας «ερασιτεχνικής» προσπάθειας.

Η συμβολή αυτής της έρευνας συνίσταται στην προσπάθεια παραγωγής ενός υλικού, που στηρίζεται και εφαρμόζει στοιχεία από τη βιβλιογραφία και έρευνα αναφορικά με την ανάπτυξη δεξιοτήτων ανώτερου γνωστικού επιπέδου στο μάθημα της Ιστορίας και ταυτόχρονα άμεσα αξιοποιήσιμου από τους/τις εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην τάξη με τη συνδρομή του διαδικτύου.

Στην προσπάθεια αυτή ήταν πολύ χρήσιμη η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών και των μαθητών/μαθητριών, που συνέβαλαν στη βελτίωση του υλικού. Η αλήθεια είναι ότι καλύπτει ένα μικρό μόνο μέρος της Ιστορίας της Στ' τάξης, αλλά μπορεί να αποτελέσει το έναυσμα για αντίστοιχες προσπάθειες. Χρήσιμη θα ήταν η παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού που να καλύπτει ολόκληρη την ύλη της Ιστορίας της Στ' τάξης ή των άλλων τάξεων και η διεξαγωγή μακροπρόθεσμης έρευνας εφαρμογής του υλικού. Πολύ σημαντική θα ήταν επίσης η περαιτέρω διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών μετά την εφαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού στην τάξη τους, η οποία δεν έγινε εφικτή λόγω της πίεσης του χρόνου ή και για άλλους πρακτικούς ή μη λόγους.

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα είναι και ο τρόπος αξιοποίησης του υλικού. Το υλικό αυτό μπορεί να αξιοποιηθεί από τους/τις εκπαιδευτικούς είτε ως εποπτικό μέσο για όσους επιθυμούν απλά να εμπλουτίσουν τη διδασκαλία τους, είτε σε συνδυασμό με αλλαγή της παιδαγωγικής τους μεθοδολογίας με απώτερο στόχο τον μετασχηματισμό της διδασκαλίας

Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα της Ιστορίας

τους στο μάθημα της Ιστορίας. Γενικότερα, ως έχουμε υπόψη μας ότι η χρήση των νέων τεχνολογιών δεν καθιστά αυτόματα τη διδασκαλία μαθητοκεντρική και δεν οδηγεί στην ενεργή οικοδόμηση της γνώσης και ανάπτυξη δεξιοτήτων ανώτερου γνωστικού επιπέδου από μέρους των μαθητών/τριών. Σύμφωνα με την έρευνα της Κίτσιου (2017:82), «Οι πλείστοι διδάσκοντες της Ιστορίας ενσωματώνουν τις νέες τεχνολογίες στην παραδοσιακή διδασκαλία χωρίς να τις αντιλαμβάνονται ως μέσο για τον μετασχηματισμό της διδασκαλίας και της μάθησης της ιστορίας.».

Η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και η κατανόηση της ιστορικής μεθοδολογίας είναι ένας στόχος που δεν επιτυγχάνεται μέσω μερικών μαθημάτων στην ιστορία, αλλά απαιτεί μία συνεπή και εμπρόθετη στάση καθόλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς εκ μέρους των εκπαιδευτικών. Παράλληλα, για μία ευρύτερη και ουσιαστική αλλαγή είναι αναγκαία η αναπροσαρμογή του εκπαιδευτικού πλαισίου και η κατάλληλη κατάρτιση και προετοιμασία των εκπαιδευτικών (Sebba, 2000). Υπερθεματίζοντας την άποψη της Ειρήνης Νάκου (2000) θεωρούμε ότι τα παιδιά είναι έτοιμα και ανοιχτά για την εισαγωγή τους στην ιστορική μεθοδολογία και την κριτική ιστορική σκέψη. «Εμείς, όμως, ως κοινωνία και πολιτεία είμαστε;» (οπ.).

Συνοψίζοντας, τα ευρήματα της παρούσας έρευνας είναι ενθαρρυντικά για τη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, προτείνεται δε η δημιουργία υλικού και σε άλλα γνωστικά αντικείμενα καθώς και η περαιτέρω διερεύνηση του πεδίου της μικτής μάθησης και των τρόπων εφαρμογής της στη διδακτική διαδικασία.

Πιστεύω και ευχή της ερευνήτριας είναι η εισαγωγή μαθήματος φιλοσοφίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ώστε οι μαθητές/τριες να διδαχθούν τις βασικές αρχές του συλλογισμού και το βασικό εννοιολογικό «οπλοστάσιο» της κριτικής σκέψης ήδη από το δημοτικό σχολείο με απώτερο στόχο τον μετασχηματισμό των τάξεων σε πραγματικές κοινότητες διερεύνησης.

Βιβλιογραφία

Abrami, P. C., Bernard, R. M., Borokhovski, E., Wade, A., Surkes, M. A., Tamim, R., & Zhang, D. (2008). Instructional Interventions Affecting Critical Thinking Skills and Dispositions: A Stage 1 Meta-Analysis. *Review of Educational Research*, 78(4), 1102–1134. Ανακτήθηκε στις 15-6-17 από <https://doi.org/10.3102/0034654308326084>.

Αναστασιάδης, Π. (2017). «ΟΔΥΣΣΕΑΣ 2000-2015»: Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Μια αποτίμηση της ερευνητικής συνεισφοράς. *Open Education - The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology Special Edition two "school distance education"*, Vol. 13, (No 1) 88-128. Ανακτήθηκε στις 5-6-17 από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/openjournal>.

Βλάχος, Α. Ι. (2004). *Εκπαίδευση στις Φυσικές Επιστήμες: Η πρόταση της Εποικοδόμησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

Copeland, T. (1998). Constructing history: all our yesterdays. In M.Littledyke and L. Huxford (eds.), *Teaching the primary curriculum for Constructive Learning*. London: David Fulton Publishers.

Ehlers, U-D. (2016). *Open Learning Cultures. A Guide to Quality, Evaluation, and Assessment for Future Learning*. Springer: Heidelberg, Berlin. Ανακτήθηκε στις 16-8-17 από <http://link.springer.com/content/pdf/10.1007/978-3-642-38174-4.pdf>.

Ennis, R. H. (1993). Critical thinking Assessment. *Theory into practice*, Vol.32, (No.3) pp.179-186. Ανακτήθηκε στις 15-6-17 από <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00405849309543594>.

Facione, P. (1990). *Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction (The Delphi Report)*. Ανακτήθηκε στις 11-8-17 από <https://philpapers.org/archive/FACCTA.pdf>.

Fisher, A. (2001). *Critical Thinking: An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press. Ανακτήθηκε στις 17-7-17 από http://psim.co.uk/psim_old/apel/crit_th.pdf.

Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας

Freeman, R. (2005). *Creating Learning Materials for Open and Distance Learning. A handbook for Authors and Instructional Designers*. Canada: Commonwealth of Learning.

Gaffney, M. (2008). Participatory Action Research: An Overview. What makes it tick? *Kairaranga* – Vol. 9, special edition. pp. 9-15. Ανακτήθηκε στις 7-6-18 από <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ908178.pdf>.

Garrison, D. R. (2005). Quality and Access in distance education: theoretical considerations, In D. Keegan (ed), *Theoretical principles of distance education*. London/New York: Routledge, 8-19.

Garrison, D. R. (2000). Theoretical Challenges for Distance Education in the 21st Century: A shift from structural to transactional issues. *International Review of Research in Open and Distance Learning*, 1(1). Ανακτήθηκε στις 17-7-17 από <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/2/333>.

Gillani, B. (2003). *Learning Theories and the design of E-Learning Environments* University Press of America, Inc.

Graham, C. R. (2006). Blended Learning Systems. In C. J. Bonk & C. R. Graham (Eds.), *Handbook of blended learning: Global Perspectives, local designs*. San Francisco, CA: Pfeiffer Publishing. pp 3–21.

Ανακτήθηκε στις 13-8-17 από

https://www.google.com/books?hl=el&lr=&id=tKdyCwAAQBAJ&oi=fnd&pg=RA1-PA3&dq=types+of+blended+learning+models&ots=BhgGKzCxdp&sig=G4TD5h4aHAaT66g_HNuwEvYI980.

Husbands, C. (2000). *Τι σημαίνει διδασκαλία της Ιστορίας; Γλώσσα, ιδέες και νοήματα*. (Απόστολος Λυκούργος, Μεταφρ.). Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.

Θεοφιλίδης, Χ., (2002). *Διαθεματική προσέγγιση της διδασκαλίας*. (3^η εκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

Ίσαρη, Φ., Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία έρευνας. Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση*. Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα. Ανακτήθηκε στις 15-12-17 από <https://www.kallipos.gr>.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

- Κάββουρα, Δ. (2011). *Διδακτική της Ιστορίας. Επιστήμη, Διδασκαλία, Μάθηση*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Keegan, D. (2000). *Οι βασικές αρχές της ανοιχτής και Εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης*. (Α. Μελίστα, Μεταφρ.). Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Κίτσιου, Π. (2017). *Η Αξιοποίηση των ΤΠΕ από τους εκπαιδευτικούς στο Μάθημα της Ιστορίας στην Κυπριακή Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Μεταπτυχιακή Διατριβή. Ανοιχτό Πανεπιστήμιο Κύπρου.
- Kuhn, T. (1987). *Η δομή των επιστημονικών Επαναστάσεων* (Γ. Γεωργακόπουλος & Β. Κάλφας, Μεταφρ., 9^η εκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Σύγχρονα θέματα.
- Λιοναράκης, Α. (2009). *Η εκπόνηση Μεθοδολογικής Προσέγγισης (Διδακτική) των Προγραμμάτων δια βίου εκπαίδευσης από απόσταση*. Αθήνα: Προγράμματα Δια βίου Εκπαίδευσης στα Κ.Ε.Ε και στο Κ.Ε.Ε.ΕΝ.ΑΠ. Ανακτήθηκε στις 28-8-17 από <http://www.slideshare.net/vservou/lionarakis-methodos>.
- Λιοναράκης, Α. (2001). Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Πολυμορφική Εκπαίδευση: Προβληματισμοί για μία ποιοτική προσέγγιση σχεδιασμού εκπαιδευτικού *Ε.Α.Π.* υλικού. Στο Α. Λιοναράκης (επιμ.), *Απόψεις και Προβληματισμοί για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση* (σ.33-77). Αθήνα: Προπομπός.
- Lipman, M. (2013). *Η σκέψη στην εκπαίδευση* (Γ. Σαλαμάς, Μεταφρ., 2^η εκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Μακροδήμος, Ν., Παπαδάκης, Σπ., Κουτσούμπα, Μ. (2017). Σχολική εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: μια μελέτη περίπτωσης με τη μέθοδο της Ανεστραμμένης Τάξης για τα Μαθηματικά της Ε' Δημοτικού. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 13, 26-37.
- Μανούσου, Ε. (2017). *Οι δεξιότητες των φοιτητών που εκπονούν μεταπτυχιακή-ερευνητική εργασία*. Μεταδιδακτορική έρευνα. Ελληνικό Δίκτυο Ανοιχτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευση.
- Ματσαγγούρας, Η. (2003). *Στρατηγικές Διδασκαλίας, Η Κριτική Σκέψη στη Διδακτική Πράξη*. τ. Β'. (5^η εκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας

- Μαυραντωνάκη, Κ. (2009). *Η χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών ως γνωστικών εργαλείων στο μάθημα της ιστορίας*. Μία εφαρμογή Έρευνας Δράσης. Διδακτορική Διατριβή. Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Mc Niff, J., Whitehead, J. (2010). *You and your action research project*. London/New York: Routledge.
- McPeck, J. E.(2016). *Critical Thinking and Education*. Routledge.
- Mezirow, J. και συνεργάτες. (2007). *Η Μετασχηματίζουσα Μάθηση* (Γ. Κουλαουζίδης, Μεταφρ.). Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Moniot, H. (2002). *Η διδακτική της ιστορίας*. (Β. Κάννερ, Μεταφρ.) Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Νάκου, Ει. (2000). *Τα παιδιά και η ιστορία. Ιστορική σκέψη, γνώση και ερμηνεία*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Norris, S. P. (1985). Synthesis of research on critical thinking. *Educational leadership*, 42(8), 40–45. Ανακτήθηκε στις 11-8-17 από <http://www.ilearnincambodia.net/uploads/3/1/0/9/31096741/synthct.pdf>.
- Norris, S. P., Ennis, R. H. (1989). *Evaluating Critical Thinking*. Midwest Publications.
- Παναγιωτακόπουλος, Χ., Καρατράντου, Α., & Πιντέλας, Π. (2012). *Τεχνική Αναφορά: Η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού λογισμικού και το περιεχόμενό της*. Εργαστήριο Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας Π.Τ.Δ.Ε. & Εργαστήριο Πολυμέσων Τμήματος Μαθηματικών, Πανεπιστημίου Πατρών, Ιδρυματικό Αποθετήριο ΝΗΜΕΡΤΗΣ. Ανακτήθηκε στις 16-8-17 από <http://hdl.handle.net/10889/8149>.
- Παναγιωτακόπουλος, Χ., Πιερρακέας, Χ., & Πιντέλας, Π. (2003). *Το εκπαιδευτικό λογισμικό και η αξιολόγησή του*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Reble, A. (2003). *Η ιστορία της Παιδαγωγικής* (Θ. Χατζηστεφανίδης & Σ. Χατζηστεφανίδου-Πολυζώη, Μεταφρ., 6^η εκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδήμα.
- Ρεπούση, Μ. κ.α. (2006). *Στα νεότερα και σύγχρονα χρόνια*. (Βιβλίο Δασκάλου). Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.

Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας

Robson, C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου* (Β. Νταλάκου & Κ. Βασιλικού, Μεταφρ., 2^η εκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

Saba, F. (2005). *Research in Distance Education: A Status Report*. In D. Keegan (Ed.). *Theoretical principles of distance education*. Routledge, 36-54.

Sebba J. (2000). *Ιστορία για όλους. Διδακτικές προτάσεις για το μάθημα της ιστορίας στο Δημοτικό και το Γυμνάσιο*. (Μ. Καβαλιέρου, Μεταφρ.). Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.

Σοφός, Α., Κώστας, Α., Παράσχου, Β. (2015). *On line Εξ αποστάσεως εκπαίδευση*. Ανακτήθηκε στις 16-8-17 από <https://repository.kallipos.gr/http://hdl.handle.net/11419/182>.

Staker, H., Horn B. M. (2012). *Classifying K-12 Blended Learning*. Innosight Institute. Ανακτήθηκε στις 13-8-17 από <https://eric.ed.gov/?id=ED535180>.

Τουρκοχωρίτη, Ε. (2012). *Η Κριτική Σκέψη στην Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Μελέτη περίπτωσης το εκπαιδευτικό υλικό της Θεματικής Ενότητας ΕΚΠ65 του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου και η Θεματική Ενότητα Η804 του Open University*. Διπλωματική Εργασία. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Τσιώλης, Γ. (2015). Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων: διλήμματα, δυνατότητες, διαδικασίες. Στο Γ. Πυργιωτάκης & Χρ. Θεοφιλίδης (επιμ.), *Ερευνητική Μεθοδολογία στις Κοινωνικές Επιστήμες και στην Εκπαίδευση. Συμβολή στην επιστημολογική θεωρία και την ερευνητική πράξη*. Αθήνα: Πεδίο. σελ. 473-498.

Χουρδάκης, Α. (2017). *Από τη μικροϊστορία της εκπαίδευσης. Δύο ανέκδοτα λευκώματα φιλίας 1900-1904 και 1926-1927*. Αθήνα: Εκδόσεις Διάδραση.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Παράρτημα Α: «Συνεντεύξεις –Ερωτηματολόγια εκπαιδευτικών»

Στο παρόν παράρτημα παρατίθενται οι συνεντεύξεις/ερωτηματολόγια των εκπαιδευτικών.

ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: Ε1

Σ: Κατά την άποψή σου το εκπαιδευτικό υλικό ήταν εύκολο στη χρήση του, αν ναι εξήγησε γιατί, αν όχι πού μπορεί να οφείλεται αυτό;

Ε: Λοιπόν, ήταν πάρα πολύ εύκολο στη χρήση του, εφόσον κάποιος το χρησιμοποιήσει βάσει των οδηγιών που δίνονται στην αρχή. Είναι ένα πολύ εύκολο υλικό κι αυτό που μου άρεσε πάρα πάρα πολύ είναι ότι είτε το προβάλλει ο δάσκαλος σε προτζέκτορα είτε σε αίθουσα, όπου το κάθε παιδί θα δουλεύει σε δικό του υπολογιστή, ώστε το κάθε παιδί να πάει με έναν δικό του ρυθμό, δεν ξέρω πώς μπορεί να το διαχειριστεί ο κάθε δάσκαλος, ακόμα και σε αυτή τη συνθήκη θεωρώ ότι είναι πάρα πολύ εύκολο και για τη χρήση από το ίδιο το παιδί.

Σ: Σύμφωνα με την εμπειρία σου, πιστεύεις ότι το εκπαιδευτικό υλικό, μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης και πώς γίνεται αυτό;

Ε: Το υλικό μπορεί να είναι πολύ βοηθητικό στην κατανόηση καθότι έτσι κι αλλιώς φαίνεται να εξυπηρετεί τους διδακτικούς στόχους, όχι όμως σε ένα πρώτο επίπεδο, όπως γίνεται το μάθημα μέχρι στιγμής απλά μέσα από το βιβλίο, όπως γίνεται κάπως συντηρητικά, θα έλεγα, όλα αυτά τα χρόνια. Δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά με το υλικό να κατανοήσουν καλύτερα κάποιες έννοιες ιστορικές, σ' αυτό βοηθάνε πάρα πάρα πολύ τα βίντεο. Επίσης, οι πληροφορίες που δίνονται και ο τρόπος που εστιάζεται η προσοχή στα ιστορικά πρόσωπα έχει πάρα πολύ ενδιαφέρον και είναι κι αυτό πάρα πολύ βοηθητικό για τα παιδιά ώστε να καταλάβουν τις αιτίες, τι τους οδηγεί τους ανθρώπους να κάνουν κάτι και γιατί κρατούν μία συγκεκριμένη στάση.

Σ: Ωραία, κατάλαβα, μίλησες δηλαδή για τις αιτίες και τα αποτελέσματα των ιστορικών γεγονότων... τα κίνητρα των προσώπων...

Ε: Ναι, επίσης είναι πάρα πολύ βοηθητικό διότι τα παιδιά μπορούν να καταλάβουν την ιστορική συνέχεια, πώς το ένα γεγονός διαδέχεται το άλλο και σε αυτό βοηθάει πάρα πολύ το υλικό που έχει επιλεγεί ,,, τις στιγμές που πέφτουν τα αποσπάσματα από τα

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

λογοτεχνικά βιβλία, τα τραγούδια που παρεμβάλλονται σε κάποια σημεία, όλο αυτό το υλικό που έχει επιλεγεί, το καθετί, εξυπηρετεί πάρα πολύ προς σ' αυτή την κατεύθυνση.

Σ: Πιστεύεις ότι η ενσωμάτωση των πηγών στο σώμα του υλικού, οι ατομικές δραστηριότητες που παρεμβάλλονται, οι ομαδικές δραστηριότητες με την οδηγία «Μοιράσου τις σκέψεις σου» ή «Γίνε μικρός ιστορικός» μπορούν να συμβάλουν στην εμπάθυνση του ιστορικού κειμένου και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών;

Ε: Ο τρόπος διαχείρισης των πηγών, η ποσότητά τους, το πλήθος των πηγών που υπάρχει, τα σημεία στα οποία υπάρχουν, για παράδειγμα μία ενότητα μπορεί να ξεκινήσει με μία πηγή, είναι πολύ βοηθητικά, γιατί μιλάμε για περιόδους που τα παιδιά δε γνωρίζουν και οι εικόνες τους διευκολύνουν πάντα πάρα πολύ στο να μπορέσουν να «βρεθούν» στο εκεί και στο τότε, παίρνουν δηλαδή πολλές πληροφορίες από τις εικόνες, που είναι πολύ περισσότερες φυσικά από του βιβλίου και πιο στοχευμένες, απ' αυτές που έχει ένα απλό εγχειρίδιο διδακτικό.

Σ: Ωραία, αυτό μπορεί να συμβάλλει στην κατανόηση σίγουρα, το εποπτικό υλικό, στην εμπάθυνση πώς....

Ε: Όχι, δεν βοηθάει απλά στην κατανόηση αυτό, διότι όταν το παιδί αργότερα θα χρειαστεί να απαντήσει τις ατομικές εργασίες που έχει να κάνει και να σκεφτεί τι θα έκανε αυτό αν ήταν εκεί, δεν ξέρω... υπάρχει τέτοια ερώτηση, «Τι θα έκανε το παιδί, αν ήταν εκεί ... αν ήταν ο Βενιζέλος»;

Σ: Όχι...

Ε: Όχι; Δεν πειράζει έχεις βάλει την άλλη που...

Σ: Να κάνεις υποθέσεις εννοείς...

Ε: Να κάνει υποθέσεις, ναι. Η επιλογή των εργασιών τόσο των ατομικών όσο και των ομαδικών βοηθούν πάρα πολύ στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των παιδιών, γιατί για να τις απαντήσει ένα παιδί και να τις καταγράψει, ίσως να χρειαστεί περισσότερη έρευνα, να χρειαστεί να ξαναδιαβάσει το κείμενο, αυτό δίνει μεγαλύτερη ευκαιρία στο παιδί να συνειδητοποιήσει τι έχει διαβάσει, να εμπισθύνει στο περιεχόμενο και να γίνει δικό του, κι αυτό το θεωρώ πολύ μεγάλη επιτυχία του υλικού. Τόσο τα πληροφοριακά κείμενα όσο και οι πηγές βοηθούν, διευκολύνουν το παιδί να μάθει πώς να μελετάει την ιστορία ήδη από

το δημοτικό και να βγάζει τα δικά του συμπεράσματα άσχετα αν είναι σωστά ή όχι, όμως αρχίζει να μπαίνει στη λογική της μελέτης της ιστορίας. Έτσι κι αλλιώς κι εμείς μεγάλοι άνθρωποι είμαστε, ακόμα μελετούμε την ιστορία. Όσο μεγαλώνουμε μαθαίνουμε κι εμείς... Λοιπόν, η ενσωμάτωση των πηγών στο υλικό και η διαχείρισή τους ως ισότιμο κομμάτι ως προς τα μικρά πληροφοριακά κείμενα που υπάρχουν, είναι πολύ βοηθητικά για τα παιδιά κι έρχεται φυσικά σε αντίθεση αυτός ο τρόπος διαχείρισης των πηγών με το σχολικό βιβλίο (στο τέλος των κειμένων), γιατί εκεί μπορεί και κάποιος συνάδελφος να μην τις χρησιμοποιήσει, ενώ εδώ χρειάζεται ο συνάδελφος να τις αντιμετωπίσει ισότιμα, επανέρχομαι. Αυτό είναι βοηθητικό για τα παιδιά διότι τους δίνεται η ευκαιρία να ενεργήσουν ως μικροί ερευνητές,, που είναι και αυτό που θέλουμε, δηλαδή τα παιδιά να είναι ικανά μέσα από μία πηγή να αντλήσουν τις πληροφορίες που έχουν σχέση με το ιστορικό γεγονός, το οποίο μελετούν κι έτσι δεν είναι μαθητές που διαβάζουν για να αποστηθίσουν, αλλά είναι μαθητές οι οποίοι διαβάζουν, κατανοούν και μπορούν σιγά σιγά να έχουν άποψη γι' αυτό που έχουν διαβάσει και που είναι και στόχος του μαθήματος της ιστορίας γενικότερα.

Σ: Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο: α) Προτιμώ να διδάσκω το μάθημα της ιστορίας με το συνηθισμένο τρόπο, δηλαδή, με το σχολικό βιβλίο, β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το βιβλίο, γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

Ε: Το ιδανικό για μένα θα ήταν η βασική χρήση να γίνεται από το υλικό, αυτός να είναι ο οδηγός για το μάθημα και η επαφή που θα είχαν τα παιδιά με βιβλίο, δεν θα είναι το σχολικό βιβλίο, γιατί το θεωρώ ελλιπέστερο σε σχέση με το υλικό αυτό. Θα είχε όμως ενδιαφέρον τα παιδιά να έρθουν σε επαφή με κείμενα, με βιβλία και να μάθουν πώς να κάνουν έρευνα εμβαθύνοντας σε κάποιο από αυτά, για το οποίο θα έδειχναν μεγαλύτερο ενδιαφέρον και θα τους διευκόλυνε αυτό, να μελετήσουν αυθεντικά κείμενα, να πάμε ασ πούμε και μία εκδρομή σε ένα τυπογραφείο, σε ένα αρχείο, να ψάξουν και να γίνουν κι ερευνητές επί τόπου. Αλλά το βασικό, θεωρώ, το πιστεύω, θα ήθελα να είναι το υλικό.

Σ: Τι θα μπορούσε να αλλάξει στο εκπαιδευτικό υλικό για να είναι πιο ελκυστικό για τα παιδιά ή για να το καταλαβαίνουν καλύτερα;

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Ε: Εγώ τώρα θα μιλήσω από την εμπειρία μου ως δασκάλα, αυτά τα χρόνια που είμαι, έχω παρατηρήσει ότι τα παιδιά προκειμένου να αντιληφθούν τις στάσεις που έχει ένας άνθρωπος μία δεδομένη χρονική στιγμή και να καταλάβουν τι τον οδηγεί να κάνει κάτι, έχω παρατηρήσει στα βυζαντινά χρόνια, ας πούμε, που το έχω εφαρμόσει σε κάποιους αυτοκράτορες, έχω μελετήσει και τους έχω πει πιο προσωπικά πράγματα, για τον χαρακτήρα των προσώπων, για κάτι που έχουν ζήσει, κάτι για τη μαμά τους, και αυτό είδα ότι στο τέλος των κεφαλαίων, αυτό ήταν που θυμόντουσαν τελικά και με βάση αυτό που τους είχε συγκλονίσει, είχαν συνδέσει και το ιστορικό γεγονός και και.. Οπότε, αν κάτι, που είναι και το μοναδικό πράγμα που έτσι σκέφτομαι, θα μπορούσε να έχει πολύ ενδιαφέρον για τα παιδιά και να τους ιντριγκάρει έτσι λίγο με την ιστορία, θα ήταν αυτό, κάποιες παρεμβολές με κάποια πιο προσωπικά στοιχεία για τα ιστορικά πρόσωπα... Μου έλειψε όμως και μία τελευταία ερώτηση...

Σ: Δηλαδή;

Ε: Ποιο είναι το πιο δυνατό σημείο του υλικού;

Σ: Ποιο είναι λοιπόν;

Ε:Λοιπόν, το υλικό μπορεί να καλύψει τις ανάγκες των παιδιών όσον αφορά τους χρόνους. Δηλαδή την ανάγκη που έχει ένα παιδί για να κάνει την άσκηση ατομικά και να συγκεντρωθεί στον εαυτό του, του δίνεται η δυνατότητα, στην πορεία του δίνεται η δυνατότητα να συνδιαλαγεί, να συμμετέχει στη διάχυτη δραστηριότητα που θα την κάνουν όλοι μαζί.. Αυτό το υλικό φαίνεται να μπορεί να καλύψει τις ανάγκες των παιδιών στη διαχείριση του χρόνου, ακολουθώντας το κάθε παιδί τον δικό του ρυθμό.

Σ: Σ' ευχαριστώ πολύ για τη συνεργασία.

Ε: Κι εγώ, ήταν μεγάλη μου χαρά κι ανυπομονώ να το χρησιμοποιήσω στην τάξη.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: Ε2

Σ: Κατά την άποψή σου το εκπαιδευτικό υλικό ήταν εύκολο στη χρήση του για να το χρησιμοποιήσεις και εσύ και ο μαθητής;

Ε: Θεωρώ ότι το υλικό ήταν εύκολο, ήταν και πολύ βοηθητικές οι οδηγίες που έδινε. Σε κάθε μάθημα υπήρχαν οι κατευθυντήριες γραμμές και οδηγίες με τα εικονίδια, οπότε, αν κάποιος ξεχνούσε, μπορούσε άμεσα να ανατρέξει στην ενότητα. Μπορούσαν, επίσης, επειδή είναι και ένα υλικό που δουλεύεται στον υπολογιστή να δοκιμάσουν, οπότε έδινε και τη δυνατότητα της δοκιμής, και δεν υπήρχε πρόβλημα, δηλαδή, τουλάχιστον εγώ αυτό έκανα, αλλά από κάποια στιγμή και μετά, νομίζω ότι είναι πάρα πολύ εύκολο. Μόνο, δεν ξέρω αν ταιριάζει εδώ, λίγο σε κάποιες ερωτήσεις δυσκολεύτηκα κι εγώ, που είχε να κατασκευαστεί κάποιο σταυρόλεξο και κάτι ακόμα, δεν το θυμάμαι...

Σ: Ένας εννοιολογικός χάρτης επίσης.

Ε: Ναι, κι ένας εννοιολογικός χάρτης. Αυτό ήταν το να βάλεις τα παρακλάδια, να δεις λίγο τις οδηγίες ή μετά να φτιάξεις τα κουτάκια, ίσως αυτό λίγο...

Σ: Αυτό, να εξηγήσω λίγο... είναι πρόταση που μπορεί να τη χρησιμοποιήσει ή όχι ο εκπαιδευτικός, θα πρέπει να το έχει μελετήσει, γι' αυτό δίνω και τις οδηγίες, να διαβάσει πώς γίνεται ο εννοιολογικός χάρτης...

Ε: Ναι, ναι, ισχύει.

Σ: ... και μετά να το εξηγήσει στα παιδιά, δηλαδή, δεν πρέπει να το δουλέψουν αυτόνομα τελείως, πρέπει δηλαδή να κάνει κάποια δουλειά, μία προεργασία ο εκπαιδευτικός, κι αν θέλει το κάνει. Είναι προαιρετικές οι δραστηριότητες.

Σ: Πιστεύεις ότι το εκπαιδευτικό υλικό σύμφωνα με την εμπειρία σου, συμβάλει στην κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης και πώς γίνεται αυτό;

Ε: Πιστεύω ότι το συγκεκριμένο υλικό ήταν πάρα πολύ καλό γιατί ήταν ουσιαστικά πολυτροπικό, ήταν πολυτροπικό το κείμενο, είχε εικόνες, είχε πολλά βίντεο, είχε το κείμενο χωρισμένο σε ενότητες νοηματικές, το οποίο συνοδεύονταν κάθε φορά από εικόνες, βίντεο και ταυτόχρονα ερωτήσεις που σου κέντριζαν την προσοχή, όταν πήγαινες ίσως να χαθείς ή ίσως σου είχε ξεφύγει κάποια λεπτομέρεια, εκεί έμπαινε πάντα μία ερώτηση κλειστού τύπου, η οποία σε γυρνούσε πίσω, ανέτρεχε σε αυτά που είχες ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

διαβάσει και μπορούσες να δεις αν εκείνο το πρόσεξα, το κατανόησα... εστίαζε, δηλαδή, πάρα πολύ καλά. Επίσης, ήταν πολύ ζωντανό, επειδή μπορούσες να δεις εικόνες από την εποχή, μπορούσες να δεις πρόσωπα από την εποχή, τον κόσμο, τα γεγονότα... ξεκινούσε η σκιαγράφηση των προσώπων από μία νεαρή ηλικία, οπότε μπορούσες να καταλάβεις τις ιδέες που κουβαλούσε (ένα ιστορικό πρόσωπο) και πώς καλλιεργήθηκαν αυτές οι ιδέες, όπως για παράδειγμα στον Βενιζέλο, και στη συνέχεια, ίσως, για ποιους λόγους έκανε τις επιλογές που έκανε.

Βέβαια, υπάρχουν πάρα πολύ εύστοχα και ερωτήσεις πιο κριτικές, που προσπαθούσαν να σε προβληματίσουν πολύ περισσότερο, το οποίο είναι πάρα πολύ καλό, γιατί το να έχουμε μία μασημένη τροφή, θεωρώ είναι πάρα πολύ... δε βοηθάει στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και, επίσης, επειδή η ιστορία έχει πάρα πολλά γεγονότα και πρόσωπα, είναι πολύ δύσκολο να τα θυμάσαι και εντέλει, γιατί να θυμάσαι μία τέτοια σειρά γεγονότων, αν δεν έχεις να βγάλεις κάτι από όλο αυτό, αν δεν έχεις να φτάσεις σε ένα αποτέλεσμα;

Σ: Έχεις περάσει και στην επόμενη ερώτηση... Η επόμενη ερώτηση θα ήταν πώς η ενσωμάτωση των πηγών μέσα στο υλικό και όχι στο τέλος, πώς οι ομαδικές δραστηριότητες, οι ατομικές δραστηριότητες, οι δραστηριότητες με τη οδηγία «Μοιράσου τις σκέψεις σου» ή οι δραστηριότητες με τη οδηγία «Γίνε ένας μικρός ιστορικός» πώς μπορούν να συμβάλουν στην εμπάθυνση του ιστορικού κειμένου και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης; Νομίζω ότι μου έχεις απαντήσει, αν θέλεις να προσθέσεις κάτι άλλο, για να μη σου διακόψω τη ροή...

Ε: Όχι..όχι...

Σ: της σκέψης σου.

Ε: Πιστεύω ότι είναι πάρα πολύ καλή κι εύστοχη αυτή η πρωτοβουλία που πάρθηκε, γιατί είναι ακριβώς αυτό που λέμε εμπάθυνση των γεγονότων εκείνη τη στιγμή, δεν περνάμε απλά επιφανειακά τα γεγονότα, αλλά έχοντας μία καλή ροή και συσχέτιση των γεγονότων ... γιατί μπορεί την ίδια χρονική περίοδο να συνέβαιναν ταυτόχρονα σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας πολλά γεγονότα, τα οποία ο μαθητής βάζοντάς τα σε μία σειρά που πολλές φορές δεν είναι χρονική, μπορεί έτσι να καταλάβει τι γίνονταν ταυτόχρονα σε διάφορες περιοχές. Ένα αυτό, με την ταυτόχρονη δηλαδή, παράθεση των γεγονότων και τη σωστή

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

σειρά που μπαίνει το υλικό, και επίσης βάζοντας καίριες ερωτήσεις εκείνη τη στιγμή κι όχι στο τέλος, νομίζω ότι βοηθάει καλύτερα στην επεξεργασία αυτών των κομματιών και στην εμπάθυνση, και το να καταλάβει να προβληματιστεί γιατί, να κάνει συνδέσεις μέσα του και να γίνει δικό του πιο πολύ, να το αφομοιώσει περισσότερο.

Σ: Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο: α) Προτιμώ να διδάσκω το μάθημα της ιστορίας με το συνηθισμένο τρόπο, δηλαδή, με το σχολικό βιβλίο, β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το βιβλίο, γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

Ε: Πιστεύω ότι, όταν πας να διδάξεις ένα αντικείμενο γενικά, πρέπει να είσαι καλά πληροφορημένος εσύ. Αυτό σημαίνει ότι η πληροφόρηση δεν πρέπει να είναι μόνο από μία πηγή. Εφόσον, λοιπόν, ο ίδιος ο εκπαιδευτικός πρέπει να έχει ψάξει από πολλές πηγές, εικόνες, βίντεο, βιβλία έξω από το σχολείο για να κατανοήσει καλύτερα το υλικό, σημαίνει ότι και το σχολικό εγχειρίδιο αλλά και οποιοδήποτε άλλο υλικό είναι εργαλεία, εργαλεία που θα σε βοηθήσουν πάρα πολύ να δομήσεις τη διδασκαλία σου και να μπορέσεις να προσφέρεις στα παιδιά τον καλύτερο τρόπο για να κατανοήσουν και να αφομοιώσουν το υλικό. Επομένως, θεωρώ ότι το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό, που προσωπικά μου άρεσε πάρα πολύ, θα το χρησιμοποιούσα σε συνδυασμό με το βιβλίο της ιστορίας. Πέρα του ότι ήταν πάρα πολύ κατατοπιστικό και ενδιαφέρον και ξυπνάει τα παιδιά, γιατί δεν μία στείρα διδασκαλία εξ καθέδρας από μέρους του εκπαιδευτικού και ενός παθητικού δέκτη από μέρους των παιδιών, βοηθάει πολύ τα παιδιά να αλληλεπιδρούν με το υλικό, να προβληματίζονται, να συζητούν, να συμμετέχουν, να συγκρίνουν και να αντιπαραθέτουν. Βοηθάει, επίσης, στο να δουν (οι μαθητές) πού χωλαίνουν τα σχολικά εγχειρίδια και να συγκρίνουν πώς θα μάθουν καλύτερα ένα υλικό, για παράδειγμα διαβάζοντας μόνο αυτό το βιβλίο ή βλέποντας και κάτι άλλο σε αντιπαραβολή με αυτό το υλικό; Τους δίνει τη δυνατότητα πέρα από το να αποκτήσουν γνώση, να λειτουργήσουν και σε ένα πιο μεταγνωστικό επίπεδο, να καταλάβουν γιατί το καταλαβαίνω καλύτερα, τι τύπος μάθησης είμαι -μαθαίνω ακουστικά, με βοηθάει να έχω συνδυασμό ερεθισμάτων; Προσωπικά με βοηθάει, να ακούω, να βλέπω και όχι μόνο να διαβάζω. Θεωρώ ότι και τα παιδιά ειδικά στην εποχή που ζούμε των πληροφοριών με τον καταϊγισμό, που περνάνε πάρα πολλές πληροφορίες γρήγορα, δεν προλαβαίνεις να τις αφομοιώσεις, θεωρώ ότι έχει μάθει ο εγκέφαλος τους να λειτουργεί με αυτόν τον τρόπο, ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

οπότε είναι ωραίο για να εμβαθύνεις σε ένα υλικό να τους το προσφέρεις με περισσότερους τρόπους όπως μέσα από κείμενο, που μπορεί να βοηθάει κάποιους, μέσα από εικόνες, μέσα από αφήγηση, στο άκουσμα, ας πούμε, κάποιων βίντεο, ώστε να πιάσεις μεγαλύτερο πλήθος μαθητών στο να κατανοήσουν και να τους ενδιαφέρει και να εντυφλήσουν πάνω στο υλικό.

Σ: Θα άλλαζες κάτι στο εκπαιδευτικό υλικό προκειμένου να βελτιωθεί τόσο όσον αφορά την κατανόηση ή να γίνει πιο ελκυστικό για τους μαθητές;

Ε: Θεωρώ ότι ήταν ένα πάρα πολύ καλό υλικό, συνδύαζε πολλές πηγές, εικόνες, κείμενα, αφηγήσεις, βίντεο... δηλαδή, ήταν πάρα πολύ ωραίο. Ίσως, λίγο περισσότερο κάποια ερώτηση ή κάποιες ερωτήσεις, κατά τη γνώμη μου, ιδιαίτερα για το Κρητικό Ζήτημα που φαινόταν πάρα πολύ η εμπλοκή των Μεγάλων Δυνάμεων και γενικά σε αυτές τις ενότητες φαινόταν η εμπλοκή των Μ. Δυνάμεων, ίσως να υπήρχε κάποια ερώτηση γενική ή στο τέλος, τελικά ποια ήταν η συμβολή των Μ. Δυνάμεων, ήμασταν ένας λαός που έπαιρνε τελικά τις αποφάσεις μόνος του, δεν ήταν μεγάλο το μέγεθος της παρέμβασης, δηλαδή, τελικά, παίρνονταν κάποιες αποφάσεις ακόμα κι από πολιτικά πρόσωπα, οι οποίες έπρεπε να είναι σύμφωνες με το τι ήθελαν οι Μ. Δυνάμεις για να έχουμε τη στήριξή τους ή όχι. Ίσως, να υπήρχε μία ερώτηση που να προβληματίζει τα παιδιά «Τελικά δρούσαμε μόνοι μας;». Ναι, υπήρχαν άτομα με όραμα, ήταν οι πολιτικοί μας άτομα με όραμα, ήταν οι ιδέες τους, πώς να το πω, ανιδιοτελείς, δηλαδή νοιάζονταν πραγματικά για το καλό του τόπου;

Σ: Αν τα κίνητρά τους ήταν προσωπικά ή είχαν ένα όραμα.

Ε: Μπράβο...

Σ: Ποιο πιστεύεις ότι είναι το πιο δυνατό στοιχείο του υλικού;

Είναι ένα ενδιαφέρον υλικό, γιατί, όπως είπα, είναι ένα πολυτροπικό κείμενο ουσιαστικά, έχει εικόνα, ήχο, έχει μία αφήγηση και μία σειρά στα γεγονότα, μία αντιπαραβολή ταυτόχρονων γεγονότων, μπορεί να σου δείξει τι γίνονταν σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας ή πώς ήταν τα πράγματα στην Ευρώπη. Σκιαγραφεί πολύ ωραία τα βασικά ιστορικά πρόσωπα ξεκινώντας από τα πρώτα τους βήματα, και δείχνει ποια ήταν η δράση τους, το υπόβαθρό τους, πώς ξεκίνησαν πώς τελικά κατέληξαν, τι τους έκανε να πάρουν τις αποφάσεις που πήραν. Δίνει πάρα πολύ ωραία το κλίμα της εποχής μέσα από εικόνες, ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

δείχνει το αίσθημα του λαού μέσα από τα τραγούδια, τις αφηγήσεις, νομίζω ότι σε ταξιδεύει στον χρόνο και σε κάνει να βιώνεις αυτό το υλικό και όχι να είσαι ένας απλός παρατηρητής, ένα απλός αναγνώστης της ιστορίας.

Σ: Σ' ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που διέθεσες.

Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα της Ιστορίας

ΤΡΙΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: Ε3

Σ: Κατά την άποψή σου το εκπαιδευτικό υλικό είναι εύκολο στη χρήση του; Αν ναι, εξήγησε γιατί. Αν όχι, πού μπορεί να οφείλεται αυτό;

Ε: Είναι ιδιαίτερα εύκολο στη χρήση του, εύκολο υλικό, απλό, ο καθένας μπορεί να ακολουθήσει τα βήματα που προτείνονται, να απαντήσει στις δραστηριότητες, να δει τα βίντεο κι όλα αυτά....

Σ: Από την εμπειρία σου, το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης; Αν ναι, με ποιο τρόπο μπορεί να γίνει αυτό; Αν όχι, εξήγησε γιατί.

Ε: Μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό δεδομένου ότι δίνει τη δυνατότητα σ' αυτόν που το προσεγγίζει να έχει μια διάδραση με το περιεχόμενο, να παρακολουθήσει βίντεο και πηγές που τον βοηθάνε να κατανοήσει αυτά που πρέπει να μάθει, αυτά που θέλουμε να του δώσουμε να καταλάβει και δίνει τη δυνατότητα να κατανοήσει καλύτερα την αλληλουχία των ιστορικών γεγονότων, τη σειρά δηλαδή με την οποία αυτά έχουν γίνει.

Σ: Πιστεύεις ότι η ενσωμάτωση των πηγών στο σώμα του υλικού, οι δραστηριότητες του εκπαιδευτικού υλικού και οι ομαδικές δραστηριότητες με την οδηγία «Μοιράσου τις σκέψεις σου» μπορεί να συμβάλουν στην εμπέδωση του ιστορικού κειμένου και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών; Εξηγήστε την άποψή σας.

Ε: Λοιπόν, είναι σημαντικές οι δραστηριότητες αυτές με την έννοια ότι δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά, να αξιοποιήσουν τις γνώσεις τις οποίες έχουν πάρει, να προσεγγίσουν με τη δική τους κριτική ματιά και σκέψη τα γεγονότα και στη συνέχεια, φυσικά το «μοιράσου» σημαίνει ότι υπάρχει και μία αξιοποίηση της άποψης των παιδιών μέσα στην τάξη, με την έννοια ότι γίνεται ένας διάλογος, ή το κάθε παιδί ανακοινώνει αυτό το οποίο έγραψε ή αυτό το οποίο σκέφτηκε, υπάρχει μία αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών σε σχέση με το τι σκέφτηκε ο καθένας. Νομίζω ότι αυτό βοηθάει τα παιδιά να επεκτείνουν και τη δική τους σκέψη τους και να βοηθήσουν και τους συμμαθητές τους να επεκτείνουν τη δική τους σκέψη και άποψη.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Σ: Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο: α) Προτιμώ να διδάσκω το μάθημα της ιστορίας με το συνηθισμένο τρόπο, δηλαδή, με το σχολικό βιβλίο, β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το βιβλίο, γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

Ε: Το σχολικό βιβλίο είναι ένα σημαντικό εγχειρίδιο για το μάθημα της ιστορίας. Είναι δεδομένο ότι από μόνο του κανένα βιβλίο δεν μπορεί να εμπεριέχει όλα τα εργαλεία, εκείνα που απαιτούνται προκειμένου οι μαθητές να κατανοήσουν πλήρως τα ιστορικά γεγονότα ή να πετύχουν τη στοχοθεσία και τους σκοπούς ενός μαθήματος ιστορίας. Άρα λοιπόν, είναι αναγκαία και η χρήση, παράλληλα με το βιβλίο, εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο είναι είτε έτοιμο σχεδιασμένο και το χρησιμοποιείς μέσα στην τάξη ή εκπαιδευτικό υλικό που εσύ ο ίδιος σαν εκπαιδευτικός έχεις συνδυάσει, εε... και οι δραστηριότητες του να προσπαθήσουμε με τα παιδιά στην τάξη να φτιάξουμε ένα εκπαιδευτικό υλικό ε.. για να κατανοήσουμε καλύτερα, είναι καλές, δηλαδή να σχεδιάσουμε μέσα στην τάξη ένα παιχνίδι με τη μορφή, ξέρω εγώ, όπως είναι ένα φιδάκι για παράδειγμα με τα ιστορικά γεγονότα, αποτελεί πάλι σχεδίαση εκπαιδευτικού υλικού παράλληλα με το σχολικό βιβλίο στη διδασκαλία του μαθήματος.

Σ: Ωραία, γι' αυτό το εκπαιδευτικό υλικό όμως; Ήταν πιο γενική η απάντηση...

Ε: Το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό...και για το συγκεκριμένο.

Ε: ...και για το συγκεκριμένο ισχύουν όλα αυτά.

Σ: Τι αλλαγές θα πρότεινες προκειμένου να βελτιωθεί το υλικό;

Ε: Επειδή το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό σου δίνει τη δυνατότητα να προσαρμόζεις το υλικό που θα αξιοποιήσεις, την ποσότητα, την ποιότητα του, το είδος των ασκήσεων δηλαδή στο επίπεδο της τάξης που ο καθένας έχει, δηλαδή έχει μία ευελιξία, ως προς αυτό, νομίζω ότι δε θα πρότεινα κάποια συγκεκριμένη αλλαγή προκειμένου να βελτιωθεί, το βρίσκω ιδιαίτερα καλό, δηλαδή, ποιοτικό.

Σ: Ποιο πιστεύεις ότι είναι το πιο δυνατό σημείο του υλικού;

Ε: Στα δυνατά σημεία θα ήθελα να τονίσω το γεγονός ότι το συγκεκριμένο υλικό είναι ένα υλικό που τα παιδιά μπορούν από μόνα τους και στο σπίτι να αξιοποιήσουνε, αλλάζει δηλαδή τη μορφή αυτού που λέμε κατ' οίκον εργασία. Δημιουργεί ένα επιπλέον κίνητρο

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

στα παιδιά, γιατί η χρήση του υπολογιστή σ' αυτά αποτελεί από μόνη της ένα κίνητρο να ασχοληθούν περισσότερο, και το κάθε παιδί έχει τη δυνατότητα με το δικό του ρυθμό να ανακαλύψει τη γνώση, να κάνει τις δραστηριότητες που έχουν τη μορφή παιχνιδιού και αυτό θα έλεγα ότι είναι το πιο δυνατό του σημείο.

Σ: Σ' ευχαριστώ πολύ.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: Ε4

Σ: Λοιπόν, θα' θελα να μου πεις πώς ήταν η εμπειρία σου με το υλικό, πώς σου φάνηκε, αν ήταν εύκολο...

Ε: Εε... Στην αρχή δυσκολεύτηκα λίγο μέχρι να καταλάβω ποια κουμπιά έπρεπε να πατήσω και ποια σειρά έπρεπε να ακολουθήσω... μετά την πρώτη φορά ήταν εύκολο, με το που κατάλαβα με τις οδηγίες πού πατάω για να βρω πάλιεε...αν ήθελα να γυρίσω πίσω, αυτό στην αρχή με δυσκόλεψε, μετά το κατάλαβα.

Σ: Τι σε βοήθησε δηλαδή στο να το καταλάβεις;

Ε: Ότι μία φορά είδα ένα κεφάλαιο και μετά μου ήταν πιο εύκολο. Για μένα που δεν έχω πολύ καλή επαφή με την τεχνολογία μου φαίνεται πιο δύσκολο, στα παιδιά πιστεύω θα ήταν πιο εύκολο.

Σ: Τα εικονίδια, ο οδηγός πλοήγησης ήταν βοηθητικά;

Ε: Ναι, ναι, ναι.

Σ: Σύμφωνα με την εμπειρία σου στη σχολική τάξη, το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση της ιστορίας; κι όταν λέμε κατανόηση της ιστορίας ... η κατανόηση έχει πάρα πολλές παραμέτρους, κατανόηση των αιτιών, των αποτελεσμάτων, κατανόηση των κινήτρων της δράσης των ιστορικών προσώπων, κατανόηση της περιόδου με τη φαντασία τους... ποια είναι η άποψή σου;

Ε: Το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να βοηθήσει καλύτερα σε σχέση με το βιβλίο, αλλά επειδή το βιβλίο είναι ο οδηγός και κατά την άποψή μου δεν βοηθάει ιδιαίτερα τα παιδιά να κατανοήσουν τι συνέβαινε εκείνη την ιστορική περίοδο και γιατί, ποιες ήταν οι αιτίες και ποια ήταν και τα κίνητρα των προσώπων που δρούσαν εκείνη την περίοδο, το ίδιο το βιβλίο και το ίδιο το αναλυτικό πρόγραμμα περιορίζει, βάζει τα όρια και τους περιορισμούς και δε βοηθάει τα παιδιά. Δηλαδή, το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να δώσει κάτι παραπάνω, αλλά σε πολύ περιορισμένα πλαίσια.

Σ: Πώς το εννοείς δηλαδή, πώς μπορεί να δώσει κάτι παραπάνω; Ποια στοιχεία του;

Ε: Το ότι μπορούν να δουν ένα βίντεο και να δουν τους ανθρώπους εκείνης της εποχής, να μουν, δηλαδή, κάπως στο κλίμα αυτής της εποχής, μπορεί να διαβάσουν μία πηγή ή να

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

διαβάσουν τα αποσπάσματα, ας πούμε, του Καζαντζάκη. Τα βοηθάει γιατί δεν είναι ένα στεγνό κείμενο, που μπορεί να δίνει ιστορικές πληροφορίες, αλλά δημιουργεί ένα κλίμα, φέρνει πιο κοντά τα παιδιά με την εποχή εκείνη, την περίοδο εκείνη, την κάνει και πιο ενδιαφέρουσα, κάνει το μάθημα πιο ενδιαφέρον και έτσι τα βοηθάει... από αυτήν την άποψη, έτσι το καταλαβαίνω.

Σ: Ωραία. Πιστεύεις ότι εκπαιδευτικό υλικό και ιδιαίτερα η ενσωμάτωση των πηγών στο υλικό, οι δραστηριότητες που ζητούσαν την άποψη των παιδιών και οι δραστηριότητες με την οδηγία «Μοιράσου τις σκέψεις σου» μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών και στην εμπάθυση, να πάνε δηλαδή πέρα από την απλή κατανόηση;

Ε: Έτσι όπως το είδα εγώ εε. .θα βοηθούσε σημαντικά αν υπήρχαν κι άλλες πηγές που θα παρουσίαζαν τα ίδια γεγονότα κι από άλλη σκοπιά, και δεν εννοώ πάντα την αντίθετη άποψη για ό,τι συνέβη, αλλά να βάζουμε κι άλλα στοιχεία. Εγώ, έτσι όπως το είδα, στην ουσία έρχονται να τεκμηριώσουν αυτές οι πηγές το κείμενο, δεν ξέρω κατά πόσο το παιδί μπορεί να βγάλει συμπεράσματα πέρα από αυτά που έχει ήδη διδαχθεί κι αυτό μπορεί να γίνει, έτσι όπως το καταλαβαίνω εγώ, όχι μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό, αλλά και με την καθοδήγηση του δασκάλου ή και με επιπρόσθετες πηγές. Είναι απαραίτητος και ο δάσκαλος να καθοδηγήσει τα παιδιά γιατί, πού να σκεφτούν, πού να στραφεί η σκέψη τους.

Σ: Ωραία, έχεις, δηλαδή, να κάνεις ένα συγκεκριμένο παράδειγμα, για να γίνει πιο κατανοητό;

Ε: Τώρα θα με βοηθούσε να έβλεπα κάτι, να το έβλεπα το υλικό.... Για παράδειγμα ας πούμε γιατί κράτησε τέτοια στάση ο Βενιζέλος, τώρα μου 'ρχεται στο μυαλό... Με τον τρόπο που είναι γραμμένα τα βιβλία και με τον σκοπό που γραφτήκανε, από το ίδιο το αναλυτικό πρόγραμμα δεν βοηθιέσαι να κάνεις αυτή τη δουλειά με τα παιδιά.... είναι πολύ συμπυκνωμένο...

Ε: Ποια δουλειά;

Σ: Α, να συμβάλει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και να βλέπουνε την ιστορία και μέσα από το πρίσμα της κοινωνιολογίας, γιατί συμπεριφέρονται έτσι, ποια είναι τα οικονομικά συμφέροντα της περιοχής, γιατί κρατάνε αυτή τη στάση, η σχέση της ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

πολιτικής οικονομίας δε φαίνεται σε κανένα βιβλίο του δημοτικού και δε φαίνεται και σε αυτό. Οι πολιτικές αποφάσεις καθορίζονται από τις σχέσεις τις οικονομικές. Αυτό δε φαίνεται και είναι πολύ βασικό για να καταλάβουν τα παιδιά πώς λειτουργεί ο κόσμος και γιατί αλλάζουν τα πράγματα. Το ίδιο το βιβλίο δε σε βοηθάει, εκεί που πατάς για να φτιάξεις το εκπαιδευτικό υλικό.

Σ: Δηλαδή θέλεις να πεις ότι είναι ιστορία γεγονότων και ιστορικών προσώπων, εκεί εστιάζει...;

Ε: Ναι, ναι, ναι, και είναι και ιστορία που δίνονται ερμηνείες... εε... οι οποίες παρουσιάζονται σαν εε... δηλαδή χαρακτηρισμοί...

Σ: Σαν αλήθειες, θες να πεις; Σαν αλήθειες;

Ε: Ναι, «ευεργέτης», «ηγέτης», αυτοί οι χαρακτηρισμοί δεν ταιριάζουν και δε βοηθάνε τα παιδιά.

Σ: Στην ιστορία όμως τη δεδομένη που είναι ιστορία ιστορικών προσώπων και γεγονότων, πιστεύεις ότι συμβάλει το υλικό ή δε συμβάλει καθόλου και ποια στοιχεία του από αυτές τις δραστηριότητες; Η έχεις ολοκληρώσει την άποψή σου;

Ε: Αν σε αυτήν την ιστορία... να σκεφτούν κριτικά; Δεν ξέρω, εγώ πιστεύω ότι τα παιδιά με βάση και τις πηγές και το υλικό που είναι βασισμένο πάλι στο αναλυτικό πρόγραμμα ωθούνται, ας πούμε, προς μία κατεύθυνση, δε σκέφτονται μήπως να σκεφτώ μία άλλη πλευρά, γιατί συμβαίνει αυτό, τι θα έλεγε κάποιος άλλος, για ποιο λόγο, τι κίνητρο θα είχε για να το πει, δεν ξέρω αν τα παιδιά μέσα από αυτό το υλικό καταλαβαίνουν και τι σημαίνει γράφω ιστορία, και τι σημαίνει διδάσκομαι ιστορία και ποιος μου τη διδάσκει και γιατί.

Σ: Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο: α) Προτιμώ να διδάσκω το μάθημα της ιστορίας με το συνηθισμένο τρόπο, δηλαδή, με το σχολικό βιβλίο, β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το βιβλίο, γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

Ε: Τη δεύτερη.

Σ: Και για ποιο λόγο;

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Ε: Γιατί τα παιδιά καλό είναι να έχουν ένα βιβλίο στα χέρια τους που μπορούν να απευθύνονται ανά πάσα στιγμή, στο εκπαιδευτικό υλικό δεν θα ανατρέξουνε, δεν είναι εύκολο, να... να ξεφυλλίσουν, αλλά είναι σημαντικό να χρησιμοποιούμε κι άλλα μέσα στη διδασκαλία μας πέρα από το βιβλίο για να κάνουμε πιο ενδιαφέρον το μάθημα και μας βοηθάει να το κάνουμε πιο διαδραστικό, όχι, το βιβλίο δεν μας βοηθάει ιδιαίτερα, εξαρτάται και από τη δουλειά που κάνουμε μέσα στην τάξη... αλλά το δεύτερο.

Σ: Πιστεύεις ότι το υλικό είναι διαδραστικό και ποια στοιχεία του το κάνουν, αν το κάνουν;

Ε: Όταν καλούνται τα παιδιά να εκφράσουν τη γνώμη τους, όταν τα παιδιά πρέπει να διαβάσουν και να απαντήσουν σε ερωτήσεις, που σημαίνει ότι θα πρέπει να μπουν στη διαδικασία να σκεφτούν, τους δίνει ένα κίνητρο να προσέχουν αυτά που διαβάζουν και τα βοηθάει και να εμπεδώσουν το κείμενο.

Σ: Τι αλλαγές προτείνεις προκειμένου να βελτιωθεί το υλικό;

Ε: Τι αλλαγές;

Σ: Ποια είναι τα πιο δυνατά του στοιχεία;

Ε: Το ότι έχει διάφορες μορφές πηγών, λογοτεχνία, βίντεο που μπορεί να είναι και εκείνης της εποχής, αποσπάσματα από ντοκιμαντέρ. Εγώ αυτό που θα έκανα διαφορετικό ήταν, ίσως, να φύγω και λίγο από τα όρια του βιβλίου, αυτό θα έκανα διαφορετικό... δηλαδή η μορφή μία χαρά, εγώ δεν έχω και τις δυνατότητες δεν έχω και τη γνώση να φτιάξω αυτό το υλικό.

Σ: Έχεις ένσταση για το περιεχόμενο, να ξεφύγει από το αναλυτικό πρόγραμμα και να είναι πιο ευρύ;

Ε: Ναι.

Σ: Και ποια είναι τα πιο δυνατά σημεία του υλικού, αν θα τα συνόψιζες σε τρεις γραμμές;

Ε: Αυτό, το ότι έχει εναλλαγές, ότι έχει εναλλαγές στις πηγές και ότι έχει πολύ συχνά ερωτήσεις που πρέπει να απαντήσουν τα παιδιά... Έτσι όπως το βλέπω εγώ, στα χρόνια που διδάσκω και απ' όσο έχω μελετήσει ιστορία, δε βοηθάει τα παιδιά η ιστορία να καταλάβουν γιατί αλλάζουν τα πράγματα, δηλαδή, δεν είναι θέμα ψυχολογικό ή

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

εμφανίζεται κάποιος καλός άνθρωπος που αγαπάει την πατρίδα του και είναι κάποιοι κακοί, που κάποια στιγμή αποφασίσανε να κάνουν έναν πόλεμο... κι επειδή ακριβώς το υλικό είναι φτιαγμένο πάνω στο αναλυτικό πρόγραμμα... νομίζω ότι αυτός είναι και ο λόγος που δεν είναι τόσο ενδιαφέρουσα η ιστορία για τα παιδιά, γιατί δεν θα δούνε πίσω από τα γεγονότα, γιατί ρέει η ιστορία, γιατί αλλάζουν τα πράγματα, γιατί γίνεται πόλεμος, όχι γιατί κάποιοι είναι κακοί, αλλά γιατί κάποιιοι έχουν κάποια οικονομικά συμφέροντα, δηλαδή θέλουν μία περιοχή, γιατί είναι καλή η γεωγραφική της θέση. Αυτά δεν τα βλέπουνε μέσα από την ιστορία, και από την Δ' τάξη που έχω διδάξει, αυτά δεν τα αντιλαμβάνονται και είναι απορίες που τους γεννιούνται με τον τρόπο που γίνεται το μάθημα και με τα βιβλία έτσι όπως είναι γραμμένα, αυτές οι απορίες...

Σ: Αναφέρονται βέβαια...

Ε: Αναφέρονται αλλά ...

Σ: ...δε δίνεται η έμφαση εκεί.

Ε: Ναι.

Σ: Σε ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που διέθεσες και τη συνεργασία.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

ΠΕΜΠΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: Ε5

Σ: Κατά την άποψή σου το εκπαιδευτικό υλικό είναι εύκολο στη χρήση του; Αν ναι, εξήγησε γιατί. Αν όχι, πού μπορεί να οφείλεται αυτό;

Ε: Όσον αφορά στην ευκολία χρήσης του εκπαιδευτικού υλικού, όλα τα παιδιά γνωρίζουν από ηλεκτρονικό υπολογιστή. Στην αρχή τα εικονίδια στον οδηγό πλοήγησης είναι πολύ κατανοητά, ευχάριστα για το παιδί, γιατί είναι καρικατούρες μικρών παιδιών, ας πούμε πολύ ωραίο είναι η Αθηνά ή ακόμη εκείνα τα τετραγωνάκια που τα γυρνάς, δε θυμάμαι πώς το λένε...

Σ: Τα κουίζ με τις καρτέλες που γυρνάνε.

Ε: Ναι, είναι πάρα πολύ ωραίο, εύχρηστο, δεν θέλει ιδιαίτερη γνώση, το χειρίζεσαι εύκολα, αυτό σημαίνει ότι έχεις τη διάθεση να το ολοκληρώσεις, ας πούμε, το πρόγραμμα.

Σ: Από την εμπειρία σου, το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης; Αν ναι, με ποιο τρόπο μπορεί να γίνει αυτό; Αν όχι, εξήγησε γιατί.

Ε: Το εκπαιδευτικό υλικό βοηθάει στην κατανόηση, γιατί περιέχει πηγές, ερωτήσεις, εικόνες, βίντεο, η δομή του ήταν πολύ άρτια για μένα, στο τέλος είχε τις ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης, ανακαλύπτει ο μαθητής τι έμαθε, αν δεν το έχει καταλάβει είχε τη δυνατότητα να γυρίσει πίσω, να ακούσει πιο επισταμένα το τμήμα αυτό που πιθανά δεν πρόσεξε, αφαιρέθηκε ή δεν κατάλαβε. Μου άρεσε η δομή του υλικού, το ξαναείπα, ξεκινάει με μία φράση –κλειδί, στην οποία θα αναφερθεί η ενότητα ή μια εικόνα αντίστοιχα, που σε παραπέμπει στην ενότητα και μετά με πολύ λίγα λόγια αναφέρεται στα κύρια σημεία, τα οποία είναι και μαυρισμένα για τα παιδιά που αποσπώνται, αφαιρούνται...

Σ: Έντονα γράμματα εννοείς...

Ε: Ναι, έντονα γράμματα, ήταν τονισμένα, πάρα πολύ μου άρεσε αυτό, δηλαδή μπορείς να κάνεις μία γρήγορη ματιά, ακόμα και αν θέλεις να το προσπεράσεις ή δεν σε ενδιαφέρει τόσο. Μου άρεσαν πολύ τα ντοκιμαντέρ που ήταν σύντομα, εκεί που το παιδί αρχίζει να κουράζεται, να βαριέται να λέει «αχ, πρέπει να διαβάσω», μπαίνει το βίντεο, το ηχητικό απόσπασμα, ή το τραγούδι κι εκεί «τσακ», «τσιμπάει» τον μαθητή, τον τραβάει πίσω, τον

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

επαναφέρει στο υλικό και μετά με την ερώτηση βέβαια, βλέπει «το ξέρω, δεν το ξέρω, κάτσε να το ξαναδώ», αυτό μου άρεσε πάρα πολύ. Εκτός από το κείμενο, το βίντεο, οι ιστορικές γραμμές, οι εικόνες, οι πηγές, η βιβλιογραφία στο τέλος, αν ήθελε το παιδί... θεωρώ ότι έχει μία ολοκληρωμένη δομή. Θα ήθελα να τονίσω ότι ιδιαίτερα σε παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, παιδιά ΔΕΠΥ, που έχουν διάσπαση προσοχής, είτε έχουν δυσκολίες ανάγνωσης, η δομή του εκπαιδευτικού υλικού τα βοηθάει και να προσέξουν και να μείνουν σε κάποια σημεία και να αντιληφθούν το εκπαιδευτικό υλικό, όχι στο εκατό τοις εκατό, αλλά σε ένα πολύ σημαντικό βαθμό, ένα 60 ή 70%.

Σ: Πιστεύεις ότι η ενσωμάτωση των πηγών στο σώμα του υλικού, οι δραστηριότητες του εκπαιδευτικού υλικού και οι ομαδικές δραστηριότητες με την οδηγία «Μοιράσου τις σκέψεις σου» μπορεί να συμβάλουν στην εμπάθυνση του ιστορικού κειμένου και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών; Εξήγησε την άποψή σου.

Ε: Η ενσωμάτωση των πηγών στο σώμα του υλικού, οι δραστηριότητες, ατομικές ή ομαδικές, συμβάλλουν στην εμπάθυνση και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, διότι το παιδί έρχεται σε μία προσέγγιση με τις πηγές, δηλαδή, ποιος γράφει την πηγή, κάποια ιδιαίτερα στοιχεία που αναφέρονται στην πηγή, προβληματίζεται, βλέπει το πλαίσιο της εποχής, βλέπει τις αντιλήψεις που επικρατούσαν, τα έθιμα, βλέπει γενικότερα το κλίμα της εποχής και είναι σαν να κάνει μία βουτιά σε εκείνη την εποχή, ταξιδεύει και γίνεται ένα από τα άτομα που διαδραματίζουν το συγκεκριμένο γεγονός, ας πούμε να ταυτίζεται με κάποιο ιστορικό πρόσωπο, όπως ο Βενιζέλος.

Σ: Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο: α) Προτιμώ να διδάσκω το μάθημα της ιστορίας με το συνηθισμένο τρόπο, δηλαδή, με το σχολικό βιβλίο, β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το βιβλίο, γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

Ε: Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το βιβλίο. Θεωρώ ότι πρωταρχικό ρόλο στη διδασκαλία, ιδιαίτερα της ιστορίας θα πρέπει να παίζει το εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο θα προβληματίζει το παιδί, θα το βάζει να σκέπτεται, θα διαδρά, πώς να το πω τώρα, δεν θα είναι η διδασκαλία μία κατευθυντική πράξη, αλλά θα βγαίνει αυθόρμητα μέσα από το υλικό, θα προκύπτει, δηλαδή τα παιδιά θα οδηγούνται σε συμπεράσματα με την έμμεση πάντα καθοδήγηση του δασκάλου, στην

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

οποία θα λένε «Απίστευτο! Κάναμε ιστορία τώρα;», θα είναι μία συζήτηση σε βάθος και μ' αυτό τον τρόπο αναπτύσσεται και η κριτική τους σκέψη και έχουμε και μία διάδραση μέσα στην τάξη, το ομαδικό πνεύμα, αναπτύσσονται οι σχέσεις και των μαθητών και του δασκάλου και δεν είναι στείρα η μελέτη του μαθήματος αυτού.

Σ: Τι αλλαγές θα πρότεινες προκειμένου να βελτιωθεί το υλικό;

Ε: Οι αλλαγές που θα προτείνω αναφέρονται κυρίως στα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, διότι το υλικό κατά τ' άλλα είναι άρτιο, ας πούμε, για ένα παιδί μέσης απόδοσης στην τάξη. Όσον αφορά, λοιπόν, τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες θεωρώ ότι ένα πρόβλημα, το οποίο όμως δεν είναι ανυπέρβλητο, είναι οι πηγές για ένα παιδί με δυσλεξία που δεν μπορεί να διαβάσει όλο αυτό το κείμενο, οπότε χάνει κάποια στοιχεία του εκπαιδευτικού υλικού. Στην περίπτωση αυτή, μία πρόταση θα ήταν να ηχογραφηθεί, να υπάρχει ένα κουμπί, ειδικά για να το ακούει το παιδί αυτό, ώστε να μη χάσει το κομμάτι αυτό της πηγής. Θεωρώ ότι το υλικό έχει πολλά στοιχεία παιγνιώδους μορφής, εγώ θα έλεγα ότι, ίσως, θα μπορούσαμε να εντάξουμε ακόμη περισσότερα, ειδικά για τα παιδιά που τα χάνουμε ως μαθητές, επειδή βαριούνται ή αδιαφορούν, θα μπορούσαν επιλεκτικά να κάνουν έξτρα δραστηριότητες, έτσι ώστε να τους βοηθήσει καταλάβουν περισσότερο το εκπαιδευτικό υλικό.

Σ: Πιο παιγνιώδεις, εννοείς...

Ε: Πιο παιγνιώδεις μορφές, σταυρόλεξα, ακροστιχίδες κ.α.

Σ: Ποιο θεωρείς ότι είναι το πιο δυνατό σημείο του υλικού;

Ε: Για μένα, σαν δασκάλα αλλά και σαν μαθητής είναι το βίντεο, το οποίο είναι σύντομο και περιεκτικό, σε ταξιδεύει σε άλλη εποχή και μετά επανέρχεσαι με την ερώτηση, μ' άρεσε πάρα πολύ η ερώτηση με το αστεράκι, που έχεις με ανατροφοδότηση, το «μπράβο», πάρα πολύ σημαντικό για τον μαθητή είναι αυτό το «μπράβο» και η δυνατότητα αν δεν το έχεις απαντήσει σωστά, να το απαντήσεις πάλι, για να πάρεις το «μπράβο» σου. Επίσης, μου άρεσε και η Αθηνά, το ωραίο πιγκουινάκι, που ήταν ευχάριστη, έδινε πληροφορίες, το σταυρόλεξο, οτιδήποτε σε παιγνιώδη μορφή μου άρεσε, μ' άρεσε και η ιστορική γραμμή, αν και ήταν λίγο χαοτική, γιατί μπορείς σχηματικά να κρατήσεις κάποιες βασικές έννοιες στο μυαλό σου. Το υλικό είχε στοιχεία επιστημονικής εργασίας με τη βιβλιογραφία, με τις πηγές, με τις παραπομπές, οι εικόνες καταπληκτικές ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

που θα μπορεί ο δάσκαλος μαζί με τους μαθητές να σχολιάσει, να τις μεγεθύνει σ' ένα προτζέκτορα, ας πούμε, και να αρχίσουν να σχολιάζουν ενδυμασία, ήθη και έθιμα, διάφορα στοιχεία, και θα μπορεί να οδηγήσει και σε άλλες παιγνιώδεις μορφές με τα παιδιά, να ζωγραφίσουν, να φτιάξουν ψηφιδωτά, δεν ξέρω τι, ...πάρα πολύ εύχρηστο, με τον πλοηγό του... πάρα πολλά θετικά στοιχεία, πάρα πολλά θετικά. Εύγε.

Σ: Θα ήθελες να προσθέσεις κάτι άλλο;

Ε: Όσον αφορά στις δραστηριότητες, πολύ σημαντικός είναι ο διάλογος στην ομάδα, γιατί μέσα από τη συζήτηση το παιδί αναπτύσσει την κριτική του σκέψη, όταν του λέμε «Γίνε μικρός ιστορικός» ή «Γράψε έναν διάλογο» (μεταξύ των ιστορικών προσώπων), αυτενεργεί, δημιουργεί, υπάρχει αυτή η έκφραση του παιδιού, το παιδί θέλουμε να εκφράζεται, να μην είναι σε πλαίσια, να εκφράζει τη σκέψη του και τη θετική και την αρνητική και μετά γίνεται συζήτηση πάνω σε αυτό, κι αυτό είναι το δημιουργικό στοιχείο. Πολύ ωραία και τα κείμενα τα λογοτεχνικά, που δεν το είπα, μ' άρεσαν πάρα πολύ, διότι μετά θέλεις να διαβάσεις και το βιβλίο, δηλαδή λες «τι ωραίο αυτό το απόσπασμα», ας πούμε, της Πηνελόπης Δέλτα «Τα Μυστικά του βάλτου». Αυτό όσον αφορά τις δραστηριότητες... και ότι ο στόχος μας είναι η κινητοποίηση και των πιο αδύναμων και αδιάφορων μαθητών, ενός μαθητή, δηλαδή που δεν μπορεί να οργανώσει ούτε τη σκέψη του, ούτε τη μελέτη του, που δυσκολεύεται στην ανάγνωση, που χάνεται στο κείμενο... η μάθηση επιτυγχάνεται σε αυτό τον μαθητή μέσα από την παιγνιώδη μορφή, τα εικονίδια, το βίντεο, το τραγούδι, το σταυρόλεξο, την εικόνα, τον χάρτη, τη σημαία, τη λεζάντα που εκεί το παιδί βλέπει την εικόνα, σκέφτεται, φεύγει από το γνωστικό καθαρά, τον εννοιολογικό χάρτη, την ιστορική γραμμή, στοιχεία, λοιπόν, πολύ δυνατά.

Σ: Σ' ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο που διέθεσες και τη συνεργασία.

Ανοιχτό Ερωτηματολόγιο για τον/την εκπαιδευτικό

Αγαπητοί συνάδελφοι, το παρόν εκπαιδευτικό υλικό δημιουργήθηκε με σκοπό να αποτελέσει συμπληρωματικό υλικό στη διδασκαλία της Ιστορίας στην τάξη. Η επιλογή των δραστηριοτήτων είναι στην ευχέρεια του κάθε εκπαιδευτικού ανάλογα με τον χρόνο που διαθέτει. Συνιστάται να συνδυάζεται με τον στοχαστικό διάλογο στην τάξη, ώστε οι μαθητές να έχουν την ευκαιρία να κάνουν υποθέσεις, να εκφράζουν απόψεις, κρίσεις και συμπεράσματα. Ωστόσο, αφού το υλικό έχει δημιουργηθεί με τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, μπορεί, επίσης, να χρησιμοποιηθεί από τον μαθητή και για τη μελέτη στο σπίτι του.

Αφού δείτε με προσοχή το υλικό, σας παρακαλούμε να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Κατά την άποψή σας το εκπαιδευτικό υλικό είναι εύκολο στη χρήση του; Αν ναι, εξηγήστε γιατί. Αν όχι, πού μπορεί να οφείλεται αυτό;

Ναι, το εκπαιδευτικό υλικό είναι εύκολο στη χρήση του. Είναι χωρισμένο σε διακριτές ενότητες, ώστε να επιλέγει ο εκπαιδευόμενος κάθε φορά τι θέλει να μελετήσει. Από την αρχή μέχρι το τέλος κάθε ενότητας το υλικό καθοδηγεί τον μαθητή για τον τρόπο που θα προχωράει από τη μία διαφάνεια στην άλλη, για το πώς θα πραγματοποιεί τις δραστηριότητες. Οι ερωτήσεις τον βοηθούν να αντιλαμβάνεται σε τι χρειάζεται να δώσει περισσότερη έμφαση και προσοχή. Όπου χρειάζεται δίνονται διευκρινήσεις και επεξηγήσεις. Υπάρχουν και προτάσεις για περαιτέρω μελέτη. Ο εκπαιδευόμενος μπορεί να κινηθεί αυτόνομα και να εμπλακεί ενεργά στον χρόνο που ο ίδιος επιθυμεί. Του παρέχεται συνεχώς η απαραίτητη ανατροφοδότηση και ενθαρρύνεται να συνεχίσει τη μελέτη του. Προάγεται η σημαντική για τη μάθηση αλληλεπίδραση του φοιτητή με το εκπαιδευτικό υλικό.

2. Σύμφωνα με την εμπειρία σας, το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης; Αν ναι, με ποιο τρόπο μπορεί να γίνει αυτό; Αν όχι, εξηγήστε γιατί.

Ναι, συμβάλει στην κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης. Οι πληροφορίες παρουσιάζονται σταδιακά. Φαίνεται ξεκάθαρα η σειρά που έγιναν τα γεγονότα. Μαζί με ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

την περιγραφή των ιστορικών γεγονότων, παρέχονται και επιπρόσθετες πηγές (κείμενα ιστορικών μελετητών, εικόνες, αποσπάσματα εφημερίδων της εποχής, βίντεο, φωτογραφικά και ηχητικά ντοκουμέντα). Όλα αυτά τα στοιχεία βοηθούν τον εκπαιδευόμενο να έχει μια συνολική ιδέα και να συνδέει στο μυαλό του την πορεία των εξελίξεων. Οι ερωτήσεις που παρεμβάλλονται έχουν διαδραστικό χαρακτήρα, κάτι που ενεργοποιεί τις αισθήσεις και τη σκέψη για να συνδυαστούν τα δεδομένα και να δοθεί η σωστή απάντηση. Κάθε φορά ο μαθητής έχει τη δυνατότητα να προχωρήσει προς τα πίσω για να ξαναθυμηθεί αν θέλει όσα μελέτησε και μετά να συνεχίσει ξανά προς τα εμπρός και να ολοκληρώσει την ενότητα. Ο βοηθός-καρτούν συνοδεύει τον μαθητή στη μελέτη του και τον βοηθά να λύνει απορίες.

3. Πιστεύετε ότι η ενσωμάτωση των πηγών στο σώμα του υλικού, οι δραστηριότητες του εκπαιδευτικού υλικού και οι ομαδικές δραστηριότητες με την οδηγία «Μοιράσου τις σκέψεις σου» μπορεί να συμβάλουν στην εμπάθυνση του ιστορικού κειμένου και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών; Εξηγήστε την άποψή σας.

Η ενσωμάτωση των πηγών στο σώμα του υλικού εμπλουτίζει το ιστορικό κείμενο με επιπλέον πληροφορίες που βοηθούν στην βαθύτερη κατανόηση των γεγονότων και τη θέασή τους από διαφορετικές οπτικές γωνίες. Οι δραστηριότητες του εκπαιδευτικού υλικού παρουσιάζουν ποικιλία, αφού κάποιες στοχεύουν στην εμπέδωση, ενώ υπάρχουν και οι ερωτήσεις κριτικής σκέψης και παραγωγής γραπτής έκφρασης, στις οποίες ο μαθητής καλείται να καταθέσει τη γνώμη του για ένα γεγονός, αφού λάβει υπόψη του όλα τα δεδομένα. Οι ομαδικές δραστηριότητες με την οδηγία «Μοιράσου τις σκέψεις σου» προωθούν τον προβληματισμό πάνω στα θέματα που παρουσιάζονται, τον διάλογο, την ανταλλαγή απόψεων και τη συνεργασία, με αποτέλεσμα οι μαθητές να έρχονται σε επαφή με διαφορετικούς τρόπους σκέψης και να διευρύνουν τους ορίζοντές τους. Όλα τα παραπάνω συμβάλλουν, επομένως, στην εμπάθυνση και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης.

4. Ποια πρόταση σας ταιριάζει περισσότερο:

α) Προτιμώ να διδάσκω το μάθημα της ιστορίας με το συνήθη τρόπο διδασκαλίας (κυρίως με το σχολικό βιβλίο).

β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το βιβλίο.

γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξηγήστε την άποψή σας.

Περισσότερο μου ταιριάζει η πρόταση: β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το βιβλίο. Είναι σημαντικό για τους εκπαιδευόμενους να λαμβάνουν πολλαπλά ερεθίσματα, προκειμένου να επωφεληθούν κατά τη διαδικασία της μάθησης. Επομένως, καλό θα ήταν κάποιες φορές να διατηρείται ο συνήθης τρόπος διδασκαλίας με τη μελέτη του σχολικού βιβλίου, την κράτηση σημειώσεων, την υπογράμμιση λέξεων-κλειδιών, την τοποθέτηση πλαγιότιτλων στις παραγράφους. Άλλες φορές πάλι θα ήταν πολύ χρήσιμο να ακολουθούνται εναλλακτικές μορφές διδασκαλίας με τη χρήση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού που φέρνει περισσότερο κοντά τους μαθητές με νέες, ελκυστικές, τεχνολογικές μεθόδους και αξιοποιεί τις δυνατότητες που προσφέρουν οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και τα εργαλεία Web 2.0. Το προτιμότερο φυσικά θα ήταν, αν υπάρχει χρόνος, να γίνεται συνδυασμός των δύο μεθόδων τόσο κατά τη διδασκαλία στο σχολείο, όσο και κατά τη μελέτη στο σπίτι.

5. Τι αλλαγές προτείνετε προκειμένου να βελτιωθεί το υλικό;

Μου είναι δύσκολο να προτείνω αλλαγές για να βελτιωθεί το υλικό, γιατί αυτό είναι από μόνο του πλήρες, καλύπτει όλη την ύλη που περιλαμβάνει και με το παραπάνω. Το κείμενο, οι εικόνες, τα βίντεο, οι ιστορικές πηγές μπορούν να πετύχουν τους προσδοκώμενους μαθησιακούς στόχους. Θα μπορούσα απλά να επισημάνω τα εξής: **A)** Ότι προσπαθώντας να μπω στον Εννοιολογικό χάρτη της διαφάνειας 35 του Κεφαλαίου: «Η Ελλάδα στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο» μου έγγραφε ότι υπάρχει σφάλμα. Ίσως χρειάζεται να κάνει κάποιος εγγραφή στο coggleγια να μπορέσει να συμμετέχει στην άσκηση. Δεν το γνωρίζω. **B)** Θα μπορούσε να δοθεί κάποιος ορισμός του πραξικοπήματος για να πραγματοποιηθεί η άσκηση της διαφάνειας 36 του Κεφαλαίου: «Μεσοπόλεμος». **Γ)** Θα μπορούσε να γίνει μετάφραση κάποιων λέξεων στις διαδραστικές ασκήσεις στα ελληνικά, από τις ρυθμίσεις των CoursePresentationstου H5P. π.χ. Turn=Γύρνα, Check=Έλεγχος. **Δ)** Θα μπορούσε να προστεθεί κάποιο τελικό τεστ για όλα

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

τα Κεφάλαια στο περιβάλλον του Chamillo για να υπάρχουν μετρήσιμα αποτελέσματα σε μια τελική αξιολόγηση.

6. Ποιο πιστεύετε ότι είναι το πιο δυνατό στοιχείο του υλικού;

Το υλικό έχει πολλά δυνατά σημεία. Καταρχήν διαπραγματεύεται δύσκολα κεφάλαια της Ιστορίας και τα παρουσιάζει με μια σωστή, ξεκάθαρη και ολοκληρωμένη δομή με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Αυτή η μέθοδος δημιουργεί ένα ελκυστικό περιβάλλον εκμάθησης με τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή και αφήνει τα χρονικά περιθώρια σε κάθε μαθητή να διαβάζει με τον ρυθμό που του ταιριάζει και όσες φορές επιθυμεί το υλικό. Η ποικιλομορφία του (κείμενα ιστορικών μελετητών, εικόνες, αποσπάσματα εφημερίδων της εποχής, βίντεο, φωτογραφικά και ηχητικά ντοκουμέντα, τραγούδια) βοηθάει τους εκπαιδευόμενους να έχουν μια σαφέστερη και πληρέστερη εικόνα για τα ιστορικά γεγονότα, κάτι που συντελεί στη βαθύτερη κατανόησή τους. Οι διαδραστικές ασκήσεις που παρεμβάλλονται ανάμεσα στα ιστορικά κείμενα (κάρτες που γυρίζουν, ασκήσεις πολλαπλής επιλογής, ασκήσεις σωστού λάθους κ.τ.λ.) συμβάλλουν στην καλύτερη εμπέδωση των όσων διαβάζονται. Οι ερωτήσεις ανάπτυξης και οι ερωτήσεις για ομαδική συζήτηση καλλιεργούν την κριτική σκέψη, τη συγκριτική ανάλυση και την επιχειρηματολογία των μαθητών. Η δημιουργία περίληψης στο τέλος του κάθε κεφαλαίου είναι πολύ χρήσιμη και ωφέλιμη, γιατί ο εκπαιδευόμενος έχει τη δυνατότητα να συνοψίσει τα όσα διάβασε, να τα δει μαζεμένα και να του αποτυπωθούν στο μυαλό τα κυριότερα σημεία.

Ευχαριστώ πολύ για τη συνεργασία!

ΑΡΙΘΜΟΣ: Ε7

Ανοιχτό Ερωτηματολόγιο για τον/την εκπαιδευτικό

Αγαπητοί συνάδελφοι, το παρόν εκπαιδευτικό υλικό δημιουργήθηκε με σκοπό να αποτελέσει συμπληρωματικό υλικό στη διδασκαλία της Ιστορίας στην τάξη. Η επιλογή των δραστηριοτήτων είναι στην ευχέρεια του κάθε εκπαιδευτικού ανάλογα με τον χρόνο που διαθέτει. Συνιστάται να συνδυάζεται με τον στοχαστικό διάλογο στην τάξη, ώστε οι μαθητές να έχουν την ευκαιρία να κάνουν υποθέσεις, να εκφράζουν απόψεις, κρίσεις και συμπεράσματα. Ωστόσο, αφού το υλικό έχει δημιουργηθεί με τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, μπορεί, επίσης, να χρησιμοποιηθεί από τον μαθητή και για τη μελέτη στο σπίτι του.

Αφού δείτε με προσοχή το υλικό, σας παρακαλούμε να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- 1. Κατά την άποψή σας το εκπαιδευτικό υλικό είναι εύκολο στη χρήση του; Αν ναι, εξηγήστε γιατί. Αν όχι, πού μπορεί να οφείλεται αυτό;**

Σε γενικές γραμμές θεωρώ το μάθημά εξαιρετικό! Κατά την είσοδό μου στο μάθημα πρόσεξα την εικόνα με την χρονολογία. Με την πρώτη ματιά λοιπόν αντιλαμβάνομαι για την ιστορική περίοδο που θα μελετήσω! Επίσης, δεδομένου του ότι απευθύνεται σε παιδιά δημοτικού, κρίνω θετικά την παρουσία δύο φιγούρων καρτούν ήδη από την έναρξη του μαθήματος. Η παρουσία τους σίγουρα δημιουργεί ένα ευχάριστο ψηφιακό περιβάλλον για τα παιδιά. Το εκπαιδευτικό υλικό χαρακτηρίζεται από πλούσιο, διαδραστικό περιεχόμενο και είναι εύχρηστο. Καθοδηγεί το μαθητή αναφέροντας με σαφήνεια το σκοπό, τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, τις έννοιες κλειδιά και τον οδηγό πλοήγησης.

- 2. Σύμφωνα με την εμπειρία σας, το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης; Αν ναι, με ποιο τρόπο μπορεί να γίνει αυτό; Αν όχι, εξηγήστε γιατί.**

Έχει γίνει κατάτμηση της ύλης σε επιμέρους ενότητες, διατηρώντας τη συνοχή της, καθιστώντας το μάθημα ευανάγνωστο. Το περιεχόμενο είναι κατανοητό, χρησιμοποιώντας απλή διατύπωση, φιλικό ύφος γραφής χωρίς ορθογραφικά ή συντακτικά λάθη. Οι βασικές έννοιες υπογραμμίζονται με έντονο χρώμα, ενώ έχουν συμπεριληφθεί

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

σαφή γραφήματα και σχετικές με το μάθημα εικόνες και βίντεο, ώστε να οπτικοποιηθεί το περιεχόμενο. Θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικό το ότι γίνονται επεξηγηματικά σχόλια, εμπνυχώνεται ο μαθητής διευκρινίζοντας σημεία που πιθανόν θα τον δυσκολέψουν, ενώ παράλληλα τίθενται ερωτήματα για περαιτέρω προβληματισμό. Εξαιρετική κρίνω την ιδέα να ανακόπτεται η μελέτη του μαθητή, βάζοντας μικρά σχόλια ή δραστηριότητες που ανακεφαλαιώνουν την μέχρι εκείνο το σημείο μελέτη και παροτρύνουν για επανάληψη της μελέτης ώστε να βεβαιωθεί ο μαθητής ότι κατανόησε το περιεχόμενο! Ιδιαίτερα θετική εντύπωση μου άφησε τη τελευταία δραστηριότητα κάθε κεφαλαίου, μέσα από την οποία ο ίδιος ο μαθητής δημιουργεί τη σύνοψη του κεφαλαίου! Επομένως, θεωρώ ότι το εκπαιδευτικό υλικό συμβάλλει στην κατανόηση του γνωστικού αντικειμένου.

3. Πιστεύετε ότι η ενσωμάτωση των πηγών στο σώμα του υλικού, οι δραστηριότητες του εκπαιδευτικού υλικού και οι ομαδικές δραστηριότητες με την οδηγία «Μοιράσου τις σκέψεις σου» μπορεί να συμβάλουν στην εμπάθυνση του ιστορικού κειμένου και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών; Εξηγήστε την άποψή σας.

Οι δραστηριότητες, είναι σαφείς, ανταποκρίνονται στα προσδοκώμενα αποτελέσματα και δίνουν ευκαιρίες αναστοχασμού και αυτοαξιολόγησης. Η δυσκολία τους κλιμακώνεται και ο μαθητής καλείται να επανέλθει στην εργασία του αναθεωρώντας και διορθώνοντας την με βάση τις επιπλέον πληροφορίες που μελέτησε. Αρκετές δραστηριότητες βοηθούν στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης των μαθητών. Μία από αυτές είναι και η δραστηριότητα «Μοιράσου τις σκέψεις σου», όπου μέσα από την αλληλεπίδραση με τους συμμαθητές μπορεί να εμβαθύνει στο αντικείμενο.

Με την αναφορά στις πηγές δίνεται η ευκαιρία σε όποιον μαθητή ενδιαφέρεται να μελετήσει περαιτέρω σε έγκυρες πηγές, χωρίς να χάνεται στην υπερπληθώρα πληροφοριών του διαδικτύου.

4. Ποια πρόταση σας ταιριάζει περισσότερο:

α) Προτιμώ να διδάσκω το μάθημα της ιστορίας με το συνήθη τρόπο διδασκαλίας (κυρίως με το σχολικό βιβλίο).

β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το βιβλίο.

ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξηγήστε την άποψή σας.

Το μάθημα της ιστορίας είναι ιδιαίτερα δύσκολο για τους μαθητές. Συνοψίζει πολλές πληροφορίες σε κάθε κεφάλαιο, κάτι που συχνά απογοητεύει τους μαθητές και τους κουράζει γρήγορα. Η διδασκαλία με τη χρήση του πολυμορφικού εκπαιδευτικού υλικού εγείρει το ενδιαφέρον των μαθητών, οι οποίοι πλέον έχουν εντάξει τη χρήση νέων τεχνολογιών στην καθημερινότητά τους. Το περιεχόμενο του μαθήματος παρουσιάζεται με ποικίλα μέσα (βίντεο, κείμενα, ασκήσεις αυτοαξιολόγησης κ.ά.), ανταποκρινόμενο σε διαφορετικούς μαθησιακούς τύπους. Επιπλέον δίνεται η δυνατότητα στο μαθητή να μελετήσει το υλικό με βάση τον προσωπικό του ρυθμό μάθησης και να το επαναλάβει όσες φορές χρειαστεί.

Έτσι, απελευθερώνεται πολύτιμος χρόνος από την διδασκαλία στην τάξη, που συνήθως σπαταλάται στο μάθημα με τη μορφή διάλεξης, καθώς ο μαθητής είναι ήδη προετοιμασμένος για το γνωστικό αντικείμενο. Ο δάσκαλος μπορεί να εκμεταλλευτεί τον περισσευούμενο χρόνο ενθαρρύνοντας τους μαθητές να ασχοληθούν με εποικοδομητικές δραστηριότητες ανώτερου γνωστικού επιπέδου.

Ιδανικά θα προτιμούσα το συνδυασμό εκπαιδευτικού υλικού με διδασκαλία στην τάξη, ακολουθώντας τη μέθοδο της ανεστραμμένης τάξης.

5. Τι αλλαγές προτείνετε προκειμένου να βελτιωθεί το υλικό;

Όπως προανέφερα θεωρώ ότι έχετε κάνει εξαιρετική δουλειά. Σε αυτό το σημείο όμως θα ήθελα να κάνω ορισμένες παρατηρήσεις που θα μπορούσατε να λάβετε υπόψη σας:

Θεωρώ σημαντικό να συμπεριληφθεί στην εισαγωγή του μαθήματός σας ένας οδηγός μελέτης, εξηγώντας στο μαθητή ότι καλό θα ήταν να ακολουθήσει τις ενότητες με τη σειρά, καθώς η κάθε μία από αυτές προϋποθέτει τη μελέτη των προηγούμενων. Επίσης ένα χρονοδιάγραμμα μελέτης, που θα πληροφορεί το φοιτητή για το χρόνο που θα χρειαστεί για να ολοκληρώσει το μάθημα και το περιθώριο που έχει για να υποβάλει τις εργασίες του, θα ήταν αρκετά χρήσιμο.

Στις δραστηριότητες όπου οι μαθητές πρέπει να απαντήσουν σε ένα διαμοιραζόμενο έγγραφο (googledoc) πιθανόν να δημιουργηθεί κάποια σύγχυση, καθώς όλοι οι μαθητές

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

θα απαντήσουν στο ίδιο φύλλο εργασίας βλέποντας τις απαντήσεις των συμμαθητών τους. Ίσως θα ήταν χρήσιμο, επίσης, να αναφέρεται ο χρόνος που θα χρειαστούν οι μαθητές για να εκπονήσουν τη δραστηριότητα αυτή.

Στην περιγραφή του μαθήματος θα μπορούσατε να αναφέρετε τη βασική βιβλιογραφία που χρησιμοποιήσατε.

6. Ποιο πιστεύετε ότι είναι το πιο δυνατό στοιχείο του υλικού;

Κατά την άποψή μου το πιο δυνατό σημείο του εκπαιδευτικού υλικού είναι η χρήση διαδραστικών βίντεο. Το βίντεο πάντα τραβάει το ενδιαφέρον των μαθητών. Όταν συνδυάζεται και με ερωτήσεις προβληματισμού ή ασκήσεις εμπέδωσης, αποκτά ιδιαίτερα εκπαιδευτικό χαρακτήρα.

Ευχαριστώ πολύ για τη συνεργασία!

ΑΡΙΘΜΟΣ:Ε8

Ανοιχτό Ερωτηματολόγιο για τον/την εκπαιδευτικό

Αγαπητοί συνάδελφοι, το παρόν εκπαιδευτικό υλικό δημιουργήθηκε με σκοπό να αποτελέσει συμπληρωματικό υλικό στη διδασκαλία της Ιστορίας στην τάξη. Η επιλογή των δραστηριοτήτων είναι στην ευχέρεια του κάθε εκπαιδευτικού ανάλογα με τον χρόνο που διαθέτει. Συνιστάται να συνδυάζεται με τον στοχαστικό διάλογο στην τάξη, ώστε οι μαθητές να έχουν την ευκαιρία να κάνουν υποθέσεις, να εκφράζουν απόψεις, κρίσεις και συμπεράσματα. Ωστόσο, αφού το υλικό έχει δημιουργηθεί με τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, μπορεί, επίσης, να χρησιμοποιηθεί από τον μαθητή και για τη μελέτη στο σπίτι του.

Αφού δείτε με προσοχή το υλικό, σας παρακαλούμε να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- 1. Κατά την άποψή σας το εκπαιδευτικό υλικό είναι εύκολο στη χρήση του; Αν ναι, εξηγήστε γιατί. Αν όχι, πού μπορεί να οφείλεται αυτό;**

Κατά την άποψή μου το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό είναι πολύ εύκολο στη χρήση του. Πιο συγκεκριμένα στην πρώτη διαφάνεια, στην εισαγωγή, υπάρχουν οι επεξηγήσεις για το τι σημαίνει κάθε σύμβολο που θα συναντήσουμε. Επίσης, υπάρχουν οδηγίες για το πού πρέπει να πάμε για να δούμε κάτι συγκεκριμένο, πχ. να ανοίξουμε ένα σύνδεσμο. Τέλος, υπάρχουν και τα βοηθητικά εικονίδια (π.χ. το πιγκουινάκι), τα οποία σε περίπτωση που δυσκολευτούμε κάπου, «πατάμε» πάνω τους για βοήθεια.

- 2. Σύμφωνα με την εμπειρία σας, το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης; Αν ναι, με ποιο τρόπο μπορεί να γίνει αυτό; Αν όχι, εξηγήστε γιατί.**

Πιστεύω ότι το παρόν εκπαιδευτικό υλικό συμβάλλει κατά πολύ στην κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης. Ένα υλικό, όπως αυτό, πλούσιο σε οπτικοακουστικά ερεθίσματα, κεντρίζει την προσοχή των παιδιών και κάνει πιο ευχάριστη τη μάθηση. Η σύννοψη των κεφαλαίων και η καταγραφή των πιο σημαντικών γεγονότων είναι, επίσης, κάτι που βοηθάει τους μαθητές να θυμούνται πιο εύκολα ημερομηνίες και ιστορικά πρόσωπα. Τέλος, οι στόχοι πριν από κάθε ενότητα βοηθούν τους μαθητές τι θα πρέπει να μάθουν και οι ερωτήσεις της σύννοψης να διαπιστώσουν εάν έχουν κατακτήσει τη γνώση.

- 3. Πιστεύετε ότι η ενσωμάτωση των πηγών στο σώμα του υλικού, οι δραστηριότητες του εκπαιδευτικού υλικού και οι ομαδικές δραστηριότητες με την οδηγία «Μοιράσου τις σκέψεις σου» μπορεί να συμβάλουν στην εμπάθυνση του ιστορικού κειμένου και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών; Εξηγήστε την άποψή σας.**

Οι μαθητές καλούνται σε πολλές ενότητες να απαντήσουν σε κάποιες ερωτήσεις/δραστηριότητες ή να μοιραστούν τις σκέψεις τους επάνω σε κάποιο θέμα. Όλες οι δραστηριότητες αυτές αφήνουν τους μαθητές να απαντήσουν εντελώς ελεύθερα χωρίς να τους κατευθύνουν σε συγκεκριμένες απαντήσεις αναπτύσσοντας έτσι την κριτική τους σκέψη. Όσον αφορά την ύπαρξη πηγών (εικόνων, ήχων, βίντεο κ.α.), οι μαθητές καταλαβαίνουν πιο καλά κάποια γεγονότα, λειτουργούν δηλαδή ως αποδεικτικά στοιχεία για τα όσα συνέβησαν. Στη μνήμη μας συνήθως μένει κάτι που βλέπουμε ή ακούμε, παρά κάτι που διαβάζουμε μέσα σ' ένα ανιαρό πυκνογραμμμένο κείμενο.

- 4. Ποια πρόταση σας ταιριάζει περισσότερο:**

- α) Προτιμώ να διδάσκω το μάθημα της ιστορίας με το συνήθη τρόπο διδασκαλίας (κυρίως με το σχολικό βιβλίο).**
- β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το βιβλίο.**
- γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.**

Εξηγήστε την άποψή σας.

Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το βιβλίο, καθώς δεν μπορούμε να καταργήσουμε την ύπαρξη των βιβλίων. Ωστόσο, μπορούμε να χρησιμοποιούμε πολλές φορές εκπαιδευτικό υλικό με οπτικοακουστικά ερεθίσματα κάνοντας πιο εύκολη και διασκεδαστική τη μάθηση της ιστορίας για τους μαθητές μας.

- 5. Τι αλλαγές προτείνετε προκειμένου να βελτιωθεί το υλικό;**

Θα μπορούσε να εμπλουτιστεί με περισσότερες δραστηριότητες σε μορφή παιχνιδιού, για παράδειγμα τα σταυρόλεξα αρέσουν στα παιδιά και τους είναι ευχάριστα σε σύγκριση με μια δραστηριότητα ελεύθερης έκφρασης.

ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

6. Ποιο πιστεύετε ότι είναι το πιο δυνατό στοιχείο του υλικού;

Το πιο δυνατό στοιχείο του υλικού πιστεύω πως είναι η ύπαρξη πηγών, είτε εικόνων, είτε ηχητικών, είτε οπτικοακουστικών. Συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στην απόκτηση της γνώσης και στην εμβάθυνση του ιστορικού κειμένου. Επίσης, πολύ δυνατά στοιχεία είναι οι στόχοι κάθε ενότητας, η σύνδεση της νέας γνώσης με την προϋπάρχουσα, οι εμπεδωτικές ερωτήσεις κλειστού τύπου και οι ερωτήσεις για τη δημιουργία σύνοψης στο τέλος κάθε κεφαλαίου.

Ευχαριστώ πολύ για τη συνεργασία!

ΑΡΙΘΜΟΣ:Ε9

Ανοιχτό Ερωτηματολόγιο για τον/την εκπαιδευτικό

Αγαπητοί συνάδελφοι, το παρόν εκπαιδευτικό υλικό δημιουργήθηκε με σκοπό να αποτελέσει συμπληρωματικό υλικό στη διδασκαλία της Ιστορίας στην τάξη. Η επιλογή των δραστηριοτήτων είναι στην ευχέρεια του κάθε εκπαιδευτικού ανάλογα με τον χρόνο που διαθέτει. Συνιστάται να συνδυάζεται με τον στοχαστικό διάλογο στην τάξη, ώστε οι μαθητές να έχουν την ευκαιρία να κάνουν υποθέσεις, να εκφράζουν απόψεις, κρίσεις και συμπεράσματα. Ωστόσο, αφού το υλικό έχει δημιουργηθεί με τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, μπορεί, επίσης, να χρησιμοποιηθεί από τον μαθητή και για τη μελέτη στο σπίτι του.

Αφού δείτε με προσοχή το υλικό, σας παρακαλούμε να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Κατά την άποψή σας το εκπαιδευτικό υλικό είναι εύκολο στη χρήση του; Αν ναι, εξηγήστε γιατί. Αν όχι, πού μπορεί να οφείλεται αυτό;

Θεωρώ ότι το εκπαιδευτικό υλικό είναι πάρα πολύ εύχρηστο. Έχει ξεκάθαρη δομή και καθοδηγεί το μαθητή στη μελέτη του, έχει χρονοδιάγραμμα μελέτης, είναι αισθητικά υπέροχο, κάθε ενότητα περιλαμβάνει εισαγωγή, επεξήγηση εικονιδίων πλοήγησης, στόχους, ερώτηση ανάκλησης προηγούμενης γνώσης, εικόνες αφόρμησης, διαδραστικές δραστηριότητες αυτοαξιολόγησης, σύνοψη στο τέλος, βιβλιογραφικές αναφορές και πηγές για περαιτέρω μελέτη, αναφορά στην πρόοδο του μαθητή στις δραστηριότητες.

2. Σύμφωνα με την εμπειρία σας, το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης; Αν ναι, με ποιο τρόπο μπορεί να γίνει αυτό; Αν όχι, εξηγήστε γιατί.

Το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί απόλυτα να συμβάλει στην κατανόηση του περιεχομένου της μάθησης, διότι η ύλη είναι κατατεταγμένη, διατυπωμένη με απλά λόγια, φιλικό ύφος και έχει πολλές αναφορές σε παραδείγματα, μελέτες περίπτωσης, διαγγέλματα, επιστολές κ.α. Επεξηγεί δύσκολα σημεία και έννοιες με εικόνες με λεζάντες, χάρτες, βίντεο, ιστορική γραμμή, τραγούδια κ.α. και ενθαρρύνει το μαθητή στη μελέτη του με σαφείς οδηγίες και δυνατότητα επανάληψης ερωτήσεων αυτοαξιολόγησης. Οι συχνές δραστηριότητες αυτοαξιολόγησης βοηθούν στην εμπέδωση της ύλης.

- 3. Πιστεύετε ότι η ενσωμάτωση των πηγών στο σώμα του υλικού, οι δραστηριότητες του εκπαιδευτικού υλικού και οι ομαδικές δραστηριότητες με την οδηγία «Μοιράσου τις σκέψεις σου» μπορεί να συμβάλουν στην εμπάθυνση του ιστορικού κειμένου και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών; Εξηγήστε την άποψή σας.**

Πιστεύω ότι οι δραστηριότητες του εκπαιδευτικού υλικού και οι ομαδικές δραστηριότητες με την οδηγία «Μοιράσου τις σκέψεις σου» μπορούν τόσο να συμβάλουν στην εμπάθυνση του ιστορικού κειμένου όσο και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών, **καθώς** δίνουν την ευκαιρία για συζήτηση, ανταλλαγή απόψεων και κριτική ανάλυση του ιστορικού κειμένου και των πηγών μέσα στην τάξη. Επίσης, **οι δραστηριότητες με ανοιχτού τύπου ερωτήσεις**, που συνδέονται με έγγραφα κοινής χρήσης, μπορούν να βοηθήσουν στο να αντιληφθεί ο κάθε μαθητής τον πλουραλισμό των απόψεων, να δει τα πράγματα από διαφορετικές οπτικές γωνίες και να κατασταλάξει μετά από κριτική σκέψη στη δική του άποψη- συμπέρασμα .

- 4. Ποια πρόταση σας ταιριάζει περισσότερο:**

α) Προτιμώ να διδάσκω το μάθημα της ιστορίας με το συνήθη τρόπο διδασκαλίας (κυρίως με το σχολικό βιβλίο).

β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το βιβλίο.

γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξηγήστε την άποψή σας.

Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να το κάνω μόνο μέσω της πλατφόρμας, διότι είναι πληρέστατο και καθοδηγητικό. Καλύπτει το γνωστικό αντικείμενο επαρκώς και σφαιρικά, σαφώς καλύτερα από το βιβλίο, επειδή ενσωματώνει διαδραστικά βίντεο, εικόνες, χάρτες, κα. Το εκπαιδευτικό αυτό υλικό δίνει ευκαιρίες για εμπέδωση, εμπάθυνση, συζήτηση, ανταλλαγή απόψεων, συνεργασία, αναστοχασμό και ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Το μάθημα είναι καταπληκτικό! Έχει γίνει πολύ σωστή δουλειά! Μάκαρι όλα τα μαθήματα να ήταν έτσι σχεδιασμένα. Συγχαρητήρια Γιάννα! Αν το είχα δει νωρίτερα, θα είχα κάνει πιο καλή δουλειά στο δικό μου μάθημα.

5. Τι αλλαγές προτείνετε προκειμένου να βελτιωθεί το υλικό;

Δεν έχω να προτείνω κάτι για βελτίωση. Είναι άριστο!

6. Ποιο πιστεύετε ότι είναι το πιο δυνατό στοιχείο του υλικού;

Η δομή του!

Ευχαριστώ πολύ για τη συνεργασία!

Παράρτημα Β: «Ερωτηματολόγια μαθητών/τριών»

Στο παρόν παράρτημα παρατίθενται τα ερωτηματολόγια των μαθητών/τριών.

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΟΥ: Μ1

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ/ ΤΗ ΜΑΘΗΤΡΙΑ

Αυτό το ερωτηματολόγιο που κρατάς στα χέρια σου δεν είναι ένα τεστ γνώσεων. Ο στόχος του είναι να συγκεντρώσει πληροφορίες για τον τρόπο που μαθαίνεις καλύτερα. Διάβασε προσεχτικά τις ερωτήσεις και απάντησε με ειλικρίνεια.

- 1. Η χρήση του εκπαιδευτικού υλικού στον υπολογιστή στο μάθημα της ιστορίας σου κίνησε το ενδιαφέρον; Αιτιολόγησε την άποψή σου.**

Ναι, μου κίνησε το ενδιαφέρον γιατί ήταν κάτι πρωτόγνωρο για μένα και γιατί ήταν στον υπολογιστή. Με υπολογιστή δεν έχω ξαναμάθει μάθημα και με εντυπωσίασαν οι εικόνες, τα βίντεο και τα βελάκια που είχε για να πας μπρος ή πίσω.

- 2. Ήταν εύκολο να χρησιμοποιήσεις το εκπαιδευτικό υλικό στον υπολογιστή; Αν ναι, εξήγησε γιατί. Αν όχι, ποια σημεία σε δυσκόλεψαν;**

Ήταν εύκολο να χρησιμοποιήσω το υλικό, γιατί υπήρχαν τα βελάκια με τα οποία πήγαινες δεξιά και αριστερά καθώς και τα εικονίδια κάθε διαφάνειας στην γραμμή από κάτω. Επίσης, υπήρχαν καρτούν που σου εξηγούσαν λέξεις που ήταν δύσκολες.

- 3. Το εκπαιδευτικό υλικό σε βοήθησε να καταλάβεις καλύτερα το μάθημα; Αν ναι, τι σε βοήθησε; Αν όχι, εξήγησε γιατί.**

Με βοήθησε να καταλάβω καλύτερα το μάθημα, γιατί στο τέλος κάθε μαθήματος υπήρχε μία σύνοψη που ανάλογα τις γνώσεις σου, επέλεγες την πρόταση που πίστευες πως ήταν η σωστή. Επίσης, με βοήθησε γιατί όποια διαφάνεια σου άρεσε μπορούσες να την ξαναδείς. Οι πηγές με βοήθησαν να καταλάβω καλύτερα το μάθημα.

- 4. Κύκλωσε αυτό που σου ταιριάζει:**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τη διαδοχή των γεγονότων.

ΝΑΙ

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να φανταστώ καλύτερα την ιστορική περίοδο στην οποία αναφέρεται. **ΝΑΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα κάποιες ιστορικές έννοιες. **ΝΑΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τα κίνητρα δράσης των ιστορικών προσώπων. **ΝΑΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τις αιτίες, τα αποτελέσματα και τις σχέσεις μεταξύ των γεγονότων. **ΝΑΙ**

5. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν γίνεται με το σχολικό βιβλίο.

β) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε την άποψή σου.

Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό, γιατί μετά από κάθε γεγονός είχε ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης, που αν έκανες κάποιο λάθος, σου έλεγε επανάληψη. Επίσης, μου άρεσαν οι δραστηριότητες και το «Μοιράσου τις σκέψεις σου», στις οποίες μπορείς να πεις την άποψή σου.

6. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται με το συνήθη τρόπο διδασκαλίας (το σχολικό βιβλίο).

β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο.

γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε για ποιο λόγο.

Η τελευταία, γιατί το υλικό τα λέει πολύ αναλυτικά, έχει εικόνες και βίντεο καθώς και πηγές, με αποτέλεσμα να καταλαβαίνω τα γεγονότα καλύτερα απ' ό,τι στο βιβλίο που τα έχει ανακατεμένα, δηλαδή δεν έχει τα γεγονότα με τη σειρά.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

7. **Θα ήθελες να αλλάξεις κάτι στο εκπαιδευτικό υλικό (π.χ. άλλες δραστηριότητες, λιγότερα ή περισσότερα βίντεο κ.λ.π.) για να σου αρέσει περισσότερο ή να το καταλαβαίνεις καλύτερα;**

Αν ναι, τι θα ήθελες να αλλάξει. Αν όχι, εξήγησε γιατί.

Όχι, γιατί είναι ήδη πλήρες και πιστεύω πως έτσι μπαίνω μες στο μάθημα, δηλαδή νιώθω σαν να είμαι στο γεγονός που διαβάζω. Επίσης, δεν θα άλλαζα τίποτα, γιατί με τις εικόνες και τα βίντεο, κατανοείς καλύτερα το μάθημα.

Ευχαριστώ πολύ για τη συνεργασία!

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΟΥ: M2

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ/ ΤΗ ΜΑΘΗΤΡΙΑ

Αυτό το ερωτηματολόγιο που κρατάς στα χέρια σου δεν είναι ένα τεστ γνώσεων. Ο στόχος του είναι να συγκεντρώσει πληροφορίες για τον τρόπο που μαθαίνεις καλύτερα. Διάβασε προσεχτικά τις ερωτήσεις και απάντησε με ειλικρίνεια.

- 1. Η χρήση του εκπαιδευτικού υλικού στον υπολογιστή στο μάθημα της ιστορίας σου κίνησε το ενδιαφέρον; Αιτιολόγησε την άποψή σου.**

Ναι, γιατί ήταν κάτι νέο και επειδή δεν έχω ξανακάνει μάθημα στον υπολογιστή.

- 2. Ήταν εύκολο να χρησιμοποιήσεις το εκπαιδευτικό υλικό στον υπολογιστή; Αν ναι, εξήγησε γιατί. Αν όχι, ποια σημεία σε δυσκόλεψαν;**

Ναι, γιατί ήταν εύκολο να το χειριστείς. Απλά, έμπαινες στο Google, έγραφες τη διεύθυνση και ήσουν έτοιμος.

- 3. Το εκπαιδευτικό υλικό σε βοήθησε να καταλάβεις καλύτερα το μάθημα; Αν ναι, τι σε βοήθησε; Αν όχι, εξήγησε γιατί.**

Ναι, γιατί είχε βίντεο που με βοηθούσε να καταλάβω καλύτερα και να φανταστώ τι γινόταν τότε. Τα τεστ αυτοελέγχου, με βοήθησαν επειδή τα θυμόμουν καλύτερα. Επίσης, οι συζητήσεις που κάναμε με βοήθησαν να κατανοήσω τα μαθήματα.

- 4. Κύκλωσε αυτό που σου ταιριάζει:**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τη διαδοχή των γεγονότων.

ΝΑΙ

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να φανταστώ καλύτερα την ιστορική περίοδο στην οποία αναφέρεται. **ΝΑΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα κάποιες ιστορικές έννοιες.

ΝΑΙ

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τα κίνητρα δράσης των ιστορικών προσώπων. **ΝΑΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τις αιτίες, τα αποτελέσματα και τις σχέσεις μεταξύ των γεγονότων. **ΝΑΙ**

ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

5. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν γίνεται με το σχολικό βιβλίο.

β) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε την άποψή σου.

Συμμετέχω πιο πολύ στο μάθημα με το εκπαιδευτικό υλικό, επειδή το κατανοούσα περισσότερο από το βιβλίο.

6. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται με το συνήθη τρόπο διδασκαλίας (το σχολικό βιβλίο).

β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο.

γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε για ποιο λόγο.

Προτιμώ το μάθημα να γίνεται με το εκπαιδευτικό υλικό, επειδή κατανοώ καλύτερα τα μαθήματα και μου αρέσουν τα βίντεο, γιατί φαντάζομαι τι γίνονταν τότε.

7. Θα ήθελες να αλλάξεις κάτι στο εκπαιδευτικό υλικό (π.χ. άλλες δραστηριότητες, λιγότερα ή περισσότερα βίντεο κ.λ.π.) για να σου αρέσει περισσότερο ή να το καταλαβαίνεις καλύτερα;

Αν ναι, τι θα ήθελες να αλλάξει. Αν όχι, εξήγησε γιατί.

Ναι, θα ήθελα να αλλάξουν οι λέξεις και να είναι πιο απλές, γιατί είναι κάποιες λέξεις περίπλοκες, αλλά και να μην αλλάξουν, πάλι τα καταλαβαίνω καλύτερα τα μαθήματα παρά το βιβλίο.

Ευχαριστώ πολύ για τη συνεργασία!

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΟΥ: M3

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ/ ΤΗ ΜΑΘΗΤΡΙΑ

Αυτό το ερωτηματολόγιο που κρατάς στα χέρια σου δεν είναι ένα τεστ γνώσεων. Ο στόχος του είναι να συγκεντρώσει πληροφορίες για τον τρόπο που μαθαίνεις καλύτερα. Διάβασε προσεχτικά τις ερωτήσεις και απάντησε με ειλικρίνεια.

- 1. Η χρήση του εκπαιδευτικού υλικού στον υπολογιστή στο μάθημα της ιστορίας σου κίνησε το ενδιαφέρον; Αιτιολόγησε την άποψή σου.**

Μου έκανε εντύπωση ότι έκανα μάθημα μπροστά τον υπολογιστή. Επίσης, μου τράβηξε το ενδιαφέρον ότι είχε βιντεάκια μέσα στο υλικό.

- 2. Ήταν εύκολο να χρησιμοποιήσεις το εκπαιδευτικό υλικό στον υπολογιστή; Αν ναι, εξήγησε γιατί. Αν όχι, ποια σημεία σε δυσκόλεψαν;**

Ναι, το υλικό ήταν εύκολο, γιατί στην αρχή είχε οδηγό πλοήγησης. Υπήρχαν εικονίδια που σου έδιναν οδηγίες.

- 3. Το εκπαιδευτικό υλικό σε βοήθησε να καταλάβεις καλύτερα το μάθημα; Αν ναι, τι σε βοήθησε; Αν όχι, εξήγησε γιατί.**

Ναι, με βοήθησε να καταλάβω καλύτερα, ειδικά η περίληψη γιατί φτιάχνεις την ιστορία εσύ. Παρόλο που δε συμμετείχα πολύ, τα καταλάβαινα από τις δραστηριότητες.

- 4. Κύκλωσε αυτό που σου ταιριάζει:**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τη διαδοχή των γεγονότων.
ΝΑΙ

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να φανταστώ καλύτερα την ιστορική περίοδο στην οποία αναφέρεται. **ΝΑΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα κάποιες ιστορικές έννοιες.
ΝΑΙ

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τα κίνητρα δράσης των ιστορικών προσώπων. **ΝΑΙ**

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τις αιτίες, τα αποτελέσματα και τις σχέσεις μεταξύ των γεγονότων. **ΝΑΙ**

5. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν γίνεται με το σχολικό βιβλίο.

β) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε την άποψή σου.

Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα, όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό, γιατί με βοηθάνε τα βίντεο και η περίληψη. Μου άρεσε, γιατί πήγαινα με τον ρυθμό μου και τα κατανοούσα καλύτερα.

6. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται με το συνήθη τρόπο διδασκαλίας (το σχολικό βιβλίο).

β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο.

γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε για ποιο λόγο.

Προτιμώ το μάθημα να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο. Στο σχολείο προτιμώ το υλικό, επειδή τα λέει πιο αναλυτικά και στο σπίτι από το βιβλίο γιατί λέει τα βασικά.

7. Θα ήθελες να αλλάξεις κάτι στο εκπαιδευτικό υλικό (π.χ. άλλες δραστηριότητες, λιγότερα ή περισσότερα βίντεο κ.λ.π.) για να σου αρέσει περισσότερο ή να το καταλαβαίνεις καλύτερα;

Αν ναι, τι θα ήθελες να αλλάξει. Αν όχι, εξήγησε γιατί.

Θα ήθελα λίγες περισσότερες ερωτήσεις για αυτοέλεγχο, γιατί πιστεύω ότι είναι αρκετά εύκολες.

Ευχαριστώ πολύ για τη συνεργασία!

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΟΥ: M4

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ/ ΤΗ ΜΑΘΗΤΡΙΑ

Αυτό το ερωτηματολόγιο που κρατάς στα χέρια σου δεν είναι ένα τεστ γνώσεων. Ο στόχος του είναι να συγκεντρώσει πληροφορίες για τον τρόπο που μαθαίνεις καλύτερα. Διάβασε προσεχτικά τις ερωτήσεις και απάντησε με ειλικρίνεια.

- 1. Η χρήση του εκπαιδευτικού υλικού στον υπολογιστή στο μάθημα της ιστορίας σου κίνησε το ενδιαφέρον; Αιτιολόγησε την άποψή σου.**

Μου κίνησαν το ενδιαφέρον τα βίντεο, η σύνοψη, τα εικονίδια και ότι έκανα μάθημα στον υπολογιστή.

- 2. Ήταν εύκολο να χρησιμοποιήσεις το εκπαιδευτικό υλικό στον υπολογιστή; Αν ναι, εξήγησε γιατί. Αν όχι, ποια σημεία σε δυσκόλεψαν;**

Για μένα ήταν πολύ εύκολο και απλό. Τα σύμβολα ήταν προφανή, για το τι επρόκειτο, αλλά κι αν κάποιος δεν καταλάβαινε υπήρχε οδηγός πλοήγησης που σου εξηγούσε τι είναι το κάθε σύμβολο.

- 3. Το εκπαιδευτικό υλικό σε βοήθησε να καταλάβεις καλύτερα το μάθημα; Αν ναι, τι σε βοήθησε; Αν όχι, εξήγησε γιατί.**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε αρκετά. Με βοηθούσαν οι ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης και η σύνοψη που επιλέγω ποια είναι η σωστή περίληψη του μαθήματος και τέλος το ότι συζητούσαμε τις πηγές.

- 4. Κύκλωσε αυτό που σου ταιριάζει:**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τη διαδοχή των γεγονότων.
ΝΑΙ

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να φανταστώ καλύτερα την ιστορική περίοδο στην οποία αναφέρεται. **ΝΑΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα κάποιες ιστορικές έννοιες.
ΝΑΙ

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τα κίνητρα δράσης των ιστορικών προσώπων. **ΝΑΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τις αιτίες, τα αποτελέσματα και τις σχέσεις μεταξύ των γεγονότων. **ΝΑΙ**

5. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν γίνεται με το σχολικό βιβλίο.

β) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε την άποψή σου.

Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα με το εκπαιδευτικό υλικό. Αυτό που με βοήθησε ήταν τα βίντεο που με βοηθούσαν να καταλάβω καλύτερα την κουλτούρα της εποχής. Με βοήθησαν επίσης οι ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης, γιατί με έβαζαν να σκεφτώ και να θυμηθώ το μάθημα.

6. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται με το συνήθη τρόπο διδασκαλίας (το σχολικό βιβλίο).

β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο.

γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε για ποιο λόγο.

Προτιμώ το β, διότι πιστεύω πως το εκπαιδευτικό υλικό είχε αρκετές πληροφορίες, ώστε να μπερδεύομαι μερικές φορές. Από την άλλη όμως, το σχολικό βιβλίο είχε τις πληροφορίες μπερδεμένες. Θα μου άρεσε να κάναμε το μάθημα από το βιβλίο και ύστερα από το εκπαιδευτικό υλικό.

7. Θα ήθελες να αλλάξεις κάτι στο εκπαιδευτικό υλικό (π.χ. άλλες δραστηριότητες, λιγότερα ή περισσότερα βίντεο κ.λ.π.) για να σου αρέσει περισσότερο ή να το καταλαβαίνεις καλύτερα; Αν ναι, τι θα ήθελες να αλλάξει. Αν όχι, εξήγησε γιατί.

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Θα ήθελα να ήταν λιγότερε οι πηγές, οι οποίες με μπέρδευαν.

Ευχαριστώ πολύ για τη συνεργασία!

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΟΥ: M5

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ/ ΤΗ ΜΑΘΗΤΡΙΑ

Αυτό το ερωτηματολόγιο που κρατάς στα χέρια σου δεν είναι ένα τεστ γνώσεων. Ο στόχος του είναι να συγκεντρώσει πληροφορίες για τον τρόπο που μαθαίνεις καλύτερα. Διάβασε προσεχτικά τις ερωτήσεις και απάντησε με ειλικρίνεια.

- 1. Η χρήση του εκπαιδευτικού υλικού στον υπολογιστή στο μάθημα της ιστορίας σου κίνησε το ενδιαφέρον; Αιτιολόγησε την άποψή σου.**

Ναι, επειδή έχει πολλά βίντεο, που εξηγούν το μάθημα και έχει πιο πολλές εικόνες από το βιβλίο και επειδή είναι πιο εύκολο σε έναν υπολογιστή.

- 2. Ήταν εύκολο να χρησιμοποιήσεις το εκπαιδευτικό υλικό στον υπολογιστή; Αν ναι, εξήγησε γιατί. Αν όχι, ποια σημεία σε δυσκόλεψαν;**

Ναι, επειδή τα εξηγεί καλύτερα από το βιβλίο και είναι πιο εύκολο.

- 3. Το εκπαιδευτικό υλικό σε βοήθησε να καταλάβεις καλύτερα το μάθημα; Αν ναι, τι σε βοήθησε; Αν όχι, εξήγησε γιατί.**

Ναι, γιατί έχει βίντεο και προχωράω με τον δικό μου ρυθμό χωρίς να με πιέζει κανείς.

- 4. Κύκλωσε αυτό που σου ταιριάζει:**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τη διαδοχή των γεγονότων.

ΝΑΙ

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να φανταστώ καλύτερα την ιστορική περίοδο στην οποία αναφέρεται. **ΝΑΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα κάποιες ιστορικές έννοιες.

ΟΧΙ

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τα κίνητρα δράσης των ιστορικών προσώπων; **ΝΑΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τις αιτίες, τα αποτελέσματα και τις σχέσεις μεταξύ των γεγονότων. **ΟΧΙ**

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

5. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν γίνεται με το σχολικό βιβλίο.

β) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε την άποψή σου.

Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό, επειδή είναι πιο εύκολο από το βιβλίο.

6. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται με το συνήθη τρόπο διδασκαλίας (το σχολικό βιβλίο).

β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο.

γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε για ποιο λόγο.

Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό, επειδή τα βίντεο τα εξηγούν καλύτερα.

7. Θα ήθελες να αλλάξεις κάτι στο εκπαιδευτικό υλικό (π.χ. άλλες δραστηριότητες, λιγότερα ή περισσότερα βίντεο κ.λ.π.) για να σου αρέσει περισσότερο ή να το καταλαβαίνεις καλύτερα;

Αν ναι, τι θα ήθελες να αλλάξει. Αν όχι, εξήγησε γιατί.

Όχι, επειδή τα καταλαβαίνω μια χαρά. Τα βίντεο και οι συνόψεις με βοηθάνε πολύ να κατανοήσω το μάθημα.

Ευχαριστώ πολύ για τη συνεργασία!

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΟΥ: M6

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ/ ΤΗ ΜΑΘΗΤΡΙΑ

Αυτό το ερωτηματολόγιο που κρατάς στα χέρια σου δεν είναι ένα τεστ γνώσεων. Ο στόχος του είναι να συγκεντρώσει πληροφορίες για τον τρόπο που μαθαίνεις καλύτερα. Διάβασε προσεχτικά τις ερωτήσεις και απάντησε με ειλικρίνεια.

1. Η χρήση του εκπαιδευτικού υλικού στον υπολογιστή στο μάθημα της ιστορίας σου κίνησε το ενδιαφέρον; Αιτιολόγησε την άποψή σου.

Μου κίνησε το ενδιαφέρον, μιας και κάνοντας μάθημα όχι μόνο παίρνουμε γνώσεις, αλλά και διασκεδάζουμε, εφόσον είναι πιο διασκεδαστικό να κάνεις ιστορία στον υπολογιστή από το να κάθεται απλά πάνω σε ένα βιβλίο.

2. Ήταν εύκολο να χρησιμοποιήσεις το εκπαιδευτικό υλικό στον υπολογιστή; Αν ναι, εξήγησε γιατί. Αν όχι, ποια σημεία σε δυσκόλεψαν;

Ήταν πανεύκολο, επειδή μπορούσαμε να το χειριζόμαστε με τα σύμβολα και να γυρίζουμε πίσω αν κάτι δεν καταλάβαμε.

3. Το εκπαιδευτικό υλικό σε βοήθησε να καταλάβεις καλύτερα το μάθημα; Αν ναι, τι σε βοήθησε; Αν όχι, εξήγησε γιατί.

Με βοήθησε διότι, αν δεν καταλάβαινα κάτι γύριζα λίγο πίσω και το κατανοούσα καλύτερα. Επίσης, με βοήθησαν οι ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης για να κάνω αυτοκριτική στα πόσα έχω καταλάβει. Επιπλέον, εμένα με βοήθησαν παρά πολύ τα βίντεο, διότι πολλές φορές μπερδεύομαι και κοιτάζοντας ένα βίντεο, τα ξεκαθάριζα στο μυαλό μου. Τέλος, κάνοντας τη σύνοψη, έκανα μία τεράστια αυτοκριτική σε όλα όσα έμαθα στο κεφάλαιο αυτό.

4. Κύκλωσε αυτό που σου ταιριάζει:

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τη διαδοχή των γεγονότων.

ΝΑΙ

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να φανταστώ καλύτερα την ιστορική περίοδο στην οποία αναφέρεται. **ΝΑΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα κάποιες ιστορικές έννοιες.
ΝΑΙ

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τα κίνητρα δράσης των ιστορικών προσώπων.

ΟΧΙ - Πολλές φορές δεν καταλάβαινα γιατί κάποιος έκανε κάτι.

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τις αιτίες, τα αποτελέσματα και τις σχέσεις μεταξύ των γεγονότων. **ΝΑΙ**

5. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν γίνεται με το σχολικό βιβλίο.

β) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε την άποψή σου.

Συμμετέχω περισσότερο όταν χρησιμοποιώ το υλικό, επειδή έτσι μπορώ να απαντώ σε ερωτήσεις, να βλέπω βίντεο, να ακούω τραγούδια, να κάνω δραστηριότητες, να διαβάσω πηγές και πολλά άλλα.

6. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται με το συνηθισμένο τρόπο διδασκαλίας (το σχολικό βιβλίο).

β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο.

γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε για ποιο λόγο.

Προτιμώ το μάθημα να τα συνδυάζει και τα δύο κάνοντας στο σχολείο το υλικό και στο σπίτι διαβάζοντας από το βιβλίο, επειδή είναι πιο γρήγορο και πιο εύκολο από το να πας στον υπολογιστή σου και να μπεις στο υλικό.

7. Θα ήθελες να αλλάξεις κάτι στο εκπαιδευτικό υλικό (π.χ. άλλες δραστηριότητες, λιγότερα ή περισσότερα βίντεο κ.λ.π.) για να σου αρέσει περισσότερο ή να το καταλαβαίνεις καλύτερα;

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Αν ναι, τι θα ήθελες να αλλάξει. Αν όχι, εξήγησε γιατί.

Αν μπορούσα θα έβαζα στο υλικό περισσότερα βίντεο, επειδή πιστεύω ότι όλους μας, κι εμένα πρώτο πρώτο, μας βοηθούν ΠΑΡΑ πολύ στην κατανόηση.

Ευχαριστώ πολύ για τη συνεργασία!

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΟΥ: M7

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ/ ΤΗ ΜΑΘΗΤΡΙΑ

Αυτό το ερωτηματολόγιο που κρατάς στα χέρια σου δεν είναι ένα τεστ γνώσεων. Ο στόχος του είναι να συγκεντρώσει πληροφορίες για τον τρόπο που μαθαίνεις καλύτερα. Διάβασε προσεχτικά τις ερωτήσεις και απάντησε με ειλικρίνεια.

- 1. Η χρήση του εκπαιδευτικού υλικού στον υπολογιστή στο μάθημα της ιστορίας σου κίνησε το ενδιαφέρον; Αιτιολόγησε την άποψή σου.**

Η χρήση υπολογιστή στο μάθημα μου κίνησε το ενδιαφέρον αφάνταστα. Ήξερα ότι κάποιος μπορούσε να κάνει μάθημα στον υπολογιστή, αλλά δεν πίστευα ότι θα το έκανα εγώ αυτό.

- 2. Ήταν εύκολο να χρησιμοποιήσεις το εκπαιδευτικό υλικό στον υπολογιστή; Αν ναι, εξήγησε γιατί. Αν όχι, ποια σημεία σε δυσκόλεψαν;**

Κατάλαβα πολύ γρήγορα πώς λειτουργεί. Με δυσκόλεψε ότι μερικές φορές αργούσε να μπει εξαιτίας του διαδικτύου.

- 3. Το εκπαιδευτικό υλικό σε βοήθησε να καταλάβεις καλύτερα το μάθημα; Αν ναι, τι σε βοήθησε; Αν όχι, εξήγησε γιατί.**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να καταλάβω πολλά. Μου άρεσε που δεν τα έχει ανακατεμένα, μου άρεσαν τα βιντεάκια, οι φωτογραφίες, τα τραγούδια, οι δραστηριότητες, οι ερωτήσεις με αυτοέλεγχο, αρκετές πηγές, ο οδηγός πλοήγησης και τα σημάδια. Η περίληψη ήταν καλύτερη που ήταν σαν κουίζ, που έπρεπε να βάλεις το σωστό.

- 4. Κύκλωσε αυτό που σου ταιριάζει:**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τη διαδοχή των γεγονότων.
ΝΑΙ

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να φανταστώ καλύτερα την ιστορική περίοδο στην οποία αναφέρεται. **ΝΑΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα κάποιες ιστορικές έννοιες.
ΝΑΙ

Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα της Ιστορίας

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τα κίνητρα δράσης των ιστορικών προσώπων. **ΝΑΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τις αιτίες, τα αποτελέσματα και τις σχέσεις μεταξύ των γεγονότων. **ΝΑΙ**

5. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν γίνεται με το σχολικό βιβλίο.

β) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε την άποψή σου.

Πιστεύω ότι και στο βιβλίο και με το εκπαιδευτικό υλικό συμμετέχω σχεδόν το ίδιο, αλλά πιστεύω ότι το υλικό είναι καλύτερο και για διασκέδαση, το υλικό μου τράβηξε το ενδιαφέρον κατά πολύ.

6. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται με το συνήθη τρόπο διδασκαλίας (το σχολικό βιβλίο).

β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο.

γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε για ποιο λόγο.

Προτιμώ να κάνουμε και το βιβλίο και το υλικό μαζί. Αυτό θα ήταν το καλύτερο για το μάθημα της ιστορίας να κάνουμε το υλικό και να διαβάζουμε το βιβλίο για επανάληψη.

7. Θα ήθελες να αλλάξεις κάτι στο εκπαιδευτικό υλικό (π.χ. άλλες δραστηριότητες, λιγότερα ή περισσότερα βίντεο κ.λ.π.) για να σου αρέσει περισσότερο ή να το καταλαβαίνεις καλύτερα;

Αν ναι, τι θα ήθελες να αλλάξει. Αν όχι, εξήγησε γιατί.

Όχι, δεν θα ήθελα να αλλάξει κάτι, γιατί ήδη είναι πάρα πολύ καλό, πιστεύω ότι δε γινόταν καλύτερο από ότι είναι τώρα.

Ευχαριστώ πολύ για τη συνεργασία!

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΟΥ: M8

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ/ ΤΗ ΜΑΘΗΤΡΙΑ

Αυτό το ερωτηματολόγιο που κρατάς στα χέρια σου δεν είναι ένα τεστ γνώσεων. Ο στόχος του είναι να συγκεντρώσει πληροφορίες για τον τρόπο που μαθαίνεις καλύτερα. Διάβασε προσεχτικά τις ερωτήσεις και απάντησε με ειλικρίνεια.

1. Η χρήση του εκπαιδευτικού υλικού στον υπολογιστή στο μάθημα της ιστορίας σου κίνησε το ενδιαφέρον; Αιτιολόγησε την άποψή σου.

Το εκπαιδευτικό υλικό στους υπολογιστές μου κίνησε πολύ το ενδιαφέρον, γιατί με βοήθησε να καταλάβω καλύτερα το μάθημα της ιστορίας. Και για πρώτη φορά ήταν πολύ ωραίο.

2. Ήταν εύκολο να χρησιμοποιήσεις το εκπαιδευτικό υλικό στον υπολογιστή; Αν ναι, εξήγησε γιατί. Αν όχι, ποια σημεία σε δυσκόλεψαν;

Ναι, ήταν εύκολο, αλλά σε μερικές δραστηριότητες δυσκολεύτηκα λιγάκι, όπως στην περίληψη, αλλά γενικά μου άρεσε πολύ.

3. Το εκπαιδευτικό υλικό σε βοήθησε να καταλάβεις καλύτερα το μάθημα; Αν ναι, τι σε βοήθησε; Αν όχι, εξήγησε γιατί.

Ναι, με βοήθησαν τα βίντεο, οι εικόνες, τα καρτούν, αλλά πιο πολύ με βοήθησε η Αθηνά και η Σοφία, γιατί εξηγούσαν καλύτερα τις λέξεις που δεν καταλάβαινα καλά.

4. Κύκλωσε αυτό που σου ταιριάζει:

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τη διαδοχή των γεγονότων.

ΝΑΙ

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να φανταστώ καλύτερα την ιστορική περίοδο στην οποία αναφέρεται. **ΝΑΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα κάποιες ιστορικές έννοιες.

ΝΑΙ

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τα κίνητρα δράσης των ιστορικών προσώπων. **ΝΑΙ**

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τις αιτίες, τα αποτελέσματα και τις σχέσεις μεταξύ των γεγονότων. **ΝΑΙ**

5. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν γίνεται με το σχολικό βιβλίο.

β) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε την άποψή σου.

Το β, γιατί συμμετέχω λίγο περισσότερο στο εκπαιδευτικό υλικό παρά στο κανονικό μάθημα. Αλλά το εκπαιδευτικό υλικό με κούρασε λιγάκι.

6. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται με το συνήθη τρόπο διδασκαλίας (το σχολικό βιβλίο).

β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο.

γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε για ποιο λόγο.

Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό, γιατί μου αρέσει περισσότερο και με βοηθάει πιο πολύ.

7. Θα ήθελες να αλλάξεις κάτι στο εκπαιδευτικό υλικό (π.χ. άλλες δραστηριότητες, λιγότερα ή περισσότερα βίντεο κ.λ.π.) για να σου αρέσει περισσότερο ή να το καταλαβαίνεις καλύτερα;

Αν ναι, τι θα ήθελες να αλλάξει. Αν όχι, εξήγησε γιατί.

Όχι, δεν θέλω να αλλάξω τίποτα, γιατί μου άρεσαν όλα, μου άρεσαν τα βίντεο, οι πηγές, οι δραστηριότητες, οι ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης και οι «Μοιράσου τις σκέψεις σου», γενικά όλα ήταν τέλεια!!!

Ευχαριστώ πολύ για τη συνεργασία!

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΟΥ: M9

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ/ ΤΗ ΜΑΘΗΤΡΙΑ

Αυτό το ερωτηματολόγιο που κρατάς στα χέρια σου δεν είναι ένα τεστ γνώσεων. Ο στόχος του είναι να συγκεντρώσει πληροφορίες για τον τρόπο που μαθαίνεις καλύτερα. Διάβασε προσεχτικά τις ερωτήσεις και απάντησε με ειλικρίνεια.

1. Η χρήση του εκπαιδευτικού υλικού στον υπολογιστή στο μάθημα της ιστορίας σου κίνησε το ενδιαφέρον; Αιτιολόγησε την άποψή σου.

Ήταν κάτι διαφορετικό για μένα και μου κίνησε το ενδιαφέρον. Μου άρεσε πολύ το υλικό, με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τις αιτίες και τα γεγονότα. Και κατά την άποψή μου ήταν πολύ ενδιαφέρον να μαθαίνω ιστορία από τον υπολογιστή και εγώ εντυπωσιάστηκα πάρα πολύ.

2. Ήταν εύκολο να χρησιμοποιήσεις το εκπαιδευτικό υλικό στον υπολογιστή; Αν ναι, εξήγησε γιατί. Αν όχι, ποια σημεία σε δυσκόλεψαν;

Ναι, ήταν πολύ εύκολο το εκπαιδευτικό υλικό, επειδή εγώ πήγαινα με τον δικό μου ρυθμό και το κατανοούσα καλύτερα, ειδικά με βοήθησε να καταλάβω το υλικό ο οδηγός πλοήγησης αλλά και τα καρτούν.

3. Το εκπαιδευτικό υλικό σε βοήθησε να καταλάβεις καλύτερα το μάθημα; Αν ναι, τι σε βοήθησε; Αν όχι, εξήγησε γιατί.

Ναι, με βοήθησε και πολύ, επειδή ήταν τα βίντεο με τα οποία κατανοούσα τις αιτίες. Οι δραστηριότητες με βοηθούσαν να καταλάβω πως κατανόησα το μάθημα και μετά από αυτό συζητούσαμε με όλη την τάξη.

4. Κύκλωσε αυτό που σου ταιριάζει:

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τη διαδοχή των γεγονότων.

ΝΑΙ

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να φανταστώ καλύτερα την ιστορική περίοδο στην οποία αναφέρεται. **ΝΑΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα κάποιες ιστορικές έννοιες.

ΝΑΙ

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τα κίνητρα δράσης των ιστορικών προσώπων. **ΝΑΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τις αιτίες, τα αποτελέσματα και τις σχέσεις μεταξύ των γεγονότων. **ΝΑΙ**

5. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν γίνεται με το σχολικό βιβλίο.

β) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε την άποψή σου.

Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα, όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό, επειδή πήγαινα με τον δικό μου ρυθμό και με τις ερωτήσεις μπορούσα να καταλάβω αν κατανόησα καλύτερα το μάθημα.

6. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται με το συνήθη τρόπο διδασκαλίας (το σχολικό βιβλίο).

β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο.

γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε για ποιο λόγο.

Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό, επειδή το κατανοώ πιο καλά, αλλά και να κάνω με το σχολικό βιβλίο μόνο στο σπίτι για να δω κάτι που έχω ξεχάσει και να μην μπαίνω στο υλικό.

7. Θα ήθελες να αλλάξεις κάτι στο εκπαιδευτικό υλικό (π.χ. άλλες δραστηριότητες, λιγότερα ή περισσότερα βίντεο κ.λπ.) για να σου αρέσει περισσότερο ή να το καταλαβαίνεις καλύτερα;

Αν ναι, τι θα ήθελες να αλλάξει. Αν όχι, εξήγησε γιατί.

Μπορεί να ήθελα να μην έχουμε τόσα πολλά βίντεο και να έχουμε περισσότερες περιλήψεις και «Σωστό -λάθος», θα ήθελα να εξηγεί πιο πολύ τις άγνωστες λέξεις και να

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

έχουμε πιο πολλά καρτούν για να μου αρέσει περισσότερο το υλικό αλλά και να το καταλαβαίνω καλύτερα.

Ευχαριστώ πολύ για τη συνεργασία!

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΟΥ: M10

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ/ ΤΗ ΜΑΘΗΤΡΙΑ

Αυτό το ερωτηματολόγιο που κρατάς στα χέρια σου δεν είναι ένα τεστ γνώσεων. Ο στόχος του είναι να συγκεντρώσει πληροφορίες για τον τρόπο που μαθαίνεις καλύτερα. Διάβασε προσεχτικά τις ερωτήσεις και απάντησε με ειλικρίνεια.

- 1. Η χρήση του εκπαιδευτικού υλικού στον υπολογιστή στο μάθημα της ιστορίας σου κίνησε το ενδιαφέρον; Αιτιολόγησε την άποψή σου.**

Ναι, γιατί δεν είχα ξανακάνει κάτι τέτοιο και για πρώτη φορά μου κίνησε πολύ το ενδιαφέρον.

- 2. Ήταν εύκολο να χρησιμοποιήσεις το εκπαιδευτικό υλικό στον υπολογιστή; Αν ναι, εξήγησε γιατί. Αν όχι, ποια σημεία σε δυσκόλεψαν;**

Ήταν εύκολο, γιατί ανέφερε τα σημαντικότερα σημεία, είχε δραστηριότητες, βίντεο, τεστ αυτοαξιολόγησης και οι περιλήψεις.

- 3. Το εκπαιδευτικό υλικό σε βοήθησε να καταλάβεις καλύτερα το μάθημα; Αν ναι, τι σε βοήθησε; Αν όχι, εξήγησε γιατί.**

Ναι, γιατί στο βιβλίο τα γεγονότα είναι μπερδεμένα και δεν τα αναφέρει όλα, ενώ το υλικό λέει τα σημαντικά γεγονότα και ακόμα πιο αναλυτικά. Επίσης, οι πηγές, τα βίντεο, τα τεστ αυτοαξιολόγησης, οι φωτογραφίες και οι περιλήψεις με βοήθησαν πολύ.

- 4. Κύκλωσε αυτό που σου ταιριάζει:**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τη διαδοχή των γεγονότων.

ΝΑΙ

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να φανταστώ καλύτερα την ιστορική περίοδο στην οποία αναφέρεται. **ΝΑΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα κάποιες ιστορικές έννοιες.

ΝΑΙ

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τα κίνητρα δράσης των ιστορικών προσώπων. **ΝΑΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τις αιτίες, τα αποτελέσματα και τις σχέσεις μεταξύ των γεγονότων. **ΝΑΙ**

5. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν γίνεται με το σχολικό βιβλίο.

β) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε την άποψή σου.

Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό, γιατί τα καταλαβαίνω καλύτερα.

6. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται με το συνήθη τρόπο διδασκαλίας (το σχολικό βιβλίο).

β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο.

γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε για ποιο λόγο.

Προτιμώ το μάθημα το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό, γιατί καταλαβαίνω καλύτερα τα γεγονότα.

7. Θα ήθελες να αλλάξεις κάτι στο εκπαιδευτικό υλικό (π.χ. άλλες δραστηριότητες, λιγότερα ή περισσότερα βίντεο κ.λ.π.) για να σου αρέσει περισσότερο ή να το καταλαβαίνεις καλύτερα;

Αν ναι, τι θα ήθελες να αλλάξει. Αν όχι, εξήγησε γιατί.

Όχι, γιατί έτσι όπως είναι πολύ ωραίο και πολύ ενδιαφέρον. Μαθαίνω καλύτερα και πιο εκπαιδευτικά.

Ευχαριστώ πολύ για τη συνεργασία!

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΟΥ: M11

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ/ ΤΗ ΜΑΘΗΤΡΙΑ

Αυτό το ερωτηματολόγιο που κρατάς στα χέρια σου δεν είναι ένα τεστ γνώσεων. Ο στόχος του είναι να συγκεντρώσει πληροφορίες για τον τρόπο που μαθαίνεις καλύτερα. Διάβασε προσεχτικά τις ερωτήσεις και απάντησε με ειλικρίνεια.

- 1. Η χρήση του εκπαιδευτικού υλικού στον υπολογιστή στο μάθημα της ιστορίας σου κίνησε το ενδιαφέρον; Αιτιολόγησε την άποψή σου.**

Το εκπαιδευτικό υλικό μου τράβηξε το ενδιαφέρον, γιατί μου άρεσε να καταλαβαίνω πιο πολύ την ιστορία. Πρώτη φορά καθόμουν στον υπολογιστή για να κάνω μάθημα ιστορίας.

- 2. Ήταν εύκολο να χρησιμοποιήσεις το εκπαιδευτικό υλικό στον υπολογιστή; Αν ναι, εξήγησε γιατί. Αν όχι, ποια σημεία σε δυσκόλεψαν;**

Ήταν πολύ εύκολο να χρησιμοποιήσω το εκπαιδευτικό υλικό, γιατί είχε εικονίδια.

- 3. Το εκπαιδευτικό υλικό σε βοήθησε να καταλάβεις καλύτερα το μάθημα; Αν ναι, τι σε βοήθησε; Αν όχι, εξήγησε γιατί.**

Με βοήθησαν τα βιντεάκια και οι εικόνες.

- 4. Κύκλωσε αυτό που σου ταιριάζει:**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τη διαδοχή των γεγονότων.

ΟΧΙ

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να φανταστώ καλύτερα την ιστορική περίοδο στην οποία αναφέρεται. **ΝΑΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα κάποιες ιστορικές έννοιες.

ΝΑΙ

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τα κίνητρα δράσης των ιστορικών προσώπων. **ΟΧΙ**

Το εκπαιδευτικό υλικό με βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα τις αιτίες, τα αποτελέσματα και τις σχέσεις μεταξύ των γεγονότων. **ΝΑΙ**

- 5. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:**

ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: Διπλωματική Εργασία

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

α) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν γίνεται με το σχολικό βιβλίο.

β) Συμμετέχω περισσότερο στο μάθημα όταν χρησιμοποιώ το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε την άποψή σου.

Το β, γιατί μαθαίνω καλύτερα την ιστορία στο εκπαιδευτικό υλικό. Μου άρεσε που κούναγα εγώ το ποντίκι και πήγαινα με τον δικό μου ρυθμό.

6. Ποια πρόταση σου ταιριάζει περισσότερο:

α) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται με το συνηθη τρόπο διδασκαλίας (το σχολικό βιβλίο).

β) Προτιμώ το μάθημα στην ιστορία να συνδυάζει τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού με το σχολικό βιβλίο.

γ) Προτιμώ το μάθημα της ιστορίας να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό.

Εξήγησε για ποιο λόγο.

Προτιμώ το μάθημα να γίνεται μόνο με το εκπαιδευτικό υλικό, γιατί μου άρεσαν τα βίντεο και οι εικόνες.

7. Θα ήθελες να αλλάξεις κάτι στο εκπαιδευτικό υλικό (π.χ. άλλες δραστηριότητες, λιγότερα ή περισσότερα βίντεο κ.λ.π.) για να σου αρέσει περισσότερο ή να το καταλαβαίνεις καλύτερα;

Αν ναι, τι θα ήθελες να αλλάξει. Αν όχι, εξήγησε γιατί.

Όχι, γιατί είναι ενδιαφέρον να μαθαίνω με το εκπαιδευτικό υλικό. Μου άρεσε και δε θέλω να αλλάξει κάτι.

Ευχαριστώ πολύ για τη συνεργασία!

*Ιωάννα Σκαράκη, Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:
Σχεδιασμός και Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της ΕξΑΕ για μαθητές δημοτικού στο μάθημα
της Ιστορίας*

Υπέθνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1986 και τα άρθρα 2,4,6 παρ. 3 του Ν. 1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον.